

Mergina su perlo auskaru

TRACY CHEVALIER

Chevalier yra detalių ir įsimenamų personažų meistrė... Per smulkiausias detales ji įveda skaitytoją į paveikslo pasaulį, į jos tyrinėjamo meno šedevro nuotaiką: kintančią, paslaptingą, vietomis — nepakeliamai aitrią. Kartais ta nuotaika yra tokia intensyvi, kad skaitytojas aplink save gali ją beveik patirti, pajusti paveikslo dvasios alsavimą.

THE TIMES

Jau vien kaip istorinis romanas „Mergina su perlo auskaru" yra įtikinamas, bet dar labiau jis žavi kaip žmogiškosios prigimties studija su ištobulintu pavėluoto intrigos atsiskleidimo mechanizmu. Chevalier šiam puikiam ir sykiu skausmingam siužetui suteikia dėmesį prikaustantį aistros, įniršio ir įžvalgų žaismo koloritą.

THE IRISH TIMES

...Puikus romanas, kupinas paslapties, prisodrintas atmosferos... kuri atskleidžia pačius paveikslo gimimo pagrindus... Jo skaitytojas patiria tikrai nuostabių išgyvenimų.

THE GUARDIAN

Puikiai parašyta, paslaptinga ir kone sukrečianti knyga — skaitydamas gali patirti stiprių išgyvenimų.

DEBORAH MOGGACH

MERGINA SU PERLO AUSKARU

TREISĖ ŠEVALJĖ (TRACY CHEVALIER) užaugo Vašingtone, Kolumbijos federalinėje apygardoje. 1984-aisiais ji persikėlė gyventi į Angliją ir ten keletą metų dirbo žinynų redaktore. 1994 metais baigė humanitarines literatūrinės kūrybos magistrantūros studijas Rytų Anglijos universitete. Pirmasis jos romanas *Virgin Blue* („Skaisčiai mėlyna"), pasirodęs 1997 metais, *WH Smith* leidyklos buvo apdovanotas *Fresh Talent* premija. Rašytoja gyvena Londone drauge su vyru ir sūnumi.

TRACY CHEVALIER

MERGINA SU PERLO AUSKARU

Jotema

UDK 820-3
Ch299

Tracy Chevalier
GIRL WITH A PEARL EARRING
London, HarperCollins*Publishers*, 1999

ISBN 9955-13-025-3

Mano tėvui

1664

Mano motina nepasakė, kad jie ateina. Vėliau ji teisinosi, esą nenorėjo, kad atrodyčiau susinervinusi. Buvau nustebusi, nes maniau, kad ji mane gerai pažįsta. Nepažįstančiam manęs tikrai atrodytų, kad sugebu puikiai tvardytis. Aš neverkdavau kaip maža mergaitė. Tik motina pastebėdavo mano įsitempusius žandikaulius bei išplėstas ir taip jau dideles akis.

Pjaustydama daržoves virtuvėje, lauke, anapus laukujų durų, staiga išgirdau balsus — moterišką, skaidrų kaip nupoliruotas varis, ir vyrišką, žemą ir tamsų kaip medinis stalas, prie kurio aš dirbau. Tai buvo balsai, kokie mūsų namuose retai girdimi. Jie man asocijavosi su prašmatniais kilimais, knygomis, perlais ir kailiais.

Jaučiausi patenkinta, kad iš ryto buvau taip rūpestingai nušveitusi durų slenkstį.

Iš prieškambario atsklido motinos balsas — jis mano vaizduotėje visuomet siejosi su virtuviniais puodais ir ąsočiais. Svečiai ėjo virtuvės link. Nustūmiau supjaustytus porus į jiems skirtą indą, padėjau peilį ant stalo, nusišluosčiau į prijuostę rankas ir stipriai suspaudžiau lūpas jas išlygindama.

Virtuvės tarpduryje pasirodė motinos galva, jos akys žvelgė perspėjamai. Moteris, sekanti paskui ją, turėjo palenkti galvą, nes buvo labai aukšta, aukštesnė už einantį iš paskos vyrą.

Visi mūsų šeimos nariai, netgi mano tėvas ir brolis, buvome žemo ūgio.

Moteris atrodė tarytum apipešiota vėjo, nors diena buvo rami. Jos kykas uždėtas kiek skiausčiai ir iš po jo lendančios mažos šviesios garbanėlės draikėsi jai ant kaktos lyg įkyrios bitės, kurias ji kartkartėmis mėgino nublokšti į šalį nekantriais rankos judesiais. Jos apykaklė prašėsi lygintuvo ir nebuvo tokia balta, kokia galėjo būti. Kai ji nusimetė nuo pečių savo pilką mantiją, atidengdama tamsiai mėlyną suknią, aš supratau, kad ji laukiasi kūdikio. Na, pamaniau, jis turėtų gimti metų pabaigoje, o gal ir anksčiau.

Moters veidas buvo panašus į ovalinę lėkštę, kartais švytintis, o kartais apsiblausęs, nelygu iš kur pažvelgsi. Jos akys buvo šviesiai rusvos spalvos — išvysti tokios spalvos derinį su šviesiais plaukais man tekdavo retai. Ji mėgino nusiduoti akylai mane stebinti, tačiau negalėjo bent kiek ilgėliau sutelkti dėmesio ir jos žvilgsnis vis imdavo šaudyti po kambarį.

— Tai štai kaip atrodo ta mergina, — staiga pasakė ji.

— Taip, čia mano dukra, Greta, — atsakė mano motina.

Aš pagarbiai nusilenkiau vyriškiui ir moteriai.

— Na, ką gi. Ji neatrodo labai stambi. Ar bus pakankamai stipri? — Moteris pasisuko norėdama pažvelgti į vyrą ir tuo metu jos mantijos klostė užkliudė mano padėtą peilį, kuris nulėkė nuo stalo ir sukdamasis nuslydo grindimis.

Moteris riktelėjo.

— Katarina, — švelniai pasakė vyriškis. Jos vardą jis ištarė taip, tarytum burnoje laikytų cinamono lazdelę. Moteris nutilo ir pasistengė susitvardyti.

Aš žengtelėjau į šalį ir pakėliau peilį. Nuvaliusi jo ašmenis sau į prijuostę, padėjau jį atgal ant stalo. Peilis buvo užkliudęs ir supjaustytas daržoves, todėl morkos griežinėlį pastūmėjau į jam skirtą vietą.

Vyriškis taip pat žvelgė į mane; jo akys buvo pilkos ir priminė jūrą. Veidas pailgas ir kiek kampuotas, o išraiška — nekintanti, prie-

šingybė žmonai, kuri reagavo į aplinką lyg žvakės liepsnelė. Jis neturėjo nei ūsų, nei barzdos, ir man tai patiko, nes išgrynino jo veido formas. Ant pečių buvo užsimetęs juodą apsiaustą, po kuriuo buvo matyti balti marškiniai ir daili apykaklė su apvadais. Aplink jo skrybėlę driekėsi lietaus išplautų plytų rausvumo plaukų vainikas.

— Ką čia darai, Grėte? — paklausė jis.

Mane jo klausimas nustebino, bet buvau pakankamai supratinga, kad savo nuostabą nuslėpčiau.

— Pjaustau daržoves, pone. Sriubai.

Daržoves aš visuomet mėgdavau išdėlioti rateliu, kiekvieną grupę atskirai, kaip pyrago nuopjovas. Tų grupių buvo keletas: raudonieji kopūstai, svogūnai, porai, morkos ir ropės. Kiekvieną grupę buvau apdailinusi peilio ašmenimis, o pačiame centre padėjusi morkos skritulį.

Vyriškis pabarbeno pirštu į stalą.

— Ar daržovės čia išdėliotos ta tvarka, kuria bus dedamos į sriubą? — paklausė jis, tyrinėdamas akimis mano sudėliotą mozaiką.

— Ne, pone, — susidrovėjusi atsakiau. Nė sau negalėjau pasakyti, kodėl išdėsčiau daržoves būtent taip, o ne kitaip. Tiesiog dėliojau jas, kaip man atrodė tinkama. Bet nežinojau, kaip tai pasakyti šitam žmogui.

— Matau, atskirai išdėliojai baltas daržoves, — vėl pasakė jis, rodydamas į ropes ir svogūnus. — O raudonos ir oranžinės ne kartu. Kodėl? — Jis paėmė į ranką kopūsto drožlelę bei morkos griežinėlį ir pakratė juos saujoje lyg kauliukus.

Aš pažvelgiau į savo motiną, ji vos vos linktelėjo galvą.

— Šitos spalvos nedera, kai jos šalia viena kitos, pone.

Jis pakėlė antakius, tarytum nesitikėjęs tokio atsakymo.

— Ir tu, prieš virdama sriubą, praleidi daug laiko šitaip dėliodama daržoves?

— Oi ne, pone, — atsakiau aš sutrikusi. Nenorėjau, kad jis pagalvotų, jog esu linkusi leisti laiką tokiems niekniekiams.

Akies krašteliu pastebėjau kažką judant. Anapus slenksčio stovinti sesuo Agnesė, išgirdusi mano atsakymą, papurtė galvą. Aš meluodavau nedažnai. Nuleidau galvą ir įsmeigiau žvilgsnį į grindis.

Vyriškis pasuko galvą durų link, ir Agnesė išnyko. Jis mestelėjo morkos ir kopūsto daleles atgal į joms skirtą vietą. Kopūsto drožlelė pakibo ant susmulkinto svogūno. Man knietėjo paimti ją ir atstatyti „teisingą" padėtį. To nepadariau, bet pagunda buvo... Jis mane akivaizdžiai testavo.

— Gana plepėti, — pareiškė moteris. Nors ją ir erzino jo dėmesys man, atšiaurų žvilgsnį nukreipė ne į jį, bet į mane. — Tai nuo rytojaus? — paklausė ji prieš palikdama kambarį ir nužvelgdama savo vyrą. Motina nuėjo jai iš paskos. Vyriškis dar kartą pažvelgė į tai, kas netrukus turėjo virsti sriuba, linktelėjo man galva ir išėjo paskui abi moteris.

Kai motina sugrįžo, aš sėdėjau prie savojo daržovių žiedo. Laukiau, kol ji prabils. Ji stovėjo įtraukusi galvą į pečius, lyg gūždamasi nuo žiemos šalčio, nors buvo vasara ir virtuvėje karšta.

— Tu rytoj pradėsi dirbti jų kambarine. Jei dirbsi gerai, tau mokės po aštuonis stuiversus per dieną. Tu gyvensi pas juos.

Aš stipriai suspaudžiau lūpas.

— Nežiūrėk taip į mane, Grėte, — pasakė motina. — Mes turėjome taip pasielgti, nes tavo tėvas prarado darbą.

— Kur jie gyvena?

— Aude Langendeiko gatvėje, toje vietoje, kur ji kertasi su Molenportu.

— Popiežininkų kampas? Tai jie katalikai?

— Namo galėsi sugrįžti sekmadieniais. Jie dėl to neprieštaravo. — Motina suėmė delnais ropes, dalį kopūstų bei svogūnų ir įmetė į stovintį ant krosnies puodą su vandeniu. Mano taip rūpestingai dėliota mozaika buvo sugriauta.

Užlipau laiptais aukštyn pas tėvą. Jis sėdėjo mansardos priekyje prie lango, ant jo veido krito šviesa. Šioje vietoje jis, atrodo, jausdavosi beveik regintis.

Mano tėvas buvo keraminių plytelių tapytojas; jo pirštai dar tebebuvo mėlynai dėmėti nuo dažų, kuriais ant baltų plytelių jis tapydavo kupidonus, merginas, kareivius, laivus, vaikus, žuvis, gė-

les, gyvūnus. Po to plyteles padengdavo glazūra, išdegdavo ir jomis prekiaudavo. Vieną dieną deginimo krosnis susprogo atimdama iš jo akis ir pragyvenimo šaltinį. Tarp trijų buvusiųjų toje patalpoje jis buvo laimingiausias — kiti du vyrai žuvo.

Aš atsisėdau šalia tėvo ir paėmiau jo ranką.

— Girdėjau, — pasakė jis, man dar nesuspėjus prašnekti. — Aš viską girdžiu. — Jo klausa, atrodo, buvo perėmusi akių skvarbą.

Nesugalvojau, ką čia pasakius, kad tai nenuskambėtų kaip priekaištas.

— Aš labai apgailestauju, Grėte. Norėjau tau užtikrinti geresnį likimą. — Vieta, kur anksčiau buvo jo akys ir ties kuria gydytojas aklinai susiuvo vokus, atrodė kupina liūdesio. — Bet jis yra padorus žmogus. Jis su tavimi elgsis gerai. — Apie moterį tėvas kažkodėl nutylėjo.

— Iš kur tu gali būti toks tikras, tėve? Ar tu jį pažįsti?

— Argi tu nežinai, kas jis toks?

— Ne.

— Ar prisimeni paveikslą, kurį prieš keletą metų mes matėme rotušėje? Tą paveikslą demonstravo van Reivenas netrukus po to, kai jį įsigijo. Tai buvo Delfto vaizdas nuo Roterdamo ir Šydamo vartų. Pameni, didžiąją to paveikslo dalį užėmė dangus ir dar ten buvo pavaizduota keletas saulės nušviestų pastatų.

— O į dažus buvo įdėta smėlio, kad pastatų plytos ir stogai atrodytų grubesnės faktūros, — papildžiau aš. — Ir dar ten driekėsi ilgi šešėliai ant vandens, o ant kranto, arčiausiai nuo mūsų, buvo matyti mažytės žmonių figūrėlės.

— Taip, tas pats. — Tėvo akiduobės išsiplėtė, tarytum jis dar turėtų akis ir vėl žvelgtų į tą paveikslą.

Aš gerai prisiminiau aną paveikslą — dabar prisiminiau, kaip žvelgdama į jį galvojau, jog tiek kartų teko stovėti toje vietoje, tačiau niekuomet nemačiau Delfto būtent taip, kaip to paveikslo autorius.

— Tai tas žmogus ir yra van Reivenas?

— Mecenatas? — tėvas nusikvatojo. — Ne, ne, vaikeli, tai ne jis. Tai dailininkas. Vermeris. Johanesas Vermeris ir jo žmona. Tu turėsi valyti jo studiją.

* * *

Prie keleto daiktų, kuriuos pasiėmiau, motina pridėjo dar vieną kepuraitę, apykaklę ir prijuostę, kad kiekvieną dieną galėčiau išsiskalbti vieną ir dėvėti kitą, idant visuomet atrodyčiau švari. Dar ji man davė ornamentuotas vėžlio šarvo šukas, forma primenančias kriauklę, kurios buvo mano močiutės nuosavybė ir tikrai per geros dėvėti tarnaitei, taip pat maldaknygę, kurią galėsiu skaityti norėdama atsiriboti nuo aplink mane tvyrančios katalikiškos aplinkos.

Kai baigėme rinkti mano daiktus, ji paaiškino, kodėl aš eisiu dirbti būtent pas Vermerius.

— Tu žinai, kad tavo naujasis šeimininkas yra Šv. Luko gildijos viršininkas ir buvo juo tuomet, kai mūsų tėvui praėjusiais metais atsitiko nelaimė?

Aš linktelėjau galvą, vis dar priblokšta, kad man teks dirbti pas tokį žymų menininką.

— Gildija kiek galėdama rūpinasi buvusiais savo darbuotojais. Atmeni tą dėžutę, į kurią tavo tėvas kas savaitę metų metus dėdavo pinigus? Tie pinigai skiriami bėdon patekusių meistrų šeimoms, — tokioms kaip mes dabar. Tačiau ilgam jų neužteks, supranti, ypač šiuo metu, kai Fransas mokosi ir jokių įplaukų nebėra. Mes neturime kito pasirinkimo. Nepradėsime prašyti išmaldos, bent jau tol, kol kaip nors galėsime išsiversti. Taigi tėvas išgirdo, kad tavo naujasis šeimininkas ieško kambarinės, kuri galėtų valyti jo studiją nieko joje nepajudindama, ir jis pasiūlė tave, manydamas, kad kaip viršininkas, be to, žinodamas mūsų šeimos situaciją, Vermeris galbūt jaus pareigą padėti.

Aš kurį laiką mąsčiau apie tai, ką išgirdau iš motinos.

— Kaip galima išvalyti kambarį nieko nepajudinant iš vietos?

— Be abejo, daiktus reikės kilnoti, bet turi rasti būdą padėti juos atgal į vietą lygiai taip, kaip jie stovėjo iki tol, tarytum niekas nebūtų buvę daryta. Panašiai kaip tu dabar, tvarkydama kambarį savo tėvui, viską padedi atgal, o jis nepajunta, kad kas nors judinta.

Po tėvą ištikusios nelaimės mes išmokome padėti daiktus tik-

sliai į buvusias vietas, kad jis visuomet galėtų žinoti, kur juos rasti. Tačiau vienas dalykas, kai kalbama apie neregintį žmogų, o visiškai kitas — kai kalbama apie žmogų, turintį dailininko akis.

Agnesė po ano vizito man nieko nepasakė. Kai tą vakarą atsiguliau į lovą šalia jos, ji tylėjo, nors ir neatsuko man nugaros. Gulėjo aukštielninka, žiūrėdama į lubas. Aš užpūčiau žvakę, ir tapo taip tamsu, kad įžiūrėti nebuvo įmanoma absoliučiai nieko. Pasisukau į ją.

— Tu juk žinai, kad aš nenoriu išeiti. Tiesiog neturiu kitos išeities.

Tyla.

— Mums reikia pinigų. Dabar, kai tėvas nebegali dirbti, mes neturime už ką pragyventi.

— Aštuoni stuiversai per dieną nėra kažkokie dideli pinigai. — Agnesės balsas visuomet buvo prikimęs, tarytum jos gerklė būtų padengta voratinkliais.

— Už juos bus šeimai duonos. Ir gabalėlis sūrio. O tai ne taip jau ir mažai.

— Aš būsiu labai vieniša. Tu mane palieki visiškai vieną. Pirma Fransas, paskui tu.

Kai Fransas praėjusiais metais paliko namus, labiausiai iš mūsų visų liūdėjo Agnesė. Jiedu tarpusavyje visuomet niaudavosi kaip dvi katės maiše, bet jam išėjus ji sielvartavo dar daug dienų. Dešimties metų amžiaus, ji buvo jauniausia iš mūsų, trijų vaikų, ir dar niekuomet nebuvo likusi su tėvais viena, be Franso ir manęs.

— Juk motina ir tėvas liks su tavimi. O aš tave aplankysiu kiekvieną sekmadienį. Beje, tu juk nerodei jokios nuostabos, kai Fransas išėjo.

Mes jau seniai žinojome, kad brolis, kai sulauks trylikos, eis mokytis amato. Tėvas labai taupė pinigus, kad galėtų sumokėti už sūnaus mokslą, ir nuolat kalbėdavo, kad Fransas, išmokęs kitą plytelių gamybos būdą, sugrįš namo ir jiedu drauge įsteigs keraminių plytelių gamybos fabriką.

Dabar tėvas daugiausia sėdėdavo prie lango ir niekuomet nebekalbėdavo apie ateitį.

Po to nelaimingo atsitikimo Fransas dviem dienoms sugrįžo namo. Iki tol jis nebuvo grįžęs nė karto nuo pat išvykimo. Paskutinį kartą aš jį buvau mačiusi tuomet, kai pati nuėjau jo aplankyti į fabriką kitame miesto pakraštyje, kurioje mokėsi. Tąsyk jis atrodė išsekęs; ant jo rankų šen bei ten buvo matyti nudegimo žymės — tikriausiai patirto traukiant iš krosnies karštas plyteles. Jis man pasakojo, kad dirba nuo aušros iki vėlyvo vakaro ir kartais jaučiasi toks pavargęs, jog nebeturi jėgų nė pavalgyti.

— Tėvas man nė karto nesakė, kad bus taip sunku, — apmaudžiai sumurmėjo jis. — Jis visuomet man kalbėdavo, kad šis mokslas jį patį nulipdė.

— Tikriausiai kalbėjo tiesą, — atsakiau aš. — Jis padarė tėvą tokį, koks jis yra dabar.

Kitą rytą, jau pasiruošusi iškeliauti, laiptinės viršuje pamačiau bestovintį tėvą, kuris, prisilaikydamas sienos, ėmė leistis žemyn. Aš apkabinau motiną ir Agnesę.

— Sekmadienis ateis bematant, — pasakė motina.

Tėvas padavė man kažkokį daiktą, suvyniotą į skepetaitę.

— Tai primins tau namus, — tarė jis man. — Ir mus.

Tai buvo mano mėgstamiausia iš jo pagamintų plytelių. Dauguma jo plytelių, kurias turėjome namuose, buvo su vienokiais ar kitokiais defektais — nuskilusios, kreivu šonu, dėl per karštos krosnies išplaukusiu piešiniu. Tačiau šią tėvas saugojo specialiai mums. Jos piešinėlis buvo paprastas: dvi mažos figūrėlės — berniukas ir vyresnė mergaitė. Jie nežaidė, kaip dažnai ant plytelių vaizduojami vaikai. Jie paprasčiausiai ėjo drauge ir man priminė mudu su Fransu, vaikščiojančius kartu, — tėvas, tapydamas šį piešinėlį, be abejo, ir galvojo ne apie ką kita, o apie mus. Berniukas žengė priekyje ir, atsukęs galvą atgal, kažką sakė mergaitei. Jo veidas buvo šelmiškas, plaukai išsidraikę. Mergaitė savo kyką dėvėjo kaip ir aš, kitaip nei dauguma mergaičių, kurios galiukus suriša sau po smakru arba už sprando. Aš mėgau

baltą kyką, kuris plačia juosta gaubdavo veidą, visiškai dengdamas plaukus, o smailėjantys jo raištelių galiukai krisdavo abipus veido, slėpdami mano išraišką. Standumą kykui suteikdavau pavirindama jį su bulvių krakmolu.

Išėjau iš namų nešdamasi prijuostėje surištus savo daiktelius. Buvo dar anksti — mūsų kaimynai kibirais pylė vandenį ant savo namų laiptų bei grindinio ir švariai juos šveitė. Dabar šį darbą, kaip ir daugelį kitų mano užduočių, turės atlikti Agnesė. Jai liks mažiau laiko žaisti gatvėje ir vaikščioti palei kanalus. Jos gyvenimas taip pat keičiasi.

Žmonės linkčiodami galvomis sveikinosi su manimi ir nulydėdavo smalsiais žvilgsniais. Niekas neklausė, kur aš einu, nė vienas nepasakė kokio švelnaus, malonaus žodžio. Klausti ir nereikėjo — visi puikiai žinojo, kas atsitinka šeimai, kai vyras netenka darbo. Vėliau, žinoma, jie tarpusavyje tai aptarinės: jaunoji Grėtė tapo kambarine, tėvo nedarbingumas privedė šeimą prie skurdo. Tačiau tai nebus piktdžiugiškos apkalbos. Kiekvienas žinojo, kad toks likimas lengvai gali ištikti ir bet kurį iš jų.

Šia gatve aš vaikščiojau nuo pat kūdikystės, bet niekada taip aiškiai kaip tąsyk nesuvokiau, kad mano nugara yra atsukta į namus. Kai pasiekiau gatvės galą ir, pasukusi už kampo, tapau nebematoma namie likusiems savo šeimos nariams, pasidarė kiek lengviau. Žingsniavau vienodu žingsniu ir dairiausi aplinkui. Iš ryto buvo dar vėsu, pilkšvai balta rūko antklodė tvyrojo virš Delfto; saulė dar buvo ne tokia karšta, kad ją išgarintų. Kai pakils aukščiau ir taps skaistesnė, kanalas patamsės ir jo vanduo atrodys samanų spalvos.

Fransas, Agnesė ir aš mėgdavome sėdėti ant to kanalo kranto ir mėtyti į jį įvairius daiktus — akmenėlius, plytgalius, keraminių plytelių nuolaužas — ir mėgindavome įsivaizduoti, ką gi jie ras nuskendę į dugną. Ne, ne žuvis, bet paslaptingus mūsų vaizduotės gyvūnus su daugeliu akių, žvynais, rankomis ir pelekais. Fransas išgalvodavo pačių įdomiausių pabaisų. Agnesę jo pasakojimai baugindavo labiausiai. O aš visuomet būdavau ta, kuri nutraukdavo tą žaidimą, nes buvau pernelyg pratusi matyti daiktus tokius, kokie jie yra, kad galėčiau ilgai galvoti apie neegzistuojančias būtybes.

Kanale suposi keletas laivelių, plaukiančių Turgaus aikštės link. Buvo ne turgaus diena, kai kanalas tampa toks pilnas, kad per laivelius neįmanoma matyti vandens. Viename laivelyje buvo plukdoma upių žuvis — aišku, į kioską ant Jeronimo tilto. Kitas laivelis buvo giliai įgrimzdęs į vandenį, mat prikrautas plytų. Vyriškis, kartimi stumiantis laivelį, šūksniu pasisveikino su manimi. Aš tik linktelėjau galvą ir nuleidau ją žemyn, kad krintantis kyko raištelis uždengtų mano veidą.

Perėjusi tiltą, kertantį kanalą, patekau į atvirą Turgaus aikštės erdvę, netgi paprastą dieną pilną žmonių. Jie skubėjo įvairiausiais reikalais — nusipirkti mėsos į prekyvietę, duonos pas kepėją, nešėsi statines pasverti į svėryklą. Šen ir ten su tėvų pavedimais bėgo vaikai, mokiniai skubinosi pas meistrus, o kambarinės — pas savo šeimininkus. Dardėjo per akmenis arklių traukiami vežimai. Man iš dešinės stūksojo miesto rotušė paauksuotu fasadu ir balto marmuro plokštėmis, einančiomis žemyn nuo atraminių akmenų virš langų. Kairėje matėsi Naujoji bažnyčia, kurioje prieš šešerius metus aš buvau pakrikštyta. Jos aukštas siauras bokštas man priminė akmeninį paukščių narvelį. Kartą tėvas mus buvo užsivedęs į to bokšto viršūnę. Niekada nepamiršiu mums po kojomis atsivėrusio Delfto vaizdo su siaurais plytų namukais stačiašlaičiais raudonais stogais, žalsvais vandenimis ir miesto vartais, sykiu ir mažyčiais, ir didingais. Tąsyk paklausiau tėvo, ar taip atrodo kiekvienas Olandijos miestas, bet tėvas to nežinojo. Jis niekuomet nebuvo buvęs jokiame kitame mieste, netgi Hagoje, kuri yra vos už dviejų valandų kelio pėsčiomis.

Aš nužingsniavau į aikštės centrą. Čionai iš akmenų buvo išdėstytas apskritimas, o jo viduryje — aštuoniakampė žvaigždė. Kiekvienas jos spindulys nukreiptas į skirtingą Delfto miesto dalį. Šią žvaigždę aš visąlaik įsivaizdavau kaip patį miesto centrą; ne tik miesto, bet ir mano gyvenimo centrą. Fransas, Agnesė ir aš žaisdavome šioje žvaigždėje nuo pat tų laikų, kai tapome pakankamai dideli, kad vieni galėtume nubėgti į Turgaus aikštę. Mes mėgdavome žaisti tokį žaidimą: vienas pasirinkdavo kurį nors iš spindulių, o kitas įvardydavo ką nors — gandrą, bažnyčią, vienratį, gėlę — ir mes pasileis-

davome bėgti ta kryptimi, ieškodami įvardytojo daikto. Tokiu būdu ištyrinėjome didžiąją dalį Delfto miesto.

Tiesa, vieno žvaigždės spindulio niekuomet nepasirinkdavome. Aš niekuomet nebuvau buvusi vadinamajame Popiežininkų kampe, kur gyveno katalikai. Namas, kuriame turėjau dirbti, buvo vos už dešimties minučių kelio pėsčiomis nuo mūsų namų — tiek, kiek reikia, kad užvirtų ant ugnies pastatytas puodas, bet man niekuomet nebuvo tekę pro jį eiti.

Aš nepažinojau nė vieno kataliko. Jų Delfte nebuvo labai daug ir nė vienas iš jų negyveno mūsų gatvėje, nesilankė parduotuvėse, kur apsipirkdavome mes. Nėra taip, kad būtume jų vengę — greičiau jie patys stengdavosi laikytis atokiai nuo mūsų. Delfte jie buvo toleruojami, bet iš jų pageidaujama vieno — viešai nedemonstruoti savo tikėjimo. Savo pamaldas jie laikydavo privačiai, tokiuose būstuose, kurie iš išorės tikrai neprimindavo bažnyčių. Mano tėvui buvo tekę dirbti su katalikais, ir jis man sakė, kad jie niekuo nesiskiria nuo mūsų. Na, gal tik tuo, kad yra ne tokie rimti. Jie mėgsta skaniai pavalgyti, išgerti, padainuoti ir pažaisti. Man pasirodė, kad, pasakodamas apie juos, tėvas jiems netgi truputį pavydėjo.

Dabar aš nužingsniavau kaip sykis to žvaigždės spindulio kryptimi. Ėjau labai lėtai — kažkodėl sunku buvo atsisveikinti su pamilta nuo vaikystės vieta. Tiltu perkirtusi kanalą pasukau į kairę Aude Langendeiko gatve. Kanalas liko man iš kairės. Jis ėjo lygiagrečiai su gatve, atskirdamas ją nuo Turgaus aikštės.

Sankryžoje su Molenporto gatve ant suoliuko šalia atvirų vieno namo durų sėdėjo keturios mergaitės. Jos buvo išsirikiavusios pagal dydį — nuo vyriausios, maždaug Agnesės amžiaus, iki jauniausios, kuriai buvo gal kokie ketveri. Viena iš vidury sėdinčių mergaičių laikė sau ant kelių kūdikį, kuris buvo ne visai mažas, tikriausiai jau ropojantis ir greitai pradėsiantis vaikščioti.

Penki vaikai, pagalvojau aš. Ir dar vienas pakeliui. Vyriausia mergaitė pūtė burbulus per moliusko kiaukutą, pritvirtintą prie kiauravidurės lazdos galo — prietaiso, labai panašaus į tą, kurį mums buvo padaręs tėvas. Kitos mergaitės šokčiojo nuo suolo ir sprogdino pasirodžiusius muilo burbulus. Mergaitė su kūdikiu ant

kelių negalėjo daug judėti, todėl jai retai kada pasisekdavo „pagauti“ burbulą, nors ir sėdėjo šalia burbulų pūtėjos. Jauniausioji eilėje buvo pati mažiausia ir sėdėjo toliausiai, todėl pasiekti nors vieną burbulą tiesiog negalėjo. Antroji po jos buvo pati mikliausia ir vikriai šokinėjo paskui burbulus, pliaukšėdama rankutėmis aplink kitų mergaičių galvas. Jos plaukai buvo ryškiausi iš visų keturių, skaisčiai raudoni kaip sausa plytų siena už jos nugaros. Jauniausios mergaitės ir tos su kūdikiu plaukai buvo šviesūs ir garbanoti kaip jų motinos, o vyriausiosios — tokios pat tamsiai raudonos spalvos kaip ir jos tėvo.

Aš stebėjau, kaip skaisčiaplaukė mergaitė gaudo ir sprogdina burbulus, nespėjusius pasiekti drėgnų pilkų ir baltų šaligatvio plytelių, įstrižomis eilėmis besidriekiančių priešais namą. Šita tikriausiai padauža, pagalvojau sau.

— Tu stenkis juos susprogdinti, kol dar nepasiekė grindinio, — pasakiau jai. — Kitaip grindinio plyteles teks šveisti iš naujo.

Vyriausia mergaitė nuleido savo vamzdelį. Keturios poros akių sužiuro į mane tuo pačiu žvilgsniu, nepaliekančiu abejonių, kad jiedvi yra seserys. Jose galėjau įžvelgti įvairias jų tėvų savybių kombinacijas — vienos pilkos akys, kitos šviesiai rudos, kampuoti veidai, nekantrūs judesiai.

— Ar jūs esate nauja tarnaitė? — paklausė vyriausia mergaitė.

— Mums buvo liepta tavęs laukti, — įsiterpė skaisčiaplaukė vikruolė, man dar nespėjus atsakyti.

— Kornelija, eik ir atvesk Tanekę, — paliepė jai vyriausioji.

— Tu nueik, Aleidis, — Kornelija savo ruožtu paliepė jauniausiajai, kuri spoksojo į mane didelėmis pilkomis akimis ir nejudėjo.

— Aš nueisiu, — pasakė vyriausia mergaitė, matyt, nusprendusi, kad mano atvykimas vis dėlto yra svarbus įvykis.

— Ne, aš eisiu, — pašoko ant kojų Kornelija ir nubėgo sesers priešakyje. Likau viena su dviem ramesnėmis mergaitėmis.

Pažvelgiau į kūdikį, nerimstantį vienos iš jų sterblėje.

— Ar čia tavo broliukas, ar sesutė?

— Broliukas, — atsakė mergaitė minkštu kaip pūkinė pagalvė balsu. — Jo vardas Johanas. Niekada nevadinkite jo Janu. — Pasku-

tinius žodžius ji pasakė taip, tarytum tai būtų jos mėgstamiausias priežodis.

— Mat kaip. O tavo vardas?

— Lisbetė. O jos — Aleidis.

Jauniausia mergaitė man nusišypsojo. Abi jos buvo apsivilkusios švariomis rudomis suknelėmis, su baltomis prijuostėmis ir kykais.

— O jūsų vyriausia sesuo?

— Merta. Niekada nevadinkite jos Marija. Mūsų močiutės vardas yra Marija Tins. Tai jos namas.

Kūdikis pravirko. Lisbetė ėmė uoliai sūpuoti jį sau ant kelių.

Aš pažvelgiau į namą. Jis buvo neabejotinai didesnis nei mūsų, bet ne toks didelis, kokio baiminausi. Du aukštai ir dar didelė mansarda, o mūsiškis tik vieno aukšto ir su mažute mansarda. Namas stovi gatvių sankryžoje, palei jo šoną eina Molenporto gatvė, tad atrodo kiek platesnis už kitus gatvės namus. Ir gerokai mažiau suspaustas nei kiti Delfto namai, kurie stovi susispaudę eilėmis kanalų pakraščiais ir jų kaminai bei laiptuoti stogai atsispindi žalsvame kanalų vandenyje. Šio namo pirmo aukšto langai neįprastai aukštai, o antrame aukšte buvo trys langai, vienas arti kito, kitaip nei abipus esančių namų.

Priešais, tiesiai už kanalo stūkso naujosios bažnyčios bokštas. Ne pats maloniausias reginys katalikų bendrijai, pagalvojau sau. Bažnyčia, į kurios vidų jie niekad neįeis.

— Tai tu esi ta kambarinė, tiesa? — išgirdau balsą sau už nugaros.

Moteris, stovinti tarpduryje, buvo plataus veido, randuoto nuo kažkada persirgtos ligos. Netaisyklinga nosis papurtusi, o storos neplačios lūpos tampriai suspaustos. Akys šviesiai mėlynos, tarytum į jas būtų nutvėrusi po gabalėlį dangaus. Ji dėvėjo pilkai rusvą suknelę, ant kurios buvo užsivilkusi baltus moteriškus marškinius, kyką, glaudžiai apimantį jos galvą, ir prijuostę, kuri nebuvo tokia švari kaip manoji. Ji stovėjo ant paties slenksčio, tad Merta ir Kornelija grįždamos turėjo sprauste prasisprausti pro ją. Sukryžiavusi ant krūtinės rankas, ji žvelgė į mane, lyg laukdama mano puolimo.

„Ji jau dabar jaučia iš manęs kylančią grėsmę, — pagalvojau aš. — Jei leisiuosi, mėgins mane pakišti po padu.“

— Mano vardas Grėtė, — pasakiau žiūrėdama jai tiesiai į akis. — Aš esu naujoji kambarinė.

Moteris perkėlė svorio centrą nuo vieno klubo ant kito.

— Tada eik į vidų, — pasakė po pauzės ir pasitraukė į prieblandoje skendintį koridorių, atlaisvindama tarpdurį.

Aš peržengiau slenkstį.

Tai, kas visuomet išliko mano atmintyje iš pirmojo apsilankymo šiame prieškambaryje, buvo paveikslai. Aš sustojau netoli durų ir, spausdama prie savęs ryšulį, spoksojau į sienas. Paveikslų buvau mačiusi, bet tiek daug vienoje patalpoje — niekada. Suskaičiavau jų vienuolika. Didžiausiame pavaizduoti du vyriškiai, beveik nuogi, besigalynėjantys tarpusavyje. Aš nepažinau, jog tai epizodas iš Biblijos, ir svarsčiau, ar tik nėra koks nors katalikų tikėjimo atributas. Kiti paveikslai vaizdavo labiau pažįstamus dalykus — vaisių krūvas, peizažus, laivus jūroje, buvo portretų. Atrodė, kad visi jie sukurti skirtingų tapytojų. Mėginau atspėti, kurių autorius yra mano naujasis šeimininkas. Tačiau nė viename iš paveikslų neįžvelgiau tų savybių, kurias prisiminiau iš matyto jo paveikslo.

Vėliau sužinojau, kad visi paveikslai buvo kitų dailininkų darbai — jis retai laikydavo užbaigtus savo darbus namuose. Mat buvo sykiu ir prekiautojas meno kūriniais, ir menininkas, tad paveikslai kabėjo beveik kiekviename kambaryje, netgi tame, kuriame miegodavau aš. Iš viso jų buvo daugiau kaip penkiasdešimt, bet jų skaičius tolydžio keitėsi, nes vienus jis parduodavo, kitus įsigydavo.

— Eikš toliau, nėra reikalo čia gaišti ir tuščiai žiopsoti. — Moteris skubiai nužingsniavo ilgu koridoriumi, kertančiu namą nuo priekinės iki galinės sienos. Aš nusekiau jai iš paskos. Staiga ji pasuko į kambarį kairėje. Tiesiai prieš mane ant kambario sienos kabojo didesnis už žmogų paveikslas. Jame buvo pavaizduotas nukryžiuotasis Kristus, apsuptas Mergelės Marijos, Marijos Magdalietės ir šv. Jono. Stengiausi į jį nežiūrėti, bet paveikslo dydis ir turinys mane pribloškė. „Katalikai nedaug tesiskiria nuo mūsų“, — buvo sakęs mano tėvas.

Bet mes tokių paveikslų neturime nei namuose, nei bažnyčiose, nei kur nors kitur. Dabar šį teks matyti kiekvieną dieną.

Vėliau apie šitą patalpą visuomet galvosiu kaip apie Nukryžiavimo kambarį. Ir niekuomet jame man nebus jauku.

Tas paveikslas mane taip pribloškė, kad nepastebėjau kambario kampe sėdinčios moters, kol ji neprašneko.

— Ką gi, mergyte, — pasakė ji, — šis paveikslas, be abejo, tau šis tas nauja. — Ji sėdėjo patogioje kėdėje ir rūkė pypkę. Jos dantys, laikantys pypkės kandiklį, buvo rudi nuo tabako, o pirštai dėmėti nuo rašalo. Visa kita joje buvo švaru — juoda suknelė, nėriniuota apykaklė, standus baltas kykas. Nors jos raukšlėtas veidas atrodė griežtas, šviesiai rudos akys buvo linksmos. Ji priklausė tam tipui senyvų moterų, kurios, atrodo, pasiryžusios pergyventi visus.

Tai Katarinos motina, toptelėjo man į galvą. Jos dukterį man priminė kažkas daugiau nei tik akių spalva ir iš po kyko panašiai kaip dukrai išsprūdusios žilstelėjusių plaukų garbanos. Ji darė įspūdį žmogaus, pratusio rūpintis ne tokiais stipriais kaip ji, — šiuo atveju tai tikriausiai buvo Katarina. Dabar supratau, kodėl pirmiausia buvau nuvesta pas motiną, o ne pas dukterį.

Nors atrodė, kad moteris žvelgia į mane paviršutiniškai, iš tiesų jos žvilgsnis buvo skvarbus. Kai primerkė akis, supratau, kad ji žino viską, ką aš galvoju. Nuleidau galvą, kad kyko raištelių kraštai uždengtų mano veidą.

Marija Tins užsitraukė pypkę ir sukikeno.

— Teisingai, mergyte. Čia turėsi išmokti savo mintis pasilaikyti sau. Taigi tau teks patarnauti mano dukters namuose. Jos dabar nėra, išėjusi į parduotuves. Tanekė tau viską aprodys ir išaiškins tavo pareigas.

— Taip, ponia, — linktelėjau galvą.

Tanekė, stovėjusi šalia senosios moters, praėjo pro mane ir pasuko durų link. Aš nusekiau iš paskos, jausdama, kaip Marijos Tins akys svilina mano nugarą. Išeidama išgirdau, kaip ji vėl patyliukais sukikeno.

Pirmiausia Tanekė nuvedė mane į kitą namo galą, kur buvo vir-

tuvė, skalbykla ir du sandėliai. Iš skalbyklos durys vedė į mažą vidinį kiemelį, pilną džiūstančių baltų skalbinių.

— Pirmiausia tau teks visa tai išlyginti, — pareiškė Tanekė. Aš nieko neatsakiau, tačiau man atrodė, kad vidurdienio saulė skalbinių dar nebuvo deramai išdžiovinusi.

Tanekė nusivedė mane atgal į vidų ir parodė angą vieno iš sandėliukų grindyse bei į ją besileidžiančias kopėčias.

— Tu miegosi čia, — pranešė ji. — Dabar mesk tenai savo daiktus, o išrūšiuoti juos galėsi ir vėliau.

Aš nenoromis paleidau savo ryšulį kristi į tamsią angą, prisimindama, kaip su Agnese ir Fransu į kanalą mėtydavome akmenis, įsivaizduodami, kad dugne jie susitinka su įvairiomis pabaisomis. Mano daiktai dunkstelėjo į aslą. Pasijutau kaip obelis, numetanti savo vaisių.

Nusekiau paskui Tanekę atgal koridoriumi, kuriame buvo durys į visus kambarius — daug daugiau nei mūsų name. Netoli Nukryžiavimo kambario, kuriame sėdėjo Marija Tins, arčiau laukujų durų buvo mažesnis kambariukas su vaikų lovelėmis, naktiniais puodukais, mažomis kėdutėmis ir staleliu, ant jo — įvairūs molio dirbiniai, žvakidės, tabako uostyklės ir drabužiai, viskas verste suversta į padriką krūvą.

— Čia miega mergaitės, — sumurmėjo Tanekė, tikriausiai pasibaisėjusi kambaryje vyraujančia netvarka.

Ji nužingsniavo koridoriumi toliau ir atidarė duris į didelį kambarį, kur pro namo fasade esančius langus veržėsi šviesa, krintanti ant raudonomis ir pilkomis plytelėmis išklotų grindų.

— Didžioji menė, — sumurmėjo ji. — Čia miega ponas ir ponia.

Šeimininkų lovą dengė žalio šilko baldakimas. Kambaryje buvo ir kitų baldų — didelis bufetas, inkrustuotas juodmedžiu, prie lango — balto medžio stalas su keletu odinių ispaniškų kėdžių, išdėstytų ratu aplinkui. Vėlgi labiausiai mane pribloškė būtent paveikslai. Šiame kambaryje jų kabėjo daugiau nei kurioje nors kitoje namo patalpoje. Tylomis suskaičiavau jų devyniolika. Dauguma buvo portretai, vaizduojantys abiejų šeimų narius. Taip pat kabojo Mergelės Marijos atvaizdas, o kitur buvo pavaizduotas vienas iš išminčių, at-

ėjusių pagarbinti Kūdikėlio Jėzaus. Į abu šiuos paveikslus žvelgiau keistai sutrikusi.

— Dabar lipkim į viršų. — Tanekė pirmoji užkopė aukštyn stačiais laiptais, po to atsigręžusi pridėjo pirštą sau prie lūpų. Aš lipau kaip įmanydama tyliau. Laiptų viršuje išvydau uždaras duris. Už jų tvyrojo tyla, kuri, neabejojau, reiškė, kad už tų durų yra *jis*.

Stovėjau įsmeigusi akis į duris, nedrįsdama pajudėti ir bijodama, kad jos atsidarys ir tarpduryje pasirodys *jis*.

Tanekė pasilenkė prie manęs ir sušnibždėjo:

— Tu turėsi valyti šią patalpą, o smulkmenas tau vėliau paaiškins jaunoji ponia. O šitie kambariai, — ji parodė į duris vidinio kiemo pusėje, — yra mano ponios. Į vidų įeiti ir juos valyti turiu teisę tik aš.

Mes nusikeberiojome žemyn. Kai vėl atsidūrėme skalbykloje, Tanekė pasakė:

— Tu turėsi skalbti visų namo gyventojų baltinius. — Ir parodė didžiulį jų kalną. Buvo akivaizdu, kad su skalbiniais susidoroti čia tikrai nespėjama. Taigi man teks gerokai pasispausti, kad kompensuočiau šį atsilikimą. — Skalbykloje yra cisterna, bet vandens skalbimui geriau atsinešk iš kanalo. Šioje miesto dalyje jis pakankamai švarus.

— Taneke, — tyliai paklausiau, — ar visa tai jūs sugebate atlikti pati viena? Virti, valyti ir skalbti visam namui?

Aš pasirinkau teisingą taktiką.

— Ir dar iš dalies apipirkti. — Tanekė net pasitempė, kupina išdidumo dėl savo sugebėjimų. — Tiesa, didžiąją pirkinių dalį nuperka jaunoji ponia, bet, prižiūrint mažą vaiką, jai pritrūksta laiko nueiti šviežios mėsos ir žuvies. Ir tai atsitinka dažnai, — pridūrė pašnibždomis. — Tu turėsi irgi vaikščioti į mėsos ir žuvies prekyvietes. Tai bus dar viena iš tavo pareigų.

Sulig šiais žodžiais ji mane paliko prie baltinių krūvos. Įskaitant mane, dabar namuose buvo dešimt žmonių, tarp jų kūdikis, kuris, be abejo, „pagamins“ daugiau skalbinių nei visi kiti kartu sudėjus. Vadinasi, man teks skalbti kiekvieną dieną ir mano rankos suskeldės nuo muilo ir vandens, veidas įraus nuo stovėjimo virš karšto garo,

nugarą ims varstyti diegliai nuo šlapių skalbinių kilnojimo, o delnus nuo karšto lygintuvo nusės pūslės. Tačiau aš buvau nauja tarnaitė, be to, jauna, taigi buvo galima nutuokti, kad man bus patikėtos pačios sunkiausios užduotys.

Baltiniai prieš grumdant turėjo dar gerą valandą pamirkti. Sandėlyje, kurio grindyse žiojėjo anga į rūsį, radau du alavinius katilus ir vieną varinį. Pasiėmiau juos ir nužingsniavau ilgu koridoriumi prie pagrindinių durų.

Mergaitės dar tebesėdėjo ant suolo. Dabar jau Lisbetė turėjo rankose burbulų pūtimo vamzdelį, o Merta maitino kūdikį Johanesą duona, pamirkyta piene. Kornelija ir Aleidis, kaip ir anksčiau, gaudė burbulus. Kai aš pasirodžiau, visos nustojo žaidusios ir lūkestingai sužiuro į mane.

— Tu esi naujoji kambarinė, — pareiškė mergaitė skaisčiai raudonais plaukais.

— Taip, Kornelija.

Ji pakėlė nuo žemės akmenėlį ir švystelėjo jį per gatvę tiesiai į kanalą. Ant jos rankos buvo matyti ilgi įbrėžimai — tikriausiai bus erzinusi šių namų katę.

— Kur tu miegosi? — paklausė Merta, valydamasi į prijuostę putnius pirštukus.

— Rūsyje.

— Mums ten patinka, — pasakė Kornelija. — Eikim ten pažaisti!

Ji smuko į vidų, bet netoli tenubėgo. Pajutusi, kad niekas paskui ją neseka, patempusi lūpą grįžo atgal.

— Aleidis, — pasakiau tiesdama ranką jauniausiai mergaitei, — ar parodysi man, kur geriausia vieta pasisemti vandens iš kanalo?

Ji paėmė mano ištiestą ranką ir pakėlusi akis pažvelgė į mane. Jos akutės priminė dvi spindinčias pilkas monetas. Mes perėjome gatvę; Kornelija ir Lisbetė nusekė mums iš paskos. Aleidis nuvedė mane prie laiptų, kurie leidosi prie vandens. Pažvelgusi į jį, aš tvirčiau suspaudžiau jos ranką, kaip darydavau kadaise, kai stovėdavau prie vandens drauge su Fransu ir Agnese.

— Tu pasilik čia ir pasitrauk toliau nuo kranto, — paliepiau aš.

Aleidis klusniai žengtelėjo žingsnį atgal. Bet Kornelija sekė paskui mane, nešiną katilais, neatsitraukdama nė per žingsnį.

— Kornelija, ar ketini padėti man nešti vandenį? Jei ne, eik atgal pas savo seseris.

Ji pažvelgė į mane ir pasirinko patį blogiausią būdą sureaguoti. Jei būtų pasišiaušusi ir ėmusi šaukti ar priešgyniauti, aš neabejotinai būčiau su ja susitvarkiusi. Tačiau ji paprasčiausiai nusikvatojo.

Aš atsigręžiau ir pliaukštelėjau jai per veidą. Ji akimirksniu išraudo, bet nepravirko, tik apsisukusi užbėgo laiptais aukštyn. Aleidis ir Lisbetė baimingais veidais žiūrėjo žemyn į mane.

Tada aš supratau: tas pat manęs laukia santykiuose su jų motina, išskyrus tai, kad neturėsiu galimybės jai uždrožti.

Pripildžiusi katilus vandens, užnešiau juos laiptais aukštyn. Kornelija buvo dingusi. Merta vis dar tebesėdėjo kur sėdėjusi su Johanesu ant kelių. Vieną iš katilų įsinešiau vidun ir nuboginau į virtuvę, kur užkūriau ugnį, pripyliau varinį katiliuką ir užkėliau jį ant ugnies.

Kai sugrįžau atgal, Kornelija vėl buvo lauke, jos veidas dar tebebuvo išraudęs. Mergaitės žaidė su sukučiais ant pilkų ir baltų grindinio plytelių. Nė viena į mane nepažvelgė.

Katilo, kurį buvau palikusi, šalia kanalo nebebuvo. Pažvelgiau į vandenį ir išvydau jį apverstą plūduriuojant netoli laiptų, bet jau nepasiekiamą nuo kranto.

— Taip, tu pridarysi man bėdų, — sumurmėjau aš. Apsidairiau aplinkui, ieškodama kokio pagalio, kuriuo būčiau galėjusi prisitraukti plūduriuojantį katilą, bet nieko tinkamo nebuvo matyti. Dar kartą prisėmiau vandens kitą katilą ir įsinešiau jį vidun, pakreipusi galvą taip, kad mergaitės nematytų mano veido. Pastačiau katilą ant ugnies šalia varinio katiliuko. Tuomet vėl išėjau į lauką, šį kartą su šluota.

Kornelija mėtė akmenėlius į plūduriuojantį katilą, tikriausiai tikėdamasi jį paskandinti.

— Gausi dar, jeigu tučtuojau nesiliausi, — pasakiau.

— Pasakysiu mamai. Kambarinės mūsų nemuša, — atkirto Kornelija ir švystelėjo dar vieną akmenį.

— Ar pasakyti tavo motinai, ką padarei?

Kornelijos veidu nuslinko baimės šešėlis. Ji numetė žemėn akmenėlius, kuriuos laikė saujoje.

Kanalu rotušės link plaukė laivelis. Atpažinau, kad jį irkluoja tas pats vyriškis, kurį iš ryto buvau sutikusi irkluojantį į priešingą pusę. Dabar jis jau buvo iškrovęs savo plytas ir laivelis daug aukščiau iškilęs virš vandens. Pamatęs mane, vyrukas plačiai nusišypsojo.

Aš raustelėjau.

— Prašyčiau, pone... — pradėjau aš. — Gal galėtumėt padėti man pasiekti tą katilą?

— O! Dabar jūs žiūrite taip, tarytum iš manęs kažko norėtumėte, ar ne, panele? Tai jau pasikeitimas!

Kornelija smalsiai stebėjo mane. Aš nurijau seiles.

— Nuo čia niekaip negaliu pasiekti to katilo. Gal jūs galėtumėte...

Vyriškis pasilenkė per bortą, nutvėrė katilą, išpylė iš jo vandenį ir ištiesė man. Aš nubėgau laiptais žemyn ir čiupau katilą.

— Dėkui. Esu be galo dėkinga.

Jis nepaleido katilo iš savo rankų.

— Ar tai viskas, ką aš gaunu? O bučkis? — Jis ištiesė ranką ir paėmė mane už rankovės. Trūktelėdama išvadavau savo ranką ir išplėšiau iš jo katilą.

— Ne šį kartą, — pasakiau kaip galėdama lengvabūdiškiau. Niekuomet nesijaučiau stipri koketuodama.

Jis nusijuokė.

— Aš ieškosiu katilų kiekvieną kartą, kai tik plauksiu pro šią vietą, gerai, jaunoji panele? — Jis mirktelėjo Kornelijai. — Katilai, o už juos — bučkiai. — Paėmęs savo kartį, atsistūmė nuo kranto.

Kai užlipau atgal į gatvę, man pasirodė, kad viduriniame antro aukšto lange kažkas sujudėjo. Tai turėjo būti *jo* kambarys. Įsmeigiau akis į tą langą, bet nebebuvo matyti nieko daugiau, tik jame atsispindintis dangus.

Kai kieme tvarkiau išdžiaustytus skalbinius, sugrįžo Katarina. Pirmiausia išgirdau koridoriuje skambčiojant raktus. Didžiulis jų ryšulys kybojo kiek žemiau jos juosmens ir einant daužėsi į klubus.

Nors man atrodė, jog tai turėtų būti labai nepatogu, ji šį ryšulį nešiojo su neslepiamu pasididžiavimu. Paskui išgirdau, kaip ji nužingsniuoja į virtuvę ir dalija paliepimus Tanekei ir berniukui, padėjusiam parnešti pirkinius iš parduotuvių. Su abiem ji kalbėjo piktoku tonu.

Aš toliau rinkau ir lanksčiau lovos užtiesalus, rankšluosčius, pagalvių užvalkalus, staltieses, marškinius, suknias, prijuostes, nosinaites, apykakles, kykus. Jie buvo sukabinti nerūpestingai, kai kur — sumesti vienas ant kito, tad tose vietose audeklo lopai buvo dar drėgni. Prieš kabinant skalbiniai neišpurtyti, taigi buvo be galo susiglamžę. Lyginimas, siekiant suteikti jiems pritinkamą išvaizdą, užims didžiąją dienos dalį.

Pagaliau Katarina pasirodė tarpduryje; ji atrodė sušilusi ir pavargusi, nors saulė dar nebuvo pasiekusi aukščiausio taško. Jos marškiniai buvo atmestinai užvilkti ant mėlynos suknios, o žalias chalatas, kurį dėvėjo ant marškinių, jau susiglamžęs. Šviesūs jos plaukai susigarbanoję labiau nei tada, kai ji apsilankė pas mus; gal ir dėl to, kad buvo be kyko. Tarytum jos plaukai priešintųsi juose styrančių šukų pastangoms išlaikyti visus susuktus į kuodą.

Katarina atrodė taip, jog, manding, būtų buvę pravartu jai ramiai pasėdėti keletą minučių prie kanalo žvelgiant į vandenį, kurio vaizdas galėtų nuraminti ir atvėsinti.

Aš nežinojau, kaip man derėtų laikytis jos atžvilgiu — niekuomet nebuvau buvusi tarnaite, o ir savo namuose kambarinės niekad neturėjome. Mūsų gatvėje apskritai nebuvo žmonių, kurie samdytų tarnų; niekas nepajėgė jų nusisamdyti. Padėjau skalbinius į krepšį ir nusilenkdama pasisveikinau su ja:

— Labas rytas, ponia.

Ji susiraukė, ir aš supratau, kad turėjau leisti jai prabilti pirmai. Teks su ja būti atidžiai.

— Tanekė jau aprodė tau namus? — paklausė ji.

— Taip, ponia.

— Gerai, vadinasi, tu žinai, ką reikia daryti. — Ji kažkodėl varžėsi; atrodė, lyg jai trūktų žodžių. Man dingtelėjo, kad ji neką daugiau žino apie tai, kaip elgtis šeimininkės vaidmenyje, negu aš žinau, kaip dera elgtis kambarinei. Tanekė tikriausiai buvo „išmankštinta“

Marijos Tins ir vykdė pirmiausia jos nurodymus, nesvarbu ką jai sakydavo Katarina.

Aš turiu jai padėti, bet taip, kad ji to nesuprastų.

— Tanekė paaiškino, kad, neskaičiuojant skalbimo, jūs pageidaujate, jog aš nueičiau į parduotuvę nupirkti mėsos ir žuvies, ponia, — švelniai užsiminiau aš.

Katarinos veidas pašviesėjo.

— Taip. Kai baigsi skalbti, ji nueis į turgų drauge su tavimi ir parodys, iš ko pirkti. Paskui kasdien galėsi eiti pati. Taip pat ir dėl kitų pavedimų, jei man reikės tavo pagalbos, — pridūrė ji.

— Taip, ponia, — atsakiau aš, laukdama tolesnių nurodymų. Tačiau ji nieko nepasakė, tad aš pasilenkiau prie virvės ir ėmiausi traukti nuo jos vyriškus lininius marškinius. Katarina pažvelgė į juos.

— Rytoj, — pareiškė ji, man belankstant drabužį, — aš viršuje tau parodysiu, kurias patalpas turėsi valyti. Valysi anksti — tai turės būti pirmas darbas iš ryto, — užbaigė paliepimą ir, man dar nespėjus nieko atsakyti, išnyko tarpduryje.

Įsinešusi skalbinius vidun, susiradau lygintuvą, jį nuvaliau ir įkišau į ugnį, kad įkaistų. Man vos tik pradėjus lyginti, atėjo Tanekė ir įteikė kibiriuką pirkiniams.

— Man netrukus reikės mėsos, — pranešė ji. Aš jau buvau girdėjusi, kaip ji tarškina indais virtuvėje, ir užuodžiau kepinamų pastarnokų kvapą.

Lauke ant suolo sėdėjo Katarina, ant taburetės jos pakojyje — Lisbetė, o Johanesas miegojo krepšyje. Katarina šukavo Lisbetės plaukus, ieškodama parazitų. Šalimais siuvinėjo Kornelija ir Aleidis.

— Ne taip, Aleidis, — patarinėjo jai Katarina. — Labiau įtempk siūlą, dabar jis per laisvas. Parodyk jai, Kornelija.

Aš ir pagalvot nepagalvojau, kad, joms esant drauge, galima tokia idilė.

Nuo kanalo pusės atbėgo Merta.

— Ar jau eini į mėsinę? O aš galiu eiti kartu, mama?

— Tik jei būsi su Taneke ir jos klausysi.

Aš buvau patenkinta, kad drauge su mumis bus Merta. Tanekė

vis dar manimi nepasitiki, bet Merta yra gyva ir linksmo būdo, o tai padeda susidraugauti.

Paklausiau Tanekę, kiek metų ji jau dirba Marijai Tins.

— O, daug, — atsakė. — Pradėjau dar keleri metai iki to, kai ponas su jaunąja ponia susituokė ir atsikraustė gyventi čionai. Kai čia atėjau, buvau ne vyresnė už tave. Kiek tau metų, beje?

— Šešiolika.

— Aš pradėjau, kai man buvo keturiolika, — triumfuodama pareiškė Tanekė. — Taigi čia dirbu jau pusę savo gyvenimo.

Tokio dalyko aš nebūčiau prisipažinusi su pasididžiavimu. Tasai darbas ją buvo taip nustekenęs, kad atrodė kur kas vyresnė nei dvidešimt aštuonerių.

Mėsos prekyvietė buvo tuoj pat už miesto rotušės, pietvakarių kryptimi nuo Turgaus aikštės. Ten buvo trisdešimt du prekystaliai: jau daugelį kartų Delfte gyveno trisdešimt du mėsininkai. Aplink knibždėte knibždėjo ponių ir tarnaičių, besirenkančių, besiderančių ir perkančių mėsą savo šeimoms, ir vyrų, šen bei ten nešiojančių nudorotus gyvulių griaučius. Ant grindų pakreiktas pjuvenų sluoksnis buvo permirkęs krauju ir lipo prie batelių bei suknelių kraštų. Ore tvyrojo aštrus kraujo kvapas, kuris visuomet priversdavo mane suvirpėti, nors kažkada čia tekdavo lankytis kas savaitę ir turėjau būti jau pripratusi prie šios smarvės. Vis dėlto man buvo malonu atsidurti pažįstamoje vietoje. Mums beeinant pro prekystalius, mane vardu pašaukė mėsininkas, iš kurio pirkdavome mėsą, iki tėtį ištiko nelaimė. Aš jam nusišypsojau — malonu buvo matyti pažįstamą veidą. Tai buvo pirmas kartas per visą dieną, kai mano veidą nušvietė šypsena.

Keista ir neįprasta per vieną rytą išvysti tiek daug naujų žmonių ir patirti tiek daug įspūdžių, ir visa tai — atskirtai nuo visų įprastų dalykų, kurie iki šiol užpildė mano gyvenimą. Iki šiol, jei ir sutikdavau nepažįstamą žmogų, tai visuomet įvykdavo prie kitų šeimos narių ir kaimynų. Jei eidavau į nepažįstamą vietą, tai darydavau su Fransu, motina arba tėvu, todėl nejausdavau jokios grėsmės. Nauja būdavo supinta su sena, kaip margos kojinės siūlai.

Pradėjęs mokytis, Fransas man neilgai trukus papasakojo, kad pradžioje jis vos neparbėgo namo metęs visus mokslus — ne dėl

sunkaus darbo, bet dėl to, kad negalėjo pakelti kasdieninio aplinkos svetimumo. Nuo šio žingsnio jį sulaikė tik žinojimas, kad tėvas jo mokslams išleido visas savo santaupas ir nedelsdamas vėl išsiųstų jį atgal, jei tik pasirodytų namuose. Beje, brolis suprato ir tai, kad kur bepasuktų ir benueitų, visur patirtų tik dar daugiau svetimumo.

— Aš ateisiu pasikalbėti su jumis, — sušnibždėjau mėsininkui, — kai būsiu viena. — Tai pasakiusi, nuskubėjau paskui Tanekę ir Mertą.

Jos jau stovėjo prie vieno iš tolesnių prekystalių toje pačioje eilėje. Už šio prekystalio stovintis mėsininkas buvo gražus vyriškis žilstančiais šviesiais garbanotais plaukais ir skaisčiai mėlynomis akimis.

— Pėteri, tai Grėtė, — pasakė jam Tanekė. — Ji nuo šiol pirks mums mėsą. Įtrauk jos pirkinius į mūsų sąskaitą.

Aš stengiausi nenuleisti akių nuo jo veido, bet žvilgsnį nori nenori traukė jo krauju aptaškyta prijuostė. Mūsų mėsininkas prekiaudamas visuomet dėvėdavo švarią prijuostę ir ją bemat pakeisdavo, jei tik ji susitepdavo krauju.

— Aha. — Pėteris pažvelgė į mane taip, tarytum aš būčiau riebus viščiukas, kurį jis ketintų pašauti į krosnį. — Ko pageidautumėte šiandieną, Grėte?

Aš pasisukau į Tanekę.

— Keturis svarus žlėgtainių ir svarą liežuvio, — nurodė ji.

Pėteris nusišypsojo.

— O ką jūs galvojate, panele? — kreipėsi jis į Mertą. — Argi aš prekiauju ne geriausiais liežuviais visame Delfte?

Merta linktelėjo galvą ir nusijuokė žvelgdama į kaulų, žlėgtainių, liežuvių, kiaulių kojų, dešrelių „natiurmortą“.

— Pamatysite, Grėte, kad aš prekiauju geriausia mėsa ir mano svarstyklės pačios sąžiningiausios visoje prekyvietėje, — kalbėjo Pėteris sverdamas liežuvį. — Jums nebus pagrindo manimi skųstis.

Aš dar kartą pažvelgiau į jo prijuostę ir nurijau seiles. Pėteris sudėjo žlėgtainius ir liežuvį į mano atsineštą kibiriuką, mirktelėjo man ir atsigręžė į kitą pirkėją.

Mes nužingsniavome prie žuvies prekystalių, besirikiuojančių

šalimais. Virš jų sukiojosi debesis kirų, laukiančių, kol prekijai išmes į kanalą žuvų galvas ir vidurius. Tanekė pristatė mane šeimos pardavėjui — šis taip pat skyrėsi nuo mūsiškio. Kasdien aš turėsiu pakaitomis pirkti tai žuvį, tai mėsą.

Kai palikome prekyvietę, man visiškai nesinorėjo grįžti atgal į namą su Katarina ir ant suolo sėdinčiais vaikais. Aš norėjau eiti namo. Norėjau įžengti į savo mamos virtuvę ir įteikti jai kibiriuką su žlėgtainiais. Mėsos mes nebuvome valgę jau keletą mėnesių.

Kai mes sugrįžome, Katarina šukavo Kornelijos plaukus. Į mane jos nekreipė jokio dėmesio. Aš padėjau Tanekei paruošti pietus, pavarčiau kepsnį ant grotelių, nunešiau valgymo įrankius į didžiąją menę, paraikiau duonos.

Patiekus pietus, į kambarį atėjo mergaitės. Merta liko prie Tanekės virtuvėje, o kitos susėdo didžiojoje menėje. Aš ką tik buvau padėjusi liežuvį į mėsos statinę viename iš sandėlių (Tanekė buvo palikusi jį prieinamoje vietoje, ir katė tik per plauką jo nenutvėrė), kai sugrįžo *jis*. Pamačiau *jį* stovintį ant slenksčio ilgo koridoriaus gale, užsidėjusį savo skrybėlę ir užsimetusį mantiją. Aš nežinojau, ar *jis* žiūri į mane. Po akimirkos *jis* išnyko už didžiosios menės durų.

Tanekė ir Merta patarnavo už stalo, o aš tuo metu Nukryžiavimo kambaryje prižiūrėjau kūdikį. Kai Tanekė baigė darbą, ji prisidėjo prie manęs, ir mudvi pavalgėme bei atsigėrėme to, ką valgė ir gėrė šeimininkai — kepsnių, pastarnokų, duonos ir po puodelį alaus. Nors Pėterio parduodama mėsa nebuvo geresnė už tą, kurią pirkdavome iš mūsų mėsininko, vis dėlto jos skonis, šitiek laiko neragavus mėsos, buvo labai malonus. Duona buvo ruginė, o ne kur kas pigesnė juoda duona, kurią valgydavome mes. Alus taip pat buvo ne toks vandeningas kaip mūsiškis.

Kadangi tąsyk prie stalo nepatarnavau, iš arti jį pamatyti neturėjau progos. Atsitiktinai girdėdavau jo balsą, dažniausiai drauge su Marijos Tins. Pagal jų pokalbio toną buvo galima spręsti, kad jie puikiai sutaria.

Po pietų mudvi su Taneke sutvarkėme stalą ir iššluostėme

sandėliukų, virtuvės bei skalbyklos grindis. Šių abiejų sienos buvo išklijuotos baltomis, o krosnis — mėlynomis ir baltomis Delfto plytelėmis, išdekoruotomis vienoje vietoje paukščiais, kitoje — laivais, trečioje — kareiviais. Aš atidžiai jas patyrinėjau, bet nė vienos piešinys nebuvo tapytas mano tėvo.

Didžiąją likusios dienos dalį praleidau skalbykloje lygindama skalbinius ir kartkartėmis sustodama pakurstyti ugnies ar atnešti vandens, arba tiesiog išeidavau į vidinį kiemą, kad atsigaučiau nuo kaitros. Mergaitės žaidė ir viduje, ir lauke, kartais ateidamos į skalbyklą paspoksoti į mane ir į ugnį ar pažadinti Tanekę, kai rado ją miegančią už durų virtuvėje su besimuistančiu ant kelių Johanesu. Manęs jos šiek tiek varžėsi — galimas daiktas, baiminosi, jog galiu ir joms uždrožti per veidą. Kornelija rūsčiai dirsčiojo į mane ir ilgai kambaryje neužsibūdavo, bet Merta ir Lisbetė paėmė mano išlygintus drabužius ir nunešė į spintą didžiojoje menėje. Ten miegojo jų motina.

— Paskutinį mėnesį prieš gimstant kūdikiui ji beveik ištisas dienas leis lovoje, iš visų pusių apkamšyta pagalvėmis, — pašnibždėjo man Tanekė.

Marija Tins po pietų nuėjo į savo kambarius viršuje. Tačiau po kurio laiko koridoriuje išgirdau kažką einant ir, pažvelgusi į tą pusę, pamačiau ją stovint ant slenksčio ir stebint mane. Ji nieko nesakė, tad aš atsukau jai nugarą ir vėl ėmiausi lyginimo, apsimesdama, tarytum jos čia nebūtų. Netrukus akies kampeliu pastebėjau, kaip ji vos vos linkteli galvą ir nušlepsi šalin.

Į viršų pas *jį* atėjo svečias — girdėjau lipančiųjų aukštyn žingsnius ir dviejų vyrų balsus. Vėliau, išgirdusi juos besileidžiant žemyn, kyštelėjau galvą pro duris ir išvydau abu išeinant į gatvę. Šalia *jo* žingsniuojantis vyriškis buvo putlaus veido, o skrybėlėje nešiojo įsmeigtą ilgą baltą plunksną.

Kai sutemo, užsidegėme žvakes, mudvi su Taneke Nukryžiavimo kambaryje užkandome duonos, sūrio ir alaus. Kiti tuo tarpu valgė liežuvį didžiojoje menėje. Aš stengiausi sėdėti nugara į Nukryžiavimo sceną. Buvau tokia išsekusi, kad vargiai galėjau galvoti. Namie aš dirbdavau lygiai taip pat sunkiai, bet darbas savo namuose

niekuomet nebuvo toks varginantis kaip svetimuose, kur visa buvo nauja, ir aš kiekvieną akimirką buvau susikaupusi bei įsitempusi. Namie bent jau galėdavau linksmai nusijuokti su motina, Agnese ar Fransu. Čia nusijuokti nebuvo su kuo.

Dar nebuvau buvusi rūsyje, kuriame turėjau miegoti. Pasiėmiau žvakę ir nusileidau kopėčiomis žemyn, bet buvau pernelyg pavargusi, kad dairyčiausi aplinkui — pakako, kad susiradau lovą, pagalvę ir antklodę. Palikdama rūsio dangtį atvirą, kad vėsus, šviežias oras galėtų patekti į vidų, aš nusiaviau batus, nusimečiau kyką, prijuostę ir suknelę, trumpai pasimeldžiau ir atsiguliau. Jau ruošiausi užpūsti žvakę, kai išvydau savo lovos kojūgalyje kabantį paveikslą. Akimirksniu išsiblaiviusi atsisėdau lovoje. Tai buvo dar vienas ant kryžiaus kabančio Kristaus paveikslas, mažesnis nei tas viršuje, bet dar baisesnis. Kristus iš skausmo buvo atmetęs galvą, o Marijos Magdalietės akys išsprogusios iš siaubo. Aš atsargiai atsiguliau, nepajėgdama atplėšti akių nuo reginio. Negalėjau įsivaizduoti, kaip teks miegoti kambaryje su šitokiu paveikslu. Norėjau jį nukabinti, bet nedrįsau. Galiausiai užpūčiau žvakę — negalėjau tuščiai jos eikvoti jau pirmą savo buvimo naujuose namuose dieną. Padėjau galvą ant pagalvės, bet mano akys liko tarsi prisegtos prie tos vietos, kur tamsoje kabojo paveikslas.

Tą naktį miegojau prastai, nors ir buvau pavargusi. Dažnai atsibusdavau ir akimis ieškodavau paveikslo kojūgalyje. Nors nieko negalėjau įžvelgti, kiekviena to paveikslo detalė buvo smigte įsmigusi mano atmintin. Pagaliau su pirmąja ryto šviesa paveikslas vėl išniro iš tamsos, ir aš aiškiai pamačiau, kad Mergelė Marija iš jo žvelgia tiesiai į mane.

Rytą atsikėlusi stengiausi nežiūrėti į paveikslą, tad blausioje pro virtuvės langą krintančioje šviesoje išstudijavau rūsio turinį. Čia nebuvo daug į ką žiūrėti — keletas į krūvą sukrautų gobelenu apmuštų kėdžių, dar keletas sulūžusių kėdžių, veidrodis, dar du paveikslai, abudu peizažai, atremti į sieną. Ar kas nors pastebės, jei Nukryžiuotojo atvaizdą pakeisiu peizažu?

Kornelija pastebėtų. Ir pasakytų savo motinai.

Aš nežinojau, ką Katarina — ar bet kas kitas jų šeimoje — galvoja apie tai, kad esu protestantė. Keistas jausmas, kai turi susigaudyti pati. Dar niekuomet nebuvau palikta „užribyje“.

Atsukau nugarą paveikslui ir užlipau kopėčiomis aukštyn. Lauke buvo girdėti skambčiojant Katarinos raktų ryšulį, ir aš išėjau į lauką jos pasitikti. Ji judėjo lėtai, tarytum pusiau miegodama, bet pamačiusi mane tuoj pat išsitiesė. Ji palydėjo mane laiptais aukštyn, lipdama iš lėto ir tvirtai laikydamasi turėklų bei už jų prisitraukdama.

Sustojusi prie studijos durų, pasikapstė savo raktų ryšulyje, paskui atrakino ir pastūmė duris. Kambarys buvo tamsus, langinės uždarytos — pro jų plyšius sklindantys šviesos pluošteliai leido tik vos įžvelgti daiktų kontūrus. Kambaryje tvyrojo grynas ir aštrus linų sėmenų aliejaus aromatas, primenantis mano tėvo drabužius, kai jis vėlai vakare grįždavo iš darbo. Tai buvo lyg medienos ir šviežiai nupjautos žolės kvapų mišinys.

Katarina liko stovėti ant slenksčio. Aš nedrįsau įeiti pirma jos. Po nemalonios pauzės ji paliepė:

— Nueik ir atidaryk langines. Tik ne kairiojo lango, o vidurinio ir tolimiausio. Vidurinio lango — tik apatinę dalį.

Aš perėjau kambarį ir, aplenkusi molbertą bei kėdę, atsidūriau prie vidurinio lango. Atidariau jo apatinę dalį, tuomet atvėriau ir langines. Nežiūrėjau į paveikslą ant molberto — jaučiau, kad geriau to nedaryti, kol Katarina stebi mane nuo slenksčio.

Dešinėje prie lango buvo pristumtas stalas, o kampe stovėjo kėdė. Jos atlošas ir sėdynė buvo iš odos su įspaustais geltonais žiedais bei lapais.

— Tenai nieko nejudink, — priminė man Katarina. — Visa tai jis tapo.

Netgi stovėdama ant pirštų galiukų aš buvau per maža, kad pasiekčiau viršutinį langą ir langines. Teks atsistoti ant kėdės, bet nenorėjau to daryti Katarinos akivaizdoje. Ji mane nervino stovėdama tarpduryje ir tarytum laukdama, kol padarysiu kokią nors klaidą.

Svarsčiau, ką daryti.

Mane išgelbėjo kūdikis — jis ėmė klykti apačioje. Katarina nekantriai perkėlė kūno svorį nuo vieno klubo ant kito. Aš ir toliau

delsiau; galiausiai ji neteko kantrybės ir nulipo žemyn pasirūpinti Johanesu.

Tada greit užlipau ir, pasistengusi tvirtai įsitaisyti ant medinio kėdės rėmo, atidariau viršutinį langą, pasilenkiau į priekį ir pastūmusi atvėriau langines. Pažvelgusi žemyn į gatvę, pamačiau, kaip Tanekė priešais namą šveičia šaligatvio plyteles. Ji manęs nematė, bet katinas, pėdinantis šlapiomis plytelėmis, stabtelėjo ir pažvelgė aukštyn.

Paskui atidariau žemesnę lango dalį bei langines ir nulipau nuo kėdės. Kažkas priešais mane sujudėjo, ir aš sustingau. Judėjimas liovėsi. Tai buvau aš pati, atsispindinti veidrodyje, kabančiame ant sienos tarp dviejų langų. Pažvelgiau į save. Nors mano veido išraiška buvo kupina įtampos ir kaltės pojūčio, veidas buvo užlietas šviesos; atrodė, kad mano veido oda spindi „iš savęs". Nustebusi kurį laiką spoksojau į veidrodį, paskui pasitraukiau į šalį.

Dabar, turėdama laisvą akimirką, pasinaudojau proga apsidairyti po kambarį. Tai buvo didelė beveik kvadratinė erdvė, ne tokia ilga kaip didžioji menė pirmame aukšte. Langams esant atviriems, patalpa buvo šviesi ir atrodė be galo lengva su savo kalkintomis sienomis, pilkomis ir baltomis grindų plytelėmis. Pilkosios plytelės buvo išdėliotos kryžiukais su vienodo ilgio atšakomis. Sienų apačioje palei grindis ėjo eilė angeliukais ištapytų Delfto plytelių, saugančių sienų kalkes nuo kontakto su grindų šepečiu. Plytelės nebuvo tapytos mano tėvo.

Nors kambarys didelis, baldų jame buvo mažai. Priešais vidurinį langą stovėjo molbertas ir keletas kėdžių, o dešiniajame kampe, priešais duris, — stalas. Panaši į tą, ant kurios aš stovėjau, kėdė buvo ir prie stalo, tik ši apmušta lygia oda, kuri prikalta žalvarinėmis vinimis, o atkaltė padabinta išdrožinėtomis liūtų galvomis. Priešais tolimąją sieną, už kėdės ir molberto, stovėjo nedidelė spintelė uždarais stalčiais. Ant jos viršaus šalia švarių palečių gulėjo keletas teptukų ir kažkoks įrankis, primenantis peilį šlifuoto deimanto profilio ašmenimis. Šalia spintelės — staliukas, ant kurio prikrauta popierių, knygų ir antspaudų. Dar dvi kėdės su išdrožinėtomis atkaltėse liūtų galvomis buvo pastatytos palei sieną netoli durų.

Tvarkingas kambarys, jame nebuvo kasdieniniam gyvenimui

būdingo chaoso. Jis aiškiai išsiskyrė iš namo visumos, tarytum būtų savotiškas namas name. Kai jo durys užsidaro, tikriausiai vargiai tesigirdi vaikų šūkavimai, Katarinos raktų žvangesys ar mūsų šepečių brūžavimas.

Pasiėmiau savo šepetį, kibirą vandens bei pašluostę ir ėmiausi darbo. Pradėjau nuo to kampo, kuriame buvo „užšaldyta" tapoma scena ir kur žinojau privalanti nepajudinti iš vietos nė menkiausio daiktelio. Atsiklaupusi ant kėdės, nuvaliau langą, kurį taip sunkiai sekėsi atidaryti, ir geltoną užuolaidą, sustumtą viename lango šone pačiame kambario kampe, liesdama ją be galo švelniai, kad nepakeisčiau jos klosčių padėties. Stiklai buvo nešvarūs; jiems nušveisti reikėjo šilto vandens, bet aš nebuvau įsitikinusi, ar jis nori, jog jie būtų švarūs. Teks apie tai pasiteirauti Katarinos.

Nuvaliau kėdes, nusvidinau žalvarines vinis ir liūtų galvas. Stalas taip pat jau seniai buvo deramai nevalytas. Kažkas pašluoste „apeidavo" čia sukrautus daiktus — šepetį, alavo indą, laišką, juodą keraminę puodynę, mėlyno audeklo skiautę, atsainiai numestą ant stalo ir nusvirusią nuo jo krašto. Visa tai dabar teks pajudinti, nes stalą būtinai reikėjo nuvalyti. Pasak mano motinos, aš turėsiu rasti būdą, kaip pajudinti daiktus ir po to sugrąžinti juos lygiai į tą pačią vietą lygiai tuo pačiu pavidalu, tarytum prie jų nė nebūtų prisiliesta.

Laiškas gulėjo arti stalo krašto. Jei nykštį uždėčiau ant popieriaus kampo, rodomąjį pirštą ant kito, o mažąjį pirštelį užkabinčiau už stalo krašto, man turėtų pavykti laišką patraukti į šalį, nuvalyti jo buvimo vietą ir panašiai plaštaka sugrąžinti laišką ten, kur jis buvo.

Uždėjau pirštus ant voko kraštų, giliai įkvėpiau, patraukiau laišką į šalį, nuvaliau dulkes, o po to vienu greitu judesiu sugrąžinau voką atgal į jo vietą. Nežinau kodėl, tačiau visa tai norėjau padaryti labai greitai. Atlikusi šią užduotį, atsitraukiau nuo stalo. Laiškas, atrodo, buvo toje vietoje, kur ir turėjo būti, nors iš tikrųjų tai galėjo žinoti tik jis.

Jei tai turėjo būti mano išmėginimas, būtų gerai jį įveikus sėkmingai.

Išmatavau plaštaka atstumą nuo laiško iki šepečio, tuomet uždėjau pirštus ant keleto taškų vienoje šepečio pusėje. Patraukusi

šepetį į šalį, nuvaliau stalą po juo, sugrąžinau jį į buvusią vietą ir vėl išmatavau atstumą tarp jo ir laiško. Tą pačią procedūrą atlikau ir su taure.

Tuo būdu išvaliau visą kambarį, iš pažiūros nieko jame nepajudindama. Pamatavau kiekvieno daikto padėtį kitų atžvilgiu ir atstumus tarp jų. Maži daikteliai ant stalo lengvi; sunkiau buvo su baldais — dirbant su kėdėmis, tekdavo pasitelkti kojas, kelius, kartais netgi pečius ir smakrą.

Nežinojau, ką daryti su mėlyno audeklo skiaute, iš pažiūros nerūpestingai nusviesta ant stalo. Kažin ar sugebėsiu sugrąžinti jos klostes į buvusią padėtį, jei pajudinsiu iš vietos. Tad dabar palikau ją ramybėje, tikėdamasi, kad dieną ar dvi jis nieko neįtars, kol rasiu būdą nuvalyti stalą po skiaute.

Likusią kambario dalį galėjau tvarkyti ne taip rūpestingai. Iššlaviau ir išploviau grindis, nuvaliau sienas, langus ir baldus — tai dariau jausdama pasitenkinimą, kad tvarkau kambarį, kuriam iš tiesų reikia geros rankos. Tolimajame kampe, priešais stalą ir langą, buvo durys, vedančios į sandėlį, pilną paveikslų, drobių, kėdžių, dėžių, indų, naktipuodžių. Dar ten stovėjo drabužių spinta ir knygų lentyna. Išvaliau ir sandėliuką, pertvarkydama daiktus taip, kad jis atrodytų bent kiek tvarkingesnis.

Kol kas vengiau valyti aplink molbertą. Nežinojau kodėl, bet man labai nesinorėjo pažvelgti į paveikslą, pritvirtintą ant jo. Tačiau galiausiai kito darbo nebeliko. Nuvaliau kėdę, stovinčią priešais molbertą, o tuomet ėmiausi jo paties, stengdamasi nepažvelgti į paveikslą.

Bet kai akies krašteliu pastebėjau geltoną atlasą, turėjau sustoti.

Dar man tebespoksant į paveikslą, pasigirdo Marijos Tins balsas.

— Ne visai įprastas vaizdas, ar ne?

Aš nė neišgirdau, kada ji atėjo. Stovėjo ant slenksčio šiek tiek pasikūprinusi, su dailia juoda suknia nėriniuota apykakle.

Nežinojau ką sakyti ir, jausdama, kad kitaip pasielgti negaliu, atsukau paveikslui nugarą.

Marija Tins nusišypsojo.

— Tu nesi pirmoji, kuri užmiršta elgesio manieras išvydusi

vieną iš jo paveikslų, mergyte. — Ji prisiartino ir atsistojo šalia manęs. — Taip, šitas jam gerai pavyko. Tai van Reiveno žmona. — Tą vardą aš žinojau, nes tėvas dažnai minėdavo savo patroną. — Ji nėra graži, jis ją gerokai pagražino, — pridūrė Marija Tins. — Šis paveikslas bus vertas gerų pinigų.

Kadangi tai buvo pirmasis jo paveikslas, kurį pamačiau jo namuose, vėliau jį visuomet prisimindavau geriau nei kitus, įskaitant netgi tuos, kuriuos matydavau kuriamus nuo pat pirmojo grunto sluoksnio iki galutinių akcentų.

Paveiksle moteris stovėjo priešais stalą, pasisukusi į kabantį ant sienos veidrodį taip, kad jame atsispindėtų profiliu. Ji dėvėjo sodriai geltono atlaso mantiją, apkraštuotą baltu šermuonėlio kailiu, o plaukuose buvo įsisegusi madingą raudoną kaspiną smailiais galais. Iš kairės ją šiek tiek apšvietė langas, kurio šviesa išryškino grakščią kaktos ir nosies liniją. Sau ant kaklo ji matavosi perlų vėrinį, todėl plaukuose įrištus kaspinus buvo pakėlusi aukštyn ir jos rankos tartum kybojo ore. Visą dėmesį sutelkusi į savo atvaizdą veidrodyje, ji, atrodo, nekreipė dėmesio į nieką aplinkui. Už jos ant skaisčiai baltos sienos buvo matyti senas žemėlapis, o artimesniame plane tamsavo stalas su padėtu ant jo laišku, šepečiu ir kitais daiktais, po kuriais aš buvau ką tik nuvaliusi dulkes.

Staiga man kilo netikėtas noras apsivilkti šią mantiją ir užsidėti perlų karolius. Panorau pažinti tą žmogų, kuris tapė tokius paveikslus.

Prisiminiau, kaip ką tik pati žiūrėjau į savo atspindį veidrodyje, ir susigėdau.

Marija Tins patenkinta stovėjo šalia manęs, mąsliai žvelgdama į paveikslą. Man buvo keista žiūrėti į jį, visiškai šalia matant gulinčius ten pavaizduotus objektus. Aš jau mintinai žinojau visus daiktus ant stalo bei jų padėtį vienas kito atžvilgiu — laiškas kampe, šalia alavinio indo atsainiai numestas šepetys, mėlyno audeklo skiautė, juosianti tamsią puodynę. Viskas paveiksle atrodė lygiai taip pat, tik gryniau ir švariau. Paveikslas buvo savotiškas pasityčiojimas iš manojo valymo.

Tuomet pamačiau skirtumą. Iš netikėtumo net sulaikiau kvėpavimą.

— Kas tokio, mergaite?

— Paveiksle nėra liūtų galvų ant kėdės atkaltės šalia tos moters, — pasakiau aš.

— Ne tai. Anksčiau ant tos kėdės buvo pavaizduota padėta liutnia. Jis daug ką pakeičia. Jis netapo tiksliai to, ką mato; tapo tai, kas tinka. Pasakyk man, mergyte, ar tu manai, kad šis paveikslas yra užbaigtas?

Aš nustebusi pažvelgiau į ją. Tas klausimas galėjo būti provokacija, bet aš negalėjau sugalvoti nieko, ko šiam paveikslui trūktų ir kas jį galėtų padaryti dar puikesnį.

— Argi jis dar neužbaigtas? — sutrikusi paklausiau.

Marija Tins prunkštelėjo.

— Jis prie jo dirba jau tris mėnesius. Manau, kad darbuosis dar du. Ir dar daug ką pakeis. Pamatysi. — Ji apsidairė. — Jau baigei valyti, ar ne? Gerai, tada tęsk, mergyte, imkis kitų darbų. Jis netrukus ateis ir pažiūrės, kaip esi atlikusi darbą.

Pažvelgiau į paveikslą dar kartą, bet, taip atkakliai jį tyrinėjant, man ėmė rodytis, kad kažkas praslysta pro akis. Tai buvo tas pat kaip žiūrėti į žvaigždę naktiniame danguje — jei žiūri į ją tiesiai, jos beveik nematai, bet žiūrint akies kampeliu ji tampa daug skaistesnė.

Paėmiau savo šepetį, kibirą ir šluostę. Man paliekant kambarį, Marija Tins tebestovėjo priešais paveikslą.

Nuėjusi prie kanalo, prisėmiau katilus vandens ir atnešusi pastačiau juos ant ugnies. Tuomet nuėjau ieškoti Tanekės. Ji buvo mergaičių miegamajame ir padėjo Kornelijai rengtis, o Merta tuo pat metu padėjo rengtis Aleidis. Lisbetė rengėsi savarankiškai. Tanekė nebuvo geros nuotaikos ir dirstelėjo į mane tiktai tam, kad parodytų demonstratyvų ignoravimą, jei mėginsiu su ja užmegzti pokalbį. Galiausiai aš atsistojau tiesiai priešais, ir jai nebuvo kitos išeities kaip tik pakelti į mane akis.

— Taneke, aš einu į žuvies prekyvietę. Ko pageidautum, kad nupirkčiau šiandien?

— Eini? Taip anksti? Mes visuomet einam vėliau. — Tanekė vis

dar nežiūrėjo į mane. Ji formavo iš baltų kaspinų keliakampes žvaigždes Kornelijos plaukuose.

— Kol užvirs ant ugnies pastatytas vanduo, esu laisva, todėl nusprendžiau eiti būtent dabar, — paprastai paaiškinau jai. Nemėginau dėstyti, kad geriausius produktus gausi tik anksti, netgi jei mėsininkas ar žuvies pardavėjas pažadėtų specialiai tau skirtus gabalus atidėti į šalį. Ji tai turėtų žinoti ir pati. — Taigi ko pageidautum?

— Šiandien nesapaliok apie žuvį. Nueik pas mėsininką ir nupirk avino mentę, — pasakė Tanekė, baigdama darbą su kaspinais. Kornelija pašoko ant kojų ir, prasmukusi pro mane, išbėgo į koridorių. Tanekė nusisuko į šalį ir atidarė dėžę, kažko joje ieškodama. Kurį laiką stebėjau jos plačią nugarą, aptemptą pilkšvai ruda suknele.

Ji man akivaizdžiai pavydėjo. Aš išvaliau studiją, kur ji buvo neįleidžiama ir kur, atrodo, buvo neleidžiama įeiti niekam, išskyrus mane ir Mariją Tins.

Tanekė atsitiesė, rankoje laikydama vaikišką kepuraitę, ir pareiškė:

— Žinai, meistras yra mane tapęs. Jis nutapė mane pilančią pieną. Visi kalbėjo, kad tai jo geriausias paveikslas.

— Norėčiau jį pamatyti, — atsakiau. — Ar jis dar tebėra čia?

— O ne, jį nupirko van Reivenas.

Akimirką galvojau, ką jai pasakyti.

— Vadinasi, vienas iš turtingiausių Delfto žmonių turi malonumą į tave žiūrėti kiekvieną dieną.

Tanekė plačiai nusišypsojo, o jos spuoguotas veidas tapo dar platesnis. Tinkami žodžiai akimirksniu pakeitė jos nuotaiką. Pasirodo, tai priklausė tik nuo manęs.

Aš pasisukau eiti, kol jos nuotaika nespėjo sugesti.

— Ar galiu eiti su tavimi? — paklausė Merta.

— O aš? — bemat prisidėjo prie jos Lisbetė.

— Ne šiandien, — atsakiau tvirtu tonu. — Turite papusryčiauti ir padėti Tanekei. — Šiaip jau aš nenorėjau, kad mergaitės įprastų kaskart lydėti mane. Leidimą eiti drauge galėčiau panaudoti kaip atlygį už lojalumą man.

Taip pat norėjosi vienai pažingsniuoti pažįstamomis savojo

miesto gatvelėmis, kurių aplinka kas akimirką neprimintų mano naujojo gyvenimo. Kai įžengiau į Turgaus aikštę, už nugaros palikdama Popiežininkų kampą, giliai atsikvėpiau. Nė nepagalvojau, kad visą laiką naujuosiuose namuose buvau save taip užgniaužusi.

Prieš eidama link Pėterio prekystalio, sustojau šalia savo pažįstamo mėsininko. Išvydęs mane, jis nusišypsojo.

— Tai pagaliau nusprendėte pasisveikinti! Ką, vakar buvote per didelė tokiems kaip aš? — provokuojamai paklausė jis.

Ėmiau aiškinti savo naują situaciją, bet jis man nedavė baigti.

— Be abejo, aš žinau. Visi apie tai kalba — plytelių meistro Jano duktė nuėjo dirbti tarnaite pas tapytoją Vermerį. O po dienos jau pasirodo, jog ji pernelyg pasipūtusi, kad kalbėtų su senais draugais!

— Neturiu jokio pagrindo būti pasipūtusi dėl to, kad tapau kambarine. Mano tėvui dėl to labai apmaudu.

— Tavo tėvui tiesiog labai nepasisekė. Niekas jo nekaltina. Ir tau nėra ko gėdytis, mano miela. Nebent to, kad nebeperki mėsos iš manęs.

— Bijau, kad neturiu pasirinkimo. Sprendžia mano ponia.

— A, matai, kaip? Vadinasi, kad jūs perkate iš Pėterio, neturi nieko bendra su jo gražiuoju sūnumi?

Aš suraukiau antakius.

— Nė akyse nesu mačiusi jo sūnaus.

— Pamatysit, pamatysit, — nusijuokė jis. — Dabar eikite. Kai susitiksit su savo motina, pasakykit, kad ateitų šnektelėti su manimi. Būsiu jai šį tą atidėjęs.

Aš padėkojau jam ir pro prekystalių eilę nužingsniavau prie Pėterio prekystalio. Išvydęs mane, jis atrodė nustebęs.

— Ir vėl jūs pas mane? Tai negalėjote susilaikyti nenupirkusi dar liežuvio?

— Norėčiau nusipirkti avienos mentę.

— Dabar pasakykite man, Grėte, argi tai buvo ne geriausias liežuvis, kokį teko valgyti?

Aš nepanorau pareikšti jam komplimento, kurio troško.

— Ponas ir ponia jį suvalgė. Jie nieko apie tai neužsiminė.

Atsigręžė už Pėterio stovįs jaunas vyriškis — pasidėjęs ant stalo už prekystalio, jis pjovė jautienos gabalą. Tai tikriausiai buvo sūnus, nes, nors ir aukštesnis už savo tėvą, buvo tokių pat skaisčiai mėlynų akių. Jo šviesūs plaukai buvo ilgi ir smulkiai garbanoti, aprėminantys skaistų veidą, kurio skruostai man priminė du abrikosus. Tik jo kruvina prijuostė buvo vienintelis dalykas, rėžiantis akį.

Jo žvilgsnis nusileido ant manęs kaip drugelis ant žiedo — aš negalėjau susiturėti neišraudusi. Įsmeigusi akis į jo tėvą, pakartojau prašymą — avienos mentės. Pėteris pasikapstė savose mėsos atsargose ir, ištraukęs avienos mentę, padėjo ją ant prekystalio. Dvi poros akių sekė kiekvieną mano judesį.

Mentė pakraščiais buvo papilkėjusi. Aš pauosčiau mėsą.

— Ji nešviežia, — stačiokiškai išdrožiau. — Ponia tikrai nebus tokia patenkinta, kaip jūs tikitės, drauge su šeima valgydama šitą mėsą. — Mano tonas buvo arogantiškesnis nei norėjau. O gal jis ir turėjo būti būtent toks.

Tėvas ir sūnus nustebę spoksojo į mane. Aš atlaikiau tėvo žvilgsnį ir sykiu stengiausi ignoruoti sūnų.

Pagaliau Pėteris atsigręžė į savo sūnų.

— Pėteri, duok man tą mentę, padėtą vežime atskirai.

— Bet ji skirta... — Pėteris sūnus nutilo nebaigęs sakinio. Paskui pradingo ir grįžo su kita mente, kuri, kaip aš bemat pastebėjau, buvo nepalyginamai geresnė. Linktelėjau galvą.

— Taip, šita geresnė.

Pėteris sūnus suvyniojo mentę į popierių ir įdėjo į mano kibirėlį. Aš padėkojau, o kai pasisukau eiti, akies krašteliu pastebėjau, kaip tėvas ir sūnus persimetė reikšmingais žvilgsniais. Netgi tuomet aš kažkaip nujaučiau, ką šis susižvalgymas reiškia ir ką jis reikš man.

Kai sugrįžau, Katarina sėdėjo ant suolo ir krūtimi maitino Johanesą. Parodžiau jai mentę, ir ji linktelėjo galvą. Jau rengiausi eiti vidun, kai ji tyliu balsu, nežiūrėdama į mane, pasakė:

— Mano vyras patikrino studiją ir nusprendė, kad tavo darbas jam tinka.

— Dėkui, ponia, — pasakiau aš ir žengiau vidun. Pažvelgusi į natiurmortą su vaisiais bei omaru, pagalvojau: „Taigi aš čia tikrai pasiliksiu“.

Likusi dienos dalis praėjo panašiai kaip ir pirmoji, kaip praeis daugelis kitų dienų. Išvaliusi studiją ir nuėjusi į mėsos ar žuvies prekyvietę, imdavausi skalbinių: vieną dieną juos rūšiuodavau, mirkydavau ir trindavau dėmes, kitą dieną trinkdavau, skalaudavau, virindavau ir gręždavau, po to džiaustydavau skalbinius kieme ant virvių, kad juos išbaltintų vidurdienio saulė, dar kitą dieną lygindavau, adydavau ir lankstydavau. Visuomet ištaikydavau laiko padėti Tanekei pagaminti pietus. Paskui mudvi drauge sutvarkydavome stalą, ir aš turėdavau laisvą valandėlę pailsėti, pasiuvinėti atsisėdusi ant suoliuko namo priekyje arba vidiniame kiemelyje. Vėliau baigdavau tai, ką buvau pradėjusi iš ryto, o užbaigusi padėdavau Tanekei prie vakarienės ruošos. Paskutinis mūsų darbas būdavo dar kartą išmazgoti grindis, kad iš ryto jos būtų šviežios ir švarios.

Vakare, nusileidusi į rūsį, uždengdavau virš mano kojų kabantį Nukryžiuotojo paveikslą tądien dėvėta prijuoste. Nematant paveikslo miegoti sekdavosi geriau. Kitą dieną tą prijuostę pridėdavau prie skalbinių.

Katarinai kitą rytą rakinant studijos duris, paklausiau jos, ar turėčiau išvalyti ir langus.

— Kodėl ne? — atžariai atsakė ji. — Tu neturėtum manęs klausinėti tokių smulkmenų.

— Aš klausiu dėl šviesos, ponia, — paaiškinau. — Jei nuvalysiu langus, gali pasikeisti apšvietimas. Matote?

Ji nematė. Ji nenorėjo ar negalėjo įeiti į kambarį ir pažvelgti į paveikslą. Man susidarė įspūdis, kad Katarina niekuomet nebuvo įžengusi į studiją. Kai Tanekė bus geros nuotaikos, aš jos paklausiu kodėl. Katarina nulipo žemyn pasiklausti *jo* ir po kiek laiko iš apačios man šūktelėjo, jog langų neliesčiau.

Valydama studiją, aš nepastebėjau jokių *jo* buvimo pėdsakų.

Niekas nebuvo pajudinta, paletės buvo švarios, o ir pats paveikslas neatrodė nė kiek pasikeitęs. Bet aš jaučiau, kad jo čia būta.

Per pirmąsias dvi dienas, praleistas namuose Aude Langendeiko gatvėje, jį temačiau labai mažai. Kartais girdėdavau *jį* lipant laiptais, einant koridoriumi, kvatojant su savo vaikais, švelniai kalbantis su Katarina. Klausantis *jo* balso man atrodydavo, tarytum netvirtomis kojomis eičiau kanalo pakraščiu. Aš visiškai nežinojau, kaip *jis* elgsis su manimi savo paties namuose, ar kreips dėmesį į daržoves, kurias pjaustysiu *jo* virtuvėje.

Nė vienas vyras iki tol dar nebuvo parodęs tokio susidomėjimo manimi.

Akis į akį su *juo* susitikau trečiąją savo buvimo šiuose namuose dieną. Prieš pat pietus nuėjau surasti lėkštės, kurią Lisbetė buvo palikusi lauke, ir vos neatsitrenkiau į *jį*, koridoriumi ant rankų besinešantį Aleidis.

Aš žengiau žingsnį atgal. *Jis* ir Aleidis nužvelgė mane tomis pačiomis pilkomis akimis. Buvo sunku suprasti, ar *jis* man nusišypsojo, ar ne. Buvo sunku atlaikyti *jo* žvilgsnį. Prisiminiau moterį iš paveikslo studijoje, dėvinčią geltono atlaso suknią ir perlų karolius. Ji lengvai atlaikytų bet kurio vyriškio žvilgsnį. Kai vis dėlto sukaupiau jėgas ir pakėliau akis, *jis* į mane jau nežiūrėjo.

Kitą dieną išvydau tą moterį gyvą. Grįždama iš mėsininko, pamačiau Aude Langendeiko gatve priešais mane einančius vyrą ir moterį. Prie mūsų namo durų jis atsisuko į ją, atsisveikindamas linktelėjo galvą ir nuėjo toliau. Jo skrybėlėje buvo įsmeigta ilga balta plunksna — nusprendžiau, kad tai tikriausiai bus tas pats vyriškis, apsilankęs šiame name prieš porą dienų. Per tą trumpą mirksnį, kol mačiau jo veidą, pastebėjau, kad jis turi ūsus, o jo veidas putlus, atitinkantis kūną. Jis meiliai šypsojosi ir atrodė visuomet pasiruošęs pasakyti tirpdantį, bet netikrą komplimentą. Moteris įėjo į namą man taip ir nespėjus pamatyti jos veido, tačiau pastebėjau jos plaukuose penkiomis kilpomis surištą raudoną kaspiną. Kurį laiką palūkuriavau koridoriuje, kol išgirdau, kaip ji laiptais užlipa aukštyn.

Vėliau, didžiojoje menėje dėliodama į spintelę kažkokius dra-

bužius, išgirdau ją nulipant žemyn. Jai įėjus aš atsistojau. Rankose ji laikė geltonąją mantiją. Kaspinas tebebuvo jos plaukuose.

— Oi! — sušuko ji. — O kur Katarina?

— Ji su savo motina išėjo į rotušės aikštę, ponia. Šeimos reikalais.

— Mat kaip. Nieko tokio, pamatysiu ją kitą dieną. Paliksiu jai šitą štai čionai. — Ji patiesė mantiją skersai Katarinos lovos ir ant viršaus numetė perlų vėrinį.

— Taip, ponia.

Negalėjau nuo jos atplėšti akių. Jaučiausi taip, tarytum sykiu ją matyčiau ir jos nematyčiau. Keistas jausmas. Ji buvo, kaip teisingai sakė Marija Tins, ne tokia graži kaip paveiksle, nušviesta į veidą krintančios šviesos. Vis dėlto ji buvo puiki, jei tik manasis įspūdis nebuvo pernelyg susietas su tuo paveikslu. Ji žvelgė į mane su savotiška nuostaba, tarytum stengtųsi atpažinti, kas čia tokia taip familiariai žvelgia į ją. Šiaip taip prisiverčiau nuleisti akis.

— Aš jai pasakysiu, kad jos ieškojote, ponia.

Ji linktelėjo galvą, bet tebeatrodė susirūpinusi. Dirstelėjo į perlus, kuriuos buvo padėjusi ant mantijos.

— Manau, vis dėlto paliksiu juos viršuje, pas jį, — pareiškė imdama nuo lovos vėrinį. Ji nežiūrėjo į mane, bet neabejojau, kad jos galvoje sukasi mintis, jog kambarinėmis, kai kalbama apie perlus, pasitikėti neverta. Kai ji išėjo, jos veidas, regis, liko tvyroti kambaryje sykiu su kvepalų aromatu.

Šeštadienį Katarina ir Marija Tins, drauge pasiėmusios Tanekę ir Mertą, nuėjo į turgų, kur turėjo nupirkti daržovių ateinančiai savaitei, taip pat sąvarų ir kitų buitinių smulkmenų namų reikmėms. Aš labai norėjau eiti su jomis, tikėdamasi išvysti motiną ar seserį, bet man buvo liepta pasilikti namuose su jaunesniosiomis mergaitėmis ir kūdikiu. Mergaites taip pat buvo sunku išlaikyti namuose. Aš ir pati būčiau jas pasiėmusi į turgų, bet bijojau palikti namą be priežiūros. Tad mums neliko nieko kito kaip tik stebėti laivus, plaukiančius žemyn kanalu turgaus link, pilnus kopūstų, kiaulių, gėlių, medienos,

miltų, braškių, pasagų. Atgal plaukiantys laivai buvo jau tušti, o laivininkai gėrė ar skaičiavo uždirbtus pinigus. Aš mokiau mergaites žaidimų, kuriuos žaisdavau su Agnese ir Fransu, o jos mane mokė savųjų. Jos pūtė burbulus, žaidė su lėlėmis, suko ant liemens žiedus, o aš sėdėjau ant suolo laikydama ant kelių mažiulį.

Kornelija, atrodo, buvo užmiršusi mano antausį. Linksma ir draugiška, ji padėjo man prižiūrėti Johanesą, buvo paklusni.

— Ar negalėtum man padėti? — paklausė ji, mėgindama užlipti ant statinės, kurią kaimynai buvo palikę gatvėje. Jos šviesiai rudos akys buvo didelės ir nekaltos. Pajutau, kad ir mane jos lipšnumas ima atitirpdyti, nors ir žinojau, kad pasitikėti ja negalima. Ji buvo galbūt pati įdomiausia iš mergaičių, bet sykiu ir pati nepastoviausia — geriausia ir blogiausia savybė viename žmoguje.

Mergaitės lauke rūšiavo kriauklių kolekciją, skirstydamos jas į krūveles pagal spalvas, kai iš namų išėjo *jis*. Aš stipriai suėmiau kūdikį per juosmenį, delnais pajusdama jo šonkauliukus. Vaikas suklykė, o aš įbedžiau savo nosį į jo auselę, slėpdama veidą.

— Tėveli, ar galiu eiti su tavimi? — sušuko Kornelija, pašokusi ir nutvėrusi *jį* už rankos. Aš nemačiau *jo* veido išraiškos — ją slėpė į šalį pasukta galva ir nuleistas skrybėlės kraštas.

Lisbetė ir Aleidis metė savo kriaukles.

— Aš irgi noriu eiti! — sušuko jos vienu balsu, stverdamos kitą *jo* ranką.

Jis papurtė galvą, ir aš pamačiau, jog *jo* žvilgsnis sutrikęs.

— Ne šiandien — aš einu pas vaistininką.

— Ar tu pirksi tapybos reikmenų, tėti? — paklausė Kornelija, tebelaikydama *jį* už rankos.

— Tarp viso kito.

Johanesas ėmė verkti, ir *jis* pažvelgė į mane. Pasijutusi nejaukiai, aš pasupau vaiką pasisodinusi jį sau ant kelio.

Atrodė, jog *jis* ketina kažką sakyti, bet tik papurtė ranką išsivaduodamas iš mergaičių ir nužingsniavo gatve.

Man *jis* kol kas taip ir nebuvo pasakęs nė žodžio nuo tada, kai mano namuose mes kalbėjomės apie daržovių spalvas ir formas.

Sekmadienį atsibudau labai anksti, nes miegus blaškė žinojimas, kad šiandien galėsiu pareiti namo. Turėjau palaukti, kol Katarina atrakins pagrindines duris, bet kai išgirdau jas atsidarant, išėjusi į lauką sutikau Mariją Tins su raktu rankose.

— Mano duktė šiandien pavargusi, — tarė ji pasitraukdama į šalį ir leisdama man praeiti. — Ji keletą dienų pailsės. Ar gali susitvarkyti be jos?

— Be abejo, ponia, — atsakiau aš ir po akimirkos pridūriau: — Juk jei turėsiu kokių klausimų, visuomet galiu pasiteirauti jūsų.

Marija Tins nusijuokė.

— Oi tu gudri, mergyte. Tu žinai, iš kieno puodo valgyti. Nieko tokio, pasitelkdamos truputį protelio, mes čia galime pusėtinai gyventi. — Ji ištiesė man keletą monetų — tai buvo mano uždarbis už tas keletą dienų, kurias čia dirbau. — Dabar eik namo papasakoti savo mamai apie mus — numanau, kad papasakosi, ne kitaip?

Aš pasistengiau dingti, kol ji dar nespėjo pasakyti daugiau. Tarp skubančiųjų į ankstyvąsias pamaldas naujojoje bažnyčioje perėjau Turgaus aikštę ir pasukau namo pažįstamomis kanalų pakraščiu besidriekiančiomis gatvelėmis. Pasukus į savąją gatvę, man ji pasirodė pasikeitusi, nors svetur teprabuvau mažiau nei savaitę. Šviesa atrodė ryškesnė ir kartu kažkokia negyva, o kanalas — platesnis. Platanai abipus kanalo stovėjo visiškai nejudėdami, lyg mane pasitinkantys sargybiniai.

Agnesė sėdėjo ant suoliuko priešais namą. Pamačiusi mane, šūktelėjo vidun:

— Ji parėjo! — Ir pripuolusi nutvėrė už rankos. — Kaip tau ten sekasi? — ėmė klausinėti, užmiršusi netgi pasakyti labas. — Ar jie malonūs? Tau sunkiai reikia dirbti? Ten yra mergaičių? Ar namas labai didelis? O kur tu miegi? Ar valgai iš gražių lėkščių?

Aš juokiausi ir neatsakiau nė į vieną jos klausimą, kol neapkabinau motinos ir nepasisveikinau su tėvu. Nors pinigų parsinešiau ir nedaug, juos atiduodama motinai jaučiausi išdidi. Juk dėl jų aš ir išėjau dirbti į kitus namus.

Tėvas taip pat ėjo į lauką pasėdėti ant suolelio. Aš paėmiau jį už rankų ir pervedžiau per durų slenkstį. Atsisėdęs jis nykščiu patrynė mano delnus.

— Tavo rankos jau sugrubusios ir sutrūkinėjusios, — pasakė jis. — Tu jau paženklinta sunkaus darbo randais.

— Nesijaudink, — atsakiau kaip galėdama nerūpestingiau. — Tokią galybę skalbinių man teko išskalbti tik todėl, kad anksčiau stigo pagalbos. Netrukus bus lengviau.

Motina taip pat apžiūrėjo mano rankas.

— Aš pamerksiu dedešvos į aliejų, — pasakė ji. — Jis padės išsaugoti tavo rankų odą. Mudvi su Agnese nueisime į laukus ir jos parinksime.

— Papasakok mums! — nerimo Agnesė. — Papasakok apie juos.

Aš ėmiau pasakoti. Nepaminėjau tik keleto dalykų — nesakiau, koks nuovargis mane kankina naktį, nesakiau, kad virš mano lovos kojūgalio kabo Nukryžiavimo sceną vaizduojantis paveikslas; nesakiau, kad sudaviau antausį Kornelijai ir kad Merta bei Agnesė yra to paties amžiaus. Visa kita išklojau su menkiausiomis smulkmenomis.

Paskui perdaviau motinai mūsų mėsininko pranešimą.

— Taip, jis geras žmogus, — pasakė ji. — Bet juk žino, kad mes neturime pinigų mėsai ir nepriimsime iš jo labdaros.

— Aš nemanau, kad jis tai suprato kaip labdarą, — paaiškinau. — Na, jis tai daro tiesiog iš draugiškumo.

Ji nieko neatsakė, bet aš gerai žinojau, kad pas mėsininką ji neis.

Kai paminėjau naująjį mėsininką, Pėterį, tėvą ir sūnų, ji pakėlė antakius, bet vėl nieko nepasakė.

Po to mes nuėjome į pamaldas savojoje bažnyčioje, kur jaučiausi jaukiai, apsupta pažįstamų veidų ir pažįstamų žodžių. Sėdėdama tarp Agnesės ir motinos, jaučiau, kaip mano nugara atsipalaiduoja atsirėmus į klaupto atkaltę, o mano veidas atsikrato kaukės, kurią dėvėjau visą savaitę. Buvo tokia savijauta, tarytum tuoj pravirksiu.

Kai grįžome namo, motina ir Agnesė neleido man padėti joms gaminti pietus. Aš sėdėjau prieš saulutę ant suolelio drauge su tėvu.

Kol mudu kalbėjomės, jis visą laiką laikė galvą atlošęs ir veidą atsukęs į saulę.

— Dabar, Grėte, — pasakė jis, — papasakok man apie savo naująjį šeimininką. Tu beveik nė žodžio nekalbėjai apie jį.

— Tai kad aš *jį* mažai ir temačiau, — atsakiau jausdama, kad kalbu tikrą teisybę. — *Jis* arba savo studijoje, kur niekas negali *jo* trikdyti, arba išvykęs.

— Tikriausiai rūpinasi gildijos reikalais. Bet tu buvai jo studijoje — minėjai, kaip valei dulkes ir matavai atstumus tarp daiktų, bet visai neužsiminei apie paveikslą, prie kurio jis dirba. Papasakok man apie jį.

— Nežinau, ar sugebėsiu tau papasakoti taip, kad sugebėtum jį išvysti savo vaizduotėje.

— Pamėgink. Aš dabar maža teturiu apie ką galvoti, išskyrus prisiminimus. Man bus malonu įsivaizduoti dailininko piešinį, netgi jei mano vaizduotė susikurs ne tokį jo įvaizdį.

Aš pamėginau apibūdinti moterį, besimatuojančią ant kaklo perlų vėrinį, pusiau pakeltomis rankomis žvelgiančią į savo atvaizdą veidrodyje. Jos veidas ir geltona mantija nušviesti nuo lango krintančios šviesos, o tamsus paveikslo pagrindas tarytum atriboja ją nuo žiūrovų.

Tėvas atidžiai klausėsi, bet jo veidas nušvito tik tuomet, kai aš pasakiau:

— Šviesa ant galinės kambario sienos atrodo tokia šilta, kad žiūrint į ją tartum jauti saulę, tvieskiančią tau į veidą.

Jis linktelėjo galvą ir nusišypsojo patenkintas, kad suprato.

— Tai štai kas tau labiausiai patinka iš naujojo gyvenimo, — pasakė jis. — Būti jo studijoje.

Vienintelis dalykas, kuris apskritai patinka, pagalvojau aš, bet to nepasakiau.

Kai valgėme pietus, patiekalų aš stengiausi nelyginti su maistu mano šeimininkų namuose Popiežininkų kampe, bet jau buvau pripratusi prie mėsos ir geros ruginės duonos. Nors motina geresnė virėja nei Tanekė, juoda duona buvo sprangi, o daržovių troškinys beskonis, nes trūko riebalų. Kambarys taip pat kitoks — čia nėra

marmurinių plytelių, nėra tankių šilkinių užuolaidų nei gerai įdirbta oda apmuštų kėdžių. Visa paprasta ir gryna, be jokios ornamentikos. Bet man ši aplinka patiko, nes buvo be galo gerai pažįstama, tačiau dabar aiškiau mačiau jos skurdumą.

Dienai baigiantis sunkia širdimi pasakiau savo tėvams sudie — sunkiau nei išeidama pirmą kartą, nes šįsyk žinojau, kur sugrįžtu. Agnesė palydėjo mane iki pat Turgaus aikštės. Kai likome vienos dvi, paklausiau, kaip ji laikosi.

— Vieniša, — atsakė sesutė, ir šis žodis buvo tuo liūdnesnis, kad jį ištarė dešimtmečio žmogaus lūpos. Visą dieną ji buvo gyva ir linksma, o dabar atrodė prislėgta.

— Aš ateisiu kiekvieną sekmadienį, — pažadėjau. — O gal ir eilinę savaitės dieną kartkartėmis galėsiu užbėgt pasilabinti, nupirkusi turguje mėsos ar žuvies.

— Arba aš galiu ateiti į turgų, kai tu būsi ten, — prašviesėjusi pasiūlė ji.

Mudviem pavyko susitikti Turgaus aikštėje net keletą kartų. Mane šie susitikimai labai džiugindavo — juk ir aš pati jaučiausi labai vieniša.

Pamažu pradėjau priprasti prie namų Aude Langendeiko gatvėje. Katarina, Tanekė ir Kornelija kartais buvo sunkiai sukalbamos, bet dažniausiai aš būdavau palikta viena su savo darbais. Tai galėjo būti Marijos Tins įtaka. Vadovaudamasi savais, man nežinomais sumetimais, ji nusprendė, kad aš esu vertingas žmogus namuose, ir visi kiti, netgi vaikai, pasekė jos pavyzdžiu.

Gal ji pastebėjo, kad dabar, kai „perėmiau" skalbyklą, drabužiai išskalbti švariau ir labiau išbaltinti. Arba kad mėsa, kai ją ėmiau pirkti aš, tapo kur kas minkštesnė. Arba kad *jis* yra linksmesnis dirbdamas švarioje studijoje. Pirmieji du dalykai buvo neabejotini. Dėl trečiojo tikra nebuvau. Kai mudu pagaliau pasikalbėjome akis į akį, tai ne apie studijos valymą.

Aš stropiai nukreipdavau nuo savęs bet kokius pagyrimus dėl geresnės nei anksčiau namų priežiūros. Nenorėjau prisidaryti prie-

šų. Jei Marijai Tins patikdavo mėsa, aš būtinai pasakydavau, kad tai dėl Tanekės meistriškumo. Jei Merta pasakydavo, kad jos prijuostė baltesnė nei anksčiau, aš atsakydavau: dėl to, jog nūnai ypač skaisti saulės šviesa.

Kiek tik galėdama stengiausi vengti Katarinos. Nuo pat tos dienos, kai ji mane pamatė motinos virtuvėje bepjaustančią daržoves, buvo aišku, kad aš jai nepatinku. Jos nuotaikos nepataisė nė kūdikis, kurio laukėsi, nes darė ją nerangią ir nepanašią į gracingą namų damą, kokia jautėsi esanti. Be to, buvo karšta vasara, o būsimasis kūdikis labai aktyvus. Jis imdavo spardytis vos tik jai pradėjus eiti, ar bent jau taip ji tvirtindavo. Tapusi ganėtinai stora, ji vaikščiodavo po namus iš lėto, kupina nuovargio, kankinės veido išraiška. Ji užsibūdavo lovoje ilgiau ir ilgiau, kol galiausiai Marija Tins perėmė jos raktų ryšulį ir rytais mane į studiją įleisdavo pati. Tanekė ir aš perimdavome vis didesnę ir didesnę jos darbo dalį — prižiūrėdavome mergaites, pirkdavome įvairius namų apyvokos daiktus, keisdavome vystyklus Johanesui.

Vieną dieną, kai Tanekė buvo geros nuotaikos, aš jos paklausiau, kodėl šeimininkė nepasisamdo daugiau padėjėjų, kad palengvintų sau buitį.

— Turint tokį didelį namą ir esant tokiai turtingai kaip tavo šeimininkė, ir dar kai šeimininkas tapo tokius puikius paveikslus, — kalbėjau aš, — argi jie neišgalėtų pasamdyti dar vienos tarnaitės? Arba virėjos?

— Cha! — prunkštelėjo Tanekė. — Jie vos išgali sumokėti tau.

Aš buvau nustebinta — kas savaitę mano gaunami pinigai atrodė tokie menki. Gaunant tokį atlyginimą, man prireiktų dirbti metų metus, kad galėčiau nusipirkti ką nors panašaus į geltonojo atlaso suknią, kurią Katarina laikė taip nerūpestingai sulankstytą savo spintoje. Man atrodė tiesiog neįmanoma, kad jie galėtų stokoti pinigų.

— Be abejo, jie ras kaip sumokėti auklei už keletą mėnesių, kai gims vaikas, — pridūrė Tanekė. Jos žodžiuose buvo justi nepasitenkinimas.

— Kodėl?

— Kad ji galėtų maitinti naujagimį.

— O pati ponia jo nemaitins? — kvailai paklausiau aš.

— Ji nebūtų turėjusi tiek daug vaikų, jei būtų juos maitinusi. Negi nežinai — jei maitini savo kūdikį, tuo metu nepastosi.

— A. — Pasijutau didelė neišmanėlė šioje srityje. — Ar ji nori dar daugiau vaikų?

Tanekė nusikvatojo.

— Kartais man atrodo, kad ji pripildė namus vaikais vien todėl, kad negali jų pripildyti tarnais, kaip ji norėtų. — Ji pritildė balsą. — Matai, šeimininkas nenutapo tiek paveikslų, kad pinigų už juos pakaktų sumokėti tarnams. Dažniausiai jis nutapo tris paveikslus per metus. Kartais — tik du. Iš to nepasidarysi turtuolis.

— Ar jis negali tapyti greičiau? — paklausiau, nors jau ir klausdama žinojau, kad negali. *Jis* visuomet tapys savo ritmu.

— Mano ponia ir jaunoji ponia kartais dėl to nesutaria. Jaunoji ponia nori, kad jis tapytų daugiau, o mano ponia sako, kad greitis jį sunaikintų.

— Marija Tins yra labai išmintinga. — Aš jau buvau supratusi, kad galiu užsitarnauti pagarbą Tanekės akyse, vienaip ar kitaip girdama Mariją Tins. Tanekė buvo beatodairiškai lojali savo poniai. Na, o Katarinos atžvilgiu teturėjo mažai pakantumo ir, būdama geros nuotaikos, man patarinėdavo, kaip su ja elgtis. „Nekreipk dėmesio į tai, ką ji sako, — kalbėdavo ji man. — Kai ji kalba, stenkis, kad tavo žvilgsnis būtų tuščias ir nieko nesakantis. O tuomet daryk viską taip, kaip esi nusprendusi, arba taip, kaip sako mano ponia arba aš. Ji niekuomet netikrina ir niekad nieko nepastebi. Ji tik dalija mums paliepimus, nes jaučiasi turinti tai daryti. Bet mes žinome, kas yra tikroji mūsų ponia, ir ji pati tai žino."

Nors Tanekė mano atžvilgiu dažnai nerodydavo prielankumo, aš išmokau šito neimti į širdį, nes jos bloga nuotaika nesitęsdavo pernelyg ilgai. Jos nuotaikos buvo labai nepastovios — gal dėl daugiamečio laviravimo tarp Katarinos ir Marijos Tins. Nepaisant jos svariai nuskambėjusių patarimų ignoruoti Katarinos žodžius, pati Tanekė savo patarimais dažnai nesivadovaudavo. Griežtas Katarinos tonas ją prislėgdavo, ir vyresnioji ponia, nepaisant jos dorybių, neskubėdavo ginti Tanekės nuo Katarinos. Aš nė karto negirdėjau

Marijos Tins dėl ko nors barant savo dukterį, nors kartais Katarinai tikrai neprošal būdavo išgirsti ir griežtesnį žodį.

Tam tikra problema buvo ir Tanekės namų tvarkymo stilius. Gal lojalumu ji stengėsi kompensuoti savo apsileidimą — pakampės neišvalytos, mėsa išorėje prisvilusi, o viduje dar žalia, puodai prideramai neišsveisti. Negalėjau įsivaizduoti, ką ji darydavo *jo* studijoje, kai turėdavo ją išvalyti. Nors Marija Tins retai bardavo Tanekę, abi žinojo, kad ji tam turi pagrindo, ir tai stiprino Tanekės neužtikrintumą bei polinkį į karštligišką savigyną.

Man tapo akivaizdu, kad, nepaisant savo gudrumo, Marija Tins artimiausiems sau žmonėms yra maloni. O jos įžvalgumas nebuvo toks jau idealus, kaip iš pažiūros atrodė.

Iš keturių mergaičių Kornelija, kaip ji ir buvo parodžiusi man patį pirmąjį rytą, buvo labiausiai nenuspėjama. Tiek Lisbetė, tiek Aleidis buvo geros, ramios mergaitės, o Merta jau pakankamai paūgėjusi, kad pati pradėtų perprasti elgesio namuose principus, nors ir jai kartkartėmis užeidavo temperamento antplūdžiai, ir ji šaukdavo ant manęs panašiai kaip jos motina. Kornelija niekuomet nešaukdavo, bet kartais būdavo nevaldoma. Netgi mano pagrasinimas nemalonumais iš Marijos Tins, kurio griebiausi pačią pirmąją dieną, ne visuomet padėdavo. Vieną akimirką ji galėdavo būti linksma ir žaisminga, o kitą — pavirsti šnypščiančia kate, pasiruošusia dantimis griebti ją glostančią ranką. Nors šiaip jau buvo draugiška savo seserims, tačiau nesivaržydavo jas pravirkdyti žnaibydama aštriais nagais. Korneliją turėjau nuolat stebėti ir negalėjau ja pasitikėti taip, kaip pamažu ėmiau pasitikėti jos sesėmis.

Nuo jų visų pabėgdavau tik valydama studiją. Marija Tins, atrakinusi man duris, kartais pasilikdavo dar keletui minučių ir stebėdavo paveikslą lyg vaiką, kurį turi slaugyti. Kai ji galiausiai išeidavo, aš pajusdavau vidinę laisvę. Apsidairydavau aplinkui, mėgindama įsitikinti, ar kas nors kambaryje nepasikeitė. Iš pradžių kasdien viskas atrodydavo kaip buvę, bet kai mano akys ėmė priprasti prie kambario detalių, ėmiau pastebėti mažus dalykėlius — štai teptukai ant spintelės suguldyti kiek kitaip, štai paliktas atdaras vienas iš spintelės

stalčių, štai ant molberto krašto balansuoja mentelė dažams maišyti, o prie durų stovinti kėdė šiek tiek paslinkta į kitą vietą.

Tačiau niekas niekuomet nesikeisdavo tame kampe, kuris buvo *jo* paveikslo scena. Čia aš viską rūpestingai palikdavau kaip buvę. Greitai įgudau taikyti savąjį atstumų matavimo būdą, tad šį kampą galėdavau išvalyti beveik taip pat greitai kaip ir kitą kambario dalį. Paeksperimentavusi su kitais audeklo gabalėliais, išmokau nuvalyti ant stalo gulinčią tamsmėlynio audeklo skiautę ir geltonas užuolaidas drėgnu skudurėliu, vos vos glausdama jį prie medžiagos, kad jis suimtų dulkes nepakeisdamas klosčių padėties.

Atrodė, jog paveiksle nematyti jokių pokyčių, kad ir kaip stengdavausi įžiūrėti ką nors nauja. Pagaliau vieną dieną pastebėjau, kad ant moters kaklo esantis perlų vėrinys pasipildė dar vienu perlu. Kitą dieną pastebėjau, kad geltonosios užuolaidos šešėlis tapęs didesnis. Taip pat man pasirodė, jog vieno moters dešiniojo piršto padėtis lyg ir pasikeitusi.

Atlaso mantija ėmė atrodyti tokia tikroviška, kad man ne sykį kilo noras ištiesti ranką ir ją paliesti.

Aš turėjau galimybę paliesti tikrąją mantiją tą dieną, kai van Reiveno žmona buvo palikusi ją ant lovos. Jau buvau betiesianti ranką paglostyti kailinę apykaklę, kai pakėlusi akis išvydau tarpduryje stovinčią ir stebinčią mane Korneliją. Bet kuri kita mergaitė būtų paprasčiausiai paklaususi, ką aš darau, bet Kornelija tik tylomis stebėjo. Tai buvo blogiau nei bet kokie klausimai. Aš tąsyk skubiai nuleidau ranką, o ji patenkinta nusišypsojo.

Vieną dieną, po kelių savaičių, kai pradėjau dirbti šiuose namuose, Merta įsipiršo eiti drauge į žuvies prekyvietę. Ji mėgdavo palakstyti po Turgaus aikštę, pasidairyti į prekes, patapšnoti arklius, pasiausti su kitais vaikais, paragauti rūkytos žuvies nuo įvairių prekystalių. Beperkant silkes ji pabaksnojo man į šoną ir sušuko: „Žiūrėk, Grėte, pažiūrėk į tą peslį!“

Virš mūsų galvų kybantis peslys savo siluetu priminė žuvį ilga uodega; atrodė, kad per vėją jis iriasi lyg per vandenį. Aplink sūku-

riavo būrys žuvėdrų. Nusišypsojusi išvydau netoliese besisukiojančią Agnesę, kurios žvilgsnis buvo įsmeigtas į Mertą. Agnesei dar nebuvau sakiusi, kad name, kuriame gyvenu, yra jos amžiaus mergaitė — pagalvojau, tai gali ją nuliūdinti, ji gali pasijusti mano atstumta ir nebereikalinga.

Kartais, lankydamasi tėvų namuose, aš apskritai nejaukiai jausdavausi pasakodama jiems apie savo naująjį gyvenimą. Jaučiau, kad tasai naujasis pamažu ima išstumti senąjį.

Kai mano ir Agnesės žvilgsniai susitiko, aš lengvai, kad nepamatytų Merta, papurčiau galvą ir nusisukusi įdėjau žuvį į savo kubilėlį. Stengiausi neskubėti, nes nenorėjau išvysti nuoskaudos Agnesės veide. Be to, nežinojau, kaip sureaguotų Merta, jei Agnesė mane užkalbintų.

Kai atsisukau, Agnesės jau nebuvo matyti.

Sekmadienį, kai ją pamatysiu, turėsiu viską paaiškinti, pagalvojau. Dabar turiu dvi šeimas ir jos neturi maišytis viena su kita.

Sykį vidiniame kieme džiausčiau skalbinius, kiekvieną papurtydama prieš jam atsiduriant ant įtemptos virvės, kai pasirodė sunkiai alsuojanti Katarina. Ji atsisėdo ant kėdės prie durų, užmerkė akis ir atsiduso. Aš tęsiau savo darbą, tarytum toks jos sėdėjimas šalia manęs būtų įprastas, tik kiečiau sukandau dantis.

— Ar jie jau išėjo? — netikėtai paklausė ji.

— Kas, ponia?

— Jie, tu kvaila mergiote. Mano vyras ir... Nueik ir pažiūrėk, ar jie jau užlipo laiptais aukštyn.

Aš atsargiai išsliūkinau į koridorių. Buvo girdėti, kaip laiptais kopia dvi poros kojų.

— Ar jums tai pavyks? — išgirdau *jo* balsą.

— Taip, be abejo, taip. Juk žinote, kad tai nėra labai sunku, — atsakė kitas vyriškis, jo balsas buvo gilus kaip iš šulinio. — Tik šiek tiek nepatogu.

Jie pasiekė laiptinės viršų ir įžengė į studiją. Išgirdau, kaip užsidarė durys.

— Ar jie jau nuėjo? — sušvokštė Katarina.

— Dabar jie studijoje, ponia, — atsakiau aš.

— Gerai. Dabar padėk man atsistoti. — Katarina ištiesė rankas, o aš, paėmusi už jų, padėjau jai atsistoti ant kojų. Man pasirodė, kad kai jos pilvas dar kiek padidės, ji apskritai nebegalės vaikščioti. Ji nulingavo koridoriumi tartum laivas pilnomis vėjo burėmis, suspaudusi saujoje savo raktų ryšulį, kad jie neskambčiotų, ir pranyko už didžiosios menės durų.

Vėliau aš paklausiau Tanekę, kodėl Katarina slapstosi.

— O, čia buvo van Levenhukas, — kikendama paaiškino ji. — Šeimininko draugas. Ji jo bijo.

— Kodėl?

Tanekė nusikvatojo dar smarkiau.

— Ji sudaužė jo dėžutę! Kažką joje žiūrinėjo ir ją numetė. Pati supranti, kaip dabar nepatogu.

Kažkodėl prisiminiau savo motinos peilį, šliuožiantį grindimis ir besisukantį ratu.

— Kokią dėžutę?

— Jis turi medinę dėžutę, į kurią pažiūrėjęs matai visokiausius daiktus.

— Kokius daiktus?

— Įvairiausius! — nekantriai atsakė Tanekė. Buvo akivaizdu, kad ji nenori kalbėti apie tą dėžę. — Jaunoji ponia ją sudaužė, todėl van Levenhukas jos dabar nematys. Štai kodėl šeimininkas neleidžia jai įeiti į jo kambarį tuo metu, kai jo ten nėra. Tikriausiai jis mano, kad ji nugriaus jo molbertą su paveikslu!

Kas ta dėžė, aš supratau tik kitą rytą, kai jis su manimi ūmai prašneko apie dalykus, kuriems suprasti man prireiks daugelio mėnesių.

Kai atėjau valyti studijos, molbertas ir kėdė buvo patraukti į vieną šoną. Jų vietoje stovėjo stalas, bet ant jo nebebuvo jokių popierių nei daiktų. Tegulėjo medinė dėžė, panaši į skirtą drabužiams laikyti, sykiu su stalu siekianti man iki krūtinės. Prie vieno jos šono buvo pritaisyta mažesnė dėžutė, iš kurios kyšojo apvalus objektas.

Aš nesupratau, kas tai galėjo būti, bet nemėginau liesti šios dėžės. Ėmiausi įprastinių valymo darbų, tarpais dirsčiodama į naujai atsiradusį daiktą, tarytum nuo to man staiga imtų ir paaiškėtų jo paskirtis. Išvaliau paveikslo sceną, po to nušluosčiau paviršius likusioje kambario dalyje; dėžę valiau taip atsargiai, kad vos vos liečiau skudurėliu jos paviršių. Paskui nuvaliau daiktus sandėliuke bei iššluosčiau grindis. Baigusi darbą, atsistojau priešais dėžutę, sukryžiavau ant krūtinės rankas ir, iš lėto slinkdama ratu, mėginau ją patyrinėti.

Nors mano nugara buvo atsukta į duris, vieną akimirką staiga pajutau, kad tarpduryje stovi *jis*. Nebuvau tikra, kaip geriau elgtis — ar atsigręžti, ar laukti, kol *jis* prašneks.

Jis tikriausiai neatsargiai pajudino duris ir šios girgžtelėjo, tad man atsirado proga ūmai atsigręžti ir pažvelgti. *Jis* stovėjo įkišęs galvą pro durų plyšį, ant kasdieninių drabužių užsimetęs ilgą juodą apsiaustą, ir smalsiai stebėjo mane, bet neatrodė sunerimęs dėl to, kad aš galiu ką nors padaryti *jo* dėžei.

— Ar nori pamatyti, kas yra viduje? — paklausė. Tai buvo pirmas kartas, kai *jis* kreipėsi tiesiai į mane, nuo tos dienos, kai prieš daugelį savaičių klausinėjo apie mano pjaustomas daržoves.

— Taip, pone. Noriu, — atsakiau, nė nežinodama, ko būtent noriu. — Kas tai yra?

— Tas daiktas vadinamas *camera obscura*.

Šie žodžiai man nieko nereiškė. Aš pasitraukiau į šalį nuo dėžės ir žiūrėjau, kaip *jis* atkabina sklendę ir pakelia vieną dangčio dalį — dangtis buvo padalytas į dvi vyriu sujungtas dalis. *Jis* pakėlė dangtį tokiu kampu, kad dėžė būtų tik truputį atverta ir aš galėčiau matyti, kas yra viduje. O ten buvo matyti gabalėlis stiklo. *Jis* pasilenkė ir pažvelgė pro tarpą tarp dangčio ir dėžės, tuomet palietė apskritą daiktą mažesniosios dėžės gale. Turbūt *jis* kažką įtemptai stebėjo, nors man atrodė, kad dėžėje negalėjo būti nieko tokio, kas būtų verta tokio dėmesio.

Paskui *jis* atsistojo ir pažvelgė į kambario kampą, kurį aš buvau taip rūpestingai išvaliusi, pakėlė ranką ir uždarė vidurinio lango langines, kad kambarys būtų apšviestas tik pro kampinį langą krintančios šviesos. Tuomet nusimetė apsiaustą.

Nejaukiai pasijutusi permečiau svorio centrą nuo vienos kojos ant kitos.

Jis nusiėmė skrybėlę, padėjo ją ant kėdės šalia molberto ir, užsimetęs apsiaustą ant galvos, vėl pasilenkė prie dėžės.

Aš žengiau žingsnį atgal ir dirstelėjau į durų angą sau už nugaros. Katarina šiomis dienomis teturėjo mažai entuziazmo lipti laiptais aukštyn, bet man buvo įdomu, ką pagalvotų Marija Tins, Kornelija ar bet kas kitas, jei mus dabar pamatytų. Kai atsigręžiau atgal, stengiausi laikyti akis įsmeigusi į *jo* batus, kurie tviskėte tviskėjo, mano praeitą dieną nublizginti.

Pagaliau *jis* atsitiesė ir nusiėmė nuo galvos apsiaustą. Plaukai buvo susitaršę.

— Štai, Grėte, viskas paruošta. Dabar pažiūrėk tu. — *Jis* žengtelėjo į šalį nuo dėžės ir gestu paragino mane prieiti. Aš stovėjau vietoje kaip įkasta.

— Pone...

— Užsimesk apsiaustą ant galvos taip kaip aš. Tuomet vaizdas bus matyti ryškiau. Ir žiūrėk į jį būtent tokiu kampu, kad viskas nebūtų apversta aukštyn kojomis.

Aš nežinojau ką daryti. Vien nuo minties, kad ant galvos užsimesiu *jo* apsiaustą ir negalėsiu matyti, kas dedasi aplinkui, o *jis* visą tą laiką žiūrės į mane, darėsi silpna.

Bet *jis* yra mano šeimininkas. Aš turiu daryti tai, ką liepia.

Kietai suspaudusi lūpas, žengiau prie dėžės iš tos pusės, kur dangtis buvo pakeltas. Pasilenkiau ir pažvelgiau pro viduje įtaisytą kvadratinį pieniškai balto stiklo gabalėlį. Ant jo buvo matyti kažkokie neryškūs kontūrai.

Jis švelniai uždėjo savo apsiaustą man ant galvos, kad tasai nuslopintų bet kokią atsklindančią šviesą. Apsiaustas buvo dar šiltas nuo *jo* ir dvelkė saulės įkaitintomis grindinio plytomis. Aš atsirėmiau delnais į stalą, kad jausčiausi tvirčiau, ir trumpam užmerkiau akis. Jaučiausi kaip per greitai išgėrusi savo vakarinę alaus porciją.

— Ką matai? — išgirdau *jį* klausiant.

Atmerkiau akis ir išvydau paveikslą, tik be moters.

— Oi! — Aš atšokau nuo dėžės taip staigiai, kad apsiaustas nu-

krito nuo mano galvos ant grindų. Instinktyviai žengtelėjau atgal, užmindama ant nukritusio apsiausto.

Skubiai patraukiau koją.

— Atleiskite, pone. Dar šį rytą aš išskalbsiu jūsų apsiaustą.

— Pamiršk tą apsiaustą, Grėte. Ką pamatei?

Aš nurijau seiles. Buvau labai sutrikusi ir šiek tiek įsibaiminusi. Tai, kas slypėjo dėžėje, tikriausiai buvo velnio kūrinys arba kažkas katalikiška, ko aš negalėjau suprasti.

— Aš mačiau jūsų paveikslą, pone. Tik jame nebuvo moters, o be to, jis mažesnis. Ir visi daiktai... sukeisti pusėmis.

— Taip, vaizdas suprojektuotas priešingai nei tikrovėje, kairė ir dešinė sukeista vietomis. Bet yra veidrodžiai, kurie gali tai atitaisyti.

Negalėjau suprasti, ką tai reiškia.

— Bet...

— Ką?

— Aš nesuprantu, pone. Kaip jis čia atsirado?

Jis pakėlė nuo grindų apsiaustą ir šypsodamasis jį nuvalė. Kai šypsosi, jo veidas primena atvirą langą, pagalvojau aš.

— Ar matai šitą? — *Jis* parodė apskritą objektą mažesniosios dėžės gale. — Tai vadinama linze. Ji pagaminta iš tam tikru būdu apšlifuoto stiklo. Kai šviesa iš tos scenos, — *jis* mostelėjo į kampą, — pereina pro šį stiklą, jis suprojektuoja atvaizdą taip, kad mes jį galime matyti čia. — Ir pabarbeno į padūmavusį stiklo langelį.

Mėgindama suprasti, ką sako, aš žiūrėjau į *jį* taip įtemptai, kad mano akys ėmė ašaroti.

— Kas yra atvaizdas, pone? Tai nėra man suprantamas žodis.

Kažkas *jo* veide pasikeitė — atrodė, tarytum *jis* žiūrėtų man pro petį, bet iš tikrųjų žvelgė tiesiai į mane.

— Na, tai mažas paveiksliukas, panašus į tikrą paveikslą.

Aš linktelėjau galvą. Labiausiai dabar norėjau, kad tik *jis* manytų, jog galiu mintimis sekti ir suprasti, ką sako.

— Tavo akys labai plačios, — pastebėjo *jis*.

Aš raustelėjau.

— Taip... Supratau, pone.

— Ar nori pažiūrėti dar kartą?

Aš nenorėjau, bet žinojau, kad *jam* šitaip atsakyti negaliu. Akimirką pasvarsčiusi, pasakiau:

— Pažiūrėsiu dar kartą, pone, bet tik jei paliksite mane vieną.

Iš pradžių *jis* atrodė nustebęs, bet tuoj nusišypsojo.

— Gerai, — tarė ir įteikė man savo apsiaustą. — Aš ateisiu po keleto minučių ir prieš įeidamas pabelsiu į duris.

Jis išėjo ir uždarė duris. Aš virpančiomis rankomis gniaužiau *jo* apsiaustą.

Kurį laiką ketinau nežiūrėti, o kai *jis* ateis, pasakyti, kad žiūrėjau. Bet *jis* supras, kad meluoju. Be to, man buvo smalsu. Nejaučiant *jo* žvilgsnio tikriausiai bus lengviau suprasti, ką matau. Todėl giliai įkvėpiau ir pasilenkusi pažvelgiau į dėžutę. Ant stiklo buvo matyti neryškūs kambario kampo scenos kontūrai. Kai užsitraukiau apsiaustą ant galvos, atvaizdas, kaip *jis* jį vadino, ėmė darytis vis ryškesnis — stalas, kėdės, geltona užuolaida kampe, juoda siena su kabančiu ant jos žemėlapiu, žvilganti keraminė puodynė ant stalo, alavinis dubuo, šepetys, laiškas. Visi šie daiktai buvo sukaupti priešais mano akis ant plokščio paviršiaus — paveikslas ir sykiu ne paveikslas. Aš atsargiai paliečiau stiklą — jis buvo lygus ir šaltas, ant jo nebuvo jokių dažų pėdsakų. Nusiėmiau nuo galvos drabužį, ir atvaizdas vėl tapo blyškus, nors tebebuvo matomas. Dar kartą užsitraukiau apsiaustą ant galvos, pridengdama šviesą, ir stebėjau, kaip vėl išryškėja subtilios spalvos. Atrodė, kad ant stiklo esančios spalvos netgi ryškesnės ir skaistesnės nei tikrovėje.

Atitraukti akis nuo atvaizdo dėžėje man pasidarė taip pat sunku, kaip ir nuo paveikslo su moterimi, kai pirmą kartą jį išvydau. Išgirdusi beldimą į duris, vos spėjau atsitiesti ir nusimesti apsiaustą nuo pečių, ir *jis* įžengė į kambarį.

— Ar pažiūrėjai dar kartą, Grėte? Ar žiūrėjai teisingai?

— Žiūrėjau, pone, bet nesu tikra, ar teisingai supratau tai, ką mačiau, — atsakiau lygindama savo kyką.

— Tai nuostabu, ar ne tiesa? Kai draugas man pirmą sykį parodė šį įrenginį, buvau nustebęs kaip ir tu dabar.

— Bet kodėl jūs žiūrite į jį, pone, jei galite žiūrėti į savo paties paveikslą?

— Tu nesupranti. — *Jis* pabarbeno pirštu į dėžę. — Tai yra įrankis. Jis man padeda matyti, kaip reikia tapyti.

— Bet juk matymui naudojatės akimis.

— Taip, bet akys ne visuomet viską pamato.

Mano akys įsmigo į kampą, tarytum tikėdamosi išvysti kažką netikėto, kas anksčiau buvo nuo manęs paslėpta, gal už šepečio, gulinčio mėlynojo audeklo šešėlyje.

— Pasakyk man, Grėte, — tęsė *jis*, — ar tu manai, kad aš tapau lygiai tą, kas yra išdėliota tame kampe?

Negalėdama atsakyti į *jo* klausimą, aš dirstelėjau į paveikslą. Jaučiausi taip, tarytum iš manęs būtų šaipomasi. Kad ir ką atsakyčiau, vis tiek būsiu neteisi.

— *Camera obscura* leidžia man viską matyti kitaip, — paaiškino *jis*. — Subtiliau matyti visa tai, kas čia yra.

Pamatęs suglumusią mano veido išraišką, tikriausiai ėmė gailėtis tiek daug pasakęs tokiai neišmanėlei kaip aš. Nusigręžęs užtrenkė dėžės dangtį. Aš nusimečiau nuo pečių jo apsiaustą ir ištiesiau jam.

— Pone...

— Dėkui, Grėte, — pasakė imdamas jį iš manęs. — Ar jau baigei valyti kambarį?

— Taip, pone.

— Tada gali eiti.

— Dėkui, pone. — Mikliai susirinkau savuosius valymo įrankius ir išėjau. Už mano nugaros trakštelėjo durų skląstis.

Aš mėginau suprasti, ką *jis* pasakė — tai, kad ta dėžė leidžia pamatyti daugiau nei rodo akys. Nors ir nesupratau kodėl, neabejojau, kad jis teisus, nes tų žodžių tikrumą galėjau matyti moterį vaizduojančiame *jo* paveiksle, taip pat kadaise regėtame paveiksle, vaizduojančiame Delftą. *Jis* matė daiktus kitaip nei kiti, tad miestas, kuriame pragyvenau visą gyvenimą, paveiksle atrodė besąs visiškai kita vieta, o moteris, nušviesta krintančios į veidą šviesos, iš eilinės tapo nuostabia.

Kai rytojaus dieną atėjau į studiją, prietaiso nebebuvo. Dirstelėjau į paveikslą. Iki šiol jame pastebėdavau tik labai nežymių pasikeitimų. Dabar vienas dalykas buvo aiškiai pastebimas: žemėlapis, kabantis ant sienos už moters nugaros, buvo dingęs ir nuo sienos, ir iš paveikslo. Siena likusi tuščia. Dėl to paveikslas atrodė tik geriau — jis tapo paprastesnis, o moters veido linijos rusvai baltos sienos fone kur kas išraiškingesnės. Vis dėlto šis pakeitimas mane nuliūdino — per daug buvo staigus. Jo aš nesitikėjau.

Palikusi studiją, jaučiausi nesmagiai, o eidama į mėsos prekyvietę nesidairiau į šalis, kaip darydavau paprastai. Pasisveikinusi su senuoju mėsininku, nesustojau prie jo, nors jis man ir šūktelėjo kviesdamas prieiti.

Pėteris sūnus šį sykį dirbo už prekystalio vienas. Po ano pirmo susitikimo jį buvau mačiusi tik keletą kartų, bet visuomet su tėvu. Kai tėvas iš klientų imdavo pinigus, jis stovėdavo pasitraukęs šiam už nugaros. Dabar, pamatęs mane, šūktelėjo:

— Sveika, Grėte. Spėliojau, kada šiandien ateisi.

Kvailas pasakymas, pagalvojau. Juk pirkti mėsos aš kasdien ateidavau tuo pačiu metu.

Jo akys su manosiomis nesusitiko. Nusprendžiau nekreipti dėmesio į jo žodžius.

— Prašyčiau tris svarus jautienos troškiniui. Ir ar turite dar tų dešrelių, kurias aną dieną man pardavė jūsų tėvas? Mergaitėms jos patiko.

— Bijau, kad jau nebeliko.

Man už nugaros atsistojo moteris, laukianti savo eilės. Pėteris sūnus dirstelėjo į ją.

— Ar negalėtum truputėlį luktelėti? — paklausė jis manęs tyliu balsu.

— Palaukti?

— Noriu tavęs kai ko paklausti.

Aš pasitraukiau kiek į šalį, kad jis galėtų aptarnauti atėjusią moterį. Man nepatiko tokie žaidimai, nes buvau prastai nusiteikusi, bet didelio pasirinkimo neturėjau.

Kai jis aptarnavo pirkėją ir mes vėl likome vieni du, jis paklausė:

— Kur gyvena tavo šeima?

— Aude Langendeiko gatvėje, Popiežininkų kampe.

— Ne, ne, *tavo* šeima.

Aš raustelėjau padariusi tokią žioplą klaidą.

— Palei Ritveldo kanalą, netoli nuo Ku vartų. Kodėl klausi?

Galų gale jo akys susitiko su manosiomis.

— Tame kvartale pasirodė susirgimų maru.

Aš žengiau žingsnį atgal, mano akys išsiplėtė.

— Ar jau paskelbtas karantinas?

— Dar ne. Manoma, kad bus paskelbtas šiandien.

Tuomet aš supratau, kad jis tikriausiai apie mane jau teiravosi kitų žmonių. Jei nebūtų žinojęs, kur gyvena manoji šeima, jam nebūtų atėję į galvą perspėti mane apie marą.

Neprisimenu, kaip grįžau iš turgaus namo. Be abejo, Pėteris sūnus įdėjo mėsą į mano kubilėlį, tačiau visa, ką pamenu, buvo tai, kad įžengusi į vidų numečiau kibirėlį prie Tanekės kojų ir pasakiau:

— Aš turiu pamatyti ponią.

Tanekė panaršė po kibirėlio turinį.

— Nėra dešrelių ir nieko vietoj jų! Kas tau pasidarė? Tučtuojau eik atgal į mėsos prekyvietę.

— Aš turiu pamatyti ponią, — pakartojau.

— Kas atsitiko? — sukluso Tanekė. — Ar padarei kažką negera?

— Mano šeimą gali paliesti karantinas. Turiu apsilankyti pas juos.

— A. — Tanekė sutrikusi pasimuistė. — Aš nežinau. Turi jos pasiklausti. Ji yra su mano ponia.

Katarina ir Marija Tins buvo Nukryžiavimo kambaryje. Pastaroji rūkė savo pypkę. Kai aš įėjau, jos liovėsi tarpusavyje kalbėjusios.

— Kas atsitiko, mergyte? — suniurnėjo Marija Tins.

— Prašau, ponia, — kreipiausi į Katariną. — Aš girdėjau, kad gatvėje, kurioje gyvena mano šeima, gali būti paskelbtas karantinas. Norėčiau ten nueiti ir pasimatyti su jais.

— Ką, ir parsinešti marą drauge? — nukirto Katarina. — Jokiu būdu. Ar tu išprotėjai?

Pažvelgiau į Mariją Tins, tuo dar labiau supykdydama Katariną.

— Aš pasakiau ne, — pareiškė ji. — Čia *aš* nusprendžiu, ką tu gali daryti ir ko negali. Ar tai pamiršai?

— Ne, ponia, — aš nuleidau akis.

— Tu nebegrįžinėsi namo sekmadieniais, kol karantinas nebus atšauktas. Dabar eik, yra reikalų, kuriuos turime aptarti be tavęs, slampinėjančios aplinkui.

Išsinešiau skalbinius į kiemą ir atsisėdau nugara į duris, kad nereikėtų su niekuo susitikti akimis. Verkdama trinkau vieną iš Mertos suknelių. Kai užuodžiau Marijos Tins pypkės dūmo kvapą, patryniau akis, bet neatsigręžiau.

— Nebūk kvaila, mergyte, — ramiai pasakė Marija Tins man už nugaros. — Tu jiems niekuo negali padėti, o be to, turi saugoti save. Esi protinga mergaitė ir gali tai suprasti.

Aš nieko neatsakiau. Po kurio laiko jos pypkės dūmo kvapas išsisklaidė.

Kitą rytą *jis* atėjo pas mane, kai valiau studiją.

— Grėte, man liūdna girdėti apie tavo šeimos nelaimę, — pasakė *jis*.

Aš pakėliau akis nuo savo šepečio.

— Ar nepasakytumėte, pone, karantinas jau paskirtas?

— Taip, paskirtas vakar ryte.

— Ačiū, kad man pranešėte, pone.

Jis linktelėjo galvą ir jau ruošėsi išeiti, kai aš pasakiau:

— Ar galėčiau jūsų dar kai ko paklausti, pone? Apie paveikslą?

Jis sustojo tarpduryje.

— Ko konkrečiai?

— Kai jūs žiūrėjote į dėžutę, ar tai ji jums liepė pašalinti iš paveikslo žemėlapį?

— Taip, ji. — *Jo* žvilgsnis tapo susikaupęs kaip gandro, matančio žuvį ir jaučiančio, kad gali ją nutverti. — Ar tau patinka, kad paveiksle žemėlapio nebeliko?

— Dabar tai geresnis paveikslas. — Nemanau, kad būčiau išdrįsusi pasakyti tokį dalyką įprastinėmis aplinkybėmis, bet mano šeimai kilęs pavojus pašalino mano drovėjimąsi.

Jo šypsena privertė mane tvirtai suspausti šepetį.

Aš nebegalėjau normaliai dirbti. Galvoje nuolat sukosi mano šeimos reikalai, o ne tai, kaip švariai išvalyti grindis ar kaip kuo balčiau išskalbti. Nė vienas iki šiol negalėjo man nieko prikišti, bet dabar kiekvienam buvo akivaizdu, kad pasidariau atsaini ir nerūpestinga. Lisbetė skundėsi dėl dėmėtos prijuostės. Tanekė niurnėjo, kad po mano šlavimo ant indų nusėda dulkių sluoksnis. Katarina mane keletą kartų aprėkė, kad pamiršau išlyginti jos suknelės rankogalius, kad nupirkau menkės, kai buvau paprašyta nupirkti silkių, ir kad leidau užgesti ugniai.

— Tvarkykis, mergyte, — sumurmėjo Marija Tins, praeidama koridoriumi pro mane.

Tik studijoje aš sugebėdavau valyti taip, kaip anksčiau, išlaikydama preciziškumą, būtiną jam.

Nežinojau, ką veikti tą pirmąjį sekmadienį, kai man nebuvo leista eiti namo. Negalėjau eiti ir į mūsų bažnyčią, nes ir ji atsidūrusi karantino zonoje. Tačiau nenorėjau ir namie pasilikti — kad ir ką katalikai veikia sekmadieniais, aš nenorėjau būti tarp jų.

Jie visi kartu išėjo į jėzuitų bažnyčią už kampo Molenporto gatvėje, mergaitės pasipuošusios geriausiomis suknelėmis, netgi Tanekė, persirengusi gelsvai ruda vilnone suknele, nešė ant rankų Johanesą. Katarina žengė iš lėto, laikydamasi vyrui už parankės. Marija Tins išėjo paskutinė ir užrakino duris. Jiems išnykus iš akių, aš stovėjau ant grindinio plytelių priešais namą ir galvojau ką daryti. Priešais mane stūksančio Naujosios bažnyčios bokšto varpai ėmė mušti valandą.

Juk aš esu pakrikštyta šioje bažnyčioje, dingtelėjo man į galvą. Be abejo, manęs iš jos neišvys.

Įsliūkinau į erdvią bažnyčios menę, jausdamasi kaip pelytė, besislapstanti turtingo žmogaus namuose. Viduje buvo vėsu ir tvyrojo prieblanda, į viršų kilo lygios cilindriškos kolonos, o lubos kybojo taip aukštai virš manęs, kad nesunku įsivaizduoti, jog tai yra dangus. Už altoriaus buvo matyti didžiulis marmurinis Vilhelmo Oraniečio kapas.

Nepastebėjau nė vieno pažįstamo, tik svetimus žmones, apsirengusius solidžiais drabužiais, daug geresnės medžiagos ir dailiau pasiūtais nei bet kuris iš tų, kokius aš kada nors dėvėjau ar dėvėsiu. Pasislėpiau už kolonos, kur vos galėjau girdėti kunigo balsą. Buvau labai susinervinusi, nes galvojau, kad bet kas gali prisiartinti prie manęs ir paklausti, ką čia veikiu. Pamaldų pabaigoje paskubomis išsmukau į lauką, kol dar niekas nespėjo prie manęs prisiartinti. Apėjau aplink bažnyčią ir iš kitos kanalo pusės pažvelgiau į savo naujuosius namus. Durys tebebuvo uždarytos ir užrakintos spyna. Katalikų pamaldos tikriausiai trunka ilgiau nei mūsų, pagalvojau aš.

Paėjėjau kiek galėdama arčiau prie savosios šeimos namų ir sustojau tik ten, kur kelią užtvėrė barjeras, saugomas kareivio. Gatvės anapus barjero atrodė ramios ir tuščios.

— Kaip reikalai tenai? — paklausiau kareivį.

Jis gūžtelėjo pečiais ir nieko neatsakė. Atrodė sukaitęs po savo apsiaustu ir kepure — nors saulės ir nebuvo, oras tvyrojo tvankus ir tirštas.

— Ar jau yra sąrašas? Mirusiųjų sąrašas? — paklausiau vos sunkdama žodžius pro lūpas.

— Dar ne.

Manęs tai nenustebino — sąrašai visuomet vėluodavo ir dažniausiai būdavo nepilni. Naujienos iš lūpų į lūpas paprastai būdavo kur kas tikslesnės.

— Gal jūs žinote... Gal girdėjote, ar keramikas Janas...

— Aš nieko nė apie vieną tenai nežinau. Tau teks palaukti. — Kareivis nusigręžė į šalį, nes apie jį su panašiais klausimais sukiojosi ir daugiau žmonių.

Pamėginau pasikalbėti su kitu kareiviu, stovinčiu prie barjero gretimoje gatvėje. Šis buvo nusiteikęs draugiškiau, bet nieko apie mano šeimą pasakyti negalėjo.

— Aš galėčiau pasiklausinėti, bet ne už dyką, — pasakė jis šypsodamasis ir nužvelgdamas mane nuo galvos iki kojų taip, kad suprasčiau, jog jis turi galvoje ne pinigus.

— Gėdykitės, — atkirtau aš, — ieškoti naudos iš tų, kurie pakliuvę į bėdą.

Tačiau neatrodė, kad jis gėdytųsi. Aš buvau pamiršusi, jog kareiviai, pamatę jauną moterį, pajėgia galvoti tik apie vieną dalyką.

Sugrįžusi į Aude Langendeiko gatvę, su palengvėjimu išvydau, kad namo durys atdaros. Įsmukau vidun ir visą popietę praleidau slėpdamasi vidiniame kieme su maldaknyge rankose. Vakare kritau į lovą nevalgiusi, tepasakiusi Tanekei, kad man skauda pilvą.

Mėsos prekyvietėje Pėteris sūnus, kol jo tėvas kalbėjosi su kitu žmogumi, pasivėdėjo mane į šalį.

— Ar girdėjai naujienų iš savo šeimos?

Aš papurčiau galvą.

— Niekas nieko man nesakė, — atsakiau jam nežiūrėdama į akis. Jo akivaizdus susirūpinimas vertė mane jaustis taip, tarytum būčiau ką tik išlipusi iš laivelio ir žemė man siūbuotų po kojomis.

— Aš pasiaiškinsiu, — ryžtingai tarė Pėteris. Iš jo balso supratau, kad man geriau su juo nesiginčyti.

— Dėkui, — pasakiau po ilgokos pauzės. Susimąsčiau, kaip turėčiau atsilyginti, jei jis ištesės savo pažadą. Jis tiesiogiai nereikalavo panašaus atlygio kaip tas kareivis, bet vis dėlto turėsiu jaustis jam įsipareigojusi. O taip jaustis nenorėjau.

— Tai gali užtrukti keletą dienų, — sumurmėjo Pėteris prieš nusisukdamas ir paduodamas tėvui karvės kepenis. Po to nusišluostė rankas į prijuostę. Aš linktelėjau galvą negalėdama atitraukti žvilgsnio nuo jo rankų: panagės buvo pilnos sukrešėjusio kraujo.

„Ko gera, man teks priprasti prie šio vaizdo“, — pagalvojau sau.

Kasdieninio vizito į mėsos prekyvietę ėmiau laukti netgi labiau nei studijos valymo. Tačiau sykiu ir baiminausi, ypač to momento, kai Pėteris sūnus pakels žvilgsnį nuo savo darbo ir pamatys mane, o aš karštligiškai ieškosiu jo akyse kokių nors užuominų. Be abejo, norėjau žinoti savo šeimos situaciją, bet kol nieko nežinojau, buvo galima bent jau viltis, kad viskas gerai.

Praėjo keletas dienų. Aš arba pirkdavau mėsą pas jį, arba praeidavau pro jo prekystalį nusipirkusi žuvies, o jis į mano klausiamą žvilgsnį kaskart atsakydavo papurtydamas galvą. Pagaliau vieną die-

ną, išvydęs mane, nusuko žvilgsnį šalin. Aš žinojau, ką jis pasakys. Teliko sužinoti kas.

Tačiau turėjau palaukti, kol jis aptarnaus keletą klientų. Man buvo taip negera, kad norėjosi atsisėsti, bet grindys buvo visos aptaškytos krauju.

Pagaliau Pėteris sūnus nusirišo prijuostę ir prisiartino prie manęs.

— Tavo sesuo, Agnesė, — švelniai pasakė jis. — Ji labai serga.

— O mano tėvai?

— Jiems kol kas nieko.

Aš neklausiau, kokią riziką jam teko patirti, kad gautų man taip rūpimą informaciją.

— Dėkui, Pėteri, — sušnibždėjau. Tai buvo pirmas kartas, kai pavadinau jį vardu.

Pažvelgusi jam į akis, išvydau jose švelnumą. Bet kartu išvydau ir tai, ko bijojau — lūkesčius.

Sekmadienį aš nusprendžiau apsilankyti pas savo brolį. Nežinojau, ar jis girdėjo apie karantiną ir apie Agnesę. Namus palikau anksti ryte ir nužingsniavau į dirbtuves. Jos buvo anapus miesto sienų, netoli Roterdamo vartų. Kai atvykau, Fransas dar tebemiegojo. Moteris, pasitikusi mane prie vartų, vos išgirdusi jo vardą nusijuokė.

— Jis dar miegos keletą valandų, — pasakė ji. — Sekmadieniais jie, mokiniai, miega beveik visą dieną. Tai jų laisvadienis.

Man nepatiko nei jos tonas, nei tai, ką ji pasakė.

— Prašau jį pažadinti ir pasakyti, kad atėjo sesuo, — pareikalavau. Jaučiau, kad manasis kalbėsenos tonas šią akimirką truputį priminė Katarinos.

Moteris pakėlė antakius.

— Aš nežinojau, kad Fransas iš šeimos, kuri taip pasikėlusi į puikybę, jog nemato žemiau savo nosies. — Ji pradingo už durų, ir aš ėmiau abejoti, ar teiksis pažadinti Fransą. Atsisėdau ant žemos sienelės ir ėmiau laukti. Pro mane pakeliui į bažnyčią praėjo šeima. Vaikai,

dvi mergaitės ir du berniukai, bėgo tėvų priešakyje, lygiai kaip ir mes kadaise. Žvelgiau į juos, kol išnyko iš akių.

Pagaliau pasirodė Fransas, trindamas delnais užmiegotą veidą.

— O, Grėtė, — pasakė jis. — Aš spėliojau, ar ateisi tu, ar Agnesė. Įtariu, Agnesė pati viena taip toli neitų.

Jis nežino. Aš negalėjau šito nei slėpti nuo jo, nei stengtis jam tai pasakyti kuo švelniau.

— Agnesė susirgo maru, — išdrožiau jam. — Dieve padėk jai ir mūsų tėvams.

Fransas liovėsi trynęs veidą. Jo akys buvo raudonos.

— Agnesė? — sutrikęs pakartojo. — Iš kur šitai žinai?

— Vienas žmogus man pasakė.

— Tu jų nematei?

— Dabar karantinas.

— Karantinas? Ar ilgai?

— Jau dešimt dienų.

Fransas piktai papurtė galvą.

— Aš nieko apie tai negirdėjau! Diena iš dienos prikaustytas prie šito darbo, nieko nematau, išskyrus baltas plyteles visur kur. Nuo viso to galima išprotėti.

— Manau, dabar turėtum galvoti apie Agnesę.

Fransas liūdnai nukorė galvą. Nuo to karto, kai mačiau jį prieš keletą mėnesių, buvo pastebimai ūgtelėjęs. Ir balsas tapęs sodresnis.

— Fransai, ar tu eini į bažnyčią?

Jis gūžtelėjo pečiais. Negalėjau prisiversti jį klausinėti toliau.

— Dabar aš noriu pasimelsti už juos visus, — pasakiau, užuot ko nors klaususi. — Ar tu eitum su manimi?

Brolis išsisukinėjo, bet man pavyko jį prikalbinti — nenorėjau dar sykį atsidurti viena svetimoje bažnyčioje. Mes suradome netoliese bažnyčią, ir nors pamaldos nesuteikė paguodos, aš karštai meldžiausi už savo šeimą.

Paskui mudu nužingsniavome palei Ši upę. Mažai tesikalbėjome, bet kiekvienas žinojome, ką kitas galvoja. Nei aš, nei jis nepažinojome nė vieno žmogaus, kuris būtų pasveikęs nuo maro.

* * *

Vieną rytą, atrakinusi studiją, Marija Tins man pasakė:

— Gerai, mergyte. Šiandien sutvarkyk šitą kampą. — Ji parodė ranka į tą kambario kampą, kuriame *jis* tapė. Aš nesupratau, ką ji nori pasakyti. — Visus daiktus nuo stalo nunešk į dėžes sandėliuke, — tęsė ji, — išskyrus indą ir Katarinos šepetį. Juos aš pasiimsiu. — Ji nužingsniavo prie stalo ir paėmė tuos du daiktus, kuriuos aš tiek savaičių rūpestingai saugojau baimindamasi pakeisti jų padėtį.

Pamačiusi mano veidą, Marija Tins nusijuokė.

— Nesijaudink. Jis jau baigė darbą ir jam tų daiktų nebereikia. Kai baigsi valyti, būtinai išdulkink visas kėdes ir sustatyk jas palei vidurinį langą. Ir atidaryk visas langines. — Tai pasakiusi, ji išėjo nešdamasi alavinį dubenį.

Be dubens ir šepečio stalo paviršius tapo man nepažįstamas, svetimas. Laiškas, audeklo skiautė, keraminė puodynė stovėjo be prasmės ir sąryšio, tarytum kažkas juos būtų atsitiktinai pastatęs ant stalo ir užmiršęs. Tačiau ir dabar aš sunkiai įsivaizdavau save imančią šiuos daiktus į rankas.

Atidėjau šitai ir ėmiausi kitų pareigų. Atidariau visas langines, ir kambarys išsyk tapo be galo šviesus ir nepažįstamas. Tuomet iššlaviau ir nuvaliau visus paviršius, išskyrus stalą. Kurį laiką žiūrėjau į paveikslą, mėgindama suprasti, koks gi lemtingas pasikeitimas įvyko, kad paveikslas iš nebaigto tapo baigtas. Per pastarąsias kelias dienas jame nebuvau pastebėjusi jokių pokyčių.

Taip man berymant prie paveikslo, įėjo *jis*.

— Grėte, tu dar nesusitvarkiusi. Paskubėk, nes aš atėjau padėti tau patraukti stalą.

— Atleiskite, kad aš tokia lėta, pone. Tai tik... — *Jis* atrodė nustebęs, kad aš apskritai noriu kažką pasakyti. — Buvau taip pripratusi prie tų daiktų ir jų buvimo ten, kur dabar yra, kad man nemalonu juos pajudinti iš vietos.

— Mat kaip. Tada aš tau padėsiu. — Paėmė mėlynojo audeklo skiautę nuo stalo ir atnešęs padavė man. *Jo* rankos buvo labai švarios.

Paėmiau audeklą prie jų neprisiliesdama ir nunešiau prie lango, kad išpurtyčiau dulkes. Tuomet jį sulanksčiau ir padėjau į vieną iš dėžių sandėlyje. Kai grįžau atgal, *jis* buvo paėmęs ir padėjęs kiton vieton laišką bei juodąją keraminę puodynę. Mes nustūmėme stalą prie sienos, aš sunešiojau kėdes prie vidurinio lango, o *jis* tuo tarpu pastatė paveikslą ir molbertą į tą kampą, kuriame anksčiau stovėjo jo tapomi objektai.

Atrodė keista matyti paveikslą būtent tame kampe. Keistas buvo šis daiktų pajudėjimas po daugelio savaičių ramybės. Tokia skuba nebuvo *jam* būdinga. Aš jo neklausiau, kodėl taip skuba panaikinti buvusią daiktų padėtį. Norėjosi pažvelgti į *jį* ir atspėti, ką galvoja, bet negalėjau ir laikiau įsmeigusi akis į šepetį, kuriuo šlaviau dulkes, sukeltas purtant mėlynąjį audeklą.

Jis paliko mane vieną, ir aš greitai baigiau darbą, nenorėdama daugiau pasilikti studijoje. Čia man jau nebebuvo jauku kaip anksčiau.

Tą rytą apsilankė van Reivenas su žmona. Mudvi su Taneke sėdėjome ant suolo priešais namą; Tanekė mane mokė, kaip užadyti nėriniuotus rankogalius. Mergaitės lakstė Turgaus aikštėje ir netoli Naujosios bažnyčios, kur mes jas galėjome puikiai matyti. Jos bandė pakelti oran aitvarą. Merta laikė virvės galiuką, o Kornelija svaidė aitvarą į dangų.

Reivenus ateinant pamačiau dar iš toli. Ją pažinau iš paveikslo ir mūsų trumpo pasimatymo, o jį — kaip tą ūsuotąjį vyriškį su balta plunksna skrybėlėje ir putlia šypsena, sykį palydėjusį ją iki namo durų.

— Pažiūrėk, Taneke, — sušnibždėjau aš. — Tai tas ponas, kuris kasdien grožisi tavuoju atvaizdu paveiksle.

— O! — raustelėjo Tanekė, juos pamačiusi. Pasitaisiusi kyką ir prijuostę, ji sušvokštė man: — Eik ir pasakyk poniai, kad jie jau atėjo!

Įbėgusi į vidų, suradau Mariją Tins ir Katariną su miegančiu kūdikiu ant rankų Nukryžiavimo kambaryje.

— Atėjo van Reivenai, — pranešiau joms.

Katarina ir Marija Tins nusiėmė savo kykus ir delnais palygino apykakles. Katarina įsitvėrė stalo ir sunkiai atsistojo. Jiedviem

paliekant kambarį, Marija Tins pakėlė ranką ir pataisė Katarinos plaukuose vienas iš trejų vėžlio kiaukuto šukų, kurias ji dėvėdavo tik ypatingais atvejais.

Jos pasveikino svečius priemenėje, o aš stoviniavau koridoriuje. Kai jie nužingsniavo prie laiptų, van Reivenas pastebėjo mane ir akimirkai stabtelėjo.

— O kas yra šita?

Katarina dirstelėjo į mane ir gūžtelėjo pečiais:

— A, tai viena iš kambarinių. Taneke, būk gera, atnešk mums kokio nors vyno.

— Tegul vyno mums atneša ši didžiaakė kambarinė, — paliepė van Reivenas. — Eikš, mano brangioji, — kreipėsi jis į savo žmoną ir ši ėmė lipti laiptais aukštyn.

Mudvi su Taneke stovėjome viena šalia kitos — ji susierzinusi, o aš sunerimusi dėl jo parodyto dėmesio.

— Eik, ko stovi?! — sušuko Katarina man. — Juk girdėjai, ką jis pasakė. Atnešk vyno. — Ji sunkiai užlipo laiptais Marijai Tins iš paskos.

Aš nuėjau į mažą kambarėlį, kuriame miegodavo mergaitės, ir, suradusi čia saugomas taures, penkias iš jų kruopščiai išblizginau savo prijuoste ir sustačiau ant padėklo. Tuomet apšniukštinėjau virtuvę ieškodama vyno. Nežinojau, kur jis laikomas, nes vynu jie vaišindavosi nedažnai. Tanekė buvo kažkur dingusi ir, be abejo, įniršusi. Bijojau, kad vynas bus laikomas užrakintas vienoje iš spintelių ir man teks visų akivaizdoje prašyti Katarinos rakto.

Laimė, Marija Tins tikriausiai nujautė šią situaciją. Nukryžiavimo kambaryje ji buvo palikusi baltą ąsotį alavo dangteliu, pripiltą vyno. Pastačiau jį ant padėklo ir nunešiau aukštyn į studiją, prieš tai išlyginusi savo kyką, apykaklę ir prijuostę, kaip tai padarė ir kitos moterys.

Kai įėjau į studiją, jie visi stovėjo prie paveikslo.

— Ką gi, ir vėl šedevras, — kalbėjo van Reivenas. — Ar tau jis patinka, mano brangioji? — vėl kreipėsi jis į žmoną.

— Žinoma, — atsakė ši. Pro langus besiskverbianti šviesa krito ant jos veido, ir ji atrodė beveik gražuolė.

Kai pastačiau padėklą ant stalo, kurį mes su šeimininku ryte buvome nustūmę į šoną, prie manęs priėjo Marija Tins.

— Aš jį paimsiu, — sušnibždėjo ji man. — Dabar eik sau. Greitai.

Jau būdama ant laiptų išgirdau van Reiveną klausiant:

— Kur ta didžiaakė kambarinė? Jau išėjo? Aš norėjau į ją geriau įsižiūrėti.

— Dabar ji yra niekas! — gyvai užprotestavo Katarina. — Dabar jūs norite žiūrėti tik į paveikslą, ar ne tiesa?

Aš sugrįžau ant suolo priešais namą ir atsisėdau šalia Tanekės, kurią radau ten besėdinčią. Ji neištarė nė žodžio. Mes sėdėjome ir tylėjome, adėme rankogalius ir klausėmės balsų, sklindančių pro antro aukšto langus virš mūsų galvų.

Kai jie vėl nusileido žemyn, aš pasislėpiau už kampo ir laukiau prisiglaudusi prie šiltos plytų sienos Molenporto gatvėje, kol jie išėjo.

Vėliau atėjo tarnas iš van Reivenų namų, užlipo į viršų ir dingo studijoje. Nemačiau, kaip jis išėjo, nes sugrįžusios mergaitės paprašė mane užkurti ugnį — jos norėjo išsikepti obuolių.

Kitą rytą paveikslo studijoje nebebuvo. Aš taip ir neturėjau galimybės paskutinį kartą į jį pažvelgti.

Tą rytą, atėjusi į mėsos prekyvietę, netoliese išgirdau vieną vyriškį sakant kitam, kad karantinas atšauktas. Nusiskubinau prie Pėterio prekystalio. Šį sykį čia buvo ir tėvas, ir sūnus, o keletas žmonių laukė eilėje. Nekreipdama į juos dėmesio, nuėjau tiesiai prie Pėterio sūnaus.

— Ar negalėtumėte aptarnauti manęs be eilės? — paklausiau. — Turiu skubiai eiti į savo šeimos namus. Man tik tris svarus liežuvio ir tiek pat dešrelių.

Jis sustojo įpusėjęs judesį ir pasisuko į mane, nekreipdamas dėmesio į nepatenkintą senyvos moters, tuo metu aptarnaujamos, murmėjimą.

— Manau, jei aš būčiau jauna ir jums gražiai nusišypsočiau, jūs

ir dėl manęs padarytumėte bet ką, — niršo ji, kol jis krovė suvyniotą mėsą man į kibirėlį.

— Ji nesišypso, — atkirto Pėteris. Jis pažvelgė į savo tėvą, tuomet padavė man mažesnį paketėlį. — Tavo šeimai, — pasakė tyliu balsu.

Aš jam nė nepadėkojau — nutvėriau paketėlį ir leidausi bėgti.

Bėga tik vagys ir vaikai.

Bėgau visą kelią iki pat namų.

Mano tėvai sėdėjo ant suolo vienas šalia kito, nuleidę galvas. Pribėgusi prie jų, aš paėmiau tėvo ranką ir pakėliau ją prie savo drėgno skruosto. Atsisėdau šalia jų ir tylėjau.

Nebuvo ką sakyti.

Paskui atėjo laikas, kai viskas buvo pilka. Dalykai, kurie anksčiau kažką reiškė — skalbinių švara, kasdieninės kelionės su pavedimais, paslaptinga studijos ramybė, — visa tai prarado prasmę, nors ir tebeegzistavo tarytum kūno nubrozdinimai, ilgainiui apgiję ir pavirtę kietuliais po oda.

Mano sesuo mirė vasaros pabaigoje. Ruduo buvo lietingas. Didelę dalį savojo laiko aš praleisdavau džiaustydama skalbinius ant kabyklų skalbykloje, kaitaliodama juos vieną su kitu, kad kiekvienas gautų pabūti arčiau prie ugnies ir neįgautų pelėsio, sykiu saugodamasi, kad jų neapdeginčiau.

Sužinojusios apie Agnesės mirtį, Tanekė ir Marija Tins kurį laiką elgėsi su manimi ganėtinai švelniai. Tanekei pavyko keletui dienų suvaldyti savo širdperšą, tačiau greitai ji vėl ėmė plūstis ir nieršti ant viso pasaulio, man patikėdama užduotį ją nuraminti ir nuteikti palankiai savo atžvilgiu. Marija Tins kalbėjo mažai, bet užčiaupdavo burną savo dukteriai, kai Katarina imdavo lieti ant manęs savo emocijas.

Pati Katarina neatrodė žinanti apie mano sesers mirtį ar bent jau neparodė žinanti. Jai artinosi gimdymo metas, ir, kaip kad Tanekė pranašavo, didžiąją savo laiko dalį ji praleisdavo lovoje, mažąjį Johanesą palikdama Mertos globai. Jis jau ėmė vaikščioti, tad seserims rūpesčių užteko.

Mergaitės nežinojo, kad aš turėjau seserį, todėl nesuprato, kad ją praradau. Tik Aleidis, atrodo, jautė, jog kažkas yra negerai. Kartais ji prieidavo ir atsisėsdavo šalia manęs, glausdamasi prie šono lyg šuniukas prie savo motinos, ieškodamas šilumos. Ji mane guodė pačiu paprasčiausiu būdu, kokiu negalėjo paguosti niekas kitas.

Vieną dieną į kiemą, kuriame aš džiausčiau skalbinius, iš namo atėjo Kornelija. Ji man ištiesė seną lėlę.

— Mes su šita jau nebežaidžiam, — pareiškė. — Netgi Aleidis. Ar tu nenorėtum ją nunešti savo seseriai? — Ji buvo nekaltai išpūtusi akis, tačiau aš neabejojau, kad bus nugirdusi ką nors minint Agnesės mirtį.

— Ne, ačiū, — tepasakiau vos atgaudama kvapą.

Ji nusišypsojo ir nustraksėjo šalin.

Studija liko tuščia. *Jis* nesiskubino pradėti kito darbo. Daug laiko praleisdavo ne namuose, o gildijoje arba „Mechelene", jo motinos smuklėje kitoje aikštės pusėje. Aš ir toliau valydavau studiją, bet tai tebuvo eilinis darbas tarp daugelio kitų — tiesiog dar vienas kambarys, kurį reikia iššluoti ir išplauti.

Lankantis mėsos prekyvietėje, man būdavo sunku pažvelgti Pėteriui sūnui į akis. Jo gerumas kėlė skausmą. Žinojau, kad turiu jam atsilyginti tuo pačiu, bet negalėjau. Turėjau rodyti dėkingumą, bet nenorėjau jo dėmesio. Tad man tapo parankiau, kad aptarnautų jo tėvas, kuris mane paerzindavo, bet kontaktai su juo nereikalavo nieko — na, nebent atidžiai apžiūrėti jo parduodamą mėsą. Tą rudenį mes valgydavome ją tikrai gerą.

Sekmadieniais aš kartais nueidavau į Franso darbovietę ir kviesdavau jį drauge aplankyti tėvus. Du kartus jis manęs paklausė, tuo bent truputėlį juos pradžiugindamas. Juk dar prieš metus jie namuose turėjo tris vaikus. Dabar gi neturėjo nė vieno. Apsilankydami abu su Fransu suteikdavome jiems galimybę prisiminti geresnius laikus. Kartą motina netgi nusijuokė, bet susizgribusi tuojau pat papurtė galvą ir nutilo.

— Dievas mus nubaudė už tai, kad per daug pasitikėjome savo sėkme, — kalbėdavo ji. — Turime tai atsiminti.

Namie lankytis nebūdavo lengva. Pastebėjau, kad, keletą ka-

rantino savaičių nebuvus, namai man tapo kažkuo svetimi. Pajutau, kad pradedu pamiršti, kur motina laiko daiktus, kokios plytelės aprėmina židinį, kaip saulė apšviečia kambarius ryte ar vakare. Praėjus vos keletui mėnesių, namą Popiežininkų kampe aš galėjau apibūdinti geriau nei savo tėvų namus.

Fransui lankytis namie buvo ypač sunku. Po ilgų dienų ir naktų, praleistų plušant dirbtuvėse, jis norėdavo juoktis, linksmintis ir dūkti, na, blogiausiu atveju — miegoti. Manau, įkalbinėdama jį apsilankyti tėvų namuose, aš tikėjausi vėl sumegzti mūsų šeimą į vieną mazgą. Deja, tai buvo neįmanoma. Po tėvą ištikusios nelaimės mes tapome kitokie.

Vieną sekmadienį, grįžusi iš tėvų namų, radau Katariną begimdančią. Vos įžengusi pro pagrindines duris, išgirdau jos vaitojimą. Kyštelėjau galvą į didžiąją menę, kuri buvo tamsesnė nei įprastai — žemesnių langų langinės buvo užvertos siekiant sukurti privatesnę aplinką. Kambaryje, be Katarinos, buvo Marija Tins, Tanekė ir pribuvėja. Pamačiusi mane, Marija Tins pasakė:

— Eik, pažiūrėk mergaites — aš jas išsiunčiau pažaisti į lauką. Dabar jau nebeilgai truks. Sugrįžkit po valandos.

Buvau patenkinta, kad galiu išeiti. Katarina kėlė didelį triukšmą, ir man neatrodė padoru klausytis jos tokioje būsenoje. Taip pat žinojau, kad ji dabar tikrai nenorėtų mane matyti šalia savęs.

Išėjau pasidairyti mergaičių jų mėgstamoje vietoje, galvijų turguje už kampo, netoli nuo mūsų namo. Kai suradau, jos žaidė marmuriniais rutuliukais ir gainiojosi viena kitą. Tarp jų maišėsi ir mažasis Johanesas — dar netvirtai laikydamasis ant kojų, pusiau vaikščiodamas, pusiau ropinėdamas. Tai nebuvo toks žaidimas, kurį mums, protestantams, būtų buvę leidžiama žaisti sekmadienį, bet katalikų pažiūros, matyt, kitokios.

Kai Aleidis pavargo, ji atėjo pasėdėti šalia manęs.

— Ar mama jau greitai turės vaikutį? — paklausė.

— Tavo senelė sakė, kad greitai. Netrukus galėsime eiti ir patys juos pamatyti.

— Ar tėvelis apsidžiaugs?

— Manau, kad taip.

— Ar dabar, kai bus dar vienas vaikas, jis tapys greičiau?

Aš neatsakiau. Mergaitės lūpomis kalbėjo Katarina. Daugiau klausimų girdėti nebenorėjau.

Kai mes sugrįžome, *jis* stovėjo namo tarpduryje.

— Tėveli, saugok kepurę! — sušuko Kornelija. Mergaitės pri-šoko prie *jo* ir mėgino nutraukti nuo galvos dygsniuotą kepurę su kaspinais, besileidžiančiais žemiau ausų. *Jis* atrodė sykiu ir išdidus, ir sutrikęs. Aš buvau nustebinta — juk buvo tapęs tėvu jau penkis kartus ir, mano nuomone, turėjo būti prie to pripratęs. *Jam* nėra prie-žasčių būti sutrikusiam.

Matyt, daug vaikų nori turėti būtent Katarina, pagalvojau sau. O *jam*, matyt, geriau būti vienam savo studijoje.

Bet tiesa negalėjo būti tokia vienpusiška. Aš žinojau, kaip atsi-randa vaikai. *Jis* čia turėjo savo vaidmenį ir tikriausiai atliko jį vi-siškai noriai. Ir nors Katarina buvo sunkaus charakterio, aš neretai matydavau, kaip švelniai *jis* žiūri į ją, liečia jos petį ir kalba jai tyliu, medaus pilnu balsu.

Aš nenorėjau apie *jį* galvoti kaip apie turintį žmoną ir vaikų. Kur kas maloniau buvo mintyse regėti *jį* vieną savo studijoje. Arba ne vieną, bet su manimi.

— Jūs turite dar vieną broliuką, mergaitės, — pasakė *jis*. — Jo vardas Fransiskas. Ar norite jį pamatyti? — Tėvas įleido jas vidun, o aš pasilikau gatvėje su Johanesu ant rankų.

Tanekė atidarė didžiosios menės apatinių langų langines ir iš-kišo galvą pro langą.

— Ar poniai viskas gerai? — paklausiau aš.

— O, taip. Ji labai rėkia, bet iš tikrųjų nėra nieko blogo. Ji tiesiog sutverta turėti daug vaikų — jie iš jos iššoka taip lengvai kaip kašto-nas iš kevalo. Dabar eik vidun, šeimininkas nori sukalbėti padėkos maldą.

Nors jaučiausi nejaukiai, atsisakyti drauge pasimelsti negalėjau. Protestantai po sėkmingo gimdymo būtų padarę lygiai tą patį. Nu-sinešiau Johanesą į didžiąją menę, kuri dabar buvo daug šviesesnė ir

pilna žmonių. Pastačiau jį ant grindų, ir jis nukėblino prie seserų, susispietusių aplink lovą. Užuolaidos buvo atitrauktos, o Katarina gulėjo paramstyta pagalvėmis, prie savęs glausdama naujagimį. Nors ir išsekusi, buvo laiminga ir šypsojosi. Mano šeimininkas stovėjo šalia jos ir žvelgė žemyn į savo naująjį sūnų. Aleidis laikė paėmusi *jam* už rankos. Tanekė su pribuvėja nešė šalin voneles ir kruvinas paklodes, o netoli lovos savo eilės laukė naujoji žindyvė.

Iš virtuvės pasirodė Marija Tins, nešina padėklu su vyno ąsočiu ir trimis taurėmis. Kai ji padėjo padėklą ant stalo, *jis* paleido Aleidis ranką, žengė į šalį nuo lovos ir drauge su Marija Tins atsiklaupė. Tanekė ir pribuvėja liovėsi dirbusios ir taip pat atsiklaupė. Tuomet atsiklaupė ir žindyvė, mergaitės bei aš. Lisbetės maldomas Johanesas muistėsi ir rėkė.

Mano šeimininkas sukalbėjo maldą Dievui, dėkodamas Jam už sėkmingą Pranciškaus gimimą ir už tai, kad gimdymo metu globojo Katariną. *Jis* pasakė keletą katalikiškų frazių lotynų kalba, kurių aš nesupratau, bet dėl to pernelyg ir nesikrimtau — *jis* turėjo žemą, malonų balsą, kurio klausytis visada buvo malonu.

Kai *jis* baigė maldą, Marija Tins pripylė tris vyno taures, ir jie trise — *jis*, Marija Tins ir Katarina — išgėrė linkėdami naujagimiui geros sveikatos. Tuomet Katarina perdavė kūdikį žindyvei, kuri bemat pasiūlė jam savo krūtį.

Tanekė davė man ženklą, ir mes, palikusios kambarį, išėjome nupirkti duonos bei rūkytos silkės pribuvėjai ir mergaitėms.

— Dabar pradėsime ruoštis vaiko gimimo baliui, — pasakė man Tanekė, kai įvykdėme duotus pavedimus. — Jaunajai poniai patinka dideli baliai. Kaip visada tokiais atvejais, mes būsime visai nuvarytos nuo kojų.

Gimtuvių balius buvo didžiausia šventė, kokią tik man teko matyti šiuose namuose. Mums buvo duota dešimt dienų jai pasiruošti, dešimt dienų ištisinio valymo ir maisto gaminimo. Marija Tins savaitei pasamdė dvi merginas, kad patalkininkautų Tanekei virtuvėje ir man — prie valymo. Manoji pagalbininkė buvo lėtos nuovokos, bet dirbdavo gerai, jei aš tiksliai nurodydavau ką reikia daryti ir akylai stebėdavau jos darbą. Vieną dieną mudvi skalbėme visas namuose

esančias staltieses, taip pat visus be išimties marškinius, apsiaustus, gobtuvus, apykakles, nosinaites, kykus, prijuostes, nesvarbu, ar tie daiktai buvo švarūs, ar ne. Kitą dieną užėmė lininių audinių ir drabužių skalbimas. Po to išplovėme visus alaus bokalus, taures, keramines lėkštes, ąsočius, varinius puodus, keptuves, geležines groteles ir iešmus mėsai kepti, šaukštus, samčius, taip pat ir šiai neeilinei progai pasiskolintus iš kaimynų. Išsijuosusios poliravome žalvarį, varį ir sidabrą. Nukabinome nuo langų užuolaidas ir jas išpurtėme lauke, išdulkinome visas pagalvėles ir kilimus. Nupoliravome medines lovų dalis, nusvidinome skrynias, kėdes, stalus ir langines, kol viskas blizgėte blizgėjo.

Baigus darbus mano rankos buvo sutrūkinėjusios ir kraujavo.

Švaros atžvilgiu šventei buvo pasiruošta idealiai.

Marija Tins pateikė specialius užsakymus ėrienai, veršienai ir liežuviui, užsakė visą kiaulę, kiškį, fazaną, kastruotų gaidžių, austrių ir omarų, ikrų ir silkių, saldaus vyno, geriausio alaus ir saldžių pyragaičių, iškeptų pagal specialų receptą.

Kai paklojau prieš Pėterį tėvą Marijos Tins užsakymą mėsai, jis patrynė delnus.

— Aha, tai teks maitinti dar vieną burną, — sušuko jis. — Ką gi, tuo geriau mums!

Į namus ėmė plaukti didžiuliai apskriti Gouda ir Edamo sūriai, artišokai, apelsinai ir citrinos, vynuogės ir slyvos, migdolai ir lazdyno riešutai. Buvo atsiųstas netgi ananasas — turtingo Marijos Tins pusbrolio dovana. Ananaso niekuomet nebuvau mačiusi ir jo grubi bei šiurkšti žievė manęs anaiptol negundė. Na, bet aš jo vis tiek neparagausiu. Kaip ir jokio kito maisto, išskyrus tą, kurio mums duos savotišku skoniu pasižyminti Tanekė. Ji leido man paragauti truputėlį ikrų, kurie man patiko kur kas mažiau nei tikėjausi, įvertinant jų brangumą, ir šiek tiek saldaus vyno, be galo maloniai kvepiančio cinamonu.

Buvo atgabenta papildomai durpių ir malkų, iš kaimyno pasiskolinta daugiau iešmų. Kieme stovėjo alaus statinės, čia buvo kepama ir kiaulė. Marija Tins nusamdė jauną vaikiną visiems ugnies

šaltiniams prižiūrėti; ugnis, ant kurios turėjo kepti kiaulė, kūrenta visą naktį.

Pasiruošimo įkarštyje Katarina ori kaip gulbė gulėjo lovoje su Pranciškumi, globojama žindyvės. Gulbę, beje, priminė ir jos ilgas kaklas bei smaili nosis. Aš stengiausi laikytis nuošaliai.

— Ji, be abejo, norėtų, kad namas taip atrodytų kiekvieną dieną, — subumbėjo man Tanekė, ruošdama kiškį troškinimui. Aš tuo metu šildžiau vandenį langams mazgoti. — Nori, kad viskas aplink ją būtų aukščiausios parengties. Patalų karalienė! — piktokai nusikvatojo ji. Ir aš drauge — nors žinojau, kad neturiu skatinti jos nelojalumo Katarinai, būdavo malonu, kai tai pasireikšdavo be mano įtakos.

Jis pasiruošimų metu laikėsi nuošaliai — arba būdavo užsirakinęs savo studijoje, arba išeidavo į gildiją. Mačiau *jį* tik kartą, likus trims dienoms iki baliaus.

Kartą nusamdytoji mergina ir aš virtuvėje poliravome žvakides, kai pasirodė Lisbetė. Ji ieškojo manęs.

— Tavęs ieško mėsininkas, — pasakė ji man. — Lauke, priešais namą.

Numečiau poliravimo skudurėlį, nusišluosčiau rankas į prijuostę ir nusekiau paskui ją į koridorių. Neabejojau, kad tai bus Pėteris sūnus. Jis manęs dar niekuomet nebuvo atėjęs aplankyti į Popiežininkų kampą. Ačiū Dievui, bent jau mano veido oda nebuvo sutrūkinėjusi ir raudona, kaip paprastai būna po ilgo garuojančių skalbinių džiaustymo.

Pėteris sūnus priešais namą buvo pastatęs vežimą, prikrautą Marijos Tins užsakytos mėsos. Mergaitės susirinkusios spoksojo į jį. Tik Kornelija dairėsi aplinkui. Kai aš pasirodžiau tarpduryje, Pėteris man nusišypsojo. Išlikau rami ir neišraudau. Kornelija stebėjo mus abu.

Stebėjo ne ji vienintelė. Jaučiau, kad man už nugaros stovi *jis* — be abejo, atėjęs koridoriumi man iš paskos. Dirstelėjusi per petį, supratau, kad *jis* matė šypseną Pėterio veide, kaip, be abejo, ir lūkestingą jo išraišką.

Jis nukreipė savo pilkas akis į mane. Jos buvo šaltos. Pajutau, kad man svaigsta galva, lyg per greitai pašokus ant kojų. Vėl atsigręžiau

į Pėterį. Jo šypsena nebebuvo tokia plati. Aišku, jis pastebėjo mano apsvaigimą.

Pasijutau kaip įkliuvusi į tinklą tarp šių dviejų vyrų. Jausmas nebuvo iš maloniųjų.

Pasitraukiau į šalį leisdama savo šeimininkui praeiti. *Jis* pasuko į Molenporto gatvę netaręs nė žodžio ir nedirstelėjęs į mane. Mudu su Pėteriu tylėdami žvelgėme *jam* įkandin.

— Atvežiau jūsų užsakymą, — pagaliau pratarė Pėteris. — Kur man viską gabenti?

Tą sekmadienį, parėjusi į savo tėvų namus, nenorėjau jiems pasakoti, kad ten gimė dar vienas vaikas. Buvau įsitikinusi, kad tai jiems skaudžiai primins Agnesės netektį. Bet motina apie tai jau buvo girdėjusi turguje ir man teko jiems papasakoti visas su gimimu susijusias detales, apie bendrą maldą ir apie tai, kas jau nuveikta besiruošiant baliui. Motinai kėlė susirūpinimą mano plaštakų būklė, bet aš ją užtikrinau, kad sunkiausia jau atlikta.

— O paveikslas? — paklausė tėvas. — Ar jis pradėjo tapyti naują paveikslą? — Jis kiekvieną kartą tikėdavosi, kad aš jam papasakosiu apie naujai pradėtą menininko darbą.

— Nieko naujo, — atsakiau. Tą savaitę studijoje užtrukdavau labai trumpai. Ten nebuvo matyti jokių pokyčių.

— Gal jis nutarė patinginiauti, — spėliojo motina.

— *Jis* ne toks, — greitai atsakiau jai.

— Gal jis nenori matyti tos vietos, — pratarė tėvas.

— Aš nežinau, ko *jis* nori, — atsakiau kur kas aštriau nei ketinau. Motina sužiuro į mane. Tėvas pasimuistė savo kėdėje.

Daugiau apie *jį* nepasakojau ničnieko.

Svečiai šventės dieną ėmė rinktis apie pusiaudienį. Iki vakaro name ir aplinkui jau buvo susirinkę koks šimtas žmonių. Jie daugiausia būriavosi gatvėje ir vidiniame kieme. Svečių pakviesta pačių įvairiausių — turtingi pirkliai, mūsų kepėjas, siuvėjas, batsiuvys,

vaistininkas. Buvo ir kaimynai, mano šeimininko motina ir sesuo, Marijos Tins pusbroliai. Buvo nemažai tapytojų, taip pat kitų gildijos narių. Ir van Levenhukas, ir van Reivenas su žmona.

Buvo pakviestas netgi Pėteris tėvas, šį kartą be krauju apskretusios savo prijuostės, besišypsantis ir besilankstantis man, einančiai pro šalį su prieskoniais pagardinto vyno ąsočiu.

— Na, Grėte, — kalbėjo, kai jam įpyliau truputį vyno, — sūnus man pavydės progos šį vakarą praleisti su jumis.

— Manau, kad ne, — sutrikusi sumurmėjau aš, traukdamasi nuo jo į šalį.

Katarina buvo visų dėmesio centras. Ji dėvėjo žalio šilko suknią, pritaikytą paslėpti jos pilvui, kuris dar nebuvo susitraukęs. Ant suknios buvo apsivilkusi šermuonėlių kailiais apkraštuotą geltoną mantiją, kurią dėvėjo van Reiveno žmona pozuodama mano šeimininkui. Buvo keista tą mantiją matyti ant kitos moters pečių. Man nepatiko, kad ją dėvi Katarina, bet, žinoma, toji galėjo su ja daryti ką panorėjusi. Dar ji dėvėjo perlų vėrinį ir auskarus, o jos šviesios garbanos buvo išmoningai sušukuotos. Po gimdymo ji atsistatė labai greitai ir atrodė graži bei gracinga, kūnui atsikračius ilgus mėnesius nešioto sunkumo. Ji lengvais žingsniais vaikštinėjo po kambarius gurkšnodama vyną ir kvatodamasi su svečiais, degiodama žvakes, ragindama svečius vaišintis ir telkdama juos į vieną būrį. Sustodavo tik tam, kad sukeltų eilinį sambrūzdį apie Fransiską, maitinamą žindyvės.

Mano šeimininkas buvo daug ramesnis. Didžiumą laiko *jis* praleido didžiosios menės kampe, šnekučiuodamasis su van Levenhuku, nors akimis neretai sekiodavo Katariną, vaikštinėjančią po kambarį svečių apsuptyje. *Jis* dėvėjo puošnų juodo aksomo švarką bei savąją menininkų brolijos kepurę ir atrodė visiškai patenkintas, nors ir ne itin domėjosi linksmybėmis. Didelės minios žmonių *jo* netraukė taip, kaip traukė *jo* žmoną.

Vėlų vakarą van Reivenui pavyko užspeisti mane į kampą koridoriuje, kai ėjau su degančia žvake vienoje rankoje ir vyno ąsočiu kitoje.

— O, didžiaakė kambarinė! — sušuko lenkdamasis manęs link. — Labas, mano mergaite. — Viena ranka jis paėmė mane už smakro, o kita suėmė ranką, kuria nešiau žvakę, ir patraukė jos liepsną arčiau prie veido. Man nepatiko žvilgsnis, kuriuo jis stebeilijo.

— Tu turėtumei ją nutapyti, — pasakė jis kažkam, grįžtelėjęs per petį.

Pasirodo, tai buvo mano šeimininkas. *Jis* gūžtelėjo pečiais. Atrodė, tarytum nori kažką pasakyti savo patronui, bet negali.

— Grėte, įpilk man dar truputį vyno, — paprašė Pėteris tėvas, išlindęs iš Nukryžiavimo kambario ir tiesdamas savo stiklinę.

— Taip, pone. — Aš išlaisvinau savo smakrą iš van Reiveno saujos ir greitai atsisukau į Pėterį tėvą. Jaučiau, kaip mano nugarą svilina dvi poros akių.

— Oi, atleiskite, pone, ąsotis jau tuščias. Aš jums atnešiu vyno iš virtuvės. — Tai pasakiusi sprukau šalin, laikydama ąsotį prispaudusi prie savęs, kad jie nesuprastų, jog jis pilnas.

Kai sugrįžau po keleto minučių, koridoriuje radau tik Pėterį tėvą, atsirėmusį į sieną ir lūkuriuojantį manęs.

— Dėkui, — pasakiau tyliu balsu, pripildžiusi jo stiklinę.

Jis mirktelėjo man viena akimi.

— Buvo verta čia atvykti vien tam, kad išgirsčiau, kaip jūs pavadinate mane seru. Tokio titulo turbūt daugiau niekuomet neišgirsiu, ar ne tiesa? — Parodijuodamas tostą, jis iškėlė stiklinę aukštyn ir išgėrė.

Po baliaus mus užklupo žiema, ir name tapo šalta bei nyku. Pasibaigus begalinio valymo ir skalbimo vajui, nebebuvo nieko, ko būtų galima laukti ir tikėtis. Mergaitės, netgi Aleidis, tapo irzlios, reikalaujančios dėmesio, retai linkusios padėti. Marija Tins savo kambariuose viršuje leisdavo daugiau laiko nei anksčiau. Fransiskas, kuris per visą balių išliko ramus, peršalo ir ėmė kone be perstojo rėkti. Jo spiegimas buvo toks skardus, kad buvo girdimas bet kurioje namo vietoje — vidiniame kieme, studijoje, rūsyje. Žinant Katarinos būdą,

su berniuku ji buvo stebėtinai kantri, bet nuolat užsipuldinėjo visus kitus, netgi savo vyrą.

Besiruošiant baliui man buvo pavykę išstumti Agnesę iš savo minčių, bet po to atsiminimai apie ją sugrįžo dar ryškesni nei anksčiau. Dabar, turėdama laiko galvoti, galvodavau per daug. Aš buvau lyg šuo, laižantis savo žaizdas, kad jas išvalyčiau, bet tuo tik dar labiau save žalojau.

Visų blogiausia buvo tai, kad *jis* ant manęs buvo piktas. Po tos nakties, kai van Reivenas buvo mane užspeitęs į kampą, o gal netgi po to, kai Pėteris sūnus man nusišypsojo, *jis* nuo manęs gerokai nutolo. Atrodo, ir mūsų keliai ėmė kirstis kur kas dažniau nei anksčiau. Nors *jis* labai dažnai būdavo ne namuose — iš dalies tam, kad pabėgtų nuo Fransisko rėkimo, — man atrodydavo, kad atsirandu prie pagrindinių durų kaip tik tuo momentu, kai *jis* išeina, arba lipu žemyn būtent tada, kai *jis* lipa į savo studiją, arba šluoju Nukryžiavimo kambarį būtinai tuo metu, kai *jis* ten ieško Marijos Tins. Vieną dieną, Katarinos pasiųsta su pavedimu, netgi kaktomuša susitikau *jį* Turgaus aikštėje. Kiekvieną kartą susitikęs *jis* mandagiai linktelėdavo galvą ir, žengęs žingsnį į šalį, praleisdavo taip ir nepažvelgęs į akis.

Aišku, aš esu *jį* įžeidusi, bet nežinojau kada ir kaip.

Studija taip pat buvo tapusi šalta ir nyki. Anksčiau ji buvo pilna gyvybės ir tikslo — tai buvo vieta, kur gimdavo paveikslai. Dabar, nors aš kasdien nuvalydavau ant paviršių nusėdančias dulkes, tai buvo paprasčiausiai tuščias kambarys, nelaukiantis nieko kito, tik naujo dulkių sluoksnio. Nenorėjau, kad šis kambarys būtų nyki vieta. Troškau, kad vėl, kaip anksčiau, jis man būtų malonus prieglobstis.

Vieną rytą Marija Tins, atėjusi atrakinti man studijos durų, rado jas jau atrakintas. Mes abi sužiurome į ankstyvo ryto pusiautamsą, tvyrančią kambaryje. *Jis* miegojo sėdėdamas prie stalo, padėjęs galvą ant rankų, nugarą atsukęs į duris. Marija Tins atsitraukė atgal.

— Tikriausiai čia užlipo neapsiklausęs kūdikio verksmų, — sumurmėjo ji. Aš pamėginau dirstelėti dar kartą, bet ji užstojo mano žvilgsniui kelią. Po to tyliai uždarė duris. — Palik jį ramybėje. Čia galėsi išvalyti ir vėliau.

Kitą rytą studijoje aš atidariau visas langines ir apsidairiau norėdama surasti kažką, ką galėčiau padaryti, ką galėčiau paliesti taip, kad tai *jo* nesupykdytų, ką galėčiau pakeisti taip, kad *jis* to nepastebėtų. Viskas buvo savo vietose — stalas, kėdės, pultas, apkrautas knygomis ir popieriais, bufetas su tvarkingai išdėliotais ant viršaus teptukais ir peiliu, į sieną atremtas molbertas ir švarios paletės šalia jo. Objektai, kuriuos jis tapė, buvo arba sudėlioti į dėžes sandėlyje, arba sugrąžinti naudojimui namų apyvokoje.

Vienas iš naujosios bažnyčios varpų ėmė mušti valandą. Priėjau prie lango ir apsidairiau. Kai nuskambėjo paskutinis, šeštas, varpo dūžis, aš jau žinojau ką darysiu.

Atsinešiau į studiją šiek tiek pašildyto vandens, gabalėlį muilo bei švarių skudurų ir ėmiausi valyti langus. Norėdama pasiekti viršutines jų dalis, turėjau atsistoti ant stalo.

Valydama paskutinį langą, išgirdau, kaip į kambarį įėjo *jis*. Išplėstomis akimis atsigręžiau į *jį* per savo kairįjį petį.

— Pone, — nervingai pratariau, nežinodama kaip paaiškinti savo užmojį išvalyti studijos langus.

— Sustok.

Aš sustingau persigandusi, kad padariau tai, kas neatitinka *jo* norų.

— Nejudėk.

Jis žvelgė į mane taip, tarytum studijoje staiga būtų pasirodęs vaiduoklis.

— Atleiskite, pone, — pasakiau mesdama skudurą į vandens kibirą. — Aš pirmiausia turėjau jūsų pasiklausti. Bet jūs šiuo metu nieko netapote ir...

Jis akimirką sutriko, paskui papurtė galvą.

— A, langai. Ne, tu gali tęsti ką darei.

Man nesinorėjo valyti *jo* akivaizdoje, bet *jis* stovėjo ir, atrodo, nesirengė išeiti, tad pasirinkimo neturėjau. Vėl pamirkiau skudurą vandenyje, išgręžiau ir ėmiau trinti stiklus tiek iš vidaus, tiek iš lauko pusės.

Baigusi valyti paskutinį langą, atsitraukiau atgal ir pamėginau

suvokti savojo darbo poveikį. Šviesa, sklindanti pro langus, nūnai buvo švari ir skaisti.

Jis tebestovėjo man už nugaros.

— Ar tai jums patinka, pone? — paklausiau aš.

— Pažvelk sau per petį dar kartą.

Aš padariau kaip prašyta. *Jis* mane tyrinėja. *Jis* manimi vėl domisi.

— Šviesa, — pasakiau, — dabar skaistesnė.

— Taip, — atsakė *jis*. — Taip.

Kitą rytą stalas vėl buvo sugrąžintas į „tapymo kampą" ir užtiestas raudonai ir geltonai mėlyna staltiese. Prie galinės sienos pastatyta kėdė, o virš jos kabėjo žemėlapis.

Jis vėl ėmėsi darbo.

1665

Mano tėvas pageidavo, kad dar kartą apibūdinčiau paveikslą.

— Bet nuo praėjusio karto niekas nepasikeitė, — pasakiau aš.

— Aš noriu pasiklausyti dar kartą, — neatlyžo jis, pasilenkdamas savo kėdėje, kad veidas atsidurtų kuo arčiau ugnies. Jis priminė Fransą, kai tasai buvo mažas berniukas, tą akimirką, kai jam buvo pasakyta, kad troškintuve nebėra ko valgyti. Kovo mėnesį mano tėvas tapdavo nekantrus, laukdamas, kol pasibaigs žiema, atlėgs šaltis ir ims šildyti saulutė. Kovas buvo nenuspėjamas mėnuo, kai niekuomet neaišku, kas gali laukti po valandos. Šiltos dienos žadindavo žmonių viltis, tačiau dažnai miestą netrukus vėl uždengdavo ledo ir pilko dangaus šarvai.

Kovas yra mano gimimo mėnuo.

Kai apako, tėvas, atrodo, žiemos ėmė nekęsti dar labiau. Netekus regos, kiti jutimai paaštrėjo, ir jis ėmė labiau nei motina jausti šaltį, užuosti pridususį orą kambariuose bei pastebėti daržovių troškinio skystumą. Ypač jis kentėdavo, jei žiema pasitaikydavo ilga.

Man buvo jo gaila. Kai tik galėdavau, aš jam pasukdavau skanumynų iš Tanekės virtuvės — vyšnių kompoto, džiovintų abrikosų, dešros, o kartą — saują džiovintų rožės žiedlapių, kuriuos radau vienoje Katarinos dėžutėje.

— Kepėjo duktė stovi ryškiai apšviestame kambario kampe, — kantriai pradėjau nuo pradžios. — Ji atsigręžusi į mus, bet žiūri pro langą, į dešinę nuo savęs. Ji dėvi geltoną su juodu prigludusį korsažą iš šilko ir aksomo, tamsiai mėlyną sijoną ir baltą kyką, kurio galai kabo per du punktus žemiau jos smakro.

— Taip, kaip tu dėvi savąjį? — paklausė tėvas. Šitaip jis manęs dar niekuomet nebuvo paklausęs, nors tą kyką aš kiekvieną kartą apibūdindavau lygiai taip pat.

— Taip, lygiai kaip aš savąjį. Kai žiūri į tą kyką pakankamai ilgai, — paskubomis pridūriau, — pamatai, kad *jis* jį tapė ne baltais, bet mėlynais, violetiniais ir geltonais dažais.

— Bet juk sakei, kad tai baltas kykas.

— Taip, tas ir yra keisčiausia. Jis nutapytas naudojant daug spalvų, bet, kai žiūri į jį, atrodo, kad yra baltas.

— Tapyti ant plytelių daug paprasčiau, — sumurmėjo tėvas. — Tu naudoji mėlynus dažus, ir viskas. Tamsiai mėlynus — kontūrams, šviesiai mėlynus — šešėliams. Mėlyna yra mėlyna.

O plytelė yra plytelė, pagalvojau sau, nieko panašaus į *jo* paveikslus. Aš norėjau, kad tėvas suvoktų, jog balta nėra tiesiog balta. Tai buvo pamoka, kurios mane išmokė šeimininkas.

— Ką ji veikia? — paklausė tėvas po trumpos pauzės.

— Ji laiko vieną ranką uždėjusi ant alavinio ąsočio, stovinčio ant stalo, o kita laiko langą truputį pravėrusi. Ji ketina paimti tą ąsotį ir išpilti iš jo vandenį pro langą, bet sustojo įpusėjusi judesį ir arba susimąstė, arba stebi kažką, kas vyksta gatvėje.

— Ir kuris variantas arčiau tiesos?

— Nežinau. Kartais atrodo, kad arčiau tiesos pirmasis, kartais — antrasis.

Tėvas, suraukęs kaktą, atsilošė kėdėje.

— Pirma tu pasakai, kad kykas yra baltas, bet nutapytas ne baltais dažais. Tuomet sakai, kad mergina daro gal vieną dalyką, o gal ir

kitą. Tu mane trikdai. — Jis pasitrynė delnu kaktą, tarytum skaudėtų galvą.

— Atleiskite, tėve. Aš tik stengiuosi nupasakoti kuo tiksliau.

— Bet kokia yra šio paveikslo istorija?

— *Jo* paveikslai nepasakoja istorijų.

Jis nieko neatsakė. Visą žiemą buvo labai prislėgtas. Jei su juo būtų Agnesė, ji, galimas daiktas, būtų galėjusi jį pralinksminti. Ji visuomet žinodavo, kaip priversti tėvą juoktis.

— Mama, ar man užkurti kojų šildytuvus? — paklausiau nusisukdama nuo tėvo ir taip slėpdama savo susierzinimą. Dabar, būdamas aklas, jis labai gerai jausdavo aplinkinių nuotaikos svyravimus, kai tik to panorėdavo. Man nepatiko, kad jis kritiškai nusiteikęs paveikslo atžvilgiu jo nė nematęs arba lygina jį su keraminėmis plytelėmis, ant kurių kadaise tapydavo. Aš norėjau jam pasakyti, kad jei galėtų pamatyti tą paveikslą, išsyk suprastų, kad jame nėra nieko trikdančio. Ir paveikslas gali nepasakoti jokios istorijos, tačiau tu valandų valandas gali nepajėgti nuo jo atplėšti akių.

Visą laiką, kol mudu su tėvu kalbėjomės, motina triūsė aplink mus — maišydama troškinį, įmesdama į ugnį malkų, dėliodama ant stalo lėkštes ir puodelius, galąsdama peilį duonai raikyti. Nelaukdama jos atsakymo, aš surinkau kojų šildytuvus ir nunešiau juos į galinį kambarį, kur buvo laikomos durpės. Pildydama juos durpėmis, priekaištavau sau dėl to, kad pyktelėjau ant tėvo.

Atnešiau kojų šildytuvus į kambarį ir uždegiau juos nuo krosnies. Padėjusi juos po mūsų kėdėmis prie stalo, nuvedžiau tėvą prie jo krėslo, o motina tuo tarpu samčiu dalijo troškinį ir pilstė alų. Tėvas paragavo, ir jo veidą iškreipė nepasitenkinimo grimasa.

— Ar neatnešei ko nors iš Popiežininkų kampo, kas pagardintų šią pliurzę? — sumurmėjo jis.

— Negalėjau. Tanekė pyksta ant manęs ir neprileidžia prie puodų. — Tą pačią akimirką pasigailėjau, kad šie žodžiai išlėkė man iš burnos.

— Kodėl? Ką tu padarei? — Kuo toliau, tuo labiau, atrodo, tėvas buvo linkęs ieškoti manyje trūkumų, kartais netgi palaikydamas Tanekės pusę.

Aš skubomis mąsčiau, ką čia pasakius.

— Išpyliau geriausią jų alų. Visą ąsotį.

Motina priekaištingai pažvelgė į mane. Ji visuomet žinojo, kada aš meluodavau. Jei tėvas nebūtų buvęs apimtas sielvarto ir kančios, jis irgi būtų tai supratęs iš mano balso.

Beje, ir aš buvau šiek tiek ištobulinusi savo įgūdžius šioje srityje.

Kai išėjau atgal į Popiežininkų kampą, motina įsiprašė dalį kelio paėjėti drauge, nors buvo šalta ir merkė įkyrus lietus. Mudviem priėjus Ritveldo kanalą ir pasukus Turgaus aikštės link, ji pasakė:

— Tau greitai bus septyniolika.

— Taip, kitą savaitę, — pritariau aš.

— Neilgai laukti iki to laiko, kai tapsi moterimi.

— Nebeilgai, — atsakiau, įsmeigusi akis į lietaus lašelius, krintančius ant kanalo paviršiaus. Man nepatiko galvoti apie ateitį.

— Aš girdėjau, kad į tave kreipia dėmesį mėsininko sūnus.

— Kas tau tai pasakė?

Vietoj atsakymo ji tiesiog nubraukė sau nuo kyko lietaus lašus ir nupurtė skarą.

Aš gūžtelėjau pečiais.

— Taip, esu tikra, kad man jis skiria daugiau dėmesio nei kitoms merginoms.

Tikėjausi, kad ji mane įspės elgtis atsargiai, ragins būti gera mergaite, saugoti gerą šeimos vardą. Tačiau ji pasakė ką kita:

— Nebūk su juo šiurkšti. Verčiau būk jam maloni ir dažniau šypsokis.

Jos žodžiai mane nustebino, bet, pažvelgusi jai į akis, pamačiau jose alkį mėsos — mėsos, kurią galėtų gauti iš mėsininko sūnaus. Tuomet supratau, kodėl ji pasistengė užmiršti savo išdidumą.

Gerai buvo bent jau tai, kad ji neklausė, kodėl meluoju tėvui. Aš jiems negalėjau papasakoti, kodėl Tanekė ant manęs pyksta. Šis melas slėpė daug didesnį melą. Man būtų reikėję aiškinti pernelyg daug.

Tanekei pavyko sužinoti, ką aš veikiu popiečio metu, kai pagal dienotvarkę turiu siūti.

Aš *jam* talkininkavau.

* * *

Tai prasidėjo prieš du mėnesius, vieną sausio popietę, nedaug dienų prabėgus po Pranciškaus gimimo. Tą dieną buvo labai šalta. Pranciškus ir Johanesas sirgo, šlapiai kosėjo ir sunkiai kvėpavo. Katarina ir slaugė laikė juos prie ugnies skalbykloje, o mes, visos kitos, sėdėjome prie ugnies virtuvėje.

Nebuvo tiktai *jo*. *Jis* buvo viršuje. Šaltis, atrodo, *jo* nebaugino.

Duryse pasirodė Katarina ir atsistojo tarpduryje tarp virtuvės ir skalbyklos.

— Kažkam reikia nueiti pas vaistininką, — pranešė ji visa išraudusi. — Man reikia vaistų berniukams. — Ji reikšmingai pažvelgė į mane.

Dažniausiai aš būdavau paskutinė eilėje siunčiama su tokiais pavedimais. Vizitas pas vaistininką buvo ne tas pat, kas apsilankymas pas mėsininką ar žuvies prekeivį — šiuos darbus Katarina buvo palikusi man ir po Pranciškaus gimimo. Vaistininkas buvo visų gerbiamas daktaras, ir Katarina ar Marija Tins pačios mėgdavo apsilankyti pas jį. Man tokia prabanga nebūdavo suteikiama. Tačiau dabar, kai buvo taip šalta, natūralu tikėtis, kad bet koks pavedimas bus skiriamas mažiausiai svarbiam asmeniui namuose.

Bene pirmą kartą Merta ir Lisbetė nepasiprašė eiti drauge. Aš apsisiaučiau vilnone mantija ir apsigobiau keliomis skaromis, o Katarina tuo tarpu man aiškino, kad turiu paprašyti džiovintų šeivamedžio žiedų bei šalpusnių ekstrakto. Aplinkui sukiojosi Kornelija ir žiūrėjo, kaip kamšausi palaidus skarų kampus.

— Ar galiu eiti su tavimi? — paklausė ji šypsodamasi gerai išmankštinta nekalta šypsena. Toji šypsena kartais versdavo mane pagalvoti, ar mano nuomonė jos atžvilgiu nėra per daug kategoriška.

— Ne, — už Korneliją atsakė Katarina. — Dabar per šalta. Aš nenoriu, kad susirgtų dar vienas mano vaikas. Tai eik, — paragino mane. — Ir kuo greičiau.

Pastūmiau laukujas duris ir atsidūriau gatvėje. Ji buvo tuščia — žmonės supratingai slėpėsi šiltuose namuose. Kanalas buvo

užšalęs, o dangus — niūrios pilkos spalvos. Vėjas košte košė, ir aš pamėginau paslėpti nosį gaubiančio galvą vilnonio gobtuvo klostėse. Tą akimirką išgirdau, kaip kažkas šaukia mane vardu. Atsisukau atgal manydama, kad paskui mane seka Kornelija. Tačiau pagrindinės namo durys buvo uždarytos.

Tuomet pažvelgiau aukštyn. Tai *jis* buvo atidaręs langą ir iškišęs galvą laukan.

— Pone?

— Kur tu eini, Grėte?

— Pas vaistininką. Ponia manęs prašė. Berniukams.

— Ar neatneštum kai ko ir man?

— Be abejo, pone. — Staiga ir šaltis, ir vėjas man liovėsi buvę tokie aštrūs.

— Palauk, aš užrašysiu, ko man reikia. — *Jis* išnyko kambaryje, o aš kantriai laukiau. Netrukus *jis* vėl pasirodė ir išmetė žemyn mažą odinį kapšiuką. — Paduok vaistininkui viduje esantį popierėlį ir atnešk man šiame kapšelyje tai, ką jis duos.

Aš linktelėjau galvą ir paslėpiau kapšelį savo skaros klostėje, patenkinta šiuo slaptu prašymu.

Vaistinė buvo Kornmarkto gatvės gale Roterdamo vartų kryptimi. Nors kelias ir netolimas, kiekvienas įkvėpimas, atrodė, iš vidaus ledu dengia mano krūtinę, ir, kai pasiekiau vaistinę, nebegalėjau prakalbėti nė žodžio.

Aš niekuomet nebuvau buvusi pas vaistininką, netgi prieš tapdama tarnaite — visus mūsų sveikatos reikalus tvarkė mama. Vaistinė buvo nedidelis kambarėlis, kurio visas sienas nuo grindų iki lubų dengė lentynos. Jose stovėjo įvairiausių dydžių bei formų buteliukai, dubenėliai, molinės puodynės. Ant kiekvieno indo buvo matyti kruopščiai užrašyta etiketė. Įtariau, kad netgi jei mokėčiau skaityti, vargu ar suprasčiau, kas yra kiekviename indelyje. Nors šaltis slopino daugumą kvapų, vis dėlto jaučiau patalpoje tvyrant savotišką aromatą, kurio prigimties negalėjau atpažinti — panašus lyg į miško, lyg į pūvančių lapų kvapą.

Patį vaistininką buvau mačiusi tik kartą, kai prieš keletą savaičių jis lankėsi Pranciškaus gimtuvių šventėje. Plikas ir sausas, jis

man priminė paukščio jauniklį. Išvydęs mane nustebo. Retas žmogus drįsdavo kišti nosį laukan per tokį šaltį. Jis sėdėjo už stalo ir laukė, kol aš prašneksiu. Prie jo alkūnės rikiavosi kelerios vaistinės svarstyklės.

— Atėjau savo šeimininko ir šeimininkės pavedimu, — galiausiai prašvokščiau, kai mano gerklė pakankamai sušilo, kad galėčiau kalbėti. Jo veidas nieko nesakė, ir aš pridūriau: — Vermerių.

— Aha. Kaip jauniausioji karta?

— Abu kūdikiai serga. Mano poniai reikia džiovintų šeivamedžio žiedų ir šalpusnių ekstrakto. O mano šeimininkui... — Aš ištiesiau jam kapšelį. Jis paėmė jį su nuostaba veide, bet kai perskaitė ten įdėtą lapelį, linktelėjo galvą.

— Baigėsi kaulo juodasis ir ochra, — sumurmėjo jis. — Tai lengvai pataisoma. Keista tik, kad jis niekuomet iki šiol nieko nesiuntinėjo pas mane su užsakymais savo dažams. — Vaistininkas dirstelėjo į mane pro popieriaus skiautelės viršų. — Jis visuomet juos pasiima pats. Tai išties keista.

Aš tylėjau.

— Ką gi, prisėsk. Sušilk čia prie ugnies, kol surinksiu į krūvą tavo daiktus. — Jis ėmė darbuotis, atidarinėti indelius, sverti mažas džiovintų žiedpumpurių krūveles, pilstyti sirupą į indelius. Galiausiai rūpestingai suvyniojo daiktus į popierių ir aprišo kiekvieną iš jų virvute. Tuomet įdėjo keletą paketėlių į mano atsineštą odinį kapšiuką. Kiti paketėliai liko palaidai gulėti ant stalo.

— Ar jam nereikia drobių? — paklausė jis, grįžtelėjęs per petį, dėdamas indą atgal ant aukštos lentynos.

— Aš nežinau, pone. *Jis* manęs paprašė parnešti tik tai, kas parašyta ant popierėlio.

— Tai keista, išties labai keista. — Jis nužvelgė mane nuo galvos iki kojų. Aš pasitempiau — jo dėmesys pažadino mano norą atrodyti aukštesnei. — Na, pagaliau juk šiandien labai šalta. Jis pats tokią dieną neitų, nebent mirtinai reikėtų. — Vaistininkas ištiesė man paketus ir kapšelį bei atidarė duris. Išėjusi į gatvę, atsigręžiau atgal ir pamačiau jį spoksantį į mane per mažutį durų langelį.

Sugrįžusi į namus, pirmiausia nuėjau pas Katariną ir atidaviau

jai palaiduosius paketėlius. Tuomet nusiskubinau prie laiptų. *Jis* buvo nulipęs žemyn ir laukė. Ištraukiau kapšelį iš savo skaros klosčių ir padaviau jam.

— Dėkui, Grėte, — pasakė *jis*.

— Ką čia darai? — pasigirdo Kornelijos balsas: ji stebėjo mus nuo koridoriaus vidurio.

Mano nuostabai, *jis* jai neatsakė. Paprasčiausiai nusisuko ir užlipo laiptais aukštyn, palikdamas mane vieną aiškintis su Kornelija.

Tiesa buvo lengviausias atsakymas, nors man dažnai būdavo nemalonu sakyti Kornelijai tiesą. Niekada nebūdavau tikra, ką ji su ta tiesa darys.

— Nupirkau keletą tapybos reikmenų tavo tėčiui, — paaiškinau.

— Ar jis tavęs prašė?

Į šį klausimą aš atsakiau lygiai taip, kaip ir jos tėvas — tylėdama nužingsniavau tolyn virtuvės ir skalbyklos link, pakeliui nusivyniodama savo skaras. Atsakyti bijojau, nes nenorėjau padaryti *jam* skriaudos. Jau suvokiau, kad bus geriausia, jei nė vienas nesužinos, kad pas vaistininką buvau nubėgusi *jo* užsakymu.

Nežinojau, ar Kornelija papasakos savo motinai apie tai, ką pamatė. Nors ir jauna, ji buvo jau gudri, nusidavusi į savo senelę. Ji gali pasilaikyti savo turimą informaciją ir rūpestingai pasirinkti, kada ir kaip ją atskleisti.

Savąjį atsakymą ji man davė po keleto dienų.

Tai buvo sekmadienis. Aš rūsyje savo daiktų skrynioje ieškojau motinos išsiuvinėtos apykaklės. Vos atsidariusi skrynią pamačiau, kad joje kapstytasi — apykaklės buvo išimtos ir sudėtos atgal nesulankstytos, viena iš mano suknelių sugniaužyta į gniutulą ir įkišta į kampą, vėžlio kiaukuto šukos ištrauktos iš nosinaitės, į kurią buvo suvyniotos. Tačiau nosinaitė, į kurią buvau suvyniojusi savo tėvo plytelę, sulankstyta taip rūpestingai, kad man sukėlė įtarimą. Kai atlankščiau nosinaitę, pamačiau, kad plytelė perskelta pusiau. Perskelta taip, kad mergaitė ir berniukas tapo atskirti vienas nuo kito, ir atsigręžęs atgal berniukas dabar žvelgė į niekur, o mergaitė, kurios veidą dengė kykas, atrodė nykiai vieniša.

Aš atsisėdau ir pravirkau. Kornelija nė neįsivaizdavo, kaip ji tuo mane įskaudino. Tikriausiai būčiau ne taip nusiminusi, jei ji būtų nuskėlusi mano galvą nuo kūno.

* * *

Jis ėmė manęs prašinėti atlikti ir daugiau pavedimų. Vieną dieną paprašė, grįžtant iš žuvies prekyvietės, užsukti pas vaistininką ir nupirkti linų sėmenų aliejaus. Turėjau aliejų palikti laiptų apačioje, kad nesudrumsčiau rimties *jam* ir modeliui. Bent jau taip *jis* pasakė. Galimas daiktas, jis žinojo, kad Marija Tins ar Katarina, ar Tanekė — o gal Kornelija — gali atkreipti į mane dėmesį, jei aš neįprastu laiku užlipsiu į studiją.

Tai nebuvo tas namas, kuriame būtų lengva išsaugoti paslaptis.

Kitą dieną *jis* mane paprašė nueiti pas mėsininką ir nupirkti kiaulės pūslę. Aš negalėjau suprasti, kam gi *jam* jos reikia, kol *jis* vieną dieną paprašė mane nuo šiol kiekvieną rytą, baigus studijos valymą, išdėstyti ant stalo *jam* reikalingus dažus. Atidarė netoli molberto stovinčios spintelės stalčių ir parodė, kur laikomi kokie dažai, išvardydamas ir jų spalvų pavadinimus. Išgirdau daug naujų žodžių — ultramarinas, cinoberis, masikotas. Rudos ir geltonos žemės spalvos, kaulo juoduma ir švino baltuma buvo laikomos mažuose moliniuose puodeliuose, uždengtuose pergamentu, kad neišdžiūtų. Vertingesnės ir brangesnės spalvos — mėlynos, raudonos ir geltonos — laikomos mažais kiekiais kiaulių pūslėse. Kiekvienoje iš jų buvo pradurta skylė dažams išspausti ir prie kiekvienos pritvirtintas iš vinies padarytas kamštukas tai angelei užkimšti.

Vieną rytą, man bevalant studiją, pro duris įėjo *jis* ir paprašė mane papozuoti vietoj kepėjo dukters, kuri susirgusi ir negalinti ateiti.

— Man reikia truputį pamąstyti, — paaiškino *jis*. — Reikia, kad kas nors čia pastovėtų.

Aš paklusniai užėmiau pozuotojos vietą, uždėjusi vieną ranką ant vandens ąsočio rankenos, o kitą — ant praviro lango rėmo. Pro plyšį besiskverbianti žvarba galando man veidą ir krūtinę.

„Štai, matyt, dėl to kepėjo duktė ir susirgo", — dingtelėjo man.

Jis buvo atidaręs visas iki vienos langines. Dar niekuomet nebuvau mačiusi šio kambario tokio šviesaus.

— Nuleisk smakrą, — paliepė *jis*. — Ir žiūrėk žemyn, ne į mane. Taip, teisingai. Nejudėk.

Jis sėdėjo prie molberto, rankose neturėdamas nei paletės, nei mentelės, nei teptukų. Tiesiog sėdėjo rankas pasidėjęs ant kelių ir žiūrėjo.

Mano veidas išraudo. Nesitikėjau, kad būsiu taip įdėmiai *jo* stebima.

Mėginau galvoti apie ką nors kita. Pažvelgiau pro langą ir įsižiūrėjau į kanalu plaukiantį laivelį. Jį valdantis jaunuolis buvo tas pats, kuris pačią pirmąją mano buvimo čionai dieną padėjo man ištraukti iš vandens katilą. Kiek daug kas pasikeitė nuo tada, pagalvojau. Tuomet aš dar nebuvau mačiusi nė vieno *jo* paveikslo. Dabar pozuoju vienam iš jų.

— Nežiūrėk į tai, į ką dabar žiūri, — pasakė *jis*. — Matau iš tavo veido. Tai tave blaško.

Aš mėginau nežiūrėti į nieką, stengiausi galvoti apie kitus dalykus. Galvojau apie tą dieną, kai su savo šeima išvyksiu į kaimą rinkti žolelių. Galvojau apie pernai Turgaus aikštėje matytą viešą egzekuciją pakariant moterį, kuri girta ir apimta įniršio nužudė savo dukterį. Mėginau prisiminti, kaip atrodė Agnesės veidas, kai ją mačiau paskutinį kartą.

— Tu per daug galvoji, — pastebėjo *jis*, pasimuistydamas ant kėdės.

Pasijutau tarytum būčiau išskalbusi pilną kubilą skalbinių, bet paaiškėjo, kad jie visvien liko nešvarūs.

— Atleiskite, pone. Aš nežinau ką man daryti.

— Pamėgink užmerkti akis.

Aš užsimerkiau. Netrukus kur kas aiškiau rankomis pajutau ir lango rėmą, ir ąsotį — atrodė, jie tapo savotiškais inkarais, išlaikančiais mane vienoje vietoje. Dar po kurio laiko pajutau sieną sau už nugaros, stalą savo kairėje, šaltą orą, plūstantį pro langą.

„Štai kaip tikriausiai jaučiasi mano tėvas, — pagalvojau aš. — Štai kaip jam atrodo jį supanti erdvė, štai kaip jo kūnas žino, kur kas yra."

— Gerai, — pasakė *jis*. — Dabar gerai. Ačiū, Grėte. Gali valyti toliau.

Aš niekuomet nebuvau mačiusi, kaip kuriamas paveikslas nuo pat pradžios. Maniau, kad tiesiog tapai ką matai, naudodamas spalvas, kurias matai.

Jis man leido pažinti šį procesą.

Kepėjo dukters paveikslą *jis* pradėjo tapyti ant baltos drobės užtepdamas blyškiai pilkos spalvos dažų sluoksnį. Paskui ant jo pridėliojo rausvai rudų žymių, rodančių, kur turės būti mergina, kur — stalas, kur — ąsotis, žemėlapis ar langas. Po to aš jau maniau, kad *jis* galiausiai pradės tapyti tai, ką mato — merginos veidą, mėlyną sijoną, geltoną su juodu korsažą, rudą žemėlapį, sidabrišką ąsotį ir dubenį, baltą sieną. Tačiau vietoj to *jis* ėmė piešti įvairiaspalves dėmes — juodą toje vietoje, kur turėjo būti jos sijonas, ochros geltonumo dėmę ten, kur turėjo būti korsažas ir paveikslas ant sienos, raudoną — būsimoje ąsočio ir dubens vietoje, pilką — ten, kur turėjo būti siena. Tai buvo visiškai ne tos spalvos, kurios matomos tikrovėje. Su šiomis netikrosiomis spalvomis, kaip aš jas vadinau, *jis* gaišo labai ilgai.

Kartais mergina ateidavo į studiją ir prastovėdavo pozuodama daugelį valandų, tačiau kai kitą dieną aš ateidavau išvalyti studijos, nepastebėdavau nieko, kas paveiksle būtų buvę pridėta ar nuimta. Tebuvo matyti tik netikrųjų spalvų dėmės, niekaip neįgyjančios jokių naujų bruožų, kad ir kiek jas studijuočiau. Žinojau tik tai, kokiems objektams atvaizduoti jos yra skirtos, nes pati tuos objektus valiau ir buvau mačiusi, ką mergina dėvėjo, — kartą, eidama pro didžiąją menę, per pravirų durų kraštelį pastebėjau, kaip ji ten velkasi geltoną su juodu Katarinos korsažą.

Aš kas rytą nenoriai išdėliodavau ant stalo tas spalvas, kurių *jis* paprašydavo. Vieną dieną ant stalo padėjau ir mėlyną spalvą. Kai tai padariau antrą kartą iš eilės, *jis* man pasakė:

— Nereikia ultramarino, Grėte. Tiktai tas spalvas, kurių tavęs prašiau. Kodėl tu padėjai ant stalo spalvą, kurios neprašiau? — *Jo* balse buvo justi susierzinimas.

— Atleiskite, pone. Tai dėl... — Aš giliai įkvėpiau. — Ji dėvi mėlyną sijoną. Aš pagalvojau, kad jums turėtų prireikti šios spalvos, juk nepaliksite jo juodo.

— Kai būsiu pasirengęs, pats paprašysiu.

Aš linktelėjau galvą ir vėl ėmiau poliruoti krėslą su liūtų galvomis. Man buvo nesmagu širdyje. Labai nenorėjau, kad *jis* ant manęs pyktų.

Jis atidarė vidurinį langą, išsyk pripildydamas kambarį šalto oro.

— Ateik čia, Grėte.

Aš padėjau savo skudurėlį ant palangės ir nuėjau pas *jį*.

— Pažvelk pro langą.

Pažvelgiau. Buvo vėjuota diena, sparčiai slenkantys debesys nyko už naujosios bažnyčios bokšto.

— Kokios spalvos yra šie debesys?

— Žinoma, balti, pone.

Jis vos vos kilstelėjo antakius.

— Ar tikrai balti?

Aš dar kartą pakėliau akis į dangų.

— Ir pilki. Tikriausiai pradės snigti.

— Klausyk, Grėte, tu gali daugiau nei atskirti baltą spalvą nuo pilkos. Prisimink savo daržoves.

— Mano daržoves, pone?

Jis kiek papurtė galvą. Aš vėl *jį* erzinu. Nejučia sukandau dantis.

— Pagalvok apie tai, kaip tu atskyrei vieną nuo kitos dvi baltas spalvas. Tavo roputės ir svogūnai — ar jų spalva yra ta pati balta?

Staiga aš viską supratau.

— Ne. Ropučių baltume yra žalios spalvos, o svogūnų — geltonos.

— Būtent. Taigi kokias spalvas tu matai debesyse?

— Juose yra šiek tiek mėlynumo, — pasakiau, keletą minučių patyrinėjusi debesis. — Ir geltonos taip pat. Ir dar yra šiek tiek žalios! — Aš pajutau susižavėjimo, aiškumo ir džiaugsmo antplūdį. Visą gyvenimą žiūrėjau į debesis, bet šią akimirką man atrodė, kad matau juos pirmą kartą.

Jis nusišypsojo.

— Tu pastebėsi, kad debesyse iš tiesų grynai baltos spalvos yra mažai, tačiau žmonės sako, kad jie yra balti. Dabar supranti, kodėl man dar nereikia mėlynos spalvos?

— Taip, pone. — Kol kas aš šito dar nesupratau, bet nenorėjau to pripažinti. Man regėjosi, kad jau beveik, beveik suprantu.

Kai pagaliau ant šių netikrųjų spalvų *jis* ėmė tepti kitas spalvas, aš galutinai supratau, ką turi omenyje. Ant juodos dėmės, turinčios reikšti merginos sijoną, *jis* užtepė šviesiai mėlynų dažų, ir sijonas tapo sodriai mėlynas, o pro šį mėlynumą prasiskverbė juoduma, tamsesnė stalo šešėlyje ir menkiau pastebima palei langą. Ant sienų *jis* užtepė geltonos ochros, pro kurią vietomis skverbėsi pilkas atspalvis. Siena tapo skaisti, bet ne balta. Ir išties — aš pati pastebėjau, kad, kai ant sienos krinta šviesa, ji yra ne balta, bet įgyja daug atspalvių.

Ąsotį ir dubenį nutapyti buvo sudėtingiausia — jie iš vienspalvių tapo ir geltoni, ir rudi, ir žali, ir mėlyni. Jie atspindėjo kilimo raštą, merginos korsažą, mėlyną audeklą, numestą skersai kėdės — juose buvo visko, išskyrus tikrąją sidabrinę spalvą. Vis dėlto jie atrodė visai tikroviškai, kaip tikras ąsotis ir dubuo.

Po šios pamokos aš nebegalėjau liautis stebėjusi daiktų.

Slėpti tai, ką aš veikiu, kai *jis* paprašė manęs talkininkauti ruošiant dažus, darėsi vis sunkiau. Vieną rytą *jis* mane užsivedė į mansardą, į kurią užlipama kopėčiomis iš šalia studijos esančio sandėliuko. Tenai aš niekuomet nebuvau buvusi. Tai buvo mažas kambariukas po stačiašlaičiu stogu, pro kurio langelį matyti naujoji bažnyčia. Kambarėlyje tilpo vargiai kas daugiau nei mažas bufetėlis ir akmens stalas su įduba, kurioje gulėjo kiaušinio formos akmuo nuskeltu galu. Panašų stalą buvau mačiusi savo tėvo plytelių fabrike. Dar kambarėlyje buvo keletas indų — dubenų ir negilių keraminių lėkščių — bei žnyplės, atremtos šalia mažyčio židinuko.

— Aš norėčiau, kad tu čia man sugrūstum kai kurias medžiagas, Grėte, — pasakė *jis*. Atidaręs bufeto stalčių, išėmė iš jo juodą lazdelę, ilgumo sulig mano mažuoju piršteliu.

— Tai dramblio kaulo gabalėlis, suanglėjęs kaitinant, — paaiškino *jis*. — Skirtas juodiems dažams gaminti.

Įmetęs jį į stalo įdubą, pridėjo tąsios medžiagos, atsiduodančios galvijais. Tuomet paėmė specialų akmenį ir parodė man, kaip dera jį laikyti, kaip pasilenkti virš stalelio ir kaip, panaudojant savo svorį, tuo akmeniu traiškyti kaulą. Po keleto minučių kaulo gabalėlis buvo sutrintas į vienalytę pastą.

— Dabar pabandyk tu. — *Jis* išgramdė juodą pastą į mažą puodelį ir ištraukė kitą dramblio kaulo anglies gabalėlį. Aš paėmiau į ranką akmenį ir, pasilenkusi virš stalo, pamėginau imituoti *jo* stovėseną.

— Ne, tavo ranka turi elgtis štai taip. — Tai pasakęs, *jis* uždėjo savo plaštaką ant manosios, norėdamas parodyti, kaip reikia daryti. *Jo* prisilietimas mane taip išgąsdino, kad akmuo iškrito man iš rankos ir, nuriedėjęs stalu, nukrito ant grindų.

Aš atšokau nuo *jo* į šalį ir pasilenkiau paimti akmens.

— Atleiskite, pone, — sumurmėjau dėdama akmenį atgal į įdubą.

Jis nebandė manęs paliesti dar kartą.

— Šiek tiek pakelk savo ranką, — dabar žodžiu man nurodinėjo, ką turiu daryti. — Štai taip, gerai. Dabar pečiu atlik sukamąjį judesį, o riešu šį judesį sustiprink.

Savajam gabalėliui sutrinti man prireikė gerokai daugiau laiko, nes vis dar buvau sutrikusi po *jo* prisilietimo. Be to, buvau už *jį* smulkesnė ir nepripratusi prie judesio, kurį turėjau atlikti. Gerai, kad bent jau mano rankos buvo stiprios nuo nuolatinio skalbinių gręžimo.

— Reikia šiek tiek smulkiau, — pasakė *jis*, apžiūrėjęs įdubą. Grūdau dar keletą minučių, kol jis nusprendė, kad jau gerai. Liepė man patrinti pastą tarp pirštų, kad įsidėmėčiau, kokio smulkumo ji turi būti. Tuomet ant stalo padėjo dar keletą gabalėlių.

— Rytoj tau parodysiu, kaip sutrinti baltąjį šviną. Jis pasiduoda daug lengviau nei kaulas.

Aš tylėdama žiūrėjau į dramblio kaulo gabalėlius.

— Kas atsitiko, Grėte? Tu juk nebijai keleto kaulo gabalėlių,

tiesa? Jie niekuo nesiskiria nuo dramblio kaulo šukų, kuriomis tu šukuoji savo plaukus.

Niekuomet nebūsiu tokia turtinga, kad pajėgčiau nusipirkti tokias šukas. Plaukus aš šukuodavau savais pirštais.

— Aš ne dėl to, pone, — atsakiau. Visus kitus dalykus, kurių *jis* manęs prašydavo, sugebėdavau atlikti neva valydama studiją ar bėgdama su pavedimais. Niekam, išskyrus Korneliją, nekilo joks įtarimas dėl to, ką aš veikiu. Bet dažams sugrūsti man prireiks nemažai laiko — aš nesuspėsiu to atlikti valydama studiją ir negalėsiu kitiems paaiškinti, kodėl kartkartėmis man reikia užlipti į mansardą, paliekant kitus darbus. — Dažams sugrūsti man prireiks šiek tiek laiko, — neryžtingai išlemenau.

— Kai priprasi, tau nebereikės vargti taip ilgai kaip šiandien.

Man labai nesinorėjo *jo* klausinėti ar ginčytis — šiaip ar taip, *jis* buvo mano šeimininkas. Tačiau nerimavau dėl galimo apačioje likusių moterų pykčio.

— Bet šiuo metu aš turiu eiti pas mėsininką, o paskui — imtis lyginimo, pone. Turiu išlyginti poniai drabužius. — Jaučiau, kad mano žodžiai skamba apgailėtinai.

Kurį laiką *jis* stovėjo nejudėdamas.

— Pas mėsininką? — suraukęs kaktą perklausė.

— Taip, pone. Ponia norės žinoti, kodėl tuo metu aš negaliu atlikti kitų man patikėtų darbų. Ji sužinos, kad aš jums talkininkauju čia, mansardoje. Man bus nelengva nepastebėtai be priežasties užlipti čionai.

Stojo ilga tyla. Varpas naujosios bažnyčios bokšte išmušė septynias valandas.

— Mat kaip, — sumurmėjo *jis*, kai varpo dūžiai liovėsi. — Leisk man apie tai pamąstyti. — *Jis* nuėmė nuo stalo kai kuriuos dramblio kaulo gabalėlius ir padėjo juos atgal į stalčių. — O dabar sugrūsk štai šitą gabalėlį. — Ir parodė ranka tai, kas buvo likę ant stalo. — Neturėtum užtrukti labai ilgai. Aš turiu eiti. Kai baigsi, palik viską ir gali lipti žemyn.

Jis tikriausiai pasikalbės su Katarina ir pasakys jai apie mano

naujas pareigas. Tada man bus nepalyginamai lengviau atlikti *jo* pageidaujamas užduotis.

Aš to tikėjausi, bet apie mano naujas pareigas Katarinai *jis* taip ir neužsiminė.

Dažų gamybos problemos sprendimas netikėtai atėjo iš Tanekės. Nuo Pranciškaus gimimo žindyvė miegodavo drauge su Taneke Nukryžiavimo kambaryje. Iš ten ji galėdavo bemat nueiti į didžiąją menę pažindyti kūdikio, kai šis atsibusdavo ir imdavo verkti. Nors Katarina pati jo nemaitino, ji reikalavo, kad Pranciškus miegotų lopšyje šalia jos. Kartais pagalvodavau, jog tai keistas pageidavimas, bet kai ėmiau geriau pažinti Katariną, supratau, kad ji nori bent jau atrodyti vykdanti motinystės pareigas, faktiškai jų neprisiimdama.

Tanekė anaiptol nebuvo patenkinta dalydamasi savo kambarį su žindyve; ji skųsdavosi, kad toji per dažnai keliasi žindyti kūdikio, o be to, miegodama garsiai knarkia. Ji pasakodavo apie tai kiekvienam, nesvarbu, ar jos buvo klausomasi, ar ne. Tanekė ėmė apsileisti darbe, o kaltę dėl to buvo linkusi versti tam, kad negali pakankamai išsimiegoti. Marija Tins jai pasakė, jog nieko negalima pakeisti, bet Tanekė nesiliovė murmėjusi. Neretai ji mane smaigstydavo tulžingais žvilgsniais, mat iki man ateinant į šiuos namus Tanekė, prisireikus žindyvės, persikeldavo miegoti ten, kur dabar miegojau aš — rūsyje. Nedaug trūko, kad dėl žindyvės knarkimo ji imtų kaltinti mane.

Vieną vakarą ji netgi kreipėsi į Katariną. Ši, nepaisydama persišaldymo, ruošėsi į pobūvį pas Reivenus. Buvo geros nuotaikos — pasidabinusi nuostabiais perlais ir geltonąja mantija, ji visuomet atrodydavo laiminga. Ant savo mantijos buvo užsidėjusi plačią lininę apykaklę, dengiančią pečius ir saugančią drabužį nuo pudros, kuria ji pudruodavosi veidą. Kol Tanekė vardijo savo bėdas, Katarina nesiliaudama pudravosi, vienoje rankoje laikydama veidrodį, kuriame stebėjo savo darbo rezultatus. Jos plaukai buvo perrišti juostelėmis ir kaspinais, ir kol iš jos veido neišnyko šypsena, ji atrodė labai graži, netgi egzotiška savo šviesių plaukų ir rusvų akių deriniu.

Pagaliau ji mostelėjo Tanekei pudravimosi šepetėliu.

— Liaukis! — sušuko juokdamasi. — Mums reikia žindyvės ir ji turi miegoti netoli manęs. Merginos kambaryje vietos nėra, o tavajame — yra, todėl ji ir miega tavo kambaryje. Ir nieko negalima pakeisti. Kodėl tad man drumsti ramybę dėl tokių smulkmenų?

— Manau, yra vienas dalykas, kurį galima pakeisti, — staiga pasigirdo *jo* balsas. Aš pažvelgiau į balso pusę nuo spintelės, kurioje ieškojau Lisbetei prijuostės. Tarpduryje stovėjo *jis*. Katarina su nuostaba pažvelgė į savo vyrą. *Jis* retai kišdavosi į šeimyninius kivirčus. — Pastatyti lovą mansardoje ir tegu kas nors miega ten. Pavyzdžiui, Grėtė.

— Grėtė mansardoje? Kodėl? — sušuko Katarina.

— Tuomet Tanekė galėtų miegoti rūsyje, kaip ji ir pageidauja, — švelniai paaiškino *jis*.

— Bet... — pradėjo sakyti Katarina, tačiau sutrikusi nutilo. Atrodo, idėja jai nepatiko, tik ji pati negalėjo pasakyti kodėl.

— O, taip, ponia, — entuziastingai įsiterpė Tanekė. — Tai, be abejo, būtų labai gerai. — Ji pažvelgė į mane.

Aš apsimečiau uoliai lankstanti vaikų drabužėlius, nors jie jau buvo tvarkingai sulankstyti.

— O kaip dėl rakto nuo studijos? — galiausiai surado argumentą Katarina. Į mansardą buvo galima patekti tik vienu keliu — laiptais iš šalia studijos esančio sandėliuko. Norėdama patekti į lovą, aš turėčiau eiti per studiją, kuri nakčiai visuomet užrakinama. — Mes negalime duoti rakto kambarinei.

— Jai ir nereikės rakto, — atkirto *jis*. — Tu gali užrakinti studiją, kai ji atsiguls į lovą. Tuomet iš ryto ji galės išvalyti studiją dar iki tau ateinant ir atrakinant duris.

Aš sustingau nebaigusi judesio. Mintis, kad nakčiai būsiu užrakinama savo kambaryje, man anaiptol nepatiko.

Deja, šis pasiūlymas, atrodo, Katarinai patiko. Galimas daiktas, ji pagalvojo, kad užrakinta aš būsiu sykiu ir „įkalinta“, ir atribota nuo jos.

— Ką gi, gerai, — nusprendė ji. Sprendimus dažniausiai darydavo greitai. Ji atsigręžė į Tanekę ir mane. — Rytoj jūs abi pernešite

lovą iš rūsio į mansardą. Taip bus tik laikinai, — pridūrė. — Tol, kol bus reikalinga žindyvė.

Lygiai taip pat laikinai, kaip laikinai buvau paskirta vaikščioti pas mėsininką ir žuvies prekiją, — pagalvojau sau.

— Užlipk minutėlei su manimi į studiją, — pasakė *jis* jai, žiūrėdamas žvilgsniu, kurį aš jau ėmiau atpažinti — būtent menininko žvilgsniu.

— Man? — Katarina pažvelgė į savo vyrą ir nusišypsojo. *Jo* pakvietimai į studiją buvo reti. Ji oriu mostu padėjo į vietą savo pudros šepetėlį ir pradėjo nusiiminėti plačią apykaklę, dabar visą padengtą pudros dulkėmis.

Jis ištiesė ranką ir paėmė ją už riešo.

— Palik ją ramybėje.

Šis *jo* manevras buvo beveik toks pat keistas kaip ir pasiūlymas man persikelti į mansardą. *Jam* su Katarina užlipus laiptais aukštyn, mudvi su Taneke persimetėme žvilgsniais.

Kitą dieną, pozuodama paveikslui, kepėjo dukra ėmė dėvėti plačiąją baltą apykaklę.

Mariją Tins apkvailinti buvo ne taip lengva. Išgirdusi iš džiūgaujančios Tanekės apie tai, kad toji kraustosi miegoti į rūsį, o aš — į mansardą, ji užsitraukė savo pypkę ir suraukė kaktą.

— Judvi galėtumėte papraščiausiai susikeisti vietomis, — ji parodė pypke į mus. — Grėtė galėtų miegoti su žindyve, o tu — rūsyje. Niekam nėra būtinybės kraustytis į mansardą.

Tačiau Tanekė nesiklausė — ji buvo pernelyg apimta pergalės euforijos, kad atkreiptų dėmesį į savo šeimininkės logiką.

— Ponia su tuo sutiko, — paprastai pasakiau jai.

Marija Tins nužvelgė mane ilgu skersu žvilgsniu.

Miegant mansardoje, talkininkauti *jam* tapo lengviau, bet vis dėlto laiko dažų gamybai man likdavo mažai. Žinoma, galėdavau atsikelti anksčiau ir vėliau eiti miegoti, bet kartais *jis* man duodavo tiek daug darbo, kad tekdavo surasti priežasčių užlipti į mansardą ir popiečio metu, kai paprastai sėdėdavau priešais ugnį ir siūdavau.

Ėmiau skųstis, kad blausioje virtuvės šviesoje neįžiūriu, kur besti adatą, ir man reikia lipti į palėpę, kur daug šviesiau. Arba pameluodavau, kad man skauda pilvą ir reikia pagulėti. Kiekvieną kartą, kai išgirsdavo šį ar panašų mano melą, Marija Tins nužvelgdavo mane tuo pačiu kreivu žvilgsniu, bet nieko nesakydavo.

Pamažu ėmiau priprasti meluoti.

Suveikęs, kad miegočiau mansardoje, kitas savo pareigas suderinti su naujosiomis *jis* paliko man pačiai. *Jis* man niekuomet nepadėdavo nei meluodamas žmonai ar Marijai Tins, nei teiraudamasis, ar turiu laisvo laiko *jam* padėti. Iš ryto pateikdavo man nurodymus ir kitą dieną tikėdavosi, kad jie bus atlikti.

Tačiau gaminamų dažų spalvos atpirkdavo mano rūpesčius slapstant savo naująjį užsiėmimą. Aš pamėgau šį darbą. Man patiko grūsti tai, ką jis man atnešdavo iš vaistininko — kaulus, baltąjį šviną, dažinę raudę, masikotą — ir stebėti, kaip mano rankose jie virsta grynais skaisčiaspalviais dažais. Aš supratau, kad kuo smulkiau sugrūsiu medžiagas, tuo skaistesnė bus gaunama spalva. Iš grubių ir blausių grūdelių dažinė raudė virsdavo smulkiais skaisčiai raudonais milteliais, kurie, sumaišyti su linų sėmenų aliejumi, tapdavo spindinčio ryškumo dažais. Tiek šios, tiek kitų spalvų gamyboje man regėjosi kažkas magiško.

Jis mane pamokė, kaip išplauti medžiagas ir atskirti nuo jų priemaišas bei nešvarumus, neleidžiančius pasiekti spalvų grynumo. Naudodama daugelį padėklų ir negilių dubenėlių, juose daug kartų plaudavau ir perplaudavau dažų žaliavą — kartais iki trisdešimties kartų — stengdamasi švariai pašalinti kreidą, smėlį ar žvyrą. Tai buvo ilgas ir nuobodus darbas, bet būdavo malonu matyti, kaip su kiekvienu plovimu spalvos darosi grynesnės ir ima atitikti joms keliamus reikalavimus.

Vienintelė spalva, prie kurios *jis* man neleisdavo prisiliesti, buvo ultramarinas. Lazuritas buvo toks brangus akmuo, o mėlynos spalvos miltelių gamyba iš jo tokia sunki, kad šią spalvą *jis* gamindavosi pats.

Aš pripratau būti šalia *jo*. Nęretai mes stovėdavome vienas šalia kito mažame kambarėlyje, aš grūsdavau baltąjį šviną, o *jis* plaudavo

lazuritą ar ant ugnies kaitindavo ochrą. *Jis* mane mažai kalbindavo. Apskritai buvo tylus žmogus. Aš taip pat nekalbėdavau. Pro langą sklisdavo rami šviesa ir kambaryje viešpataudavo ramybė. Baigę darbą, mes iš ąsočio užpildavome vandens vienas kitam ant rankų, padėdami nusiplauti dažų pėdsakus.

Mansardoje buvo labai šalta, — nors čia ir buvo mažytis židinukas, kurį *jis* užkurdavo kaitindamas linų sėmenų aliejų ar dažų grūdelius, aš pati jo užkurti nedrįsdavau, nebent *jis* paprašydavo. Kitaip, žinojau, man tektų aiškintis Katarinai ir Marijai Tins, kodėl taip greitai senka durpių ir medienos atsargos.

Šaltis man nebuvo didelė problema, kai kartu būdavo *jis*. Kada stovėdavo šalia manęs, aš juste jusdavau *jo* kūno šilumą.

Vieną rytą, plaudama ką tik sugrūstą masikotą, apačioje, studijoje, išgirdau Marijos Tins balsą. *Jis* dirbo prie paveikslo; kartkartėmis būdavo girdėti pozuojančios kepėjo dukters atodūsiai.

— Ar tau nešalta, mergyte? — paklausė Marija Tins.

— Truputį, — pasigirdo tylus atsakymas.

— Kodėl ji neturi kojų šildytuvo?

Jo balsas buvo toks tylus, kad aš atsakymo neišgirdau.

— Jo juk nebus matyti paveiksle, jis bus jai palei kojas. Mes nenorime, kad ji vėl susirgtų.

Ir vėl aš neišgirdau, ką *jis* atsakė.

— Grėtė jai galėtų atnešti šildytuvą, — pasiūlė Marija Tins. — Ji dabar turėtų būti mansardoje, nes sakė, kad jai skauda pilvą ir ji eina pagulėti. Einu, ją surasiu.

Ji buvo greitesnė nei galima buvo tikėtis iš senyvos moters. Kol aš suspėjau padėti koją ant viršutinės kopėčių pakopos, jau buvo palypėjusi iki pusės kopėčių. Aš atsitraukiau atgal į mansardą. Negalėjau nuo jos pabėgti, o ką nors slėpti nebebuvo kada.

Užlipusi į mansardą, Marija Tins greitosiomis apžvelgė padėklus, eilėmis išdėstytus ant stalo, vandens ąsotį, užmetė akį į prijuostę man ant strėnų, geltoną nuo masikoto.

— Tai štai kuo tu užsiimi, a, mergyte? Taip ir maniau.

Aš nuleidau akis, nežinodama ką atsakyti.

— Skauda pilvą, peršti akis. Tu juk supranti, kad aplinkui tave ne idiotai, ar ne?

Paklauskite *jo*, norėjosi man jai pasakyti. *Jis* mano šeimininkas. Tai *jo* užmačia.

Bet ji *jo* neklausė. *Jis* taip pat neprisiartino prie kopėčių papėdės, kad jai paaiškintų kas ir kaip.

Įsitvyrojo ilga tyla. Tuomet Marija Tins paklausė:

— Kiek laiko tu *jam* talkininkauji, mergyte?

— Keletą savaičių, ponia.

— Taip, pastebėjau, kad per šias keletą savaičių *jis* dirba greičiau.

Aš pakėliau akis. Iš jos veido buvo matyti, kad ji skaičiuoja.

— Tu padedi jam dirbti greičiau, mergyte, — pasakė ji tyliai. — Ką gi, gyvenk čia toliau. Ir — nė žodžio mano dukteriai ar Tanekei.

— Taip, ponia.

Ji patyliukais sukikeno.

— Turėjau tai suprasti jau anksčiau, gudruole tu. Vos neapgavai netgi manęs. Dabar nunešk žemyn tai vargšei mergaitei kojų šildytuvą.

•

Miegoti mansardoje man patiko. Čia ant sienos lovos kojūgalyje nekabėjo ir manęs nebaugino jokia nukryžiavimo scena — čia apskritai nebuvo paveikslų, tik ore tvyrojo švarus linų sėmenų aliejaus kvapas ir žemės pigmentų aromatas. Man patiko ir čia tvyranti ramybė, ir naujosios bažnyčios vaizdas pro langą. Niekas, išskyrus *jį*, čia neužeidavo. Neapsilankydavo ir mergaitės, kaip pasitaikydavo tuomet, kai mano miegamasis buvo rūsyje ir jos kartkartėmis slapta įsisukdavo į mano daiktų skrynią. Čia jausdavausi viena, pakilusi aukštai virš buities triukšmo, tarytum sugebanti žvelgti į ją iš šalies, per atstumą.

Panašiai kaip ir *jis*.

Tačiau geriausia buvo tai, kad kur kas daugiau laiko galėdavau praleisti studijoje. Kartais susisupdavau į antklodę ir vėlai naktį, kai namuose jau būdavo tylu, nusileisdavau žemyn į studiją. Užsidegu-

si žvakę arba šiek tiek pravėrusi langines, kad vidun prasiskverbtų mėnulio šviesa, žiūrėdavau į *jo* naujai kuriamą paveikslą. Kartais sėdėdavau tamsoje viename iš krėslų su liūtų galvomis papuoštomis atkaltėmis, pristūmusi jį prie stalo ir padėjusi alkūnes ant jį dengiančios raudonai mėlynos staltiesės. Įsivaizduodavau, kad dėviu geltoną su juodu korsažą bei perlų vėrinį ir laikau rankoje stiklą vyno, o *jis* sėdi priešais mane kitoje stalo pusėje.

Beje, buvo vienas dalykas, kuo nakvojimas mansardoje man nepatiko. Man nepatiko būti užrakintai naktį.

Katarina gavo iš Marijos Tins studijos raktus ir ėmė atrakinėti bei užrakinėti studijos duris. Jai tikriausiai atrodė, jog taip mane bent iš dalies kontroliuoja. Be abejo, ji nebuvo laiminga dėl to, kad aš gyvenu mansardoje — tai reiškė, kad esu arčiau *jo*, toje vietoje, kur ji nebuvo įleidžiama, o aš ten galiu laisvai vaikščioti. Žmonai, be abejo, sunku susitaikyti su tokia situacija.

Kurį laiką ši sistema veikė kuo puikiausiai. Kurį laiką po pietų aš sėkmingai išnykdavau mansardoje, kur plaudavau ir grūsdavau *jam* dažus. Katarina tuo metu dažnai miegodavo — Pranciškus tebebuvo neramus ir naktimis neretai prabusdavo bei trikdydavo jos miegą, tad jai tekdavo dieną kompensuoti miego trūkumą. Tanekė taip pat po pietų dažniausiai užmigdavo prie ugnies, ir aš galėdavau palikti virtuvę niekam nieko neaiškinusi. Mergaitės žaisdavo su Johanesu, mokydavo jį kalbėti ir vaikščioti, todėl retai pastebėdavo, kad manęs nėra. O jei ir pastebėdavo, Marija Tins pasakydavo, kad aš išbėgusi jos paliepimu, tvarkau daiktus jos kambariuose ar ką nors jai siuvinėju, o šiam darbui reikia gero apšviestumo ir todėl esu mansardoje. Pagaliau juk jos buvo dar mažos, įsitraukusios į savo pasaulį ir menkai dėmesio tekreipiančios į suaugusiųjų gyvenimus, nebent jie turėtų joms tiesioginį poveikį. Bent jau aš taip maniau.

Vieną popietę aš ploviau baltąjį šviną, kai staiga iš apačios išgirdau mane šaukiantį Kornelijos balsą. Greitai nusimazgojau rankas, nusimečiau prijuostę, kurią naudodavau tik mansardos darbams, ir užsivilkau kasdieninę. Tuomet paskubomis nulipau laiptais žemyn. Ji stovėjo studijos tarpduryje; atrodė, tarytum stovėtų ant tvenkinio krašto ir būtų kankinama pagundos pūkštelėti į jį.

— Kas atsitiko? — paklausiau gana atžariai.

— Tavęs reikia Tanekei. — Kornelija apsisuko ir pirma nuėjo laiptų link. Prisiartinusi prie laiptinės, ji sudvejojo.

— Gal gali man padėti, Grėte? — paklausė ji gailiu balseliu. — Tu eik pirma — jei aš krisčiau, tu mane pagautum. Tie laiptai tokie statūs.

Jai buvo nebūdinga prašyti pagalbos, netgi ant tų laiptų, kuriais ji retai kada vaikščiodavo. Aš buvau sujaudinta, o gal tiesiog pasijutau kalta dėl to, kad taip šiurkščiai jai atrėžiau. Nusileidusi žemyn, apsigręžiau ir iškėliau rankas.

— Dabar lipk.

Kornelija kurį laiką pastovėjo laiptinės viršuje, susikišusi rankas į kišenes. Paskui pradėjo leistis laiptais, vieną ranką laikydama ant turėklo, kitą kietai sugniaužusi į kumštį. Likus keletui laiptelių, ji pasileido nuo turėklo ir šoko žemyn atsitrenkdama į mane ir skausmingai įsirėždama man į pilvą. Pašokusi ant kojų, ėmė įžūliai kvatotis, atlošusi galvą ir iki siaurų plyšelių primerkusi rudas akis.

— Bjauri mergiūkštė, — sumurmėjau aš, gailėdamasi savo suminkštėjimo.

Tanekę radau virtuvėje su Johanesu ant kelių.

— Kornelija sakė, kad tau manęs reikia.

— Taip, ji suplėšė vieną savo apykaklę ir nori, kad tu ją suadytum. Neleidžia man prie jos nė prisiliesti — nežinau kodėl, juk ji žino, kad aš geriausiai adau. — Kai Tanekė perdavė apykaklę, jos akys nuslydo prie mano prijuostės.

— Kas čia? Ar tu kraujuoji?

Aš pažvelgiau žemyn. Mano pilvą, tarytum šviesos pluoštelis pro langinės plyšį, vagojo raudonų dulkių ruožas. Akimirkai prisiminiau Pėterio tėvo ir sūnaus prijuostes.

Tanekė pasilenkė arčiau.

— Tai ne kraujas. Atrodo kaip milteliai. Kaip jie čia atsirado?

Pažiūrėjau į savo prijuostę. Dažinė raudė, dingtelėjo man į galvą. Grūdau ją prieš keletą savaičių.

Tik aš viena girdėjau prislopintą kikenimą koridoriuje.

Kornelija ilgai tykojo, kol galės padaryti šią kiaulystę. Ji netgi kažkaip įsigudrino patekti į mansardą ir iš ten pavogti miltelių.

Negalėjau greitai sugalvoti jokio atsakymo. Mano neryžtingumas tik didino Tanekės įtarumą.

— Tu buvai priėjusi prie šeimininko daiktų? — paklausė ji kaltinamu tonu. Galų gale ji juk buvo *jam* pozavusi ir žinojo, kas laikoma studijoje.

— Ne, tai buvo... — aš užsikirtau. Jei imsiu pasakoti apie Korneliją, tai tikriausiai nuskambės apgailėtinai ir nenumalšins Tanekės noro sužinoti, ką veikiau mansardoje.

— Manau, šią prijuostę reikia parodyti jaunajai šeimininkei, — nusprendė ji.

— Ne, — nedelsdama atsakiau aš.

Tanekė pasikėlė nuo suolo, kiek tik galėjo su miegančiu ant kelių kūdikiu.

— Nusiimk savo prijuostę, — paliepė ji. — Aš turiu ją parodyti jaunajai šeimininkei.

— Taneke, — pasakiau žiūrėdama tiesiai į ją. — Jei tu žinotum, kas tau geriausia, tu pakalbėtum ne su Katarina, o su Marija Tins. Ir viena, o ne drauge su mergaitėmis.

Būtent šie žodžiai, pasakyti iššaukiamu tonu, padarė daugiausia žalos mudviejų su Taneke santykiams. Aš nenorėjau, kad nuskambėtų būtent taip — tiesiog troškau bet kuriuo man įmanomu būdu sukliudyti jai pasakyti Katarinai apie dažus ant mano prijuostės. Bet ji man niekuomet neatleis už tai, kad pasielgiau su ja taip, tarytum būtų žemesnė už mane.

Vis dėlto mano žodžiai davė efektą. Tanekė nužvelgė mane kietu, piktu žvilgsniu, bet už jo slypėjo netikrumas ir numanomas ketinimas pasakyti savo numylėtai šeimininkei. Buvo matyti, kad ji svyruoja tarp noro pasakyti senajai šeimininkei ir noro nepaklausyti manęs bei taip nubausti mane už įžūlumą.

— Pasikalbėk su savo šeimininke, — švelniai pasakiau jai. — Bet padaryk tai viena.

Nors nugara buvau atsisukusi į duris, tačiau pajutau, kaip Kornelija pasitraukė nuo jų į šalį.

Tanekės instinktai nugalėjo. Akmeniniu veidu ji padavė man Johanesą ir nuėjo ieškoti Marijos Tins. Prieš pasiguldydama vaiką ant kelių, aš rūpestingai nušluosčiau nuo savo prijuostės raudoną pigmentą ir įmečiau jį į ugnį. Vis dėlto šiokia tokia dėmė dar liko. Atsisėdau, rankomis apglėbusi mažąjį berniuką, ir ėmiau laukti, kol bus išspręstas mano likimas.

Aš niekuomet nesužinojau, ką Marija Tins sakė Tanekei, kaip pagrasino ar ką pažadėjo, kad tylėtų. Bet tai, ką ji pasakė, buvo veiksminga — Tanekė apie mano prijuostę nieko neužsiminė nei Katarinai, nei mergaitėms. Tačiau su manimi ji tapo daug šiurkštesnė — labiau sąmoningai nei atvirkščiai. Ji siųsdavo mane atgal pas žuvies pardavėją atiduoti menkės, kurios, puikiai žinojau, pati būdavo prašiusi, prisiekinėdama, neva liepusi man nupirkti plekšnės. Šeimininkaudama virtuvėje, tapo dar netvarkingesnė, ant savo prijuostės išpildavo kuo daugiau paplavų ir nešvarumų, kad man reikėtų ją ilgiau mirkyti ir trinti. Palikdavo man išpilti paplavų kibirus, nebenešė iš kanalo vandens virtuvės cisternai papildyti ir nebeplovė virtuvės grindų. Tik sėdėdavo ir žiūrėdavo į mane negeru žvilgsniu, nė neketindama patraukti kojos, ir aš, plaudama grindis, turėdavau apeiti ją iš visų pusių, o po to atrasti, kad po viena iš kojų slėpėsi lipni nešvarumų dėmė.

Ji jau nebekalbėdavo su manimi maloniai ir geranoriškai, kaip iki tol. Privertė mane jaustis vienišą pilname žmonių name.

Todėl aš daugiau nedrįsau iš jos prašyti virtuvės skanumynų, kuriais iki tol džiugindavau savo tėvą. Nepasakodavau tėvams, kaip man nūnai sunku gyventi namuose Aude Langendeiko gatvėje, kaip reikia stengtis, kad išlaviruočiau tarp skirtingų interesų ir išsaugočiau savo vietą. Negalėjau jiems pasakoti ir apie nedaugelį ten patiriamų malonių dalykų — kaip gaminu *jam* dažus, kaip naktimis viena sėdžiu *jo* studijoje, kaip mes stovime ir dirbame vienas šalia kito ir aš jaučiu nuo *jo* sklindančią šilumą.

Visa, apie ką galėdavau jiems pasakoti, buvo *jo* paveikslai.

Vieną balandžio rytą, kai šaltos dienos pagaliau buvo likusios praeityje, ėjau Kornmarkto gatve pas vaistininką, kai staiga šalia

manęs išdygo Pėteris sūnus ir palinkėjo labos dienos. Iš tolo neatkreipiau į jį dėmesio. Jis buvo užsirišęs švarią prijuostę ir nešėsi ryšulį, kurį sakėsi gabenąs pas žmogų, gyvenantį tolėliau toje pačioje gatvėje. Tad einąs pakeliui — ar galįs paėjėti drauge? Aš linktelėjau galvą — nesijaučiau, jog galiu pasakyti ne. Kiaurą žiemą kartą ar du per savaitę matydavau jį mėsos prekyvietėje. Man visuomet buvo sunku susitikti su jo žvilgsniu — jo akys buvo tarytum adatos, verte veriančios mano odą. Jo dėmesys man kėlė įtampą.

— Tu atrodai išvargusi, — pasakė jis dabar. — Tavo akys išvargusios. Jie tave per daug nukamuoja.

Išties jie mane kamavo ganėtinai daug. Šeimininkas man dabar palikdavo sugrūsti tiek daug kaulo, kad rytais turėdavau keltis labai anksti, idant pabaigčiau vakare pradėtą darbą. O praėjusį vakarą Tanekė privertė iki vėlumos plauti virtuvės grindis, turbūt tyčia išpylusi ant jų puodą pamazgų.

Aš nebuvau linkusi kaltinti savo šeimininko.

— Tanekė nusiteikusi prieš mane, — pasakiau Pėteriui, — ir man pakiša vis daugiau ir daugiau darbo. Be to, žinia, darosi vis šilčiau ir mes „šluojame“ žiemą lauk iš namų. — Pastaruosius žodžius pridūriau, kad jis negalvotų, jog aš skundžiuosi Taneke.

— Taip, Tanekė yra keista, — atsakė jis, — bet ištikima.

— Marijai Tins — taip.

— Na, ir kitiems jos šeimos nariams. Prisimink, kaip ji gynė Katariną nuo jos išprotėjusio brolio.

Aš papurčiau galvą.

— Nežinau, apie ką tu kalbi.

Pėteris atrodė nustebęs.

— Apie tai mėsos prekyvietėje juk buvo kalbama ištisas dienas. A, bet tu juk nesidomi paskalomis, ar ne? Tu laikai akis atmerktas, bet pati neseki pasakų ir jų nesiklausai. — Atrodo, mano pozicija jam patiko. — Aš pats jų sočiai prisiklausau per ištisas dienas, aptarnaudamas eilėje sustojusias ir mėsos laukiančias senes. Norom nenorom dalis šių paskalų prilimpa.

— Ką tokio Tanekė padarė? — paklausiau prieš savo valią.

Pėteris nusišypsojo.

— Kai tavo šeimininkė nešiojo priešpaskutinį savo vaiką — koks jo vardas?

— Johanesas. Kaip ir jo tėvas.

Pėterio šypsena išblėso, tarytum saulę būtų užslinkęs debesėlis.

— Taip, kaip ir jo tėvo. — Po trumpos pauzės jis tęsė toliau. — Vieną dieną prie Katarinos namų Aude Langendeiko gatvėje atėjo jos brolis Viljamas — tuo metu, kai ji buvo jau gerokai nėščia, — ir ėmė ją mušti tiesiog gatvėje.

— Už ką?

— Sako, jam trūksta vieno ar dviejų šulų. Jis nuolat smurtauja. Kaip ir jo tėvas. Žinai, kad Marija Tins ir jos vyras prieš daugelį metų išsiskyrė? Jis ją nuolat mušdavo.

— Mušdavo Mariją Tins? — nustebusi perklausiau aš. Man niekuomet nė į galvą nebuvo šovę, kad kažkas galėtų mušti šią moterį.

— Taigi, kai Viljamas ėmė mušti Katariną, atrodo, Tanekė įsiterpė tarp jų ir ją apgynė. Netgi gerokai jam užvažiavo.

„Kur tuo metu buvo mano šeimininkas? — dingtelėjo man. — *Jis* negalėjo tada būti studijoje ir ramiausiai pasilikti tenai. Ne, tikrai negalėjo. *Jis* tikriausiai buvo išėjęs į gildiją, o gal pas Levenhuką, o gal buvo Mechelene, savo motinos užeigoje."

— Marija Tins ir Katarina pasiekė, kad šiais metais Viljamas būtų priverstinai uždarytas namuose, — tęsė Pėteris. — Būtent todėl tu jo ir nematei. Nejaugi tu tikrai nieko apie tai negirdėjai? Negi namuose jie apie tai nekalba?

— Bent jau ne man. — Aš prisiminiau visus tuos atvejus, kai Katarina su motina sėdėdavo sukišusios galvas šalia viena kitos Nukryžiavimo kambaryje ir tučtuojau nutildavo, kai tik aš įeidavau vidun. — Be to, aš tarpduriuose nesiklausau, kas kur kalbama.

— Žinoma, ne, — vėl nusišypsojo Pėteris, tarytum aš būčiau pasakiusi kokį pokštą. Kaip ir visi, jis mano, kad visos tarnaitės turi pomėgį slapčia pasiklausyti. Daugelį įsitikinimų apie kambarines žmonės siejo ir su manimi.

Likusį kelio gabalą ėjau tylėdama. Nė neįsivaizdavau, kad Tanekė gali būti tokia ištikima ir drąsi, nepaisant viso to, ką ji kalbėdavo už Katarinos nugaros, ar kad Katarinai teko patirti tokį užpuolimą,

ar kad Marija Tins galėtų turėti tokį agresyvų sūnų. Mėginau įsivaizduoti savo brolį, mušantį mane tiesiog gatvėje, bet nesugebėjau.

Pėteris daugiau nekalbėjo — jis matė mano sutrikimą. Stabtelėjęs priešais vaistinę, tik palietė mano alkūnę ir nuėjo toliau. Aš negalėjau eiti vidun — kurį laiką turėjau pastovėti, žvelgdama į tamsiai žalią priešais tyvuliuojančio kanalo vandenį. Paskui papurčiau galvą, tarsi iškratydama iš jos nereikalingas mintis, ir žengiau prie vaistinės durų.

Stengiausi išguiti iš savo atminties kažkodėl joje iškilusį vaizdą besisukančio peilio, slystančio mano motinos virtuvės grindimis.

Vieną sekmadienį Pėteris sūnus apsilankė pamaldose mūsų bažnyčioje. Tikriausiai jis įsmuko vidun paskui mano tėvus ir mane ir atsisėdo bažnyčios gale, nes per visas pamaldas jo nepastebėjau ir išvydau tik lauke, kai pasukome namų link, kalbėdami su savo kaimynais. Jis stovėjo kiek pasitraukęs į šalį ir stebėjo mane. Pamačiusi jį, nejučiomis įkvėpiau. Bent jau, dingtelėjo man su tam tikru palengvėjimu, jis yra protestantas. Iki tol dėl šito nebuvau tikra. Nuo tada, kai ėmiau gyventi name Popiežininkų kampe, lioviausi būti tikra dėl daugelio dalykų.

Motina pasekė mano žvilgsnį.

— Kas tai?

— Mėsininko sūnus.

Ji nužvelgė mane keistu žvilgsniu, iš dalies su nuostaba, iš dalies su baime.

— Nueik prie jo, — sušnibždėjo, — ir atsivesk prie mūsų.

Aš paklusau ir nuėjau prie Pėterio.

— Kodėl tu čia? — paklausiau, žinodama, kad galėčiau būti ir mandagesnė.

Jis nusišypsojo.

— Sveika, Grėte. Nė vieno malonaus žodelio mano atžvilgiu?

— Kodėl tu čia?

— Aš lankau pamaldas visose Delfto bažnyčiose, norėdamas išsiaiškinti, kurios man patiks labiausiai. Tai gali užimti šiek tiek lai-

ko. — Kai jis pamatė mano veidą, šiek tiek pritildė savo bravūrišką toną — juokauti su manimi buvo neverta. — Aš atėjau pasimatyti su tavimi ir pasikalbėti su tavo tėvais.

Aš taip išraudau, kad pajutau, jog visa degte degu.

— Man labiau patiktų, kad šito nedarytum, — švelniai pasakiau.

— Kodėl ne?

— Man tik septyniolika. Aš dar ne... Dar negalvoju apie tokius dalykus.

— Aš ir nesakau, kad reikia skubėti, — atsakė Pėteris.

Pažvelgiau į jo rankas — jos buvo švarios, bet apie nagus matėsi kraujo pėdsakų. Prisiminiau švarią savo šeimininko ranką, uždėtą ant manosios, kai *jis* man rodė, kaip grūsti dramblio kaulą, ir pasipurčiau.

Į mus spoksojo žmonės, nes šioje bažnyčioje jis buvo niekam nepažįstamas. Pagaliau su savo ilgomis šviesiomis garbanomis, skaisčiomis akimis ir malonia šypsena jis buvo gražus, traukiantis akį vyriškis — tai mačiau netgi aš. Keletas jaunų merginų stengėsi susitikti su juo akimis.

— Ar nepristatytum manęs savo tėvams?

Nenoromis nuvedžiau jį prie tėvų. Pėteris nusilenkė mano motinai ir paspaudė ranką tėvui, kuris nervingai žengtelėjo žingsnį atgal. Netekęs regėjimo, jis jautriai ir droviai sutikdavo nepažįstamus žmones. Ir, žinoma, niekuomet anksčiau jam nebuvo tekę sveikintis su vyriškiu, besidominčiu manimi.

— Nesirūpinkite, tėve, — sušnibždėjau jam, kol motina pristatinėjo Pėterį kaimynei. — Jūs manęs neprarasite.

— Mes tave jau praradome, Grėte. Mes tave paradome tą akimirką, kai tapai tarnaite.

Džiaugiausi, kad jis negali matyti ašarų, sudrėkinusių mano akis.

Pėteris sūnus bažnyčioje apsilankydavo ne kiekvieną sekmadienį, bet gana dažnai, kad kas sekmadienį aš jausčiau įtampą, lyginčiau savo prijuostę labiau nei būtina ir kiečiau nei paprastai spausčiau lūpas sėdėdama klauptuose.

— Ar jis atėjo? Ar jis čia? — kiekvieną sekmadienį klausinėdavo tėvas, sukiodamas galvą į vieną ir kitą pusę.

Atsakyti aš leisdavau motinai.

— Taip, — atsakydavo ji, — jis čia. — Arba: — Ne, čia jo nėra.

Prieš pasisveikindamas su manimi, Pėteris visuomet pirma pasisveikindavo su mano tėvais. Iš pradžių jiems su juo buvo nejauku. Tačiau Pėteris su jais kalbėdavo daug ir natūraliai, nekreipdamas dėmesio į jų kvailus atsakymus ar ilgą tylėjimą. Jis žinojo, kaip kalbėtis su žmonėmis: pakankamai daug jų sutikdavo už savo tėvo prekystalio. Po keleto tokių sekmadienių mano tėvai prie jo priprato. Kai tėvas pirmą kartą nusijuokė išgirdęs kažkokį Pėterio posakį, tai taip nustebo dėl tokios savo paties reakcijos, jog tučtuojau susiraukė, tačiau po akimirkos dar vienas Pėterio tauškalas privertė jį nusijuokti dar kartą.

Po jų pokalbio visuomet būdavo momentas, kai mano tėvai pasitraukdavo ir palikdavo mus vienus. Pėteris išmintingai leisdavo jiems patiems nuspręsti, kada tai padaryti. Pirmuosius kelis kartus to apskritai neįvyko. Tuomet vieną sekmadienį mano motina reikšmingai paėmė tėvą už rankos ir pasakė:

— Eime pasikalbėti su pastoriumi.

Keletą sekmadienių aš su baime laukdavau šio momento, kol vėl pripratau būti drauge su juo matant daugybei akių. Pėteris kartais mane švelniai erzindavo, bet dažniau klausinėdavo — sakysim, ką veikiau per savaitę, arba pats pasakodavo man istorijas, kurias nugirsdavo mėsos prekyvietėje, arba šnekėdavo apie aukcionus galvijų turguje. Jis išlikdavo ramus ir kantrus, jei aš rodydavau nenorą kalbėtis, jei būdavau kandi ar abejinga.

Jis niekuomet neklausdavo manęs apie mano šeimininką. Aš taip pat niekuomet nepasakojau, kad padedu *jam* gaminti dažus. Ir buvau patenkinta, kad jis apie tai neklausinėja.

Su juo bendraudama, aš jausdavau didelę įtampą. Kai turėdavau klausytis Pėterio, pagaudavau save galvojant apie šeimininką.

Vieną gegužės sekmadienį, kai name Aude Langendeiko gatvėje jau buvau pragyvenusi beveik metus, mano motina, prieš palikdama mus vienus su Pėteriu, jo paklausė:

— Ar kitą sekmadienį po pamaldų neapsilankytumėte pas mus pietų?

Aš dėbtelėjau į ją, o Pėteris nusišypsojo.

— Ateisiu.

Vargu ar girdėjau, ką jis dar pasakė. Kai galiausiai atsisveikino ir mes su tėvais pasukome namo, aš stipriai kandžiojausi lūpas, kad nepradėčiau šaukti.

— Kodėl tu nepasakei man, kad ketini pasikviesti Pėterį? — sumurmėjau.

Motina skersomis nužvelgė mane.

— Jau seniai buvo laikas jį pakviesti, — tepasakė.

Ji buvo teisi — nepakviesti jo į mūsų namus būtų buvę nepadoru. Aš dar nebuvau žaidusi tokio žaidimo su vyru, bet buvau mačiusi tokių žaidimų iš šalies. Jei Pėterio ketinimai rimti, tai mano tėvai irgi įpareigoti elgtis su juo rimtai.

Žinojau ir tai, kaip sunkiai jiems teks pasispausti norint jį deramai priimti. Mano tėvai dabar gyveno labai skurdžiai. Nepaisant mano atlyginimo ir to, ką motina uždirbdavo verpdama vilnonius siūlus, jie sunkiai galėjo patys prasimaitinti, o dar sunkiau jiems bus pamaitinti dar vieną burną — ypač mėsininko. Aš mažai tegalėjau jiems padėti — kiek sugebu, paimti iš Tanekės virtuvės: truputį malkų, svogūnų, duonos. Ateinančią savaitę jiems teks mažiau valgyti ir mažiau kūrenti ugnį, kad sutaupytų išteklių jam deramai pavaišinti.

Jie akivaizdžiai trokšta jo vizito. Šito man, aišku, nepasakys, bet kvietimą jam ateiti tikriausiai mato kaip būdą ateityje kur kas sočiau pripildyti savo pačių skrandžius. Mėsininko žmona — o ir jos tėvai — visuomet valgys sočiai. Nedidelis alkis šiandien taps pilno skrandžio ateityje prielaida.

Vėliau, kai Pėteris ėmė lankytis reguliariai, jis pradėjo siųsti jiems mėsos dovanėles, iš kurių motina ir paruošdavo valgius sekmadieniui. Tačiau per tuos pirmus sekmadienio pietus ji mėsininko sūnui sąmoningai nepatiekė mėsos. Jis turi aiškiai suprasti, kokie neturtingi jie yra šiuo atžvilgiu. Vietoj mėsos ji pagamino žuvies troškinį, netgi pridėdama į jį krevečių ir omarų. Ji niekuomet man nepasakė, kaip pajėgė už visa tai sumokėti.

Namai, nors ir apšiurę, motinos sutvarkyti spindėte spindėjo. Ji buvo ištraukusi keletą geriausių mano tėvo plytelių, tas, kurių buvo pasiryžusi niekam neparduoti, ir nupoliravusi išrikiavo jas pasienyje, kad Pėteris valgydamas galėtų jomis grožėtis. Jis pagyrė mano motinos paruoštą troškinį ir jo žodžiai atrodė nuoširdūs. Ji buvo patenkinta, raudo, juokėsi ir krovė jam dar ir dar. Po to jis paklausinėjo mano tėvą apie plyteles, kiekvieną jų detaliai apibūdindamas, kol tėvas jas atpažindavo ir galėdavo pakomentuoti jų atsiradimo istoriją.

— Pati geriausia iš jų yra pas Grėtę, — pasakė tėvas, kai jau buvo aptartos visos kambaryje buvusios plytelės. — Joje vaizduojama Grėtė ir jos brolis.

— Norėčiau ją pamatyti, — sumurmėjo Pėteris.

Aš pažvelgiau į savo suskirdusias rankas ir tylomis nurijau seiles. Niekam iš jų nebuvau sakiusi, ką su mano plytele buvo padariusi Kornelija.

Pėteriui išeinant, motina pakuždomis liepė man palydėti jį iki gatvės galo. Ėjau šalia jo įsitikinusi, kad mus stebi visi kaimynai, nors diena buvo lietinga ir lauke matyti vos vienas kitas žmogus. Jaučiausi tarytum savo tėvų meste išmesta į gatvę; atrodė, kad už mano akių tiesiog buvo sudarytas sandėris, ir aš buvau perduota svetimam vyrui į rankas. Bent jau jis yra geras žmogus, galvojau, nors jo rankos ir nėra tokios švarios, kokios galėtų būti.

Netoli nuo Ritveldo kanalo buvo siaura gatvelė, į kurią, ranka švelniai apkabinęs mane per nugarą, Pėteris mane ir nusivedė. Šioje gatvelėje, mums su broliu ir seseria vaikystėje žaidžiant slėpynes, mėgdavo slapstytis Agnesė. Aš atsirėmiau į sieną ir leidau Pėteriui mane bučiuoti. Jis bučiavosi taip aistringai, kad sukandžiojo mano lūpas. Aš nešaukiau, tik, jo prispausta prie sienos, laižiau sau nuo lūpų sūrų kraują ir žvelgiau pro jo petį į šlapią plytinę namo sieną priešingoje gatvelės pusėje. Man tiesiai į akį tekštelėjo lietaus lašas.

Ne, aš neleisiu jam daryti visko, ko tik jis nori. Po kurio laiko Pėteris žengtelėjo atgal ir ištiesė ranką mano galvos link. Aš pasitraukiau į šalį.

— Tu saugai savo plaukus, ar ne? — paklausė jis.

— Aš nesu tokia turtinga, kad galėčiau susišukavusi eiti be

kyko, — atkirtau. — Nesu aš ir... — sakinio nebaigiau. Nebuvo reikalo jam sakyti, kokio tipo moterys laiko savo galvas nepridengtas.

— Bet tavasis kykas dengia visus tavo plaukus. Kodėl? Dauguma moterų atidengia bent dalį savo plaukų.

Aš tylėjau.

— Kokios spalvos tavo plaukai?

— Rudi.

— Šviesiai ar tamsiai?

— Tamsiai.

Pėteris nusišypsojo tarytum žaisdamas su išdykusiu vaiku.

— Tiesūs ar garbanoti?

— Nei tokie, nei tokie. Ir tokie, ir tokie, — susipainiojau atsakydama.

— Ilgi ar trumpi?

Aš drovėjausi.

— Žemiau mano pečių.

Jis vėl man nusišypsojo, tuomet dar kartą pabučiavo ir atsigręžė eiti atgal į Turgaus aikštę.

Aš varžiausi dėl to, kad nenorėjau meluoti, bet sykiu ir nenorėjau, kad jis žinotų teisybę. Mano plaukai buvo ilgi ir neklusnūs. Kai nusiimdavau kyką, man atrodydavo, kad jie priklauso visiškai kitai Grėtei — tai, kuri gali stovėti skersgatvyje viena su vyriškiu, kuri nėra nei tokia santūri, nei tokia švari. Grėtei kaip vienai iš tų moterų, kurios drįsta apnuoginti savo galvas. Štai kodėl aš laikiau plaukus visiškai paslėptus — kad manyje nebūtų nė pėdsako tos kitos Grėtės.

Jis užbaigė kepėjo dukters paveikslą. Šį kartą aš pabaigą nujaučiau iš anksto, nes *jis* liovėsi prašęs mane grūsti ir plauti spalvas. Dabar, baigdamas darbą, nei naudojo daug spalvų, nei pastebimai ką nors keitė, kaip kad tapydamas moterį su perlų vėriniu ant kaklo. Svarbiausius pakeitimus jau buvo padaręs anksčiau — pašalino iš paveikslo vieną iš kėdžių, o žemėlapį ant sienos patraukė į šoną. Šie pakeitimai manęs per daug nenustebino, nes turėjau galimybę juos

apmąstyti ir pati; be to, žinojau, kad tai, ką *jis* daro, paveikslą visuomet tik pagerina.

Jis vėl pasiskolino iš van Levenhuko „slaptąją kamerą", kad paskutinį kartą išanalizuotų paveikslo sceną. Sureguliavęs prietaisą, leido pro jį žvilgtelėti ir man. Nors aš dar nesupratau, kaip šis prietaisas veikia, scena, kurią mačiau prietaiso langelyje — miniatiūriniai apsukti kambario ir jame esančių daiktų atvaizdai — kėlė susižavėjimą. Daiktų spalvos atvaizde tapdavo intensyvesnės — staltiesė ant stalo sodriau raudona, ant sienos kabančio žemėlapio rudumas įgijęs savotišką spindesį, tarytum prieš saulę žvilgantis alaus butelio stiklas. Neturėjau supratimo, kokiu būdu kamera padeda *jam* tapyti, bet vienu aspektu pamažėl dariausi panaši į Mariją Tins — jei tai padeda *jam* tapyti geriau, man buvo nesvarbu kaip ir kodėl.

Tačiau tapė *jis* kažin ar greičiau. Paveikslui, vaizduojančiam merginą su ąsočiu, sugaišo penkis mėnesius. Aš neretai jaudindavausi, kad Marija Tins pradės man priekaištauti, jog nepadėjau *jam* greičiau dirbti, ir lieps susirinkti daiktus bei išsikraustyti lauk iš mansardos.

Tačiau ji to nedarė. Ji žinojo, kad tą žiemą *jis* buvo labai užsiėmęs reikalais gildijoje, taip pat turėjo daug reikalų „Mechelene", savo motinos užeigoje. Galimas daiktas, ji nusprendė palaukti vasaros ir išsiaiškinti, ar reikalai pasikeis, ar ne. O gal jai tiesiog buvo sunku *jam* priekaištauti, nes ir pačiai paveikslas labai patiko.

— Apmaudu, kad toks puikus paveikslas pateks tik pas kepėją, — pasakė ji vieną dieną. — Mes galėtume už jį paprašyti ir daugiau, jei jis būtų skirtas van Reivenui. — Iš jos kalbų buvo akivaizdu, kad, kol *jis* tapė paveikslus, ji tvarkė visus jų pardavimo reikalus.

Kepėjui paveikslas taip pat patiko. Diena, kai jis atvyko jo pamatyti, buvo labai skirtinga nei ta, kai prieš keletą mėnesių savojo paveikslo pažiūrėti atvyko van Reivenas su žmona. Kepėjas atsivedė visą savo šeimą, keletą vaikų ir seserį ar dvi. Tai būta linksmo būdo vyriškio; jo veidas nuo krosnies karščio buvo nuolat įraudęs, o plaukai tokie balti, tarytum jis būtų įkišęs galvą į miltus. Jis atsisakė Marijos Tins pasiūlyto vyno, pirmenybę teikdamas alaus bokalui. Kadangi mylėjo vaikus, pareikalavo, kad keturios mergaitės bei Joha-

nesas taip pat būtų įleisti į studiją. Vaikai jį irgi mylėjo — kiekvieną kartą, kai tik apsilankydavo šiuose namuose, jis atnešdavo po naują kriauklę jų kolekcijai. Šį kartą tai buvo mano plaštakos didumo puskupolio formos kriauklė, gruoblėta ir dantyta, balta su gelsvomis dėmėmis palei kraštą, o iš vidinės pusės — blizganti ir rausvai oranžinė. Mergaitės, be galo pradžiugintos, nulėkė pasiimti kitų savo kriauklių. Jos užsinešė savo kolekciją į viršų ir drauge su kepėjo vaikais ėmė žaisti sandėlyje šalia studijos, o Tanekė ir aš studijoje tuo tarpu aptarnavome svečius.

Kepėjas pareiškė esąs patenkintas paveikslu.

— Mano duktė atrodo gražiai, ir to man pakanka, — pasakė jis.

Vėliau Marija Tins priekaištavo, kad kepėjas neapžiūrėjo paveikslo taip detaliai, kaip būtų padaręs van Reivenas, kad jo jusles buvo prislopinęs išgertas alus ir triukšmingas vaikų šurmulys, kuriuo save apsiautė. Aš su ja nesutikau, bet nieko nesakiau. Man atrodė, kad kepėjas į paveikslą sureagavo deramai. Van Reivenas nagrinėdamas paveikslus persistengdavo su savo medumi teptais žodžiais ir reikšmingomis veido išraiškomis. Jis per daug galvodavo apie jį stebinčią auditoriją, o kepėjas kalbėjo tai, ką galvoja.

Aš užmečiau akį į sandėlyje žaidžiančius vaikus. Jie buvo pabirę po grindis ir rūšiavo kriaukles bei visur kur barstė jose užsilikusį smėlį. Čia laikomos skrynios, knygos, indai ir pagalvėlės jų nedomino.

Kornelija tuo tarpu leidosi kopėčiomis žemyn iš mansardos. Pamačiusi mane, nušoko žemyn nuo trijų paskutinių pakopų ir triumfuodama suriko, skardžiai trinktelėjusi padais į grindis. Akimirkai mūsų žvilgsniai susitiko, ir jos akyse aš išvydau iššūkį. Vienas iš kepėjo sūnų, maždaug Aleidis amžiaus, taip pat palypėjo keletą pakopų ir nušoko ant grindų. Tuomet šį pratimą atliko Aleidis, po jos — dar vienas iš vaikų ir dar.

Niekuomet nesužinojau, kaip Kornelija sugebėjo prasismelkti į mansardą ir pavogti iš ten dažinės raudės, kuria raudonai ištepė mano prijuostę. Gudrumas buvo tiesiog užkoduotas jos prigimtyje, kaip ir sugebėjimas niekam nematant dingti ir atsidurti ten, kur rei-

kia. Apie dažų vagystę aš nepasakiau nei Marijai Tins, nei *jam*. Nebuvau tikra, kad jie manimi patikės. Užuot sakiusi, pasirūpinau, kad spalvos būtų patikimai paslėptos, kai manęs ir *jo* tenai nėra.

Ji išsitiesė ant grindų šalia Mertos. Iškart aš jai nieko nepasakiau, bet tą vakarą kruopščiai patikrinau savo daiktus. Viskas buvo savo vietoje — perskelta plytelė, manosios vėžlio kiaukuto šukos, mano maldaknygė, išsiuvinėtos nosinaitės, apykaklės, suknelės, prijuostės bei kykai. Visa tai suskaičiavau, surūšiavau ir iš naujo sulanksčiau.

Tuomet dėl viso pikto patikrinau spalvas. Jos taip pat buvo sudėtos tvarkingai, o spintelė neatrodė taip, kad kas nors prie jos būtų kišęs nagus.

Gal tai tebuvo žaidimas, gal laiptais ji karstėsi tik tam, kad galėtų smagiai pašokinėti žemyn, o ne tam, kad man iškrėstų kokią kiaulystę.

Savo paveikslą kepėjas pasiėmė gegužės mėnesį, bet iki birželio mano šeimininkas naujo paveikslo pradėti nesiskubino. Šis *jo* lūkuriavimas man ėmė kelti nerimą; ko gero, Marija Tins ims kaltinti mane, nors mes abi žinojome, jog mano kaltės čia nėra. Vieną dieną aš nugirdau ją kalbant Katarinai, esą van Reiveno draugas, pamatęs paveikslą, vaizduojantį jo žmoną su perlų vėriniu ant kaklo, nusprendė, jog ten ji atrodo žiūrinti kažkur į šalį, o ne į veidrodį. Tuomet van Reivenas nusprendęs, jog jam reikią paveikslo, kuriame žmonos veidas būtų atsuktas į tapytoją.

— Tokią pozą jis tapo retai, — pastebėjo ji.

Katarinos atsakymo aš neišgirdau. Minutėlei lioviausi šlavus mergaičių kambario grindis.

— Tu pameni paskutinę? — priminė jai Marija Tins. — Tą kambarinę. Pameni van Reiveną ir merginą raudona suknia?

Pasigirdo prislopintas Katarinos prunkštimas.

— Tai buvo paskutinis kartas, kai kas nors iš jo paveikslo žvelgė į lauką, — tęsė Marija Tins. — Ir koks kilo skandalas! Buvau tikra, kad šį kartą, van Reiveno paprašytas, jis atsakys ne. Bet — stebuklas — jis sutiko.

Aš negalėjau paklausti Marijos Tins, apie ką čia kalbama, nes ji suprastų, kad klausiausi jų pokalbio. Negalėjau pasiteirauti ir Tanekės, kuri dabar man niekuomet neperpasakodavo jokių paskalų. Tad vieną dieną, kai prie prekystalio buvo mažai žmonių, aš paklausiau Pėterio sūnaus, ar jis yra ką nors girdėjęs apie merginą raudona suknele.

— O taip, ši istorija sklandė po visą mėsos prekyvietę, — atsakė jis kvatodamasis. Pasilenkęs virš prekystalio, ėmėsi perrikiuoti karvių liežuvius, kad jie atrodytų patraukliau. — Tai buvo prieš keletą metų. Atrodo, van Reivenas panoro, kad jam pozuotų viena iš jo virtuvės tarnaičių. Jie ją aprengė viena iš jo žmonos suknių — raudonąja — ir van Reivenas būtinai pageidavo, kad paveiksle būtų matyti vyno — tam, kad jis galėtų versti ją gerti kiekvieną kartą, kai tik jie susėsdavo drauge. Be abejo, paveikslas dar nebuvo užbaigtas, o ji jau tapo nėščia nuo van Reiveno.

— Kas jai atsitiko po to?

Pėteris gūžtelėjo pečiais.

— Kas atsitinka į tokią padėtį pakliuvusioms merginoms?

Jo žodžiai sustingdė mano kraują gyslose. Be abejo, man buvo tekę girdėti tokių istorijų, bet nė karto jos nevyko taip arti. Prisiminiau savo svajones apsirengti Katarinos drabužiais, prisiminiau, kaip van Reivenas koridoriuje paėmė mane už smakro ir pasakė šeimininkui: „Tu turėtum ją nutapyti“.

Pėteris staiga liovėsi dirbęs ir suraukęs kaktą atsigręžė į mane.

— Kodėl tu nori apie ją žinoti?

— A, menkniekiai, — atsakiau kiek galėdama lengvabūdiškiau. — Tiesiog nugirdau tos istorijos nuotrupą. Nieko tokio.

Aš nedalyvavau *jam* rengiant kepėjo dukters paveikslo sceną — tuomet dar nebuvau *jo* pagalbininkė. O dabar, kai van Reiveno žmona apsilankė pirmajam vizitui, dirbau mansardoje ir girdėjau viską, ką *jis* kalbėjo. Ji buvo rami moteris ir nesiderėdama darydavo viską, ko tik iš jos būdavo prašoma. Netgi jos maži batukai nekaukšėdavo į keraminėmis plytelėmis išklotas grindis. Iš pradžių *jis* paprašė

ją atsistoti prie lango atvertomis langinėmis, po to — atsisėsti ant stovinčių prie stalo vieno iš krėslų su liūtų galvomis. Girdėjau, kaip *jis* uždaro kai kurias langines.

— Šis paveikslas bus tamsesnis už ankstesnį, — pareiškė *jis*.

Ji neatsakė. Atrodė, tarytum *jis* kalbėtųsi pats su savimi. Po kurio laiko jis šūktelėjo man, kviesdamas ateiti. Kai aš pasirodžiau, pasakė:

— Grėte, atnešk mano žmonos geltonąją mantiją, perlų vėrinį ir auskarus.

Katarina tą rytą lankėsi pas draugus, tad negalėjau jos paklausti, kur ji laiko savo brangenybes. O jei ji ir būtų buvusi namuose, to padaryti būčiau nedrįsusi. Tad nuėjau tiesiai pas Mariją Tins į Nukryžiavimo kambarį, ir ši, atrakinusi Katarinos brangenybių dėžutę, padavė man vėrinį bei auskarus. Tuomet, nuėjusi į didžiąją menę, iš spintelės paėmiau mantiją, papurčiau, kad išsilygintų, ir rūpestingai perlenkiau sau per ranką. Iki tol jos dar nebuvau lietusi. Išdrįsau panerti savo nosį į kailio apvadą — kailiukas buvo švelnus, lyg ką tik gimusio triušiuko.

Beeinant koridoriumi laiptų link, staiga man kilo noras sprukti lauk pro duris su brangenybėmis rankose. Galėčiau nueiti į Turgaus aikštės centrą, atsistoti ant aštuoniakampės žvaigždės, pasirinkti kryptį — ir visiems laikams dingti visiems iš akių.

Tačiau sugrįžau pas van Reiveno žmoną ir padėjau jai apsigaubti mantija. Ji taip jai tiko, tarytum būtų buvusi jos pačios oda. Įsivėrusi auskarus, ji apsijuosė apie kaklą perlų vėrinį. Aš paėmiau kaspinus, kad suriščiau vėrinio galus, tačiau *jis* pasakė:

— Nusiimkite vėrinį. Tegul jis lieka ant stalo.

Ji vėl atsisėdo. *Jis* taip pat atsilošė savo kėdėje ir ėmė ją tyrinėti. Ji neatrodė nepatenkinta — tiesiog sėdėjo ir žvelgė į erdvę nieko nematančiomis akimis, lygiai taip, kaip *jis* stengėsi išmokyti pozuoti mane.

— Pažvelkit į mane, — pasakė *jis*.

Ji pažvelgė. Akys jos buvo didelės ir tamsios, beveik juodos.

Jis užtiesė stalą staltiese, bet veikiai ją pakeitė mėlyno audeklo atraiža. Perlų vėrinį padėjo ant stalo ištiestą, po to sustūmė jį į krū-

velę, paskui vėl ištiesė. Paprašydavo ją tai atsisėsti, tai atsistoti, tai atsiremti į kėdės atkaltę, tai sėdėti tiesiai.

Pamaniau *jį* pamiršus, kad aš tebesu kambaryje, tačiau *jis* staiga pasakė:

— Grėte, atnešk man Katarinos pudros šepetėlį.

Jis paprašė jos pakelti šepetėlį prie veido, paskui — padėti jį ant stalo ir lengvai liesti ranka, po to — pastūmėti į šalį. Galiausiai atidavė šepetėlį man:

— Nunešk jį atgal.

Kai sugrįžau, *jis* buvo įdavęs jai plunksną ir popieriaus lapą. Ji sėdėjo kėdėje pasilenkusi į priekį ir rašė, sau iš dešinės pasidėjusi rašalinę. *Jis* atidarė porą viršutinių langinių ir uždarė porą apatinių. Kambaryje tapo tamsiau, bet šviesa krito ant jos aukštos iškilios kaktos, ant rankos, besiilsinčios ant stalo, ir ant geltonos mantijos rankovės.

— Patraukit savo kairiąją ranką šiek tiek į priekį, — paliepė *jis*. — Taip, gerai.

Ji toliau rašė.

— Pažiūrėkit į mane, — paprašė *jis*.

Ji pažvelgė į *jį*.

Iš sandėliuko *jis* išsinešė žemėlapį ir pakabino priešais ją ant sienos. Po to vėl nuėmė. Pamėgino jo vietoje pakabinti nedidelį paveikslą, vaizduojantį peizažą, laivą, pagaliau vėl paliko sieną tuščią. Galiausiai išėjo iš kambario ir dingo apačioje.

Kol *jo* nebuvo, aš galėjau iš arti stebėti van Reiveno žmoną. Gal tai buvo ir nemandagu, bet man labai norėjosi pamatyti, ką ji darys. Ji nejudėjo. Atrodo, vis labiau įsijautė į pozuotojos vaidmenį. Kai *jis* sugrįžo nešinas paveikslu natiurmortu su muzikos instrumentais, ji atrodė taip, tarytum visuomet būtų sėdėjusi už šio stalo ir rašiusi savo laišką. Buvau girdėjusi, kad prieš kurį laiką, prieš tapydamas pastarąjį paveikslą su perlų vėriniu, *jis* ją nutapė grojančią fleita. Dabar tikriausiai jau bus įsisąmoninusi, ko *jis* pageidauja iš pozuotojos. Matyt, dabar ji elgiasi būtent taip, kaip *jam* reikia.

Jis pakabino paveikslą priešais ją, tuomet vėl atsisėdo į savo vietą ir ėmė tyrinėti sceną. Jiedviem bežiūrint viens į kitą, pasijutau

tarytum manęs čia nebūtų. Norėjau išeiti, sugrįžti prie savo spalvų, bet nedrįsau sudrumsti kūrybinės tylos.

— Kitą kartą, kai ateisite, plaukuose būkite įsirišusi ne raudonus, bet baltus kaspinus, o plaukus už nugaros būkit susirišusi geltonu.

Ji vos pastebimai linktelėjo galvą.

— Galite atsilošti.

Tik tuomet aš nuėjau šalin.

Kitą dieną prie stalo *jis* pastatė dar vieną kėdę. Po to atnešė Katarinos papuošalų dėžutę ir padėjo ją ant stalo. Dėžutės stalčiukai buvo kimšte prikimšti perlų, kurie matėsi net pro raktų skylutes.

Man bedirbant mansardoje, atvyko van Levenhukas su savo slaptąja kamera.

— Tu anksčiau ar vėliau turėsi įsigyti nuosavą, — išgirdau jį sakant savo sodriu balsu. — Nors ir pripažįstu, jog manoji suteikia galimybę matyti, ką tu tapai. O kur modelis?

— Ji negalėjo ateiti.

— Tai problema.

— Ne. Ją atstos Grėtė, — išgirdau *jį* sakant.

Aš nusileidau kopėčiomis žemyn. Kai įžengiau į studiją, van Levenhukas apstulbęs spoksojo į mane. Jo rudos akys buvo labai ryškios, tačiau giliose akiduobėse, todėl veidas atrodė lyg mieguistas. Iš tiesų jis anaiptol nebuvo mieguistas, priešingai — budrus ir sykiu apstulbęs, jo burnos kampučiai buvo įtraukti. Nepaisant jo nuostabos išvydus mane, išvaizda išliko geraširdiška, o atsitokėjęs jis man netgi nusilenkė.

Nė vienas vyriškis iki tol dar nebuvo man nusilenkęs. Negalėjau susilaikyti nenusišypsojusi.

Van Levenhukas nusijuokė.

— Ką jūs čia veikėte, mieloji?

— Grūdau spalvas, pone.

Jis pasisuko į mano šeimininką.

— Pagalbininkė! Kokių dar siurprizų ketinate man pateikti? Tikriausiai pradėsi ją mokyti tapymo meno.

Tačiau neatrodė, kad mano šeimininką šie žodžiai būtų prajuokinę.

— Grėte, — pasakė *jis*, — atsisėsk ant kėdės, kaip aną dieną matei darant van Reiveno žmoną.

Aš nervingai žengiau prie kėdės ir atsisėdusi pasilenkiau į priekį, stengdamasi kopijuoti van Reiveno pačią.

— Paimk plunksną.

Aš paėmiau plunksną — mano ranka virpėjo ir perdavė virpėjimą plunksnai — ir pasistengiau padėti rankas taip, kaip prisiminiau darant ją. Meldžiausi, kad tik *jis* neprašytų manęs ką nors parašyti, kaip buvo prašęs van Reiveno žmoną. Tėvas buvo mane išmokęs parašyti savo vardą, bet mažai ką daugiau. Bent jau žinojau, kaip reikia laikyti plunksną. Dirstelėjau į popieriaus lapus ant stalo ir man pasidarė įdomu, ką gi ant jų parašė van Reiveno žmona. Pajėgiau šiek tiek skaityti iš gerai pažįstamų knygų, tokių kaip mano maldaknygė, bet tik ne moters rašysena kraigliotą tekstą.

— Pažvelk į mane.

Padariau kaip paprašyta. Stengiausi persikūnyti ir tapti van Reiveno žmona.

Jis reikšmingai atsikrenkštė.

— Ji dėvės geltonąją mantiją, — pasakė van Levenhukui, ir šis linktelėjo galvą.

Mano šeimininkas atsistojo ir jiedu pastatė slaptąją kamerą taip, kad ji būtų nukreipta į mane. Tuomet abu paeiliui įsistebeilijo į jos stiklą. Jiems pasilenkus virš dėžės ir ant galvų užsimetus juodas marškas, man tapo lengviau tiesiog sėdėti ir apie nieką negalvoti — to, žinojau, iš manęs ir pageidaujama.

Jis paprašė van Levenhuką keletą kartų pakeisti ant galinės sienos kabančio paveikslo padėtį, kol galiausiai liko ja patenkintas. Paskui, neišlįsdamas iš po marškos, vėl paprašė van Levenhuką uždaryti kai kurias langines ir atidaryti kitas. Galiausiai, atrodo, *jis* buvo patenkintas ir apšvietimu. Atsistojo ir sulankstęs permetė maršką per kėdės atkaltę, tuomet nuėjo prie stalo, paėmė popieriaus gabalėlį ir padavė jį van Levenhukui. Jiedu ėmė aptarinėti jo turinį — gildijos reikalus, dėl kurių *jam* reikėjo konsultacijos. Kalbėjosi ilgai.

Galiausiai van Levenhukas dirstelėjo į mane.

— Dėl Dievo meilės, leisk mergaitei eiti prie savo darbų.

Šeimininkas pažvelgė į mane lyg nustebęs, kad aš dar tebesėdžiu prie stalo su plunksna rankoje.

— Grėte, tu gali eiti.

Išeinant man pasirodė, kad van Levenhuko veide matau apgailestavimo šešėlį.

Jis keletui dienų paliko paruoštą kamerą studijoje. Kelissyk man pavyko pačiai vienai, niekieno neprižiūrimai, dirstelėti pro jos stiklą į išdėstytus ant stalo objektus. Scenoje, kurią *jis* ketino tapyti, mane kažkas erzino — tarytum žiūrėčiau į kreivai pakabintą paveikslą. Man norėjosi kažką pakeisti, bet nežinojau ką. Dėžė atsakymų nedalijo.

Vieną dieną van Reiveno žmona vėl atėjo ir *jis* ilgai žiūrėjo į ją per kameros stiklą. Būdama studijoje tuo metu, kai *jis* būdavo pasislėpęs po marška, stengdavausi judėti kiek įmanoma tyliau, kad jiems nesutrukdyčiau. Akimirkai stabtelėjusi *jam* už nugaros, dirstelėjau į sceną su pozuotoja, kad pamatyčiau ją taip, kaip mato *jis*. Ji tikriausiai mane pastebėjo, bet jokiu ženklu neišsidavė ir toliau žvelgė į *jį* savo tamsiomis akimis.

Man dingtelėjo į galvą, jog scena yra pernelyg išgryninta. Nors tvarkingumą aš vertinau užvis labiausiai, iš kitų *jo* paveikslų žinojau, kad ant stalo turi vyrauti tam tikra netvarka, tai, kas trauktų akį. Apmąsčiau kiekvieną objektą — brangenybių dėžutę, mėlyną užtiesalą, perlus, laišką, rašalinę — ir nusprendžiau, ką aš pakeisčiau. Tuomet ramiai sugrįžau į mansardą, pati nustebinta savo drąsių minčių.

Kai man tapo aišku, ką reikia pakeisti šioje scenoje, ėmiau nekantriai laukti, kol šiuos būtinus pakeitimus pastebės ir įvykdys *jis*.

Tačiau ėjo laikas, o *jis* ant stalo nieko nekeitė. Tik šiek tiek manipuliavo langinėmis, keitė jos galvos padėtį ar plunksnos laikymo kampą. Bet nedarė nieko, ko aš iš *jo* tikėjausi.

Galvodavau apie tai gręždama skalbinius, riedamasi su Taneke, plaudama virtuvės grindų plyteles ar mansardoje skalaudama dažų

granules. Galvodavau apie tai ir vakare, atsigulusi į lovą. Kartais netgi atsikeldavau ir nulipdavau į studiją, kad dar kartą pažiūrėčiau į sceną ir permąstyčiau, ar tikrai neklydau. Bet kiekvieną kartą likdavau įsitikinusi — ne, neklydau.

Jis sugrąžino kamerą van Levenhukui.

Kai tik pažvelgdavau į šią sceną, krūtinėje pajusdavau keistą gniaužimą.

Jis pritvirtino prie molberto drobės gabalą ir švino baltalo bei kreidos mišiniu, šiek tiek įmaišęs į jį degintos bei geltonosios ochros, užtepė pagrindo sluoksnį.

Tas gniaužimas mano krūtinėje, belaukiant iš *jo* numanomų pakeitimų, tolydžio stiprėjo.

Ant pagrindo sluoksnio *jis* užmetė lengvus rausvai rudus moters ir kiekvieno scenos elemento kontūrus.

Kai ėmė piešti didelius netikrųjų spalvų blokus, man atrodė, kad manoji krūtinė trūks lyg maišas, per kietai prikimštas miltų.

Vieną naktį, gulėdama lovoje, nusprendžiau kai ką pakeisti pati.

Kitą rytą aš atlikau įprastinius valymo darbus, rūpestingai sugrąžindama į vietą juvelyrinių dirbinių skrynelę, perlų vėrinį ir laišką, nublizgindama ir atgal pastatydama rašalinę. Tuomet giliai atsikvėpiau, mėgindama bent šiek tiek numaldyti veržimą krūtinės srityje, ir vienu greitu judesiu patraukiau priešakinę mėlyno audeklo dalį taip, kad jis atrodytų plaukte išplaukiąs iš tamsių pastalės šešėlių ir įstrižai nusidriektų stalu priešais juvelyrinių dirbinių dėžutę. Truputėlį pakeičiau ir klostes, tuomet žengtelėjau atgal. Klostės dabar priminė van Reiveno žmonos ranką, besiilsinčią ant stalo.

Gerai, pagalvojau aš ir tvirtai suspaudžiau lūpas. Žinojau, kad už tą savivalę *jis* gali mane išvaryti iš šių namų, bet dabar scena atrodo tikrai geriau.

Tą popietę nėjau į mansardą, nors ten turėjau galybę darbo. Sėdėjau lauke ant suolo su Taneke ir adžiau marškinius. Rytą *jis* ėjo ne į studiją, bet į gildiją, pas van Levenhuką, kur buvo pakviestas pietų. Manųjų pakeitimų dar nebuvo matęs.

Kupina nerimo sėdėjau ant suolo ir lūkuriavau. Netgi Tanekė,

kuri šiomis dienomis stengėsi mane ignoruoti, pastebėjo mano nuotaiką.

— Kas tau, mergyte? — paklausė ji. Buvo perėmusi manierą kreiptis į mane lygiai taip, kaip jos ponia. — Tu elgiesi kaip viščiukas, žinantis, kad netrukus teks kišti galvą po peiliu.

— Nieko tokio, — atsakiau aš. — Geriau papasakok, kas atsitiko, kai čia buvo paskutinį kartą atėjęs Katarinos brolis. Šią istoriją nugirdau turguje. Ten kalbama ir apie tave, — pridūriau tikėdamasi atitraukti jos dėmesį nuo manęs ir sykiu pamaloninti, taip pat užmaskuoti, kaip negrabiai aš išsisukau nuo jos klausimo.

Akimirkai Tanekė atsisėdo tiesiau ir, atrodė, buvo besižiojanti pasakoti, bet staiga prisiminė, kas klausia.

— Tai ne tavo reikalas, — nukirto ji. — Tai šeimos reikalas, o ne tokių prašalaičių kaip tu.

Prieš keletą mėnesių šią istoriją, kurioje ji pasirodė iš pačios geriausios pusės, ji man būtų papasakojusi su didžiuliu entuziazmu. Bet klausė jos ne kas kitas, o aš, ta, kuriai jokiomis aplinkybėmis negalima patikėti jokių asmeninių dalykų, netgi jei tai reikštų skausmingai prarastą progą pasididžiuoti.

Tuomet aš pamačiau sugrįžtant *jį* — *jis* žingsniavo mūsų link Aude Langendeiko gatve, skrybėlę užsismaukęs ant akių, kad ji bent kiek apsaugotų nuo aštrios pavasario saulės, juodąjį apsiaustą atmetęs nuo pečių. *Jam* prisiartinus, aš nepajėgiau pakelti akių.

— Laba diena, pone, — sučiulbo Tanekė visiškai skirtingu tonu nei kalbėdamasi su manimi.

— Sveika, Taneke. Tai mėgaujiesi saule?

— O, taip, pone. Aš mėgstu, kai saulė glamonėja mano veidą.

Įsmeigusi akis į ką tik sudygsniuotą siūlę, jaučiau, kad *jis* žiūri į mane.

Kai įėjo į vidų, Tanekė sušvokštė:

— Kai šeimininkas kalbasi su tavim, dera pasisveikinti, mergyte. Tavo manieros kaip kokios laukinės.

— Juk *jis* kalbėjosi su tavim, o ne su manim.

— Jis ir turėjo kalbėtis su manim. Bet jei būsi tokia storžieviška, greitai atsidursi gatvėje, čia tau vietos nebus.

Dabar *jis* tikriausiai jau užlipęs į studiją, pagalvojau aš. Ir pamatė, ką aš padariau.

Laukiau toliau, sunkiai galėdama nulaikyti adatą rankoje. Ir pati nežinojau, ko konkrečiai laukiu. Ar *jis* iškoneveiks mane Tanekės akivaizdoje? Ar pakels balsą — pirmą kartą nuo tos dienos, kai atėjau gyventi į *jo* namus? Gal pasakys, kad *jo* paveikslas sunaikintas?

O gal paprasčiausiai patrauks mėlynąjį audeklą atgal, kad šis kabotų kaip anksčiau. Gal man nieko netgi neužsimins.

Vėliau tą vakarą trumpai *jį* pamačiau, kai atėjo vakarieniauti. Neatrodė nei linksmas, nei piktas, nei nerūpestingas, nei apimtas susirūpinimo. *Jis* manęs neignoravo, bet ir nežiūrėjo į mane.

Lipdama miegoti į mansardą, priėjau prie stalo pažiūrėti, ar *jis* sugrąžino audeklą į padėtį, buvusią iki manosios intervencijos.

Nebuvo nieko pataisęs. Pakėliau savo žvakę ir priartinau ją prie molberto — rausvai rudomis linijomis *jis* buvo perpiešęs mėlynojo audeklo klostes, kad šios atitiktų dabartinę padėtį. Taigi *jis* priėmė manąjį pakeitimą.

Tą vakarą, atsigulusi į lovą, ilgai šypsojausi tamsoje.

Kitą rytą *jis* įėjo tuo metu, kai šluosčiau brangenybių dėžutę. Iki tol niekuomet nebuvo matęs mane atliekant savo matavimus. Vieną ranką aš buvau padėjusi išilgai stalo pakraščio ir ja stumdžiau dėžutę, valydama dulkes po ja ir aplinkui. Dirstelėjusi į *jį*, pamačiau, kad mane stebi. Nieko man nesakė. Tylėjau ir aš — mano rūpestis buvo padėti dėžutę lygiai taip, kaip ji stovėjo iki šiol. Tuomet drėgnu skudurėliu perbraukiau mėlynąjį audeklą, ypač saugodama naująsias mano suformuotas klostes. Rankos tai darant truputį virpėjo.

Baigusi darbą, pažvelgiau į *jį*.

— Pasakyk man, Grėte, kodėl tu pakeitei staltiesės padėtį? — *Jo* tonas buvo toks pat kaip ir tuomet, kai *jis* manęs klausė apie daržoves mano tėvų namuose.

Minutėlę pagalvojusi, išklojau:

— Scenoje, manau, turi būti tam tikra netvarka, priešinga jos ramybei. Kažkas, kas neleistų ramiai žiūrėti, dirgintų akį. Ir kartu tai turi būti kažkas malonaus, — paaiškinau aš. — O dabar taip ir yra, nes tiek jos ranka, tiek audeklas panašioje padėtyje.

Po mano žodžių stojo ilga pauzė. *Jis* žiūrėjo į stalą. Aš laukiau šluostydamasi rankas į prijuostę.

— Nė nepagalvojau, kad man kada nors teks kažko pasimokyti iš kambarinės, — galiausiai pasakė *jis*.

* * *

Sekmadienį, kai apie paveikslą pasakojau tėvui, prie mūsų prisėdo motina. Kartu buvo ir Pėteris, visą laiką įsmeigęs žvilgsnį į šviesos dėmę ant grindų. Kai mes kalbėdavomės apie mano šeimininko paveikslus, jis visuomet būdavo tylus.

Aš neužsiminiau apie savo atliktus scenos pakeitimus, kuriuos mano šeimininkas priėmė.

— Manau, jo paveikslai nelabai gerai veikia sielą, — staiga pareiškė motina, suraukusi kaktą. Iki tol ji niekuomet nebuvo kalbėjusi apie jo darbus.

Tėvas nustebęs atgręžė veidą į ją.

— Turbūt teisingiau būtų pasakyti — gerai veikia piniginę, — pašmaikštavo Fransas. Tai buvo vienas iš tų retų sekmadienių, kai jis lankėsi namie. Pastaruoju metu jį buvo tiesiog apsėdusios mintys apie pinigus. Jis manęs klausinėdavo apie namuose Aude Langendeiko gatvėje esančių daiktų vertę, apie perlus, mantiją ir paveikslus, kabančius ten ant sienų. Aš jam daug nepasakojau. Man buvo liūdna taip galvoti apie savo brolį, bet baiminausi, ar tik jo galvoje neima suktis mintys, kaip pragyvenimui užsidirbti lengviau negu nuo ryto iki vakaro plušant gamykloje. Norėjosi tikėtis, kad jis vien tik svajoja, bet nenorėjau kurstyti tų jo svajonių vizijomis apie brangius dalykus, kurie gali būti pasiekiami jam ar jo seseriai.

— Ką tu nori tuo pasakyti, mama? — paklausiau, ignoruodama Franso repliką.

— Na, kai tu pasakoji apie jo paveikslus, tai atrodo kažkaip pavojinga, — paaiškino ji. — Lyg jie būtų kokie šventi. Tarytum moteris, apie kurią šneki, būtų Mergelė Marija, o iš tiesų ji tik paprasčiausia moteriškė, rašanti laišką. Tu įžiūri paveiksle, ko jis neturi ir nenusipelno. Delfte yra tūkstančiai paveikslų. Juos gali matyti visur,

jie kabo ir tavernose, ir turtingų žmonių namuose. Už dviejų savaičių tarnaitės atlyginimą vieną iš jų tu gali nusipirkti turguje.

— Jei aš tai padaryčiau, — atsakiau, — tu ir tėvas tas dvi savaites nevalgytumėte ir numirtumėte iš bado taip ir nepamatę, ką nusipirkau.

Tėvas susigūžė. Fransas, kuris tuo metu ant virvelės mazgė mazgus, tapo neįprastai ramus. Pėteris sužiuro į mane.

Mano motina išliko rami. Ji nedažnai išsakydavo, kas yra jos galvoje. Bet kai išsakydavo, žodžiai būdavo aukso vertės.

— Atleiskite, mama, — pralemenau. — Aš nenorėjau...

— Darbas pas juos apsuko tau galvą, — nutraukė ji mane. — Paskatino tave pamiršti, kas esi ir iš kur. Mes esame padori protestantų šeima, ir mums neturi rūpėti nei turtingieji, nei mados.

Aš nuleidau akis įgelta jos žodžių. Tai buvo motinos žodžiai, žodžiai, kuriuos aš pasakyčiau ir savo dukrai, jei ja nuoširdžiai rūpinčiausi. Nors dėl jų jaučiau apmaudą, kaip ir dėl to, kad ji abejoja *jo* paveikslo vertingumu, žinojau, kad juose slypi daug tiesos.

Tą sekmadienį Pėteris skersgatvyje su manim užtruko trumpiau nei įprastai.

Kitą rytą pažvelgiau į paveikslą su skausmu širdyje. Netikrųjų spalvų blokai jau buvo nudažyti natūraliomis spalvomis, *jis* jau buvo nutapęs jos akis ir aukštą kaktą bei dalį mantijos klosčių. Sodri geltona spalva ypač pripildydavo mano širdį nuodėmingo malonumo, už kurį motina mane kaltino. Tad stengiausi įsivaizduoti, kaip šis užbaigtas paveikslas kabo Pėterio tėvo būdelėje, o tas už jį pageidauja dešimties guldenų — kaip už paprastą paveikslą, kuriame vaizduojama rašanti moteris.

Tačiau šito įsivaizduoti nesugebėjau.

Tą popietę *jis* buvo geros nuotaikos — kitaip aš *jo* nebūčiau užkalbinusi. Buvau išmokusi matuoti savo šeimininko nuotaiką — ne iš retų frazių ar veido išraiškos, kurią *jis* taip pat retai keisdavo, bet iš to, kaip *jis* judėdavo po studiją ir mansardą. Kai būdavo patenkintas, kai darbas sekdavosi, tai ryžtingai žingsniuodavo pirmyn ir atgal tvirtais žingsniais, visi judesiai būdavo tikri, taupūs ir kryptingi. Jei *jis* būtų buvęs muzikalus žmogus, tokiomis dienomis būtų niūniavęs

ar švilpavęs sau panosėje. O kai reikalai klostydavosi ne taip, kaip norėdavo, tai dažnai stoviniuodavo, spoksodavo pro langą, netikėtai keisdavo žingsnių kryptį, palypėdavo aukštyn laiptais į mansardą tik tam, kad pusiaukelėje apsigalvotų ir nuliptų žemyn.

— Pone, — tariau aš, kai *jis* užlipo į mansardą, kad sumaišytų linų sėmenų aliejų su švino baltalu, kurį ką tik buvau baigusi grūsti. Tuo metu *jis* tapė kailinį rankovių apvadą. Tądien ji nebuvo atėjusi pozuoti, bet aš pastebėjau, kad nemaža elementų *jis* sugeba tapyti ir jai nesant.

— Taip, Grėte? — *jis* pakėlė akis.

Jis ir Merta buvo vieninteliai namuose žmonės, kurie mane šaukė vardu.

— Ar jūsų paveikslai yra katalikiški?

Jis padarė pauzę, sėmenų aliejaus butelis *jo* rankoje pakibo virš dubens, kuriame buvo sugrūstas švino baltalas.

— Katalikiški paveikslai, — pakartojo *jis*. Tuomet nuleido ranką su buteliu, kurio dugnas stuktelėjo į stalo paviršių. — Ką tu turi omenyje sakydama „katalikiški“?

Aš paklausiau nepagalvojusi. Dabar pasijutau neturinti ką sakyti. Tad pamėginau paklausti kitaip.

— Kodėl katalikų bažnyčiose ant sienų pilna paveikslų?

— Ar tu kada nors esi buvusi katalikų bažnyčioje, Grėte?

— Ne, pone.

— Vadinasi, bažnyčioje tu nesi mačiusi nei paveikslų, nei skulptūrų, nei vitražų?

— Ne.

— Paveikslus esi mačiusi tik namuose, parduotuvėse ar užeigose?

— Ir turguje.

— Taip, ir turguje. Ar tau patinka žiūrėti į paveikslus?

— Patinka, pone. — Jau ėmiau galvoti, kad *jis* man taip ir neatsakys, tik užvers nesibaigiančiais klausimais.

— Ką tu matai, kai žiūri į paveikslą?

— Žinoma, tai, ką dailininkas nutapė, pone.

Nors *jis* linktelėjo galvą, aš jaučiau, kad atsakiau ne taip, kaip tikėjosi.

— Taigi, kai žiūri į paveikslą studijoje, ką jame matai?

— Aš jame nematau Mergelės Marijos, tikrai. — Tai buvo labiau netiesioginis protestas prieš mano motinos žodžius nei atsakymas *jam*.

Jis nustebęs pažvelgė į mane.

— Ar tu tikėjaisi paveiksle išvysti Mergelę Mariją?

— O ne, pone, — atsakiau nurausdama.

— Tai ar manai, kad paveikslas yra katalikiškas?

— Aš nežinau, pone. Mano motina sakė...

— Tavo motina juk nematė šio paveikslo, ar ne?

— Ne.

— Taigi ji negali pasakyti, ką tu matai ar ko nematai.

— Taip. — Nors *jis* buvo teisus, man nepatiko kritiškas tonas mano motinos atžvilgiu.

— Tai nėra nei katalikiškas, nei protestantiškas paveikslas, — pasakė *jis*. — Tiesiog skirtingi žmonės jame mato tai, ką nori matyti. Paveikslas bažnyčioje yra kaip žvakė tamsiame kambaryje — mes jį naudojame tam, kad geriau matytume. Tai tiltas tarp mūsų ir Dievo. Ir tai nėra protestantiška ar katalikiška žvakė. Tiesiog žvakė.

— Mums nereikia tokių dalykų, kurie padėtų matyti Dievą, — atkirtau aš. — Mes turime Jo Žodį, ir to mums pakanka.

Jis nusišypsojo.

— Ar tu žinojai, Grėte, kad aš buvau užaugintas kaip protestantas? Atsiverčiau tik būdamas vedęs. Tad tau nevertėtų man pamokslauti. Tokių žodžių aš jau girdėjau pakankamai daug.

Aš nustebusi spoksojau į *jį*. Iki šiol nepažinojau nė vieno, kuris būtų apsisprendęs nebebūti protestantas. Netikėjau, kad toks atsivertimas apskritai galimas. Tačiau štai *jis*, pasirodo, atsivertė.

Atrodo, *jis* lūkuriavo, kad vėl prašnekčiau.

— Nors aš ir niekuomet nebuvau katalikų bažnyčioje, — pradėjau iš lėto, — manau, kad jei ten ir pamatyčiau paveikslą, jis būtų panašus į jūsų. Netgi jei tai nebūtų scenos iš Biblijos, Mergelė Marija

su Kūdikėliu ar Nukryžiavimas. — Aš net sudrebėjau prisiminusi paveikslą, kabėjusį mano kojūgalyje, kai miegodavau rūsyje.

Jis vėl pakėlė butelį nuo stalo ir rūpestingai laštelėjo keletą lašų aliejaus į indą. Specialia mentele — ji vadinosi mastikinu — ėmė maišyti aliejų su švino baltalu, kol dažai tapo panašūs į sviestą, paliktą šiltoje virtuvėje. Sužavėta žiūrėjau, kaip sidabrinis įrankis juda gelsvai baltoje dažų tyrėje.

— Egzistuoja skirtumas tarp to, kaip paveikslus ir tapymą supranta katalikai ir protestantai, — dirbdamas paaiškino *jis*. — Bet jis nebūtinai toks didelis, kaip būtų galima pagalvoti. Paveikslai katalikams tarnauja kaip pagalbininkai dvasiniame kelyje, bet nepamiršk, kad protestantai mato Dievą visur, visame kame. Tapydami kasdieninius daiktus — stalus, kėdes, taures ir ąsočius, kareivius ir tarnaites, — argi tuo jie lygiai taip pat negarbina Dievo kūrinijos?

Man norėjosi, kad *jo* žodžius išgirstų manoji motina. *Jo* žodžiai būtų pasiekę netgi ją.

Katarinai nepatiko, kad jos brangenybių dėžutė laikoma studijoje, kur ji negali įeiti kada panorėjusi. Ji ėmė mane įtarinėti — iš dalies dėl to, kad manęs nemėgo, bet ir dėl to, kad ją veikė kiekvieno girdėtos istorijos apie tai, kaip kambarinės iš savo ponių linkusios vogti sidabrinius šaukštus. Vagiliavimas ir šeimininko gundymas buvo dvi nuodėmės, kurių kiekviena šeimininkė ieškodavo kiekvienos kambarinės asmenyje.

Tačiau, kaip rodė van Reiveno atvejis, kur kas dažniau būtent šeimininkas linkęs siekti savo kambarinės nei atvirkščiai. Jo atveju kambarinė buvo atleista.

Nors Katarina retai konsultuodavosi su vyru buities klausimais, šį sykį ji nuėjo pas vyrą paprašyti, kad jis kai ką padarytų. Aš pati jų kalbantis negirdėjau — apie tai man vieną rytą pranešė Merta. Tuo metu mudvi su Merta ėmėme gerai sutarti. Ji sparčiai brendo ir jos susidomėjimas kitais vaikais ėmė mažėti, todėl rytais, kai aš eidavau namų ruošą, ji būdavo linkusi verčiau būti su manimi nei su kitais vaikais. Iš manęs ji išmoko apipurkšti skalbinius vandeniu

ir išbalinti juos saulėje, vyno ir druskos mišiniu pašalinti iš jų dėmes, rupia druska nušveisti lygintuvo apačią, kad tasai būtų slidus ir nedegintų skalbinių. Tačiau jos rankos buvo pernelyg išpuoselėtos dirbti su vandeniu — ji galėdavo mane stebėti, bet šlapinti rankų aš jai neleisdavau. Mano plaštakos jau buvo sugadintos — šiurkščios, raudonos ir suskilinėjusios, nepaisant motinos pastangų suminkštinti jų odą. Mano rankos buvo darbo rankos, nors aš dar neturėjau nė aštuoniolikos.

Merta šiek tiek priminė man seserį Agnesę — tokia pat gyva, smalsi, greitai daranti sprendimus ir noriai bendraujanti. Tačiau ji buvo vyriausia tarp vaikų ir tai jai uždėjo tam tikrą rimtumo ir atsakomybės aureolę. Ji prižiūrėdavo savo seseris, kaip kad aš kadaise prižiūrėdavau savo brolį ir sesę. Ši atsakomybė merginą darė atsargią ir linkusią baimintis staigių pokyčių.

— Mama nori atsiimti savo brangenybių dėžutę, — pareiškė ji, mums einant pro centrinę Turgaus aikštės žvaigždę pakeliui į mėsos prekyvietę. — Ji kalbėjosi apie tai su tėveliu.

— Ką ji pasakė? — Aš mėginau atrodyti nerūpestinga ir įsmeigusi žvilgsnį į žvaigždės spindulius. Neseniai buvau pastebėjusi, kad Katarina, kiekvieną rytą atrakindama man studijos duris, įdėmiai stebeilydavo į kambario vidų ir stalą, ant kurio gulėjo jos brangenybės.

Merta varžėsi.

— Mamai nepatinka, kad tu būni užrakinama nakčiai su jos brangenybėmis, — galiausiai pasakė mergaitė. Ji nepasakė, dėl ko Katarina jaudinasi labiausiai — būtent kad aš galiu nugvelbti nuo stalo perlų vėrinį arba, pasikišusi po pažastimi visą dėžutę, iššokti pro langą į gatvę ir, dingusi į kitą miestą, kur niekas manęs nepažįsta, pradėti naują gyvenimą.

Merta savotiškai mėgino mane perspėti.

— Ji nori, kad tu vėl miegotum apačioje, — tęsė ji. — Slaugė greitai išeis ir tau nebebus priežasties likti mansardoje. Anot jos, turi išeiti arba tu, arba brangenybių dėžutė.

— O ką pasakė tavo tėtis?

— Jis nieko nepasakė. Jis apie tai pagalvos.

Mano širdis akmeniu apsunko krūtinėje. Vadinasi, Katarina liepė jam pasirinkti tarp manęs ir brangenybių dėžutės. *Jis* negali turėti abiejų. Bet aš žinojau, kad *jis* nepašalins iš paveikslo dėžutės ir perlų vien tik tam, kad išlaikytų mane mansardoje. *Jis* pašalins mane. Ir aš daugiau *jam* netalkininkausiu.

Sulėtinau žingsnį. Metai tampant kibirus vandens, gręžiant skalbinius, gramdant grindis, tuštinant naktipuodžius — ir be jokios vilties gyvenime patirti ką nors gražaus, spalvingo, šviesaus — nusidriekė priešais mane kaip didžiulė plynė, kurios kitame pakraštyje vos įžiūrima matyti jūra, kurios aš niekada nepasieksiu. Jei aš negalėsiu dirbti su spalvomis, jei negalėsiu būti šalia *jo*, nežinojau, kaip galėsiu toliau darbuotis šiuose namuose.

Kai mes prisiartinome prie mėsininko prekystalio ir Pėterio sūnaus ten nebuvo, mano akys netikėtai prisipildė ašarų. Aš ir pati neįsivaizdavau, kad noriu pamatyti jo geraširdišką ir dailų veidą. Nors jo atžvilgiu mane draskė prieštaringi jausmai, jis buvo savotiška mano priebėga, tarytum priminimas, kad egzistuoja kitas pasaulis, į kurį galiu įeiti. Tikriausiai aš nedaug kuo skyriausi nuo savo tėvų, žiūrinčių į jį kaip į savo gelbėtoją, galintį padėti ant jų stalo sotų mėsos kąsnį.

Pėteris tėvas, pamatęs mane, nuoširdžiai nustebo išvydęs mano akyse ašaras.

— Pasakysiu sūnui, kad jūs verkėte pamačiusi, kad jo nėra, — pareiškė jis, gramdydamas savąją pjaustymo lentą.

— Jūs to nepadarysite, — sumurmėjau aš. — Merta, ko mums reikia šiandien?

— Jautienos troškiniui, — nedelsdama atsakė ji. — Keturių svarų.

Aš nusišluosčiau akis prijuostės kraštu.

— Man į akį įlėkė muselė, — gyvai pasakiau. — Jų čia tokia daugybė, tikriausiai dėl nešvaros. Nešvara traukia muses.

Pėteris tėvas nuoširdžiai nusijuokė.

— Musė akyje, ji sako! Dėl to, kad čia nešvaru. Be abejo, čia yra musių — jas traukia kraujas, o ne nešvara. Geriausia mėsa ta, kurioje yra daugiausia kraujo, o jis ir traukia daugiausia musių. Kada nors tai

ir pati suprasite. Nereikia į mus žiūrėti iš aukšto, mieloji. — Jis mirktelėjo Mertai. — Ką jūs pasakysite, panele? Ar jaunoji Grėtė turėtų kaltinti vietą, kurioje po keleto metų dirbs ir pati?

Merta stengėsi neatrodyti šokiruota, bet buvo neabejotinai nustebinta jo žodžių, iš kurių suprato, kad aš nebūtinai visuomet gyvensiu jos šeimoje. Jai užteko nuovokos nutylėti — užuot jam atsakiusi, staiga nukreipė savo dėmesį į kūdikį, kurį laikė moteris, stovinti už gretimo prekystalio.

— Prašau, — tyliai pasakiau Pėteriui tėvui, — nesakykite tokių dalykų jai ar kam nors iš tos šeimos netgi juokais. Aš esu jų kambarinė — štai kas aš esu. Sakyti ką nors kito — tai rodyti jiems nepagarbą.

Pėteris tėvas svarstė mano žodžius. Jo akių spalva keisdavosi nuo menkiausio apšviestumo pokyčio. Vargu net mano šeimininkas pajėgtų savo paveiksle pagauti jų spalvą.

— Gal jūs ir teisi, — nusileido jis. — Matau, jus erzinant man teks būti apdairesniam. Bet viena aš jums vis dėlto pasakysiu, mano mieloji — geriau jau jums būtų prie musių priprasti.

Jis nei pašalino brangenybių skrynelę, nei paprašė mane išsikraustyti iš mansardos. Tačiau kiekvieną vakarą dėžutę, perlus ir auskarus *jis* nunešdavo Katarinai, kuri ją užrakindavo skrynioje didžiojoje menėje, kur laikė ir savo geltonąją mantiją. Rytais, atrakindama studijos duris, kad mane išleistų, ji man paduodavo dėžutę su brangenybėmis: mano pirmasis uždavinys studijoje būdavo padėti dėžutę su perlais atgal ant stalo ir išimti auskarus, jei tą dieną pozuoti turėdavo ateiti van Reiveno žmona. Katarina nuo tarpdurio stebėdavo, kaip aš plaštaka matuoju stalą, stengdamasi pastatyti daiktus tiksliai į jų buvusią padėtį. Mano gestai, manau, būtų pasirodę keisti kiekvienam, bet ji niekuomet neklausdavo, ką aš darau. Tikriausiai nedrįsdavo.

Kornelija taip pat, atrodo, nutuokė problemą dėl brangenybių skrynelės. Galimas daiktas, ji taip pat nugirdo savo tėvus aptarinėjant šį klausimą. O gal matė, kaip motina rytais neša skrynelę į viršų, o vakare *jis* nuneša ją atgal žemyn, ir ėmė galvoti, kokia šio pasikeitimo

priežastis. Kad ir ką ji būtų mačiusi ar supratusi, matyt, nusprendė, jog atėjo laikas dar kartą sudrumsti vandenį.

Ji manęs nemėgo be jokios ypatingos priežasties, vien tik skatinama neapibrėžto nepasitikėjimo. Šia prasme buvo labai panaši į savo motiną.

Kaip ir dėl suplėšytos apykaklės bei mano prijuostės išteptliojimo raudonais dažais, viskas prasidėjo nuo jos klausimo. Vieną lietingą rytą Katarina tvarkė savo plaukus, o Kornelija, neturėdama ką veikti, stovėjo šalimais ir spoksojo. Aš skalbykloje krakmolijau drabužius, tad jų pokalbio negirdėjau. Bet tikriausiai ji pasiūlė motinai į plaukus įkomponuoti vėžlio kiaukuto šukas.

Po keleto minučių tarpduryje, skiriančiame skalbyklą nuo virtuvės, pasirodė Katarina ir pareiškė:

— Man trūksta vienų šukų. Ar kuri nors iš jūsų jų nematėte? — Nors ji kreipėsi drauge ir į Tanekę, ir į mane, skvarbus jos žvilgsnis buvo įbestas būtent į mane.

— Ne, ponia, — ramiai atsakė Tanekė eidama iš virtuvės ir stodamasi tarpduryje, kad galėtų pažiūrėti, kaip atrodau.

— Ne, ponia, — aidu atsiliepiau ir aš. Kai pamačiau iš koridoriaus tokiu įprastu klastingu žvilgsniu spoksant Korneliją, supratau, kad ji ėmėsi kažko, kas ir vėl nukreipta prieš mane.

„Ji tai darys tol, kol išgyvendins mane iš čia“, — dingtelėjo mintis.

— Kažkas turi žinoti, kur jos yra, — pasakė Katarina.

— Gal man padėti dar kartą apieškoti spintą, ponia? — paklausė Tanekė. — O gal paieškoti kitur? — reikšmingai pridūrė ji.

— Galbūt jos yra jūsų brangenybių dėžutėje, — pasakiau aš.

— Galbūt.

Katarina išėjo į koridorių. Kornelija apsisuko ir nusekė jai iš paskos.

Pagalvojau, kad jos nekreips dėmesio į mano pasiūlymą — vien dėl to, kad jo autorė buvau aš. Tačiau išgirdusi ją lipant laiptais supratau, kad eina į studiją, ir paskubėjau prisijungti — jai reikės mano pagalbos. Su įniršiu veide ji stovėjo studijos tarpduryje ir laukė; Kornelija sukiojosi jai už nugaros.

— Atnešk man dėžutę, — ramiai paliepė Katarina, o apmaudas dėl to, kad pati negali įžengti į kambarį, papildė jos balsą gaidomis, kurių nebuvau girdėjusi anksčiau. Ji dažnai mėgdavo kalbėti aštriai ir garsiai. Šį sykį rami jos savikontrolė buvo kur kas grėsmingesnė.

Girdėjau, kaip mansardoje dirba *jis*. Tiksliai žinojau, ką *jis* daro — tuo metu grūdo lazuritą mėlynojo audeklo tapymui.

Aš pakėliau dėžutę ir nunešiau ją Katarinai, perlų vėrinį palikdama ant stalo. Netarusi nė žodžio, ji nusinešė ją žemyn. Kornelija nusekė iš paskos, prilipusi kaip katė, besitikinti gauti ėdesio. Dabar, be abejo, ji nueis į didžiąją menę ir perraus visas savo brangenybes, ieškodama, ar ko nors netrūksta. Ką gali žinoti, gal trūksta ir daugiau ko — sunku spėti, ką gali padaryti septynmetė mergaitė, pasišovusi atlikti niekšybę.

Ji neras šukų savo dėžutėje. Aš tiksliai žinojau, kur jos yra.

Nesekiau joms iš paskos, bet užlipau tiesiai į mansardą.

Jis su nuostaba pažvelgė į mane, ranka virš dubens laikydamas mastikiną, bet nepaklausė, kodėl užlipau čia. Po poros akimirkų ėmė dirbti toliau.

Aš atidariau skrynelę, kur laikiau savo daiktus, ir iš nosinaitės išvyniojau savąsias vėžlio kiaukuto šukas. Šitas šukas apžiūrinėdavau retai — šiuose namuose jas dėvėti man praktiškai nebuvo progų, kaip ir jomis grožėtis. Jos man per daug primindavo tą gyvenimą, kurio aš niekuomet negalėsiu tikėtis būdama tarnaite. Dabar, kai sąmoningai įdėmiai į jas pažvelgiau, supratau, kad tai ne mano močiutės šukos, nors ir labai panašios. Šitos buvo kiek ilgesnės ir labiau išlenktos, o abiejuose šonuose išgraviruotos mažos dantytos žymės. Šukos buvo dailesnės nei mano senelės, bet ne taip jau žymiai.

Kažin ar dar bepamatysiu savo senelės šukas, — dingtelėjo man mintis.

Aš taip ilgai sėdėjau ant lovos pasidėjusi ant kelių šukas, kad *jis* vėl liovėsi grūdęs.

— Kas atsitiko, Grėte?

Jo tonas buvo švelnus, ir dėl to man tapo lengviau pasakyti tai, ką pasakyti buvo tiesiog būtina.

— Pone, — pareiškiau, — man reikia jūsų pagalbos.

Aš likau sėdėti savo kambarėlyje mansardoje, pasidėjusi rankas ant kelių, ir sėdėjau visą laiką, kol *jis* kalbėjosi su Katarina ir Marija Tins, kol jie apieškojo Korneliją, kol tarp mergaičių daiktų ieškojo mano senelės šukų. Merta galiausiai jas surado paslėptas didelėje kriauklėje, kurią joms buvo padovanojęs kepėjas, atėjęs pasižiūrėti jam tapomo paveikslo. Būtent tada Kornelija tikriausiai ir sukeitė šukas, kai išvydau ją besileidžiančią žemyn iš mansardos į sandėliuką pas kitus vaikus. Manąsias šukas ji paslėpė pirmame po ranka pasitaikiusiame daikte, kuris tam tiko.

Korneliją prilupti buvo patikėta Marijai Tins — *jis* aiškiai davė suprasti, jog tai ne *jo* pareiga, o Katarina tai daryti atsisakė, nepaisant, kad žinojo, jog Kornelija turi būti nubausta. Merta man vėliau pasakojo, kad lupama Kornelija ne verkė, bet visą laiką kvatojosi.

Būtent Marija Tins ir užlipo po egzekucijos pas mane į mansardą.

— Ką gi, mergyte, — pasakė ji, atsiremdama į darbo staliuką. — Atrodo, tu paleidai lapę vištidėje.

— Aš nieko nepadariau, — užprotestavau.

— Taip, bet tu sugebėjai šiuose namuose įgyti net keletą priešų. Kodėl taip atsitiko? Mes niekuomet neturėjome tiek problemų dėl kitų kambarinių. — Ji nusijuokė, bet mačiau, kad yra nusiteikusi rimtai. — Tačiau jis tave, atrodo, užstojo, — tęsė ji. — O tai daugiau nei bet kas, ką prieš tave gali pasakyti Katarina, Kornelija, Tanekė ar netgi aš.

Ji pamėtėjo man ant kelių močiutės šukas. Suvyniojau jas į nosinaitę ir pasidėjau atgal į dėželę. Tuomet atsigręžiau į Mariją Tins. Jei nepaklausiu jos dabar, nesužinosiu to niekada. Galbūt tai vienintelis kartas, kai ji bus linkusi atsakyti man į tokį klausimą.

— Būkite maloni, ponia, — ką *jis* pasakė? Apie mane?

Marija Tins nužvelgė mane supratingu žvilgsniu.

— Neglostyk savo savimeilės, mergyte. Apie tave jis pasakė labai mažai. Bet viskas buvo pakankamai aišku. Vien jau iš to, kad jis apskritai nusileido žemyn ir įsivėlė į šį konfliktą — iš to mano duktė su-

žinojo, kad jis palaiko tavo pusę. Ne, jis tiesiogiai to nepasakė, tiktai apkaltino ją tuo, kad nesugeba deramai auklėti savo vaikų. Supranti, žymiai protingiau yra kritikuoti ją nei girti tave.

— Ar *jis* pasakė, kad aš... *jam* padedu?

— Ne.

Aš stengiausi, kad mano veidas neparodytų, ką jaučiu, bet pats klausimas puikiausiai išdavė manuosius jausmus.

— Bet aš jai pasakiau, kai jis išėjo, — pareiškė Marija Tins. — Tai nesąmonė, tu veidmainiauji, laikai nuo jos paslaptis jos pačios namuose. — Šie žodžiai skambėjo taip, tarytum ji kaltintų mane, bet ji sumurmėjo: — Apie jį aš galvojau geriau. — Ir staiga nutilo, tarytum suvokusi, kad prikalbėjo daugiau nei norėjo.

— Ką ji pasakė, kai jūs jai parodėte tiesą?

— Žinoma, ji nepatenkinta, bet dar labiau bijo jo pykčio. — Marija Tins kažko varžėsi. — Yra ir dar viena priežastis, kodėl ji vengia gadinti sau nervus. Galiu tau įvardyti tą priežastį: ji vėl laukiasi.

— Dar vieno? — išslydo man iš burnos. Buvau apstulbinta, kad Katarina nori dar vieno vaiko, kai jiems ir taip jau striuka su pinigais.

Marija Tins rūsčiai pažvelgė į mane.

— Galvok, ką kalbi, mergyte.

— Atleiskite, ponia. — Aš akimirksniu pasigailėjau tų dviejų savo žodžių. Juk ne man spręsti, kokio dydžio turi būti jų šeima. — Ar daktaras jau buvo? — paklausiau stengdamasi taisyti padėtį.

— Jo ir nereikia. Ji puikiai žino požymius, jau pakankamai daug kartų juos patyrė. — Vieną akimirką pasikeitęs Marijos Tins veidas atidengė jos mintis — ir ji pati nežinojo, kodėl Katarina nori tiek daug vaikų. Tačiau po akimirkos jos veidas vėl įgavo rimtumo išraišką. — Taigi tu toliau atlieki savo pareigas, laikaisi nuošaliau jai nuo kelio ir padedi jam, bet to nedemonstruoji namiškiams. Tavo vieta čionai nėra tokia saugi.

Aš linktelėjau galvą ir įsižiūrėjau į jos raukšlėtas rankas, grabinėjančias pypkės. Prikimšusi ją, užsitraukė keletą dūmų. Tuomet patyliukais nusijuokė.

— Dar neteko su tarnaitėmis turėti tiek problemų. Viešpatie susimilk!

Sekmadienį aš nunešiau šukas atgal savo motinai. Nepasakojau, kas atsitiko — tiesiog pasakiau, kad šukos per gražios tarnaitei laikyti jas pas save.

Po įvykio su šukomis kai kurie dalykai pasikeitė. Didžiausias netikėtumas man buvo pasikeitęs Katarinos elgesys su manimi. Tikėjausi, kad po to, kas įvyko, man bus dar sunkiau — ji kraus man dar daugiau darbo, uis mane kada tik galėdama, statys į nepatogias situacijas. Bet atsitiko kiek kitaip — atrodo, ji ėmė manęs privengti. Atsegusi studijos raktą nuo savo didžiojo raktų ryšulio, nuolatos kabančio jai prie juosmens, atidavė jį atgal Marijai Tins ir daugiau niekuomet neužrakinėjo bei neatrakinėjo studijos. Savąją brangenybių dėžutę ji ir vėl laikė studijoje ir siųsdavo ten Mariją Tins paimti kurio nors jai reikalingo papuošalo. Kiek tik įmanydama ji manęs vengė. Tai supratusi, aš irgi stengdavausi nesimaišyti jai po kojomis.

Ji nieko neužsimindavo apie mano popietinį darbą mansardoje. Marija Tins tikriausiai ją paveikė teiginiu, kad mano pagalba jam padeda sparčiau tapyti ir užtikrina sotesnį gyvenimą tiek ateisiančiam kūdikiui, tiek ir tiems, kuriuos ji jau turi. Ji paėmė širdin ir pastabą dėl vaikų auklėjimo, juk tai galų gale buvo jos pagrindinė pareiga, ir ėmė leisti su jais daugiau laiko nei anksčiau. Skatinama Marijos Tins, netgi ėmė mokyti dukteris skaityti ir rašyti.

Marija Tins buvo subtilesnė, bet ir ji pasikeitė mano atžvilgiu ir ėmė mane gerbti kur kas labiau nei anksčiau. Aš jai netapau kas nors daugiau nei kambarinė, bet ji manęs nebeignoruodavo kaip kartais Tanekės. Ji nepasikeitė tiek daug, kad imtų klausti mano nuomonės, bet sudarydavo sąlygas man nesijausti šiuose namuose tokiai atstumtai.

Buvau nustebinta ir Tanekės, kuri mano atžvilgiu taip pat suminkštėjo. Iki tol aš maniau, kad jai malonu jausti pyktį ir pagiežą mano atžvilgiu, bet tai tikriausiai ją pačią sekino. O gal, kai jai pagaliau tapo aišku, kad *jis* yra mano pusėje, ji nusprendė, kad bus geriau, jei ji nedemonstruos savo priešiškumo man. Galimas daiktas, pana-

šiai jautėsi jie visi. Kad ir kokia būtų priežastis, ji liovėsi dirbtinai dariusi man papildomo darbo pilstydama ant grindų paplavas, liovėsi murmėjusi sau panosėje mano adresu ir rūsčiai skersakiavusi. Nesistengė tapti mano drauge, bet dirbti su ja tapo tikrai lengviau. Gal tai ir žiauru, bet jaučiausi laimėjusi dvikovą su ja. Ji buvo vyresnė ir daug ilgiau buvusi neatskiriama šių namų dalis, bet *jo* prielankumas man svėrė aiškiai daugiau nei jos ištikimybė ir patirtis. Giliai širdyje ji gal ir jautė šį pažeminimą, bet su pralaimėjimu susitaikė lengviau, nei aš tikėjausi. Savo viduje Tanekė buvo paprastas žmogus ir tesiekė elementaraus patogumo. Šiuo atveju patogiausia buvo tiesiog susitaikyti su manimi.

Nors motina ėmė Korneliją labiau kontroliuoti, ši nė trupučio nepasikeitė. Ji buvo Katarinos numylėtinė, tikriausiai dėl to, kad labiausiai panėšėjo į ją savo dvasia, o Katarina ją mažai teauklėjo. Kartais ji žiūrėdavo į mane savo šviesiai rudomis akimis, pakreipusi galvą taip, kad jos rausvos garbanos dengdavo veidą, ir tokiomis akimirkomis aš prisimindavau Mertos pasakojimą, kaip Kornelija mušama neverkė, o savo emocijas liejo kvatodama. Ir prisimindavau savo pačios mintį, dingtelėjusią pačią pirmąją buvimo čionai dieną: ši mergaitė man bus problemų šaltinis.

Nors to ir nedemonstravau, Kornelijos vengiau lygiai taip pat, kaip ir jos motinos. Nenorėjau jai duoti daugiau progų „pasireikšti“. Paslėpiau sudaužytą plytelę, savo geriausią apykaklę, kurią man nunėrė motina, ir savo gražiausią išsiuvinėtą nosinaitę, kad ji nebegalėtų šių daiktų panaudoti prieš mane.

Jo elgesys mano atžvilgiu po įvykio su šukomis nė kiek nepasikeitė. Kai *jam* padėkojau už tai, kad mane užtarė, tik papurtė galvą, tarytum vydamas šalin aplinkui įkyriai zvimbiančią musę.

Na, o aš *jo* atžvilgiu jaučiausi skirtingai nei anksčiau. Jaučiausi *jam* skolinga. Numaniau, jei *jis* manęs paprašytų ką nors padaryti, aš negalėčiau atsakyti neigiamai. Nežinojau, koks turėtų būti *jo* prašymas, kurio negalėčiau patenkinti, vis dėlto ši mano naujoji būsena anaiptol nedžiugino.

Kartu buvau *juo* savaip nusivylusi, nors man ir nepatiko mąstyti šia tema. Širdyje norėjau, kad *jis* pats papasakotų Katarinai apie

tai, kad aš *jam* talkininkauju, kad parodytų, jog jos nebijo ir remia mane.

Štai ko aš troškau.

Vieną spalio vidurio popietę, kai van Reiveno žmonos paveikslas buvo beveik baigtas, į studiją pas *jį* atėjo Marija Tins. Ji tikrai turėjo žinoti, kad aš dirbu mansardoje ir galiu ją girdėti, tačiau kalbėjo tiesiai *jam*.

Ji paklausė, ką ketinąs tapyti toliau. *Jis* delsė atsakyti, tuomet ji tarė:

— Tu turi nutapyti didesnį paveikslą su daugiau figūrų, kokius tapydavai anksčiau. Ne vieną moterį su jos pačios mintimis. Kai van Reivenas ateis pamatyti paveikslo, turi jam pasiūlyti kitą. Galbūt į porą kuriam nors iš tavųjų jam jau parduotų paveikslų. Jis sutiks — juk dažniausiai sutinka. Ir už tokį paveikslą sumokės kur kas daugiau.

Jis tebetylėjo.

— Mes ir toliau klimpstame į skolas, — tiesmukai pareiškė Marija Tins. — Mums reikia pinigų.

— Jis gali paprašyti, kad paveiksle būtų ir ji, — atsakė *jis*. Jo balsas buvo tylus, bet aš vis dėlto išgirdau, ką *jis* pasakė, nors tik po kurio laiko supratau šių žodžių prasmę.

— Na, tai kas?

— Ne. Tik ne tai.

— Rūpinkimės dėl to tuomet, kai tai atsitiks, o ne iš anksto.

Po keleto dienų van Reivenas su žmona atėjo apžiūrėti užbaigto paveikslo. Iš ryto mudu su šeimininku paruošėme kambarį jų vizitui. *Jis* nunešė perlus ir brangenybių skrynelę žemyn Katarinai, o aš pašalinau visa kita ir sustačiau į vietas kėdes. Tuomet *jis* nustūmė molbertą į buvusios paveikslo scenos vietą ir paprašė, kad atidaryčiau visas langines.

Tą rytą aš talkininkavau Tanekei ruošiant jiems specialius pietus. Nemaniau, kad teks juos pamatyti. Kai popiečio metu jie atėjo ir visi susirinko studijoje, būtent Tanekė užnešė jiems į viršų vyno.

Tačiau sugrįžusi pareiškė, kad padėti jai patarnauti prie pietų stalo turėsiu aš, o ne Merta, kuri buvo jau pakankamai suaugusi, kad prisijungtų prie pietaujančiųjų.

— Taip nusprendė mano ponia, — pridūrė ji.

Aš buvau nustebusi — kai jie lankėsi apžiūrėti ankstesnio jiems skirto paveikslo, Marija Tins stengėsi mane išlaikyti atstu nuo van Reiveno. Tačiau šito Tanekei nesakiau.

— Ar van Levenhukas taip pat yra? — paklausiau jos. — Atrodo, jo balsą girdėjau koridoriuje.

Tanekė abejingai linktelėjo galvą. Ji tuo metu ragavo keptą fazaną.

— Neblogai, — sumurmėjo patenkinta. — Galiu laikyti savo galvą iškėlusi taip pat aukštai kaip ir bet kuris van Reiveno virėjas.

Kol ji buvo viršuje, aš buvau patepusi fazaną garstyčiomis ir papildomai pabarsčiusi druska, kurią Tanekė vartodavo pernelyg taupiai.

Kai visi nusileido žemyn ir susėdo prie pietų stalo, Tanekė ir aš ėmėme nešti ant jo indus. Katarina sušnairavo į mane. Niekuomet nepasižymėjusi sugebėjimu slėpti savo mintis, ji pasibaisėjo pamačiusi, kad prie stalo patarnauju ir aš.

Mano šeimininkas irgi atrodė taip, tarytum būtų išsilaužęs dantį į akmenį. *Jis* šaltai žvelgė į Mariją Tins, kuri, apsimesdama abejinga, žvelgė į savo vyno stiklą.

Tačiau van Reivenas nusišypsojo.

— O, mano didžiaakė mergaitė! — sušuko jis. — O aš galvojau, kurgi tu pradingai. Kaip tau sekasi, mano mieloji?

— Labai gerai, pone, dėkui, — sumurmėjau aš, dėdama ant jo lėkštės fazano pjausnį ir stengdamasi kuo greičiau pasišalinti. Tačiau buvau nepakankamai greita ir jam pavyko perbraukti ranka per mano šlaunį. Net prabėgus keletui minučių aš dar tebejaučiau jo gličią ranką sau ant šlaunies.

Van Reiveno žmona ir Merta atrodė abejingos, bet van Levenhukas viską puikiai matė — Katarinos pyktį, mano šeimininko susierzinimą, Marijos Tins gūžtelėjimą pečiais, landžią van Reiveno ranką. Man patarnaujant prie stalo, jis įdėmiai stebėjo mano veidą,

tarytum ieškodamas jame atsakymo, kokiu būdu paprasta kambarinė gali sukelti tokią įtampą. Buvau jam dėkinga, nes jo išraiškoje nebuvo matyti jokio kaltinimo.

Tanekė taip pat buvo pastebėjusi mano keliamą įtampą ir bent jau kol kas man buvo naudinga. Dirbdamos virtuvėje, mes tarpusavyje nesikalbėjome, bet prie stalo papildyti vyno indų ir atnešti padažo bei maisto vaikščiojo ji, o aš tuo tarpu prižiūrėjau tai, kas vyko virtuvėje. Į studiją man teko užlipti tik kartą, kai mudviem abiem teko nurinkti lėkštes. Tanekė nuėjo tiesiai prie van Reiveno, o aš nurinkau lėkštes kitame stalo pakraštyje. To vyro akys visur sekiojo mane, neatsiplėšdamos nė akimirkai.

Lygiai tas pat buvo pasakytina ir apie mano šeimininko akis.

Aš stengiausi nekreipti į juos dėmesio bei stengiausi klausytis Marijos Tins. Ji su šeimininku aptarinėjo būsimą paveikslą.

— Tau juk patiko tas paveikslas, kuriame buvo pavaizduota muzikos pamoka, argi ne? — paklausė ji. — Ką geriau būtų galima sugalvoti jei ne dar vieną paveikslą su muzikine aplinka? Sakysim, epizodas po pamokos, koncertas, galimas daiktas, su dar daugiau žmonių, didesne auditorija, trimis ar keturiais muzikantais...

— Jokios auditorijos, — nutraukė ją mano šeimininkas. — Aš netapau auditorijų.

Marija Tins nužvelgė jį su skeptiška veido išraiška.

— Žinoma, žinoma, — linksmai įsiterpė van Levenhukas. — Aišku, kad auditorija nėra taip įdomu kaip patys muzikai.

Aš buvau patenkinta, kad jis apgynė mano šeimininką.

— Man nerūpi auditorija, — pareiškė van Reivenas. — Bet tame paveiksle norėčiau būti aš pats. Aš grosiu fleita. — Po pauzės jis pridūrė: — Taip pat noriu, kad paveiksle būtų ir ji. — Man nebuvo būtina pažvelgti į jį, kad suprasčiau, jog jo gestas nukreiptas į mane.

Tanekė vos vos mostelėjo galva virtuvės link, ir aš išsmukau lauk su tuo nedaugeliu indų, kuriuos jau buvau surinkusi. Prieš išeinant man norėjosi dirstelėti į šeimininką, bet neišdrįsau. Išeidama dar išgirdau, kaip Katarina linksmu balsu sušuko:

— Kokia puiki idėja! Panašiai kaip ir tame paveiksle su jumis ir tarnaite raudona suknia. Ar pamenate ją?

Sekmadienį, kai sugrįžau namo ir mudvi su mama likome vienos virtuvėje, ji panoro su manimi pasikalbėti. Ji ruošė pietus, o tėvas sėdėjo vienas lauke ant suoliuko ir šildėsi vėlyvoje spalio saulėje.

— Tu žinai, kad aš nesiklausau turgaus paskalų, — pradėjo ji, — bet sunku negirdėti, kai minimas tavo dukters vardas.

Pirmiausia aš pagalvojau apie Pėterį sūnų. Tačiau niekas iš to, ką mes darydavome skersgatvyje, nebuvo verta paskalų. Aš to iš Pėterio reikalavau.

— Nesuprantu, ką turi galvoje, mama, — nuoširdžiai atsakiau jai.

Motina įtraukė lūpų kampučius.

— Kalbama, kad tavo šeimininkas ruošiasi tapyti tave. — Atrodė, patys šie žodžiai siurbia jos lūpas į burną.

Aš lioviausi gramdžiusi puodą.

— Kas tai pasakojo?

Motina atsiduso nenorėdama perpasakoti girdėtas paskalas.

— Kažkokia moteris, prekiaujanti obuoliais.

Aš tylėjau, ir mano tylą motina suprato kaip patį blogiausią ženklą.

— Kodėl tu man šito nepasakojai, Grėte?

— Mama, aš ir pati šito negirdėjau. Niekas man šito nesakė!

Ji nenorėjo manimi patikėti.

— Tai tiesa, — užsispyrusi tvirtinau aš. — Nieko nesakė nei mano šeimininkas, nei Marija Tins. Aš tik valau *jo* studiją, ir tiek. Tiek ir tesu susijusi su *jo* paveikslais. — Niekuomet nebuvau pasakojusi motinai apie savo darbą mansardoje. — Kaip tu gali verčiau tikėti sena moterimi, prekiaujančia obuoliais, o ne manimi?

— Kai apie ką nors kalbama turguje, dažniausiai būna priežastis, netgi jei ir ne visai atitinka tikrovę, — atsakė mano motina ir išėjo iš virtuvės, kad pašauktų vidun tėvą. Tą dieną ji apie tai daugiau neužsiminė, bet aš ėmiau bijoti, kad ji gali būti teisi — ką ji jau girdėjo, man bus pasakyta paskutinei.

Kitą dieną mėsos prekyvietėje aš ryžausi apie šiuos gandus pasi-

teirauti Pėterio tėvo. Pėterio sūnaus klausti neišdrįsau. Jei gandus girdėjo netgi mano motina, jis juos taip pat turėjo neabejotinai girdėti. Žinojau, kad jam mano klausimas nepatiktų. Nors šito man niekuomet nesakė, buvo akivaizdu, kad jis pavyduliauja mano šeimininko.

Pėterio sūnaus prie prekystalio nebuvo. Man nereikėjo ilgai laukti, kad Pėteris tėvas prašnektų pats.

— Ką aš girdžiu? — išsišiepė jis, vos tik aš prisiartinau. — Tai ruošiatės tapti dailininko pozuotoja? Greitai tapsite nepasiekiama tokiems kaip mano sūnus. Pamatęs jus, jis nusiminęs pasitraukė į galvijų turgų.

— Papasakokite man, ką apie tai girdėjote.

— O, jūs norite tai išgirsti dar kartą? — paklausė jis pakeltu balsu. — O gal man iš viso to reikėtų padaryti gražią pasakėlę?

— Šššš, — sušnypščiau aš. Pro jo bravūrišką toną aiškiai jaučiau, kad jis ant manęs pyksta. — Nieko daugiau neprašau, tiesiog pasakykite man, ką girdėjote.

Pėteris tėvas pritildė balsą.

— Na, van Reiveno virėjas sakė, kad jūs ketinate pozuoti savo šeimininkui.

— Aš apie tai nieko nežinau, — tvirtai pareiškiau, nors ir puikiai žinojau, kad, kaip ir motinos atžvilgiu, šie mano žodžiai teturės menką poveikį.

Pėteris tėvas išgriebė iš kibiro saują kiaulės inkstų.

— Apie tai turėtumėte kalbėtis ne su manimi, — pareiškė jis, sverdamas juos savo delne.

Praėjo keletas dienų, kol ryžausi pasikalbėti su Marija Tins. Norėjau įsitikinti, jog niekas neskuba man nieko sakyti. Suradau ją vieną popietę Nukryžiavimo kambaryje, kai Katarina miegojo, o Mertа buvo išsivedusi mergaites į galvijų turgų. Tanekė kažką siuvo virtuvėje, sykiu prižiūrėdama Johanesą ir Fransiską.

— Ar galiu pasikalbėti su jumis, ponia? — tyliai paklausiau jos.

— Kas atsitiko, mergyte? — paklausė ji, užsidegusi pypkę ir pro dūmų debesį žvelgdama į mane. — Vėl problemos? — Jos balsas atrodė pavargęs.

— Nežinau, ponia. Bet girdėjau keistą dalyką.

— Visi mes esame girdėję keistų dalykų.

— Aš girdėjau, kad... kad mane ruošiasi tapyti. Su van Reivenu.

Marija Tins nusikvatojo.

— Taip, keistas dalykas. Apie tai kalba žmonės turguje, ar ne?

Linktelėjau galvą.

Ji atsilošė savo kėdėje ir užsitraukė dūmo.

— Pasakyk man, ką tu pati galvoji apie savo buvimą tokiame paveiksle?

Nežinojau ką atsakyti.

— Ką aš galvoju, ponia? — apstulbusi perklausiau.

— Nesivarginčiau klausti apie tai kitų žmonių nuomonės. Paimkime kad ir Tanekę. Kai jis ją tapė, ji mėnesių mėnesius stovėjo ir pylė pieną nekvaršindama sau galvos jokiomis nereikalingomis mintimis, Dieve ją laimink. O tu — ne, yra daugybė dalykų, dėl kurių tu suki sau galvą. Kas tai yra, norėčiau žinoti?

Pasakiau vieną vienintelį prasmingą dalyką, kurį, žinojau, ji supras.

— Aš nenoriu sėdėti šalia van Reiveno, ponia. Nemanau, kad jo ketinimai yra garbingi. — Mano žodžiai nuskambėjo ryžtingai.

— Jo ketinimai niekuomet nėra garbingi, kai liečia jaunas moteris.

Aš nervingai patryniau rankas į prijuostę.

— Atrodo, tu esi čempionė gindama savo garbę, — tęsė ji. — Mano žentas tave tapyti drauge su van Reivenu nori nė kiek ne daugiau, nei tu nori šalia jo sėdėti.

Nė nemėginau slėpti savo palengvėjimo.

— Bet, — perspėjo Marija Tins, — van Reivenas yra jo patronas, tai turtingas ir galingas žmogus. Mes negalime sau leisti jį užgauti.

— Ką jūs jam pasakysite, ponia?

— Dar tebegalvoju. Šiuo metu tu turi susitaikyti su gandais. Nereaguok į juos — mes nenorime, kad iš turgaus paskalų van Reivenas išgirstų, jog tu nenori sėdėti šalia jo.

Tikriausiai mano išraiška nebuvo itin džiugi.

— Nesijaudink, mergyte, — suniurnėjo Marija Tins, barbendama pypkę į stalą ir stengdamasi iškratyti pelenus. — Mes tuo pasirūpinsim. O dabar nuleisk galvą ir eik prie kasdieninių darbų, ir niekam nė žodžio.

— Taip, ponia.

Vis dėlto vienam žmogui aš pasakiau. Jaučiau, jog turiu tai padaryti.

Pėterio sūnaus išvengti man buvo gana lengva — visą tą savaitę galvijų turguje vyko aukcionai, kuriuose buvo parduodami kaimuose per vasarą ir rudenį įsiganę gyvuliai, paruošti rudens skerdimui. Kiekvieną dieną Pėteris eidavo į šiuos aukcionus.

Tą popietę, pasikalbėjusi su Marija Tins, aš išėjau paieškoti jo į turgų, tuoj pat už Aude Langendeiko gatvės kampo. Popiet čia buvo ramiau nei iš ryto, kai būdavo pats aukciono įkarštis. Šiuo metu daugumą gyvulių jau būdavo išsivedę naujieji savininkai, tik po aikštės pakraščiuose augančiais platanais stoviniuojantys vyrai skaičiavo pinigus ir aptarinėjo dienos sandėrius. Medžių lapai jau buvo pageltę ir krito žemėn, susiliedami su mėšlo ir šlapimo mase, kurios kvapą galėjai užuosti geroku atstumu nuo turgaus.

Pėteris sūnus sėdėjo aikštėje už staliuko prie vienos iš tavernų drauge su kitu vyriškiu, priešais save pasistatęs alaus bokalą. Įsitraukęs į pokalbį, jis nepastebėjo, kaip aš priėjau ir tyliai atsistojau prie jų staliuko. Pirmas mane pamatė jo kompanionas ir bakstelėjo Pėterį alkūne.

— Norėčiau truputį pasikalbėti su tavimi, — skubiai pasakiau, Pėteriui nespėjus net kaip reikiant nustebti.

Jo kompanionas tučtuojau pašoko iš vietos ir pasiūlė man savo kėdę.

— Ar galėtume pasivaikščioti? — paklausiau aš, mostelėdama ranka į aikštės pusę.

— Be abejo, — atsakė Pėteris. Jis linktelėjo savo draugui ir nusekė paskui mane skersai gatvės. Pagal jo išraišką buvo sunku atspėti, ar jis patenkintas mane matydamas, ar ne.

— Kaip šiandien sekėsi aukcione? — nenatūraliai paklausiau. Niekuomet nepasižymėjau sugebėjimu užmegzti kasdienišką pokalbį.

Pėteris gūžtelėjo pečiais. Paėmęs mane už alkūnės, apvedė aplink mėšlo krūvą, o po to nuleido manąją ranką žemyn. Aš nutariau nedelsti.

— Apie mane turguje sklando gandai, — pasakiau tiesiai ir paprastai.

— Gandai vienu ar kitu metu sklando apie kiekvieną, — neutraliu tonu atsakė jis.

— Tai, ką jie sako, yra netiesa. Aš neketinu leistis tapoma drauge su van Reivenu.

— Van Reivenui tu patinki. Tėvas man sakė.

— Bet aš neketinu leistis tapoma drauge su juo.

— Jis labai galingas.

— Tu turi tikėti manimi, Pėteri.

— Jis labai galingas, — pakartojo jis. — O tu esi niekas daugiau, tik tarnaitė. Kas, tavo nuomone, laimės šią kortų partiją?

— Tu manai, aš būsiu kaip ta kambarinė raudona suknele?

— Taip, jei gersi jo vyną. — Pėteris pažvelgė man tiesiai į akis.

— Mano šeimininkas nenori manęs tapyti su van Reivenu, — nenoromis pasakiau po akimirkos, nes nenorėjau *jo* minėti šiame reikale.

— Tai gerai. Aš irgi nenoriu, kad jis tave tapytų.

Sustojau ir užmerkiau akis. Gyvulių mėšlo smarvė buvo tokia stipri, kad man ėmė svaigti galva.

— Tu įkliuvai ten, kur neturėtum būti, Grėte, — jau švelnesniu balsu tarė Pėteris. — Jų pasaulis nėra tavo pasaulis.

Aš atmerkiau akis ir žengtelėjau atgal nuo jo.

— Atėjau čia tam, kad pasakyčiau, jog gandai yra neteisingi, o ne tam, kad būčiau kaltinama. Dabar — atleisk, kad sutrukdžiau.

— Nesirūpink. Aš tikiu tavimi, — atsiduso jis. — Bet turi mažai galios pakeisti, kas vyksta aplinkui tave. Be abejo, supranti šitai?

Kai aš neatsakiau, jis tęsė:

— Jei tavo šeimininkas norėtų nutapyti paveikslą su tavimi ir van Reivenu, ar tu išties manai, kad galėtum pasakyti ne?

Šį klausimą sau kėliau ne kartą, bet atsakymo į jį taip ir neradau.

— Ačiū tau už priminimą, kokia bejėgė aš esu, — su pagieža atkirtau jam.

— Tu nebūtum bejėgė su manimi. Mes užsiimtume savo verslu, uždirbtume savo pinigus ir patys tvarkytume savo gyvenimą. Nejaugi šitai nėra, ko tu nori?

Aš pažvelgiau į jį, į jo šviesiai mėlynas akis, gelsvas garbanas, nekantrų veidą. Netgi mano varžymasis pačiai atrodė kvailas.

— Atėjau čia pasikalbėti ne apie tai. Aš esu dar per jauna, — panaudojau savo senąjį atsitraukimo variantą. Tačiau žinojau, jog ateis diena, kai būsiu pakankamai suaugusi, kad nebegalėčiau juo pasinaudoti.

— Aš niekuomet nežinau, ką tu galvoji, Grėte, — dar kartą pamėgino jis. — Tu esi tokia tyli ir paslaptinga, niekad nepasakai, kas tavo mintyse. Bet tavo viduje kažkas yra. Aš matau, kaip tas kažkas slepiasi tavo akyse.

Išlyginau savo kyką, pirštais apieškodama jo pakraščius ir sukaišiodama išsprūdusius plaukus.

— Visa, ką norėjau pasakyti, yra tai, kad jokio manęs tapymo nebus, — pareiškiau ignoruodama jo žodžius. — Marija Tins man žadėjo. Bet tu turi niekam apie tai nesakyti. Nemėgink manęs ginti. Nes gali išgirsti van Reivenas ir tavo žodžiai bus nukreipti prieš mus abu.

Pėteris liūdnai linktelėjo galvą ir paspyrė purviną šiaudų gniutulą.

Jis ne visuomet bus toks išmintingas, pagalvojau. Vieną dieną jis pasiduos.

Atsidėkodama už supratingumą, leidau jam nusivesti mane į tamsų kiemą tarp dviejų namų šalia galvijų turgaus ir leidau jo rankoms nuslysti mano kūnu žemyn bei susinerti man už klubų. Mėginau patirti iš to malonumą, bet mane vis dar tebepykino gyvulių mėšlo smarvė.

Kad ir ką aš pasakiau Pėteriui sūnui, pati nesijaučiau tokia užtikrinta dėl Marijos Tins pažado išsaugoti mane nuo dalyvavimo tapant paveikslą. Ji buvo galinga moteris, puikiai nusimananti verslo dalykuose, pasitikinti savimi ir tikra dėl savo padėties, bet ji buvo ne van Reivenas. Aš nemačiau būdų, kaip jie galėtų atsisakyti vykdyti

tai, ko jis pageidauja. Jis norėjo paveikslo, kuriame jo žmona žiūrėtų tiesiai į dailininką, ir mano šeimininkas tokį paveikslą nutapė. Jis norėjo paveikslo su kambarine raudona suknia ir gavo, ko norėjo. Jei jis užsinorės manęs, kas jam sutrukdys gauti mane?

Vieną dieną į namus atėjo trys mano dar nematyti vyriškiai, vežimu atgabenę rūpestingai įtvirtintą klavesiną. Jiems iš paskos atėjo berniukas, nešinas už save didesniu kontrabosu. Šie instrumentai buvo ne van Reiveno, o vieno iš jo giminaičių, labai mėgstančių muziką. Pažiūrėti, kaip vyrai pūkšdami velka klavesiną stačiais laiptais, susirinko visi namų gyventojai. Kornelija stovėjo tiesiai laiptų apačioje — jei jie numestų instrumentą, jis kristų tiesiai ant jos. Man norėjosi ištiesti ranką ir patraukti ją į šalį, ir jei tai būtų buvęs kuris nors kitas iš vaikų, nedvejodama tai būčiau padariusi. Tačiau dabar nepakrutinau nė piršto. Galiausiai Katarina pati pareikalavo, kad Kornelija pasitrauktų į saugesnę vietą.

Užvilkę instrumentą laiptais, jie, prižiūrimi mano šeimininko, įnešė jį į studiją. Kai vyrai išėjo, *jis* šūktelėjo žemyn Katarinai. Drauge su ja iš paskos užlipo ir Marija Tins. Dar po kurio laiko mes išgirdome klavesino garsus. Mergaitės susėdo ant laiptų, o mudvi su Taneke klausėmės stovėdamos koridoriuje.

— Ar tai groja ponia, ar jaunoji ponia? — paklausiau Tanekės. Abi jos man atrodė tokios nepanašios į gebančias groti, kad netgi dingtelėjo, jog tai groja *jis*, o Katariną pasikvietė tik paklausyti.

— Tai jaunoji ponia, be abejo, — sušnibždėjo Tanekė. — Dėl ko gi dar jam kviesti ją aukštyn? Ji puikiai groja, jaunoji šeimininkė. Daug grodavo, kai buvo maža. Bet jos tėvas, kai išsiskyrė su mano ponia, klavesiną pasiliko sau. Argi niekuomet negirdėjai, kaip jaunoji šeimininkė skundžiasi, jog neišgali nusipirkti instrumento?

— Ne. — Aš kurį laiką galvojau. — Ar tu manai, kad *jis* tapys ją? Tam paveikslui su van Reivenu? — Neabejojau, kad Tanekė girdėjo turgaus paskalas, bet apie jas man tiesiog nieko nesakė.

— O ne, šeimininkas jos niekuomet netapo. Ji juk negali ramiai nusėdėti!

Per keletą dienų *jis* pastatė į reikiamą padėtį stalą bei kėdes ir pakėlė klavesino dangtį, ant kurio buvo nutapytas peizažas, vaizduojantis uolas, medžius ir dangų. Ant stalo užtiesė staltiesę, o po juo padėjo kontrabosą.

Vieną dieną Marija Tins pasikvietė mane į Nukryžiavimo kambarį.

— Dabar, mergyte, — pasakė ji, — norėčiau, kad šią popietę atliktum man vieną darbą. Nueik pas vaistininką ir paprašyk šeivamedžio žiedų bei juozažolės — dabar jau šalta ir Fransiskas vėl peršalo. Po to nueik pas Senąją Merę verpėją ir paprašyk vilnos — maždaug tiek, kiek reikia Aleidis apykaklei. Ar pastebėjai, kad jos apykaklė jau baigia susidėvėti? — Ji padarė pauzę, tarytum skaičiuodama, kiek laiko man prireiks nueiti iš vienos vietos į kitą. — O paskui nueik į Jano Mejerio namus ir paklausk, kada į Delftą atvyks jo brolis. Jis gyvena prie Ritveldo bokšto. Tai netoli nuo tavo tėvų namų, ar ne? Kartu galėsi užsukti aplankyti ir juos.

Marija Tins niekuomet neleisdavo man pasimatyti su tėvais kitomis dienomis, išskyrus sekmadienius. Staiga aš susigaudžiau.

— Ar šiandien ateina van Reivenas, ponia?

— Neleisk jam tavęs pamatyti, — atsakė ji niūriu balsu. — Geriausia, jei tavęs čia nebus. Tuomet, jei jis teirausis tavęs, mes galėsime pasakyti, kad esi išėjusi.

Vieną akimirką vos susilaikiau nenusijuokusi. Van Reivenas privertė mus visus — netgi Mariją Tins — drebėti kaip kiškius prieš šunį. Motina gerokai nustebo tą popietę išvydusi mane savo namuose. Laimė, pas juos svečiavosi kaimynė ir ji negalėjo manęs smulkiai išklausinėti. O tėvą manojo vizito priežastis ne itin ir domino. Jis buvo labai pasikeitęs nuo to laiko, kai aš palikau namus, ypač po Agnesės mirties. Nelabai tesidomėjo gyvenimu už savosios gatvės ribų ir retai klausinėdavo manęs apie įvykius Aude Langendeiko gatvėje ar turguje. Jį tedomino tik paveikslai.

— Mama, — pareiškiau aš, kai visi susėdome prie ugnies, — mano šeimininkas šiandien pradeda tą paveikslą, apie kurį tu manęs klausei. Atėjo van Reivenas, ir šiandien pradedama formuoti scena. Visi, kurie turi būti paveiksle, dabar yra ten.

Mūsų kaimynė, senyva moteriškė skaisčiomis akimis, kuri mėgdavo turgaus paskalas, pažvelgė į mane tokiu žvilgsniu, tarytum aš ką tik priešais ją būčiau paguldžiusi keptą gaidį. Motina susiraukė — ji susigaudė, ką aš darau.

Na, štai, pagalvojau. Dabar gandams bus padarytas galas.

Tą vakarą *jis* buvo visas nesavas. Girdėjau, kaip vakarienės metu *jis* užriko ant Marijos Tins, o po to kažkur išėjo ir grįžo su tavernos kvapu. Sugrįžo tuomet, kai aš kopiau laiptais aukštyn į mansardą miegoti. *Jis* pažvelgė aukštyn į mane; *jo* veidas buvo raudonas ir pavargęs. Išraiška buvo ne pikta, bet kaip žmogaus, ką tik pamačiusio malkų krūvą, kurią jam teks suskaldyti, arba tarnaitės, išvydusios priešais save kalną neskalbtų baltinių.

Kitą rytą studijoje teradau maža užuominų apie tai, kas čia vyko praeitos dienos popietę. Viena kėdė buvo pastatyta prie klavesino, o kitos atkaltė atsukta į dailininką. Ant tos kėdės buvo padėta fleita, o smuikas gulėjo ant stalo kairėje. Kontrabosas teberiogsojo šešėlyje po stalu. Pagal daiktų išdėstymą buvo sunku pasakyti, kiek žmonių pozavo.

Vėliau Merta man papasakojo, kad van Reivenas buvo atėjęs su savo seserimi ir viena iš dukterų.

— Kokio amžiaus yra ta jo duktė? — nesusilaikiau nepaklaususi.

— Manau, septyniolikos.

Mano amžiaus.

Jie vėl atėjo po keleto dienų. Marija Tins vėl mane išsiuntė su pavedimais ir nurodė kur nors pasivaikščioti vakare. Man norėjosi jai priminti, kad negaliu slampinėti lauke kiekvieną dieną, kai tik jis ateina pozuoti — gatvėmis vaikštinėti darėsi šalta, o namuose darbo buvo daug. Tačiau nutylėjau. Negalėjau to paaiškinti, bet jaučiau, kad kažkas greitai turi pasikeisti. Tik kol kas nežinojau kaip.

Aš negalėjau vėl eiti pas savo tėvus — jie išsyk suprastų, kad kažkas negerai, o išsisukinėjimas paskatintų juos kurti dar blogesnes spėliones nei tikrovė. Tad, užuot ėjusi pas tėvus, pasukau į Franso

gamyklą. Nebuvau brolio mačiusi nuo tos dienos, kai jis manęs teiravosi apie šeimininkų namuose esančias vertybes. Jo klausimai mane supykdė ir aš ilgokai vengiau su juo susitikti.

Vartus atidariusi moteris manęs nepažino. Kai aš paprašiau pasimatymo su Fransu, ji gūžtelėjo pečiais ir, pasitraukusi į šalį, kažkur dingo taip ir neparodžiusi man kur eiti. Įėjau į žemą pastatą, kur ant ilgų suolų sėdėjo Franso amžiaus berniukai ir tapė plyteles. Jie piešė paprastas, elementarias figūras, nieko panašaus į gracingus mano tėvo piešinius. Daugelis piešė netgi ne žmonių ar gyvūnų figūras, o ornamentus plytelių kampuose, lapelius ir vingius, plytelių vidurį palikdami užpildyti labiau įgudusiam meistrui.

Vos tik jie pamatė mane, pasigirdo šaižus daugiabalsis švilpesys, privertęs tiesiog užsikimšti ausis. Nuėjau prie arčiausiai stovinčio berniuko ir paklausiau, kur yra mano brolis. Jis išraudo ir nuleido galvą. Aš jiems buvau taip geidžiamas prasiblaškymo nuo sunkaus darbo šaltinis, tačiau nė vienas negalėjo atsakyti į mano klausimą.

Suradau kitą pastatą, mažesnį ir karštesnį, kuriame buvo plytelių išdegimo krosnis. Fransas dirbo čia — vienas, nusimetęs marškinius ir visas apsipylęs prakaitu, niūria veido išraiška. Buvo aiškiai matyti pūpsantys jo rankų bei krūtinės raumenys. Jis jau betampąs vyru.

Ant rankų buvo užsirišęs dygsniuotus diržus, kurie atrodė gremėzdiškai, bet užtat, imdamas iš krosnies ir dėdamas į krosnį plytelių pilnus padėklus, jis galėjo juos meistriškai valdyti išvengdamas apsideginimo. Aš bijojau jį pašaukti, nes netikėtai užkluptas galėjo krūptelėti ir išmesti padėklą iš rankų. Bet jis pamatė mane dar neprašnekus ir tučtuojau padėjo ant grindų padėklą.

— Grėte, ką čia veiki? Ar kas nors negerai su mama ar tėvu?

— Ne, ne, su jais viskas gerai. Aš tiesiog atėjau tavęs aplankyti.

— A... — Fransas nusirišo audeklo juostas nuo rankų, nusišluostė veidą skudurėliu ir gurkštelėjo alaus iš čia pat stovinčio puodelio. Tuomet atsirėmė į sieną ir pamuistė pečius, kaip daro vyrai, baigę krauti krovinį iš laivelio ir stengdamiesi atgaivinti pavargusius raumenis. Anksčiau niekuomet nebuvau pastebėjusi jį darant šį gestą.

— Tai dar tebedirbi prie krosnies? Jie tavęs taip ir neperkėlė niekur kitur? Prie glazūravimo ar plytelių tapymo — kaip tie berniukai kitame pastate?

Fransas gūžtelėjo pečiais.

— Betgi tie berniukai yra to paties amžiaus kaip ir tu. Argi tu neturėtumei būti... — Aš nebaigiau sakinio išvydusi jo veido išraišką.

— Tai bausmė, — pasakė jis tyliu balsu.

— Bausmė? Už ką?

Fransas neatsakė.

— Fransai, tu turi man pasakyti, nes antraip aš pasakysiu tėvams, kad tu pakliuvęs į bėdą.

— Aš nesu pakliuvęs į bėdą, — paskubomis atsakė jis. — Na, tiesiog supykdžiau savininką, ir tiek.

— Kaip supykdei?

— Padariau tai, kas nepatiko jo žmonai.

— Ką tu padarei?

Fransas varžėsi.

— Tai ji viską pradėjo, — tyliai pasakė jis. — Supranti, ji parodė susidomėjimą manimi. Bet kai aš atsakydamas parodžiau susidomėjimą ja, ji pasakė savo vyrui. Jis manęs neišmetė į gatvę, nes yra tėvo draugas. Todėl aš dirbu prie krosnies, kol jo nuotaika pasitaisys.

— Fransai! Kaip tu galėjai būti toks kvailas? Juk žinai, kad ji neskirta tokiems kaip tu. Statyti savo darbą čionai į pavojų dėl tokių dalykų!

— Tu nesupranti, kaip viskas yra, — sumurmėjo Fransas. — Darbas čia ir nuobodus, ir sekinantis. Tarp mūsų nieko tokio neįvyko. Tu neturi teisės manęs teisti, tu susituoksi su savo mėsininku ir abudu turėsite puikų gyvenimą. Tau lengva kalbėti, koks turėtų būti mano gyvenimas, kai visa, ką aš matau, yra nesibaigiančios plytelių krūvos ir begalinės dienos. Kodėl aš negaliu žavėtis dailiu veidu, kai jį pamatau?

Man norėjosi protestuoti, sakyti jam, kad suprantu jo padėtį. Naktimis man taip pat kartais sapnuodavosi skalbinių krūvos, kurios nemažėdavo, kiek aš beskalbdavau, virindavau ar lygindavau.

— Kas buvo ta moteris prie vartų? — paklausiau jo, užuot vėlusis į diskusiją.

Fransas gūžtelėjo pečiais ir gurkštelėjo dar alaus. Aš prisiminiau jos rūgščią išraišką ir nustebau — nejaugi toks veidas galėtų jį sugundyti.

— Apskritai kodėl tu čia atėjai? — paklausė jis. — Argi dabar neturėtum būti Popiežininkų kampe?

Aš jau buvau pasiruošusi paaiškinimą, kodėl atėjau — būtent kad į šią Delfto dalį mane atsiuntė su pavedimais. Bet taip pagailo brolio, kad pati nepajutau, kaip pradėjau jam pasakoti apie van Reiveną ir paveikslą. Jutau palengvėjimą atverdama savo širdį.

Jis atidžiai klausėsi. Kai baigiau, pareiškė:

— Matai, mūsų padėtis šia prasme ne tokia jau skirtinga — abiem mums parodė dėmesį aukštesni už mus.

— Bet aš niekaip neatsakiau į van Reiveno dėmesį ir neketinu to daryti.

— Aš ir neturiu omenyje van Reiveno, — atsakė Fransas, o jo žvilgsnis staiga įgijo gudrią išraišką. — Ne, aš kalbu ne apie jį. Kalbu apie tavo šeimininką.

— Kaip — apie mano šeimininką? — sušukau aš.

Fransas nusišypsojo.

— Nesinervink, Grėte.

— Liaukis! Ką tu turi omenyje? *Jis* niekuomet...

— Jis nieko ir neturėjo daryti. Tai akivaizdu iš tavo veido. Tu jo nori. Tu gali paslėpti tai nuo mūsų tėvų ar nuo savojo mėsininko, bet negali to paslėpti nuo manęs. Aš tave pažįstu geriau nei jie.

Iš tiesų. Jis tikrai pažįsta mane geriau.

Aš pravėriau burną, bet pro mano lūpas neišsprūdo nė vienas žodis.

Nors buvo gruodis ir oras gana šaltas, aš ėjau taip sparčiai ir buvau taip susijaudinusi dėl Franso, kad į Popiežininkų kampą sugrįžau gerokai anksčiau nei turėjau. Beeidama net sukaitau ir prasirišau skaras, tikėdamasi atvėsinti veidą. Eidama Aude Langendeiko gatve,

priešais išvydau besiartinančius van Reiveną ir savo šeimininką. Aš nuleidau galvą ir perėjau į kitą gatvės pakraštį, kad su jais prasilenkčiau iš šeimininko, o ne iš van Reiveno, pusės, bet kaip tik šis mano manevras ir atkreipė į mane pastarojo dėmesį. Jis sustojo, priversdamas tą patį padaryti ir mano šeimininką.

— O, didžiaakė tarnaitė! — sušuko jis atsigręždamas į mane. — Namiškiai man sakė, kad tu išėjusi. Atrodo, tu manęs vengi. Koks tavo vardas, mano mergaite?

— Grėtė, pone, — atsakiau, įsmeigusi žvilgsnį į šeimininko batus. Juodi *jo* batai blizgėte blizgėjo — mano vadovaujama, juos ryte buvo nušveitusi Merta.

— Nagi, Grėte, ar tu tikrai manęs vengi?

— Oi ne, pone. Aš buvau išėjusi su pavedimu, — pasakiau ir pakėliau kibirėlį su daiktais, kuriuos buvau gavusi Marijai Tins prieš apsilankydama pas Fransą.

— Ką gi, tuomet tikiuosi, kad matysimės dažniau.

— Taip, pone.

Šalia jų stovėjo dvi moterys. Aš pažvelgiau joms į veidus ir pagalvojau, kad tai tikriausiai bus van Reiveno duktė ir sesuo, kurios pozavo paveikslui. Duktė taip pat spoksojo į mane.

— Tikiuosi, jūs nepamiršote savo pažado, — pasakė van Reivenas mano šeimininkui.

Šis krestelėjo galvą tarytum medinę lėlę.

— Ne, — po trumpos pauzės atsakė.

— Gerai. Aš tikiuosi, kad tu pradėsi su ja dirbti dar prieš mus pakviesdamas sekančiam vizitui. — Van Reiveno šypsenėlė privertė mane sudrebėti.

Po jo žodžių stojo ilga tyla. Aš dirstelėjau į savo šeimininką. *Jis* visomis jėgomis stengėsi išlaikyti ramią veido išraišką, bet aš žinojau, kad yra įniršęs.

— Taip, — galiausiai pasakė *jis*, įsmeigęs akis į priešingoje gatvės pusėje stovintį namą. Į mane *jis* nežiūrėjo.

Aš nesupratau šio pokalbio turinio, bet žinojau, kad jis susijęs su manimi. Kitą dieną sužinojau, kaip būtent susijęs.

Iš ryto *jis* manęs paprašė po pietų užlipti į viršų. Spėjau, kad

nori paprašyti mane sugrūsti spalvas, kurių *jam* prireiks tapant koncertą. Užlipusi į studiją, *jo* tenai neradau. Tuomet nuėjau tiesiai į mansardą. Stalelis dažams grūsti buvo švarus — man nebuvo padėta jokių dažų. Pasijutusi kvailai, vėl nulipau kopėčiomis žemyn.

Jis jau buvo atėjęs ir stovėjo studijoje, žvelgdamas pro langą.

— Prašau atsisėsti, Grėte, — pasakė *jis* langui.

Aš atsisėdau ant kėdės prie klavesino, stengdamasi prie jo neprisiliesti — niekuomet nesiliesdavau prie instrumentų, nebent juos valydama. Laukdama *jo* prašnekant, tyrinėjau paveikslus, kuriuos buvo sukabinęs ant galinės sienos ir kurie turėjo tapti koncertą vaizduojančio paveikslo dalimi. Paveikslas iš kairės vaizdavo peizažą, o dešinėje kabančiame buvo pavaizduoti trys žmonės — moteris, grojanti fleita ir apsitaisiusi suknia, atidengiančia didelę dalį jos krūtinės, ponas, ranka ją apglėbęs per pečius, bei senyva moteris. Vyriškis akivaizdžiai siekė užkariauti jaunosios moters simpatijas, o senyvoji moteris, ištiesusi ranką, siekė paimti jo duodamą monetą. Šis paveikslas buvo Marijos Tins nuosavybė; ji man buvo sakiusi, jog jis vadinasi „Sąvadautoja“.

— Ne ant tos kėdės, — pasakė *jis*, grįžtelėjęs nuo lango. — Van Reiveno duktė sėdi štai ten.

„Ten, kur būčiau sėdėjusi aš, — pagalvojau, — jei būčiau pozavusi šiam paveikslui“.

Jis pasiėmė kitą krėslą su liūtų galvomis ir pastatė jį netoli savo molberto, bet pasuktą į lango pusę.

— Sėskis čia.

— Ko jūs norite, pone? — paklausiau sėdėdama šalia jo. Buvau sutrikusi — mes niekuomet nesėdėdavome vienas šalia kito. Aš virpėjau, nors šalta ir nebuvo.

— Nekalbėk. — *Jis* atidarė langines, kad šviesa kristų tiesiai man ant veido. — Pažvelk pro langą. — Ir atsisėdo savo kėdėje prie molberto.

Aš pažvelgiau pro langą į naujosios bažnyčios bokštą ir nurijau seiles. Jaučiau, kaip iš įtampos susikausto mano apatinis žandikaulis ir išsiplečia akys.

— Dabar pažvelk į mane.

Pasukau galvą ir pažvelgiau į *jį* pro savo kairįjį petį.

Mūsų žvilgsniai susidūrė. Negalėjau galvoti apie nieką daugiau, tik apie tai, koks *jo* akių pilkumas panašus į austrės geldelės vidų.

Atrodė, *jis* kažko laukia. Mano veidą ėmė kaustyti įtampa ir baimė, kad nesugebu suteikti to, ko *jis* nori.

— Grėte, — švelniai ptarė *jis*. Tai buvo visa, ką *jis* turėjo pasakyti. Mano akys prisipildė ašarų, kurių neslėpiau. Dabar aš žinojau.

— Taip. Nejudėk.

Jis ruošėsi tapyti mane.

1665

Tu kvepi linų sėmenų aliejumi.

Mano tėvo balsas atrodė sutrikęs. Jis negalėjo patikėti, kad valant tapytojo studiją sėmenų aliejaus kvapas galėtų šitaip įsigerti į mano drabužius, odą, plaukus. Jis buvo teisus. Atrodo, nujautė, kad dabar kambaryje, kuriame aš miegu, laikomas aliejus, kad aš valandų valandas sėdžiu pozuodama ir gerdama į save aliejaus aromatą. Jis nujautė, tačiau pasakyti to negalėjo. Aklumas atėmė iš jo pasitikėjimą savimi, ir dabar jis savo mintimis bei spėlionėmis nepasitikėjo taip, kaip anksčiau.

Prieš metus aš tikriausiai būčiau mėginusi padėti jam išsakyti, užvesti jį ant teisingo minčių kelio. Tačiau dabar tik tylomis stebėjau jo pastangas, kurios man priminė ant nugaros nuvirtusio vabalo pastangas atsiversti ant kojų.

Motina taip pat kažką įtarė, nors ir pati nežinojo, ką konkrečiai. Kartais aš negalėjau susitikti su ja akimis. Kai mėgindavau tai daryti, jos žvilgsnyje atsispindėjo slopinamo pykčio, smalsumo ir nuoskaudos mišinys. Ji mėgino suprasti, kas atsitiko dukrai.

Aš jau buvau pripratusi prie linų sėmenų aliejaus kvapo. Mažą jo buteliuką netgi laikiau savo lovoje. Iš ryto apsirengusi iškeldavau jį prieš langą, kad pasigrožėčiau spalva, kuri man priminė citrinos sultis su nežymia švino geltalo priemaiša.

Man norėjosi jiems pasakyti, kad dabar aš dėviu šitą spalvą. *Jis* mane tapo šia spalva.

Tačiau, užuot stengusis nukreipti tėvo mintis nuo sėmenų aliejaus kvapo, ėmiau jam pasakoti apie kitą paveikslą, kurį tapė mano šeimininkas.

— Prie klavesino sėdi jauna moteris ir groja. Ji dėvi geltoną su juodu korsažą — tą patį, kurį dėvėjo pozuodama kepėjo dukra — ir baltą atlaso sijoną, o plaukuose įsirišusi baltus kaspinus. Kita moteris stovi prie klavesino išlinkio, laiko gaidas ir dainuoja. Ji dėvi žalią, kailiu apvedžiotą kambarinį chalatą, ant kurio užsimetusi mėlyną palaidinę. Tarp moterų matyti vyras, sėdintis nugara į mus...

— Van Reivenas, — įsiterpė mano tėvas.

— Taip, van Reivenas. Jo tematyti nugara, plaukai ir viena ranka, laikanti fleitą.

— Jis prastai groja fleita, — vėl nekantriai įsiterpė tėvas.

— Labai prastai. Todėl jis ir sėdi nugara į mus — kad nebūtų matyti, jog netgi nemoka tinkamai laikyti fleitos.

Tėvas nusikvatojo, jo gera nuotaika sugrįžo. Jam visuomet buvo malonu girdėti, kad turtingas žmogus yra prastas muzikantas.

Atkurti jo gerą nuotaiką ne visuomet būdavo lengva. Sekmadieniai su tėvais man buvo tapę tokie slogūs, kad ėmiau džiaugtis, kai drauge su mumis pietaudavo Pėteris sūnus. Jis tikriausiai pastebėdavo rūpesčio kupinus žvilgsnius, kuriais mane smaigstydavo motina, irzlius mano tėvo komentarus ir kartkartėmis įsivyraujančią nejaukią tylą, tokią nebūdingą tarp tėvų ir vaiko. Patsai nieko apie tai nekalbėjo, nei raukėsi, nei dirsčiojo kuriam nors iš mūsų į akis, nei pats užsirišdavo liežuvį ir pasinerdavo į tylą. Ne — jis švelniai juokaudavo su mano tėvu, žarstydavo komplimentus motinai, šypsodavosi man.

Pėteris neklausinėdavo, kodėl kvepiu sėmenų aliejumi. Neatrodė, kad jis jaudintųsi dėl to, ką aš, galimas daiktas, slėpiau. Buvo nusprendęs manimi pasitikėti.

Jis buvo geras žmogus.

Deja, aš niekaip negalėdavau susivaldyti nuo nevalingo dirsčiojimo į jo rankas, kad pamatyčiau, ar jo panagės kruvinos, ar ne. Jis turėtų jas pamirkyti sūriame vandenyje, pagalvodavau. Vieną dieną aš jam tai pasakysiu.

Pėteris buvo geras žmogus, bet tolydžio darėsi vis nekantresnis. Jis nieko nesakydavo, bet kartais sekmadieniais skersgatvyje šalia Ritveldo kanalo jusdavau jo nekantrias rankas. Jis gniauždavo mano šlaunis stipriau nei reikėdavo, delnais spausdavo mano sėdmenis taip, kad aš klijuote prisiklijuodavau prie jo dubens ir jausdavau jo iškilimą netgi per daugelį drabužių sluoksnių. Buvo taip šalta, kad mes netgi nesiliesdavome prie vienas kito odos — liesdavosi tik mūsų vilnoniai drabužiai, labai apytikriai rodantys mūsų kūno ir galūnių pavidalus.

Pėterio prisilietimai man ne visuomet būdavo atstumiantys. Kartais, jei pro jo petį pažvelgdavau į dangų ir debesyse pastebėdavau kitokias nei tik baltą spalvas arba įsivaizduodavau, kaip grūdu švino baltalą ar geltonąjį švino oksidą, mano krūtis ir pilvą nudilgindavo mažos adatėlės ir aš pati prie jo prisispausdavau. Jam visuomet būdavo malonu, kai aš atsakydavau į jo veiksmus. Jis neatkreipdavo dėmesio į tai, kad vengiu žiūrėti jam į veidą ir rankas.

Tą „sėmenų aliejaus" sekmadienį, kai mano tėvas ir motina atrodė tokie sutrikę ir nelaimingi, Pėteris mane taip pat nusivedė į tą skersgatvį. Jis ėmė maigyti mano krūtis ir per drabužių audeklą glamonėti jų spenelius. Vienu metu jis staiga liovėsi ir, gudriai nužvelgęs mane, užkišo rankas man už pečių ir apglėbė kaklą. Man dar nespėjus jo sustabdyti, jo rankos jau buvo po mano kyku, o pirštai pasinėrė į plaukus.

— Ne! — sušukau aš, abiem rankomis stverdama savo kyką ir spausdama jį prie galvos.

Pėteris man nusišypsojo, jo akys žvilgėjo lyg pernelyg ilgai pabuvus saulėje. Jam pavyko išlaisvinti mano plaukų sruogą, kurią dabar pirštais traukė į save.

— Netrukus, Grėte, aš visa tai pamatysiu. Tu man ne visuomet liksi paslaptimi. — Jis nuleido ranką prie mano pilvo apatinio išlin-

kio ir prisispaudė prie kūno. — Ateinantį mėnesį tau bus aštuoniolika. Tuomet aš pasikalbėsiu su tavo tėvu.

Žengtelėjau nuo jo atgal — jaučiausi tarytum karštame tvankiame kambaryje, kuriame sunku kvėpuoti.

— Aš dar tokia jauna. Dar per jauna tam.

Pėteris gūžtelėjo pečiais.

— Ne kiekviena juk laukia, kol taps vyresnė. O be to, ir tavo šeimai reikia manęs. — Tai buvo pirmas kartas, kai jis užsiminė apie mano tėvų skurdą ir jų priklausomybę nuo jo — priklausomybę, kuri tapo sykiu ir manąja. Dėl šios priklausomybės jie noriai imdavo iš jo mėsos dovanas ir sekmadieniais versdavo mane stovėti su juo skersgatvyje.

Aš susiraukiau. Man nepatiko, kad jis priminė savo įtaką mūsų šeimai.

Pėteris pajuto, kad verčiau jau būtų nieko nepasakęs. Norėdamas pataisyti padėtį, jis pakišo išpeštąją plaukų sruogą atgal po mano kyku ir palietė mano skruostą.

— Aš padarysiu tave laimingą, Grėte, — tarė. — Tikrai padarysiu.

Kai jis išėjo, aš, nepaisydama šalčio, nužingsniavau palei kanalą. Ledas neseniai buvo sudaužytas, kad viduriu galėtų praplaukti laiveliai, bet vandens paviršiuje jau susidaręs naujas storokas ledo sluoksnis. Vaikystėje mes trise su Fransu ir Agnese mėgdavome mėtyti akmenis ant plono ledo, kol jį sudaužydavome ir visi ant jo išmėtyti akmenys bei akmenėliai pasinerdavo po vandeniu. Man atrodė, jog tai buvo be galo seniai.

Prieš mėnesį *jis* paprašė manęs ateiti į studiją.

— Aš būsiu mansardoje, — pareiškiau namiškiams tą popietę.

Tanekė nė nepakėlė galvos nuo siuvinio.

— Prieš eidama įdėk dar kiek malkų į ugnį, — paliepė ji.

Mergaitės dirbo prie savo nėrinių, prižiūrimos Mertos ir Marijos Tins. Lisbetė turėjo daug kantrybės ir miklius pirštus, todėl jai išeidavo puikūs nėriniai, Aleidis buvo dar per jauna, kad sugebėtų

išvinguriuoti subtilius raštus, o Kornelija pernelyg nekantri. Palei ugniakurą prie Kornelijos kojų gulėjo katė, tad mergaitė kartkartėmis nuleisdavo ranką žemyn ir erzindama gyvulėlį pakrutindavo jo panosėje siūlo galą. Tikriausiai ji tikėjosi, kad katė galiausiai neapsikentusi drykstelės nagais per jos darbą ir jį sugadins.

Įmetusi keletą malkų į ugnį, aš apėjau aplinkui Johanesą, kuris žaidė su dangteliu ant šaltų keraminių virtuvės plytelių. Man išeinant berniukas stipriai jį švystelėjo ir dangtelis įskriejo tiesiai į ugnį. Johanesas ėmė verkti, o Kornelija spigiai nusikvatojo. Merta didelėmis žnyplėmis pamėgino išgriebti dangtelį iš ugnies.

— Šššš, prižadinsite Katariną ir Fransiską, — perspėjo vaikus Marija Tins. Bet šie jos negirdėjo.

Aš išsliūkinau lauk, džiaugdamasi, kad išsprukau iš to sambrūzdžio — nesvarbu, kaip šalta bus ten, viršuje, studijoje.

Studijos durys buvo uždarytos. Artindamasi prie jų, aš tvirtai suspaudžiau lūpas ir lėtai perbraukiau delnais antakius bei skruostus iki smakro, tarytum čiupinėdama obuolį ir tikrindama, ar jis kietas. Atsistojusi prieš sunkias medines duris, kurį laiką padvejojau, paskui švelniai pabeldžiau. Atsakymo nebuvo, nors aš žinojau, kad *jis* turi būti čia — *jis* manęs laukė.

Tai buvo pirmoji naujųjų metų diena. Beveik prieš mėnesį *jis* buvo nutapęs manojo paveikslo pagrindo sluoksnį, bet po to reikalai nebuvo pasistūmėję nė truputėlio — nei raudonai rudų linijų, žyminčių figūrų kontūrus, nei „netikrųjų" spalvų, nei kitų akcentų. Drobė stovėjo vis tokia pati, monolitiškai gelsvai balta. Tą patį vaizdą matydavau kiekvieną rytą valydama studiją.

Pabeldžiau garsiau.

Kai durys atsidarė, *jo* kakta buvo suraukta; *jis* nežiūrėjo į mane.

— Nesibelsk, Grėte, o tyliai įeik vidun, — pasakė nusigręždamas ir žingsniuodamas molberto link, kur blyškus drobės lakštas laukė savo spalvų.

Aš tyliai uždariau duris sau už nugaros, nuslopindama iš apačios atsklindantį vaikų erzelį, ir žengiau į kambario vidurį. Dabar, kai svarbusis momentas buvo prisiartinęs, jaučiausi stebėtinai rami.

— Jūs manęs pageidavote, pone.

— Taip. Atsistok štai čia. — *Jis* gestu parodė kampą, kur tapydavo ir kitas moteris. Stalas, kurį jis tapė koncertą vaizduojančiame paveiksle, tebestovėjo kur pastatytas, bet nuo jo pašalinti visi muzikos instrumentai. *Jis* man padavė laišką.

— Skaityk jį, — paliepė.

Išlanksčiau popieriaus lakštą ir palenkiau prie jo galvą, jaudindamasi, kad jis supras, jog aš tik apsimetu skaitanti nepažįstama ranka parašytą laišką.

Tačiau popieriaus lapas buvo tuščias.

Pakėliau akis į *jį* norėdama taip ir pasakyti, bet persigalvojau. Būnant su *juo* dažnai geriausia nieko nesakyti. Vėl palenkiau galvą prie laiško.

— Verčiau pamėgink šitą, — pasiūlė *jis* duodamas man knygą. Ji buvo įrišta aptrintos odos viršeliais, o nugarėlė keliose vietose įplyšusi. Atverčiau knygą atsitiktinėje vietoje ir įsižiūrėjau į puslapio turinį. Negalėjau suprasti nė vieno ten parašyto žodžio.

Jis paprašė manęs atsisėsti su knyga rankose, po to atsistoti ir, laikant ją rankose, žiūrėti į *jį*. Paskui atėmė knygą ir, padavęs baltąjį ąsotį alaviniu dangteliu, paprašė vaizduoti, jog pilu vyną į stiklą. Dar vėliau paprašė paprasčiausiai atsistoti ir žiūrėti pro langą. Visą tą laiką *jis* atrodė suglumęs, tarytum stengtųsi ir niekaip negalėtų prisiminti girdėtos istorijos pabaigos.

— Drabužiai, — sumurmėjo *jis*. — Štai kur problema.

Aš supratau. *Jis* man liepė daryti tokius dalykus, kokius daro ponia ar panelė, o aš dėvėjau tarnaitės drabužius. Prisiminiau geltonąją mantiją bei geltoną su juodu korsažą ir pagalvojau, kurį iš jų *jis* paprašys mane apsirengti. Tačiau, užuot džiugiai sujaudinusi, ši mintis privertė mane pasijusti nejaukiai. Ne tik dėl to, kad bus vargiai įmanoma paslėpti nuo Katarinos, jog aš dėviu jos drabužius. Nesijaučiau teisėtai laikydama knygas ir laiškus, pildama sau vyno ir darydama kitus dalykus, kurių niekuomet iki šiol nebuvau dariusi. Kad ir kaip man norėjosi pajusti aplink kaklą švelnų mantijos kailį, tai nebuvo drabužis, kurį man skirta vilkėti.

— Pone, — galiausiai prašnekau aš, — tikriausiai jūs turėtumėte man liepti daryti kitus dalykus. Tuos, kuriuos daro tarnaitė.

— O ką daro tarnaitė? — švelniai paklausė *jis*, sukryžiuodamas rankas ant krūtinės ir pakeldamas antakius.

Prieš atsakydama turėjau šiek tiek palaukti — mano apatinis žandikaulis virpėjo. Aš pagalvojau apie mudu su Pėteriu, stovinčius skersgatvyje prie kanalo, ir nurijau seiles.

— Siuva, — atsakiau jam. — Plauna grindis, šluoja. Neša vandenį. Skalbia drabužius. Raiko duoną. Valo langų stiklus.

— Norėtum, kad tave tapyčiau su skuduru rankose?

— Ne man jums sakyti, pone. Tai ne mano paveikslas.

Jis suraukė kaktą.

— Ne, tai tavo paveikslas. — Atrodė, tarytum *jis* kalbėtųsi pats su savimi.

— Aš nenoriu, kad jūs tapytumėte mane su tuo skuduru, — pasakiau, visiškai nežinodama, ką turėčiau atsakyti šiuo atveju.

— Ne. Tikrai ne, tu teisi, Grėte. Aš netapyčiau tavęs su skuduru rankose.

— Bet aš negaliu dėvėti jūsų žmonos drabužių.

Stojo ilga tyla.

— Ne, manau, kad ne, — galiausiai ištarė *jis*. — Bet ir nesirengiu tapyti tavęs kaip tarnaitės.

— Tad kaipgi, pone?

— Aš nutapysiu tave taip, kaip pirmą kartą pamačiau, Grėte. Tik tave, nieko daugiau.

Jis pastatė kėdę netoli savo molberto ir pasuko ją į vidurinį langą, ir aš atsisėdau neabejodama, kad ši kėdė skirta man. *Jis* ketino surasti tą padėtį, kurioje mane matė prieš mėnesį, kai nusprendė nutapyti.

— Pažvelk pro langą, — paprašė.

Aš pažvelgiau pro langą į pilką žiemos dieną, prisimindama, kaip stovėjau ir pozavau vietoje kepėjo dukters, ir stengiausi nieko nematyti bei nuraminti savo mintis. Tai buvo sunku, nes galvojau apie *jį* — ir apie save, sėdinčią priešais *jį*.

Naujosios bažnyčios varpai išmušė dvi valandas.

— Dabar labai lėtai pasuk galvą į mane. Ne, ne pečius, tik galvą. Stenkis išlaikyti kūną pakreiptą lango link. Pasuk tiktai galvą. Iš lėto, iš lėto. Sustok. Dar daugiau, štai taip — sustok. Dabar sėdėk ir nejudėk.

Aš sėdėjau ir nejudėjau.

Iš pradžių negalėjau pakelti į *jį* akių. Kai galiausiai tai padariau, pasijutau lyg sėdinti prie ugnies, kurios blykstelėjimas staiga apakino. Nusukusi žvilgsnį nuo *jo* akių, ėmiau tyrinėti *jo* tvirtą smakrą, plonas lūpas.

— Grėte, tu nežiūri į mane.

Vėl prisiverčiau pakelti akis aukštyn. Ir vėl pasijutau lyg akinama, bet iškenčiau šį pojūtį — *jis* to norėjo.

Netrukus žiūrėti *jam* į akis man tapo lengviau. *Jis* žvelgė į mane taip, tarytum manęs nematytų, o matytų kažką kitą ar kito — tarytum žiūrėtų ne į gyvą žmogų, bet į paveikslą.

Jis žiūri į šviesą, kuri krinta man į veidą, o ne į patį mano veidą, dingtelėjo galvon. Štai kur visa esmė.

Jaučiausi beveik taip, tarytum *jo* čia nebūtų. Tai pajutus, man pavyko truputį atsipalaiduoti. *Jis* manęs nemato — ir aš *jo* nematau. Mano sąmonė ėmė klaidžioti — prie troškinto kiškio, kurį buvome tą dieną valgę pietums, prie nėriniuotos apykaklės, kurią Lisbetė man buvo davusi sulopyti, prie istorijos, kurią praėjusią dieną man buvo pasakojęs Pėteris sūnus. O paskui minčių apskritai nebeliko. Du kartus *jis* atsikėlė ir, priėjęs prie lango, pakeitė vienos iš langinių padėtį. Keletą kartų, nuėjęs prie savo spintelės, pasiėmė kitą teptuką ir kitokių dažų. *Jo* judesius aš stebėjau taip, tarytum stovėčiau gatvėje ir pro langą žiūrėčiau vidun.

Bažnyčios varpas išmušė tris valandas. Aš sumirksėjau. Nepagalvojau, kad jau praėjo tiek daug laiko. Jaučiausi tarytum apkerėta.

Staiga pažvelgiau į *jį* — *jo* akys dabar buvo įsmeigtos tiesiai į mane. Ne į šviesą, bet į mane. Susitikus mūsų žvilgsniams, per mano kūną persirito karščio banga. Tačiau nenuleidau akių nuo *jo* tol, kol galiausiai pats nusuko žvilgsnį į šalį ir atsikrenkštė.

— Tam kartui viskas, Grėte. Viršuje yra padėta šiek tiek kaulo tau sugrūsti.

Aš linktelėjau galvą ir smarkiai plakančia širdimi išsmukau iš kambario. *Jis* tapo mane.

— Atsmauk savo kyką nuo veido, — pasakė *jis* vieną dieną.

— Atgal nuo veido, pone? — kvailai paklausiau ir čia pat to pasigailėjau. *Jam* kur kas labiau patikdavo, kai aš nekalbėdavau, bet darydavau kas pasakyta. O jei norėdavau kažką pasakyti, tai turėdavo būti verta burnos aušinimo.

Jis neatsakė. Aš atitraukiau kyką toje veido pusėje, kuri buvo atgręžta į jį. Iškrakmolytas raištelio galiukas ėmė kutenti mano kaklą.

— Daugiau, — paprašė *jis*. — Aš noriu pamatyti tavo skruostų liniją.

Kurį laiką pasidrovėjusi, atitraukiau kyką kiek daugiau. *Jo* akys nuslydo mano skruostu žemyn.

— Parodyk man savo ausį.

Šito aš nenorėjau. Tačiau neturėjau pasirinkimo.

Apčiupinėjau galvą norėdama įsitikinti, ar nėra palaidų plaukų, ir keletą sruogų užkišau sau už ausies. Tuomet patraukiau kyką dar kiek atgal, atidengdama apatinę ausies dalį.

Iš *jo* veido atrodė, tarytum *jis* atsidustų, nors pro lūpas neišsprūdo joks garsas. Tačiau išgirdau garsą savo pačios gerklėje ir pasistengiau užslopinti, kad neišsprūstų.

— Tavo kykas, — staiga pasakė *jis*. — Nusiimk jį.

— Ne, pone.

— Ne?

— Meldžiu, neprašykite manęs šito, pone. — Aš paleidau kyko kraštą, ir mano ausis bei skruostas vėl pasislėpė po juo. Pažvelgiau į duris, į švarias pilkas ir baltas plyteles, tiesiomis eilėmis besidriekiančias tolyn nuo manęs.

— Tu nenori apnuoginti savo galvos?

— Ne.

— Vadinasi, tu nenori būti nutapyta nei kaip tarnaitė, su skuduru rankose ir kyku, nei kaip ledi, su atlaso suknia, kailiais ir gražiai sušukuotais plaukais.

Aš nieko neatsakiau. Aš negalėjau jam parodyti savo plaukų. Nebuvau iš tų merginų, kurios laiko savo plaukus nepridengtus.

Jis pasimuistė kėdėje, paskui atsistojo. Išgirdau, kaip jis išeina į sandėliuką. Sugrįžo nešinas glėbiu audinių, kuriuos suvertė man ant kelių.

— Ką gi, Grėte, pažiūrėk, ką gali padaryti su visu šituo. Susirask šioje krūvoje tai, kuo galėtum prisidengti savo galvą, kad neatrodytum nei kaip dama, nei kaip tarnaitė. — Iš *jo* balso aš negalėjau pasakyti, ar yra piktas, ar, priešingai, linksmas. Tai pasakęs išėjo iš kambario ir uždarė duris sau už nugaros.

Aš pamėginau surūšiuoti skudurus. Ten buvo trys kykai, visi pernelyg prašmatnūs man, o ir per maži, kad visai uždengtų mano plaukus. Krūvoje dar buvo audinių atraižų nuo Katarinos suknių ir palaidinių — geltonų, rudų, mėlynų ir pilkų.

Nežinojau ką daryti. Apsidairiau aplinkui, tarytum kur nors studijoje būčiau galėjusi išvysti atsakymą. Mano akys nuslydo prie paveikslo „Sąvadautoja" — jaunosios moters galva buvo nepridengta, plaukai suraišioti baltais kaspinais, tačiau senoji moteris galvą buvo apsigobusi įmantriai susukta audinio atraiža. Galimas daiktas, *jis* nori būtent to, pagalvojau. Gal būtent taip ir elgiasi su savo plaukais moterys, kurios nėra nei damos, nei tarnaitės.

Pasirinkau rudo audinio atraižą ir nusinešiau ją į sandėliuką, kuriame buvo veidrodis. Nusiėmusi savo kyką, pamėginau apsivynioti tą atraižą aplink galvą, imituodama paveiksle matytą senyvąją moterį. Veidrodyje sau atrodžiau labai keistai.

Ar turėčiau leisti *jam* tapyti mane su skuduru, pagalvojau. Išdidumas pažadino mano tuštybę.

Sugrįžęs ir pamatęs manojo darbo rezultatą, *jis* prapliupo kvatotis. Man nedažnai tekdavo girdėti jį kvatojantis: kartais su vaikais, sykį — su van Levenhuku. Suraukiau kaktą. Nepatiko, kad *jis* iš manęs juokiasi.

— Aš tik padariau, ko iš manęs pageidavote, pone, — sumurmėjau.

Jis liovėsi kvatojęs.

— Tu teisi, Grėte. Atleisk. Ir tavo veidas dabar, kai matau jo dau-

giau, jis yra... — *Jis* nutilo taip ir nebaigęs sakinio. Vėliau aš dažnai pagalvodavau, ką būtų pasakęs, jei būtų užbaigęs mintį.

Jis atsigręžė į audeklų krūvą, kurią buvau palikusi ant kėdės.

— Kodėl pasirinkai rudą spalvą, — paklausė, — kai turėjai tiek kitų?

Aš nenorėjau jam vėl aiškinti apie tarnaites ir damas. Nenorėjau priminti, kad mėlyna ir geltona yra damų spalvos.

— Ruda yra ta spalva, kurią aš dažniausiai dėviu, — atsakiau paprastai.

Atrodo, *jis* svarstė, ką iš tikrųjų mąstau.

— Tanekė, kai prieš keletą metų ją tapiau, dėvėjo mėlynus ir geltonus drabužius, — atkirto *jis.*

— Aš ne Tanekė, pone.

— Ne, išties tu ne Tanekė. — *Jis* ištraukė ilgą siaurą mėlyno audeklo atraižą. — Kad ir kaip būtų, norėčiau, jog pamėgintum šitą.

Aš patyrinėjau atraižą.

— Šio audeklo nepakaks mano galvai padengti.

— Tai panaudok ir šitą. — *Jis* pakėlė geltono audeklo juostą, apvedžiotą tokiu pat mėlynu audeklu, ir ištiesė ją man.

Nenorom paėmiau tuodu audeklo gabalus ir, nuėjusi atgal į sandėliuką, vėl pamėginau priešais veidrodį jais apmuturiuoti savo galvą. Mėlynuoju audeklu apsukau žemesnę galvos dalį, o geltonąjį vyniojau iki pat viršugalvio. Galą įkišau tarp klosčių prie smilkinio, šen bei ten pataisinėjau klostes, išlyginau mėlynąjį audeklą ties kakta bei palei ausis ir nužingsniavau atgal į studiją.

Jis žiūrėjo į knygą ir nepastebėjo manęs sugrįžtant. Atsisėdusi į skirtąją kėdę, įsitaisiau taip, kaip prieš tai. Kai pasukusi galvą dirstelėjau į *jį* pro savo kairįjį petį, pakėlė akis į mane. Tuo pat metu geltonojo audeklo galas išsprūdo iš klostės ir nukrito man ant peties.

— Oi, — įkvėpiau aš, nusigandusi, kad audeklas visai nukris nuo galvos ir atidengs mano plaukus. Bet taip neatsitiko — tik tas vienas geltonojo audeklo galas tabalavo laisvas. Mano plaukai liko paslėpti.

— Taip, — pasakė *jis.* — Labai gerai, Grėte. Taip.

Jis nenorėjo, kad aš matyčiau manąjį paveikslą. Pritvirtino jį prie antrojo molberto, fasadu nukreipto į šalį nuo durų, ir liepė man į jį nežiūrėti. Aš pažadėjau laikytis reikalavimo, bet kartais naktimis, gulėdama lovoje, galvodavau, kad neblogai būtų apsisiausti antklode ir, nulipus laiptais, vogčiomis dirstelėti į drobę. *Jis* šito niekuomet nesužinotų.

Vis dėlto įtartų. Nemaniau, kad, diena iš dienos žiūrint man į veidą, *jam* galvoje nesukirbėtų klausimas, ar aš tikrai nežiūriu į paveikslą. To nesijaučiau galinti nuo *jo* paslėpti. Ir nenorėjau slėpti.

Nenorėjau ir gilintis į tai, kokią jis mane mato. Geriau buvo tai palikti paslaptimi.

Pagal spalvas, kurias prašė sugrūsti, nebuvo galima atspėti, ką *jis* tapo. Juoda spalva, ochra, švino baltalas, geltonasis švino oksidas, ultramarinas, raudonasis kraplakas — tai buvo dažai, kuriuos aš grūsdavau ir anksčiau. Visi jie lengvai galėjo būti naudojami ir koncertą vaizduojančiam paveikslui spalvinti.

Tapyti du paveikslus vienu metu *jam* buvo neįprasta. Nors akivaizdžiai nemėgo blaškytis tarp dviejų paveikslų, ši situacija leido *jam* sėkmingai maskuoti nuo kitų žmonių, kad tapo mane. Keletas žmonių, be abejo, tai žinojo. Žinojo van Reivenas — neabejojau, kad šį paveikslą šeimininkas tapo būtent jo užsakymu. Tikriausiai *jis* sutiko tapyti mane vieną, kad nereikėtų tapyti drauge su van Reivenu. Šis, aišku, taps manojo paveikslo savininku.

Toji mintis man anaiptol nebuvo maloni. Tikėjausi, kad ji nėra maloni ir šeimininkui.

Marija Tins taip pat žinojo apie paveikslą. Tikriausiai ji ir sudarė sutartį su van Reivenu. Be to, ji vienintelė iš namiškių galėjo kada panorėjusi įeiti į studiją ir pažiūrėti į paveikslą, o man to daryti nebuvo leidžiama. Kartais ji šnairomis dirsčiodavo į mane, o jos žvilgsnyje atsispindėdavo smalsumas, kurio negalėjo paslėpti.

Įtariau, kad apie paveikslą žino ir Kornelija. Vieną dieną aš ją užklupau ten, kur ji neturėtų būti — ant laiptų, vedančių į studiją. Kai paklausiau, ką ten veikė, ji man neatsakė, ir aš leidau jai eiti,

užuot nuvedusi pas Mariją Tins ar Katariną. Nenorėjau drumsti vandens — bent jau tol, kol esu tapoma.

Apie paveikslą žinojo ir van Levenhukas. Vieną dieną jis atsinešė savo slaptąją kamerą ir ją nustatė taip, kad jie galėtų žiūrėti į mane. Jis neparodė nuostabos išvydęs mane sėdinčią krėsle — tikriausiai mano šeimininkas jį buvo iš anksto perspėjęs. Van Levenhukas dirstelėjo į neįprastą mano galvos apdangalą, bet nieko nepasakė.

Jiedu paeiliui pasilenkę žiūrėjo pro kameros stiklą. Aš jau buvau išmokusi sėdėti nejudėdama ir negalvodama, manęs nebeblaškydavo *jo* žvilgsnis. Kiek sunkiau buvo su nukreipta į mane juodąja dėže. Kai į mane nukrypdavo ne akys, ne veidas, ne kūnas, o tik juoda dėžė ir juoda marška, dengianti pakumpusią nugarą, man tapdavo nejauku, nes nebematydavau, kokiomis akimis jiedu žiūri į mane.

Žinoma, negalėjau sau nuneigti ir to, kad malonu būti taip atidžiai stebimai dviejų ponų, nors ir negalėjau matyti jų veidų.

Mano šeimininkas išėjo iš kambario paieškoti švelnaus audeklo kameros lęšiui nupoliruoti. Van Levenhukas palaukė, kol ant laiptų nutils *jo* žingsniai, ir švelniai pasakė:

— Saugok save, mano mieloji.

— Ką jūs norite tuo pasakyti, pone?

— Tu turi žinoti, jog jis tapo tave tik dėl to, kad įtiktų van Reivenui. Šio žmogaus susidomėjimas tavimi paskatino tavo šeimininką saugoti tave.

Aš linktelėjau galvą, slapčia jausdama pasitenkinimą, kad išgirdau tai, ką ir įtariau.

— Neįsivelk į jų santykius. Gali likti labai nuskriausta.

Aš vis dar sėdėjau tarytum pozuodama. Dabar mano pečiai nevalingai krūptelėjo, tarytum mėginant nusimesti šalį.

— Nemanau, kad jis mane skriaustų, pone.

— Pasakyk man, brangioji, ar laikai save gerai pažįstančia vyrus?

Smarkiai išraudau ir nusisukau į šalį. Prisiminiau akimirkas, praleistas skersgatvyje su Pėteriu sūnumi.

— Supranti, konkurencija pažadina vyrų savininkiškus instink-

tus. Jis tavimi susidomėjo iš dalies dėl to, kad tavimi susidomėjo ir van Reivenas.

Aš tylėjau.

— Jis yra ypatingas žmogus, — tęsė van Levenhukas. — Jo akys vertos kambario, pilno aukso. Bet kartais jis mato pasaulį tokį, kokį nori matyti, o ne tokį, koks yra. Jis nesupranta savo požiūrio pasekmių kitiems. Galvoja tik apie save ir savo darbą, ne apie tave. Tad tu turi pasirūpinti... — Jis nutilo, nes laiptinėje pasigirdo mano šeimininko žingsniai.

— Pasirūpinti kuo, pone? — sušnibždėjau aš.

— Pasirūpinti tuo, kad išliktum savimi.

Aš atsukau veidą į jį.

— Kad išlikčiau tarnaite, pone?

— Noriu pasakyti ne tai. Moterys jo paveiksluose... Jis jas pagauna savajame pasaulyje. Tu gali jame pasimesti.

Į kambarį įėjo mano šeimininkas.

— Grėte, tu pasijudinai iš vietos, — pasakė *jis*.

— Atleiskite, pone, — tariau aš ir pasistengiau užimti buvusią padėtį.

Kai *jis* ėmė mane tapyti, Katarina jau buvo nėščia septintą mėnesį. Buvo jau stora ir vaikščiojo iš lėto, pasiramstydama sienų ir pasilaikydama kėdžių atlošų, kol su giliu atodūsiu klesteldavo ant kurios nors iš jų. Mane stebino, kaip iš pažiūros sunkiai ji nešioja vaiką, žinant, kad tai darė jau keletą kartų. Nors ji garsiai niekam nesiskųsdavo, bet kiekvieną judesį stengėsi atlikti taip, kad jis atrodytų lyg bausmė, kurią ji priversta prisiimti. Šito nepastebėjau, kai ji nešiojo Fransiską, nes tuomet šiuose namuose dar buvau naujokė ir maža ką mačiau per skalbinių krūvas, kurios kas rytą laukdavo manęs.

Kuo sunkesnė Katarina darėsi, tuo labiau ji grimzdo į save. Padedama Mertos, ji vis dar rūpinosi vaikais, dar tvarkė namų buitį ir dalijo nurodymus man bei Tanekei. Vis dar eidavo apsipirkti su Marija Tins. Bet dalis jos buvo kažkur kitur, su kūdikiu. Jos pykčio pro-

veržiai dabar buvo nedažni ir retai kada suplanuoti. Ji visa sulėtėjo ir, nors tapo nerangi, sudaužydavo mažiau daiktų nei iki šiol.

Aš baiminausi, kad tik ji nepastebėtų manojo paveikslo. Laimė, laiptai į studiją jai jau ėmė darytis pavojinga kliūtis ir buvo mažai tikėtina, kad ji kada užsvirduliuos aukštyn, netikėtai atlapos studijos duris ir išvys mane ant krėslo, o *jį* prie molberto. Kadangi buvo žiema, ji verčiau linkusi sėdėti prie ugnies su vaikais, Taneke ir Marija Tins arba snausti po krūva antklodžių ir kailių.

Tikrasis pavojus slypėjo tame, kad ji galėjo viską sužinoti iš van Reiveno. Iš žmonių, žinančių apie šį paveikslą, paslapties saugojimo prasme jis buvo mažiausiai patikimas. Jis reguliariai atvykdavo į namus pozuoti koncertą vaizduojančiam paveikslui. Jam ateinant, Marija Tins manęs nebesiuntinėdavo su pavedimais ir neliepdavo dingti visiems iš akių. Tai būtų buvęs nerealistiškas užmojis — visiems buvo akivaizdu, kad aš negaliu turėti tiek daug reikalų už šių namų ribų. O be to, ji tikriausiai galvojo, kad jį patenkino mano šeimininko pažadas dėl manojo paveikslo ir jis paliks mane ramybėje.

Tačiau ramybėje jis manęs nepaliko. Kartais užklupdavo mane skalbiančią ar lyginančią drabužius skalbykloje, kartais virtuvėje dirbančią su Taneke. Šie susitikimai nebūdavo labai pavojingi, jei aplinkui rasdavosi daugiau žmonių — kai šalia manęs būdavo Merta ar Tanekė, ar netgi Aleidis, jis tik sučiulbėdavo savuoju medaus pilnu balsu „sveika, mano mergyte" ir palikdavo mane ramybėje. Tačiau jei aš būdavau viena, o taip neretai pasitaikydavo man esant kieme, kur džiaustydavau skalbinius, kad jie galėtų bent kiek gauti blyškios viduržiemio saulės, jis įsisukdavo į skalbinių užstotą erdvę ir tarp ką tik padžiautų paklodžių ar šeimininko marškinių imdavo glaustytis apie mane. Aš stumdavau jį į šalį taip mandagiai, kaip tik gali tarnaitė stumti nuo savęs poną. Kad ir kaip ten buvo, jam pavyko išoriškai susipažinti su mano krūtų ir šlaunų iškilumais. Jis man kalbėdavo dalykus, kuriuos stengdavausi kuo greičiau pamiršti, žodžius, kurių niekuomet negalėčiau pakartoti niekam kitam.

Baigęs pozuoti studijoje, van Reivenas visuomet keletui minučių užsukdavo pas Katariną, o jo dukra ir sesuo kantriai laukdavo, kol jis ten baigs skleisti paskalas ir flirtuoti. Nors Marija Tins jam

buvo liepusi nieko nesakyti Katarinai apie paveikslą, jis nebuvo iš tų žmonių, kurie šaltakraujiškai saugo paslaptis. Buvo labai patenkintas, kad turės paveikslą su manimi, ir kartkartėmis pamėtėdavo Katarinai vieną kitą užuominą apie tai.

Vieną dieną, plaudama koridoriaus grindis, išgirdau jį jai sakant:

— Ką pirmiausia jūs lieptumėte savo vyrui nutapyti, jei jis galėtų nutapyti bet kurį pasaulio žmogų?

— Oi, aš negalvoju apie tokius dalykus, — nusijuokė ji. — Jis tapo tai, ką turi tapyti.

— Aš apie tai nežinojau. — Van Reivenas taip pasistengė, kad jo žodžiai nuskambėtų gudriai, jog netgi pro Katarinos ausis tai negalėjo praslysti.

— Ką jūs norite tuo pasakyti? — pareikalavo paaiškinti ji.

— Nieko, nieko. Bet jums vertėtų jo paprašyti, kad nutapytų ką nors iš jūsų. Jis tikrai negalėtų atsisakyti. Galėtų nutapyti vieną iš jūsų vaikų — kad ir Mertą. Arba jūsų maloniąją personą.

Katarina tylėjo. Iš to, kaip greitai van Reivenas nukreipė kalbą į šalį, buvo aišku, jog jis suprato, kad tai, ką pasakė, jai sugadino ūpą.

Kitą kartą, kai ji paklausė, ar jam patinka pozuoti ir būti tapomam, jis atsakė:

— Ne taip, kaip patiktų, jei šalia manęs sėdėtų daili mergaitė. Bet greitai aš ją vis viena turėsiu, o pozuoti kol kas tenka.

Katarina neatkreipė dėmesio į šią pastabą, nors to tikrai nebūtų buvę prieš keletą mėnesių. Bet tada ši pastaba jai tikriausiai nepasirodytų įtartina, nes ji nieko nežinojo apie paveikslą. Vis dėlto aš pasibaisėjusi pakartojau jo žodžius Marijai Tins.

— Tai klausaisi už durų, mergyte? — paklausė senoji moteris.

— Aš... — to, kas buvo pastebėta, nuslėpti negalėjau.

Marija Tins rūgščiai nusišypsojo.

— Taigi dabar nutvėriau tave darant tai, ką daro visos tarnaitės. Paskiau tu imsi vogti sidabrinius šaukštus.

Aš krūptelėjau. Tai, ką ji pasakė, buvo sunkus kaltinimas, ypač po visų rūpesčių su Kornelija ir šukomis. Tačiau pasirinkimo netu-

rėjau — buvau Marijai Tins už daug ką skolinga. Reikia nukęsti jos žiaurius žodžius.

— Bet tu teisi, van Reiveno burna yra atviresnė nei kekšės sterblė, — tęsė ji. — Teks man su juo dar kartą pasikalbėti.

Tačiau pokalbis su juo maža tedavė naudos — atrodo, tik paskatino jį daryti tolesnes užuominas Katarinai. Marija Tins ėmė stengtis būti kambaryje drauge su dukterimi, kai jis apsilankydavo pas ją, kad prireikus galėtų nors šiek tiek užminti jam ant liežuvio.

Aš nežinojau, ką Katarina darytų išvydusi paveikslą su manimi. Ir vieną dieną tai tikrai atsitiks — jei ne namuose, tai pas van Reivenus pietų metu, pakėlusi galvą, ji išvys nuo sienos į ją žvelgiant... mane.

Jis nedirbo prie manojo paveikslo kiekvieną dieną. Juk lygiagrečiai turėjo tapyti ir tą kitą, vaizduojantį koncertą, nesvarbu, ar dalyvaujant van Reivenui bei jo moterims, ar be jų. Jiems nesant, *jis* tapydavo paveikslo scenoje esančius daiktus ar paprašydavo manęs pavaduoti vieną iš moterų — merginą, sėdinčią prie klavesino, ar šalia klavesino stovinčią ir iš natų dainuojančią moterį. Man nereikėdavo apsirengti jų drabužiais. *Jam* tiesiog reikėjo, kad toje vietoje būtų žmogaus kūnas. Kartais abi moterys ateidavo be van Reiveno, ir tuomet *jam* sekdavosi dirbti geriausiai. Pats van Reivenas buvo neparankus modelis. Dirbdama mansardoje nuolatos girdėdavau šio žmogaus balsą. Jis negalėdavo nusėdėti ramiai, nuolat norėdavo kalbėti ir groti savo fleita. Mano šeimininkas su juo buvo labai kantrus, tarytum su vaiku, bet kartais aš girdėdavau, kaip *jo* tonas ima darytis kietas, ir žinodavau, kad tą vakarą *jis* eis į taverną ir grįš žvilgančiomis lyg sidabriniai šaukšteliai akimis.

Aš pozuodavau paveikslui tris ar keturis kartus per savaitę, po valandą ar dvi kaskart. Tai būdavo tas savaitės momentas, kuris man patikdavo labiausiai. *Jo* akys tomis valandomis būdavo skirtos tik man. Ir būdavo nesvarbu, kad išlaikyti tą pačią pozą ne taip jau lengva, kad nuo ilgo žiūrėjimo į šalį mane kamuodavo galvos skausmai. Nesvarbu, kad kartais *jis* reikalaudavo sukioti ir sukioti galvą šen ir

ten, idant geltonojo audeklo juosta kristų kuo natūraliau ir mano veidas atrodytų kaip ką tik atgręžtas į jį. Aš darydavau viską, ko tik iš manęs pageidaudavo.

Tačiau *jis* nebuvo laimingas. Praėjo vasaris ir atėjo kovas su besikaitaliojančia saule ir ledu, bet tai neteikė *jam* džiaugsmo. Prie paveikslo *jis* jau dirbo beveik du mėnesius, ir nors aš kūrinio nebuvau mačiusi, įtariau, kad turėtų būti jau baigiamas. *Jis* nebeprašydavo manęs gaminti didelių dažų kiekių kaip anksčiau — dabar dažų vartodavo labai nedaug ir, man besėdint ant kėdės, tik retkarčiais atlikdavo vieną kitą potėpį teptuku. Tariausi supratusi, kaip *jis* nori mane pavaizduoti paveiksle, bet nebuvau dėl to visiškai tikra. Kartais *jis* sėdėdavo ir žiūrėdavo į mane tarytum laukdamas, kad atlikčiau kokį nors judesį. Tuomet *jis* nebebūdavo panašus į tapytoją, o virsdavo paprastu žmogumi, ir žiūrėti į *jį* man būdavo kur kas sunkiau.

Vieną dieną, man bepozuojant ant kėdės, *jis* netikėtai pareiškė:

— Šitas paveikslas patenkins van Reiveną, bet ne mane.

Aš nežinojau, ką sakyti. Nemačiusi paveikslo, negalėjau kaip nors reaguoti į *jo* žodžius.

— Ar galiu pažiūrėti į paveikslą, pone?

Jis su nuostaba pažvelgė į mane.

— Gal aš galėčiau padėti, — pasakiau ir išsyk pasigailėjau savo žodžių, pabūgusi, kad pasirodžiau pernelyg įžūli.

— Gerai, — tarė po trumpos pauzės.

Aš atsistojau ir prisiartinau *jam* iš už nugaros. *Jis* neatsigręžė, bet sėdėjo tylut tylutėliai. Girdėjau *jo* lėtą tolygų alsavimą.

Paveikslas nebuvo panašus nė į vieną kitą *jo* nutapytąjį. Jame buvau matoma tiktai aš — mano galva ir pečiai, jokių stalų ar užuolaidų, jokių langų ar pudros šepetėlių, sušvelninančių paveikslą ir blaškančių žiūrovo dėmesį. Mano akys plačiai atmerktos, šviesa krinta ant dešiniosios veido pusės, o didžioji dalis kairiosios skendi šešėlyje. Aš dėviu mėlyną, geltoną ir rudą spalvas. Audeklo juosta, apsukta aplink mano galvą, padarė mane nepanašią į save pačią — tai buvo Grėtė iš kito miesto, gal net iš kitos šalies. Paveikslo fonas buvo juodas; jame aš atrodžiau be galo vieniša, nors mano žvilgsnis aiškiai

buvo ieškantis. Atrodžiau tarytum laukianti kažko, ko nesitikėjau kada nors įvyksiant.

Jis buvo teisus — paveikslas galėtų patenkinti van Reiveną, bet kažko jame vis dėlto trūko.

Ko trūko, supratau anksčiau nei *jis*. Kai supratau, ko trūksta — to šviesos taško, kuris pritraukdavo žiūrovo akį kituose jo paveiksluose, — aš sudrebėjau. Tai bus mano buvimo čia pabaiga, pagalvojau.

Aš buvau teisi.

Šį kartą aš nemėginau *jam* padėti, kaip tąsyk, kai *jis* tapė van Reiveno žmoną, rašančią laišką. Neslankiojau paslapčiomis po studiją ir nekaitaliojau daiktų padėties — nei kėdės, ant kurios sėdėjau, padėties lango atžvilgiu, nei ko kito. Nesistengiau kitaip apsivynioti aplink galvą savo mėlynojo ir geltonojo audeklo, nesistengiau paslėpti suknelės apykaklės. Nekandžiojau lūpų, kad jos atrodytų raudonesnės, nemėginau įtraukti skruostų. Nedėliojau ant stalo dažų, kurių, mano nuomone, *jam* turėtų prireikti.

Tiesiog sėdėjau ir pozavau, grūdau ir ploviau tuos ir tiktai tuos dažus, kurių paprašydavo.

Na, anksčiau ar vėliau *jis* susigaudys ir pats.

Tai užtruko ilgiau nei aš tikėjausi. Man teko pozuoti dar du kartus, kol jis suprato, ko trūksta. Abu kartus dirbo su rūškana veido išraiška ir greitai mane paleisdavo.

Aš laukiau.

Atsakymą *jam* pasufleravo pati Katarina. Vieną popietę mudvi su Merta skalbykloje blizginome batus, o kitos mergaitės buvo susirinkusios didžiojoje menėje pažiūrėti, kaip jų motina rengiasi ruošdamasi gimtuvių šventei. Iš Aleidis ir Lisbetės spygavimų buvo aišku, kad Katarina ištraukė į dienos šviesą savo perlus, kuriuos mergaitės labai mėgo.

Tuomet koridoriuje išgirdau *jo* žingsnius. Kuriam laikui viskas nutilo, paskui pasigirdo tylūs balsai. Po akimirkos *jis* šūktelėjo:

— Grėte, atnešk mano žmonai stiklą vyno.

Aš uždėjau ant padėklo baltąjį ąsotį ir du stiklus — tam atvejui, jei *jis* nuspręstų išgerti drauge su ja, — ir nunešiau viską į didžiąją menę. Įeidama atsitrenkiau į Korneliją, stovėjusią tarpduryje. Tačiau sugebėjau pagauti virstantį ąsotį, o stiklai žvangtelėję nuvirto man ant krūtinės, bet nesudužo. Kornelija išsiviepė ir pasitraukė man iš kelio.

Katarina sėdėjo prie stalo su savo pudros šepetėliu ir indu, šukomis ir papuošalų dėžute. Ji buvo pasidabinusi perlais ir žalio šilko suknia, pertvarkyta taip, kad pridengtų jos pilvą. Padėjau stiklą netoli jos ir įpyliau į jį vyno.

— Gal ir jūs pageidautumėte vyno, pone? — paklausiau žvelgdama į *jį*. *Jis* stovėjo šalia lovos baldakimo, kuris — tai pastebėjau tik dabar — buvo pasiūtas iš to paties audeklo kaip ir Katarinos suknia. *Jis* dirsčiojo tai į Katariną, tai į mane. *Jo* žvilgsnis dabar aiškiai buvo tapytojo žvilgsnis.

— Kvaila mergiote, tu mane apipylei vynu! — sušuko Katarina, atsitraukdama nuo stalo ir braukdama plaštaka sau per pilvą. Išties ten matėsi keleto lašų žymės.

— Atleiskite, ponia. Tuojau atnešiu drėgną skudurėlį ir nuvalysiu.

— A, bala nematė. Negaliu pakęsti, kai tu trainiojiesi aplink. Eik šalin.

Imdama nuo stalo padėklą, aš vogčiomis žvilgtelėjau į *jį*. *Jo* akys buvo įsmeigtos į perlo auskarą žmonos ausyje. Kai ji pasuko galvą ketindama šepetėliu sau ant veido užtepti dar pudros miltelių, auskaras susiūbavo, pagaudamas pro langą sklindančius šviesos spindulius. Visi lyg susitarę sužiuro į jos veidą ir sušvytėjusį auskarą.

— Aš turiu trumpam užlipti į viršų, — pasakė *jis* Katarinai. — Neilgam.

Štai kada, pagalvojau aš. *Jis* jau turi atsakymą.

Kai kitos dienos popietę *jis* manęs paprašė ateiti į studiją, aš nejaučiau džiaugsmo, kuris dažniausiai aplankydavo, kai eidavau *jam* pozuoti. Pirmą kartą man ten eiti nesinorėjo. Tą rytą drabužiai, kuriuos skalbiau, man rodėsi esą itin sunkūs ir purvini, o mano rankos — per silpnos, kad visus juos pajėgtų išgręžti. Aš lėtai slankiojau

tarp skalbyklos bei vidinio kiemo ir atsisėdau pailsėti daugiau nei vieną kartą, kaip buvau įpratusi. Marija Tins pastebėjo mane sėdinčią, kai įėjo į virtuvę pasiimti varinės keptuvės.

— Kas atsitiko, mergyte? Ar tu sergi? — paklausė ji.

Aš pašokau ant kojų.

— Ne, ponia. Tiesiog truputį pavargusi.

— Pavargusi, štai kaip? Tai jau kažkas nebūdingo tarnaitėms, ypač iš ryto. — Jos žvilgsnyje matėsi abejonė, ar aš sakau tiesą.

Aš panėriau rankas į vėsų vandenį ir iškėliau vieną iš Katarinos suknių.

— Gal turite kokių nors reikalų, kuriuos galėčiau jums atlikti šią popietę, ponia?

— Reikalų? Šią popietę? Nemanau. Juokinga to klausti, jei jautiesi pavargusi. — Ji primerkė akis. — Tu juk nesi pakliuvusi į bėdą, ar ne, mergyte? Van Reivenas nebuvo užklupęs tavęs vienos, ką?

— Ne, ponia. — Iš tiesų prieš dvi dienas jis buvo mane užklupęs, bet man pavyko nuo jo išsisukti.

— Gal kas nors pastebėjo tave viršuje? — tyliai paklausė Marija Tins, mostelėdama galva aukštyn, į studiją.

— Ne, ponia. — Akimirką man buvo kilusi pagunda papasakoti jai apie auskarą. Vietoj to pasakiau: — Aš kažką suvalgiau, kas nepatiko mano skrandžiui, štai ir viskas.

Marija Tins gūžtelėjo pečiais ir nusisuko. Ji vis dar netikėjo manimi, bet nusprendė į tai nebesigilinti.

Tą popietę aš kaip niekada lėtai užkiūtinau laiptais ir sustojau priešais studijos duris. Nujaučiau, kad tai nebus eilinis pozavimo seansas. *Jis* ruošiasi manęs prašyti šio to naujo, o aš jaučiausi įsipareigojusi.

Pastūmusi atidariau duris. *Jis* sėdėjo prie savo molberto ir tyrinėjo vieno iš savo teptukų galiuką. Kai pažvelgė į mane, *jo* veide pamačiau tai, ko dar nebuvau mačiusi: buvo susinervinęs.

Būtent tai man suteikė drąsos pasakyti tai, ką ir pasakiau. Nuėjusi atsistojau prie savo kėdės ir uždėjau ranką ant vienos iš liūtų galvų.

— Pone, — pasakiau spausdama aštriai briaunotą ir vėsų paviršių, — aš negaliu to padaryti.

— Ko negali padaryti, Grėte? — paklausė jis nuoširdžiai nustebęs.

— To, ko jūs ruošiatės manęs prašyti. Aš negaliu jo dėvėti. Tarnaitės nedėvi perlų.

Jis ilgai žiūrėjo į mane, paskui keletą kartų papurtė galvą.

— Kokia tu netikėta. Tu visuomet mane stebini.

Mano pirštai nuslydo pro liūto snukį ir nasrus iki švelniai banguotų karčių. *Jo* akys sekė mano pirštus.

— Tu žinai, — sumurmėjo *jis*, — kad paveikslui jos reikia, tos šviesos, kurią atspindi perlas. Kitaip paveikslas nebus užbaigtas.

Aš tai žinojau. Neilgai žiūrėjau į paveikslą — man buvo pernelyg keista matyti save, — bet ir to man užteko, kad tučtuojau suprasčiau, jog jam trūksta perlo auskaro. Be jo paveiksle tebuvo tik mano akys, burna, suknelės apykaklė ir tamsi erdvė po mano ausimi — visa tai buvo atskiri, tarpusavyje nesusiję objektai. Auskaras susietų juos į viena. Jis užbaigtų paveikslą.

Tačiau jis būtų ir išmetęs mane į gatvę. Žinojau, kad *jis* neis skolintis auskaro pas van Reiveną, Levenhuką ar dar ką nors. *Jis* pamatė Katarinos perlą ir, be abejo, nusprendė, kad tai ir bus tas daiktas, kurį paprašys mane įsiverti į ausį. Savo paveikslams *jis* naudojo tai, ką norėjo, nesvarstydamas apie pasekmes. Buvo taip, dėl ko mane perspėjo van Levenhukas.

Kai Katarina paveiksle pamatys savo auskarą mano ausyje, ji neabejotinai sprogs.

Geriau jau aš būčiau *jo* tiesiog maldavusi, kad nežlugdytų mano gyvenimo.

— Jūs juk tapote jį van Reivenui, — ėmiau įrodinėti, užuot tiesiog maldavusi. — Ne sau. Argi jums taip svarbu — būsite juo patenkintas, ar ne? Jūs pats gi sakėte, kad jis būtų juo patenkintas.

Jo veido bruožai pasidarė kieti, ir aš supratau, jog pasakiau tai, ko nevertėjo pasakyti.

— Aš niekuomet nesiliaunu dirbęs prie paveikslo, kol matau,

kad jis nebaigtas — nesvarbu, kas bus jo savininkas, — sumurmėjo *jis*. — Taip elgtis, kaip tu prašai, yra ne mano stilius.

— Taip, pone, — sumurmėjau ir nurijusi seiles nužvelgiau keraminėmis plytelėmis išklotas grindis. Kvaila mergiotė, pagalvojau, kietai sukąsdama dantis.

— Eik ir renkis.

Nuleidusi galvą nuskubėjau į sandėliuką, kuriame laikiau mėlynojo ir geltonojo audinio atraižas. Dar niekuomet nebuvau taip stipriai jautusi į mane nukreipto *jo* nepasitenkinimo. Man jis atrodė tiesiog nepakeliamas. Nusiėmusi savo kyką, pajutau, kad kaspinas, prilaikantis mano plaukus, atsirišo, ir ištraukiau jį lauk. Jau ruošiausi vėl surišti savo plaukus, kai išgirdau trakštelint vieną iš prastai pritvirtintų grindų plytelių. Aš sustingau. *Jis* niekuomet nebuvo įėjęs į sandėliuką man persirengiant. Niekuomet netgi nebuvo prašęs leisti tai padaryti.

Aš atsigręžiau, rankomis tebelaikydama savo plaukus. *Jis* stovėjo ant slenksčio ir žiūrėjo į mane.

Nuleidau rankas. Mano plaukai bangomis nusidriekė ant pečių, tamsiai rudi kaip rudeniniai laukai. Niekas, išskyrus mane, iki šiol jų nebuvo matęs.

— Tavo plaukai... — tiek tepasakė *jis*. Jau nebepyko.

Galiausiai *jo* akys paliko mane ramybėje.

Dabar, kai *jis* pamatė mano plaukus, kai išvydo atidengta tai, ką taip kruopščiai slėpiau, nebesijaučiau turinti kažką brangaus, ką turėčiau nuo ko nors slėpti ir laikyti tik sau. Pasijutau laisvesnė — jei ne su *juo*, tai su kitais. Man nebebuvo taip svarbu, ką aš galiu ir ko negaliu daryti.

Tą vakarą aš išsprūdau iš namų ir vienoje iš tavernų netoli mėsos turgaus, kur gerdavo mėsininkai, susiradau Pėterį sūnų. Nekreipdama dėmesio į švilpesį ir kandžias pastabas, nužingsniavau tiesiai prie jo ir paprašiau eiti drauge su manimi. Jis pastatė ant stalo savo alaus bokalą ir išplėtęs akis nusekė paskui mane laukan.

Tuomet aš paėmiau jį už rankos ir nusivedžiau į netoliese esantį skersgatvį. Ten pakėliau savo sijoną ir leidau jam daryti tai, ko jis norėjo. Tvirtai laikiausi apkabinusi rankomis jo kaklą, o jis tuo tarpu surado kelią į mane ir ėmė ritmiškai stumti. Tai man teikė skausmą, bet, prisiminusi studijoje anąjį žiūrintį į mano plaukus, išsidraikiusius ant pečių, sykiu pajutau ir kažką panašaus į malonumą.

Po to, grįžusi į namą Popiežininkų kampe, apsiploviau su actu.

Kai aš vėl pažvelgiau į paveikslą, jame matėsi iš po mėlyno audinio virš kairiosios akies išsprūdusi plaukų sruogelė.

Kai *jam* pozavau kitą kartą, apie auskarą *jis* nebeužsiminė. Viskas buvo taip pat. *Jis* man nei įteikė jį ir liepė įsisegti, ko labiausiai bijojau, nei liepė pakeisti padėtį, nei apskritai liovėsi dirbęs.

Man persirengiant neatėjo *jis* ir į sandėliuką, kad dar kartą pamatytų mano plaukus.

Jis ilgai sėdėjo mentele maišydamas spalvas. Ant paletės buvo raudonos spalvos ir ochros; dėmelė, kurią *jis* maišė, iš pradžių buvo beveik balta, tačiau kartkartėmis teptelėdavo į ją juodų dažų. Dirbo lėtai ir kruopščiai, įrankis sidabru žybčiojo pilkšvoje dažų masėje.

— Pone? — pašaukiau aš.

Jis pažvelgė į mane, mentelė rankoje sustojo.

— Man teko matyti, kaip jūs kartais tapydavote ir tuomet, kai pozuotojo nėra. Ar negalėtumėte nutapyti auskarą man jo nedėvint?

Mentelė *jo* rankoje liko nejudri.

— Tu nori, kad aš įsivaizduočiau, kaip tu atrodytum dėvėdama auskarą, ir tuomet nutapyčiau tai, ką įsivaizduoju?

— Taip, pone.

Jis pažvelgė į dažus, ir mentelė vėl sujudėjo. Man pasirodė, kad *jis* patyliukais šypsosi.

— Tačiau aš noriu pamatyti, kaip tu atrodai dėvėdama auskarą.

— Bet jūs žinote, kas tuomet atsitiks, pone.

— Žinau, kad tuomet paveikslas bus užbaigtas.

Jūs sunaikinsit mane, štai kas atsitiks, pagalvojau sau. Tačiau ir vėl negalėjau prisiversti to pasakyti balsu.

— Ką pasakys jūsų žmona, kai pamatys užbaigtą paveikslą? — paklausiau jausdama, kad tai ir yra daugiausia, ką galiu išdrįsti *jam* pasakyti.

— Ji jo nepamatys. Aš jį atiduosiu tiesiai van Reivenui. — Tai buvo pirmas kartas, kai *jis* pripažino, jog tapo mane slaptai ir Katarina šito nepakęstų.

— Tau tereikės jį įsisegti tik vieną kartą, — pridūrė *jis*, tarytum norėdamas tuo mane nuraminti. — Kitą kartą, kai tave tapysiu, aš jį atsinešiu. Kitą savaitę. Katarina popiet jo tikrai nepasiges.

— Bet, pone, — pasakiau aš, — mano ausis nėra pradurta.

Jis šiek tiek suraukė antakius.

— Na ką gi, tuomet tau teks šituo pasirūpinti. — *Jam* tai akivaizdžiai buvo moters reikalas, ne tai, dėl ko būtų jautęs pareigą rūpintis. Pastukseno mentele į paletę ir skudurėliu nušluostė savo įrankį. — Na ką gi, pradėkime. Smakrą nuleisk šiek tiek žemiau. — *Jis* atidžiai stebėjo mane. — Palaižyk savo lūpas, Grėte.

Aš padariau ko prašyta.

— Praverk burną.

Mane šis pageidavimas taip nustebino, kad burna prasivėrė nevalingai. Aš nurijau ašaras. Padorios moterys paveiksle nevaizduojamos pravėrusios burną.

Jaučiausi taip, tarytum *jis* dabar stovėtų skersgatvyje su Pėteriu ir manimi.

Jūs sunaikinote mane, pagalvojau ir dar kartą palaižiau lūpas.

— Gerai, — pasakė jis.

Man nesinorėjo to daryti pačiai. Skausmo nebijojau, bet nenorėjau kišti adatos prie savo pačios ausies.

Jei būčiau galėjusi pasirinkti, kas turėtų tai padaryti, būčiau rinkusis savo motiną. Bet ji būtų nei supratusi, nei sutikusi daryti

nežinodama, kam visa tai reikalinga. O jei pasakyčiau jai visą tiesą, ji tiesiog pasibaisėtų.

Negalėjau paprašyti nei Tanekės, nei Mertos.

Svarsčiau, ar ryžtis paprašyti Marijos Tins. Ji kol kas dar gali nežinoti apie auskarą, bet netrukus tai išsiaiškins. Tačiau prisiversti jos prašyti šios paslaugos ir kartu leisti jai dalyvauti savo pažeminime negalėjau.

Vienintelis žmogus, kuris galėjo tai padaryti ir suprasti mane, buvo Fransas. Kitą popietę aš išsmukau į lauką nešdamasi adatinę, kurią man buvo davusi Marija Tins. Kai, prisiartinusi prie gamyklos vartų, moteriai atšiauria veido išraiška pranešiau, kad noriu su juo pasimatyti, ji demonstratyviai išsišiepė iki ausų.

— Jis jau seniai išėjęs, ir ačiū Dievui, laimingai jo nusikratėme, — atsakė ji man, su pasigardžiavimu tardama žodžius.

— Išėjęs? Kur išėjęs?

Moteris gūžtelėjo pečiais.

— Roterdamo kryptimi, sako. O kur tenai — kas žino? Gal mėgins laimės ieškoti jūrose, jei nenudvės tarp kokios Roterdamo kekšės kojų. — Paskutiniai užgaulūs jos žodžiai privertė mane pažvelgti į moterį atidžiau. Tuomet ir pamačiau, kad ji laukiasi.

Sudaužydama keraminę plytelę, kurioje buvome pavaizduoti Fransas ir aš, Kornelija nė neįtarė, kad elgiasi pranašiškai — tuo ji išpranašavo, kad jis bus atskeltas ne tik nuo manęs, bet ir nuo mano šeimos. „Ar dar pamatysiu jį kada nors? — pagalvojau. — Ir ką pasakys mūsų tėvai, išgirdę šią naujieną?“

Tą akimirką jaučiausi vienišesnė nei bet kada gyvenime.

Kitą dieną, grįždama iš žuvies prekyvietės, užsukau pas vaistininką. Jis mane jau pažinojo, netgi pasisveikino su manimi vardu.

— Ir ko gi jam reikia šiandien? — paklausė jis. — Drobių? Cinoberio? Ochros? Linų sėmenų aliejaus?

— *Jam* nieko nereikia, — nervingai atsakiau aš. — Nei *jam*, nei mano poniai. Aš atėjau... — Kurį laiką aš svarsčiau, ar nepaprašius jo paties, kad pradurtų mano ausų spenelius. Jis atrodė diskretiškas žmogus, galįs atlikti tokį darbą manęs neklausinėdamas, kam to reikia, ir paskui niekam apie tai neprasitarti.

Tačiau prašyti tokio dalyko svetimą žmogaų taip ir neišdrįsau.

— Man reikia ko nors, kas nuskausmintų odą, — tepaprašiau.

— Nuskausmintų odą?

— Taip. Kaip tai daro ledas.

— Kodėl tu nori nuskausminti savo odą?

Aš gūžtelėjau pečiais ir nieko neatsakiau, tyrinėdama ant lentynų jam už nugaros stovinčius butelius.

— Gvazdikėlių aliejus, — galiausiai pasakė jis atsidūsėdamas ir ištiesė ranką lentynos link, siekdamas buteliuko. — Patrink truputėlį tą vietą, kurią nori nuskausminti, ir palik keletui minučių. Tačiau nepamiršk, kad poveikis netrunka ilgai.

— Norėčiau truputį jo nusipirkti.

— O kas už jį sumokės? Tavo šeimininkas? Jis labai brangus, tikriausiai tai žinai. Atgabenamas iš labai toli. — Jo balse buvo justi ir abejonė, ir smalsumas.

— Aš sumokėsiu. Man reikia tik truputėlio. — Iš po prijuostės išsitraukiau kapšiuką ir atskaičiavau brangius stuiversus. Mažytis buteliukas šio aliejaus man kainuos dviejų dienų atlyginimą. Šiek tiek pinigų buvau pasiskolinusi iš Tanekės, pažadėjusi sugrąžinti, kai sekmadienį gausiu man skirtą atlyginimą.

Tą sekmadienį, padavusi motinai sumažėjusį atlyginimą, pasakiau jai, kad sudaužiau rankinį veidrodėlį ir turėjau už jį sumokėti.

— Jis turėjo kainuoti daugiau nei dviejų dienų atlyginimą, — barėsi ji. — Ką tu veikei apžiūrinėdama save veidrodėlyje? Kokia tu nerūpestinga.

— Taip, — neprieštaraudama sutikau. — Aš buvau labai nerūpestinga.

Laukiau iki vėlumos, kol įsitikinau, kad visi namiškiai jau miega. Nors dažniausiai niekas į studiją nebeateidavo po to, kai ji būdavo užrakinama nakčiai, vis dėlto aš bijojau, kad kas nors manęs neužkluptų su adata, veidrodėliu ir gvazdikėlių aliejumi. Atsistojau prie užrakintų studijos durų ir įsiklausiau. Buvo girdėti, kaip apačioje koridoriumi vaikšto Katarina. Ją dabar kamavo nemiga — kūnas tapo

pernelyg gremėzdiškas, kad ji galėtų rasti padėtį, kurioje būtų patogu gulėti. Drauge išgirdau vaiko balsą, mergaitės, besistengiančios kalbėti tyliai, bet nepajėgiančios paslėpti savo skardaus balselio. Kornelija buvo su savo motina. Aš negalėjau girdėti, apie ką jos kalbasi, ir, kadangi buvau užrakinta studijoje, negalėjau išslinkti ant viršutinės laiptų aikštelės ir pasiklausyti iš arčiau.

Marija Tins taip pat vaikštinėjo savo apartamentuose šalia sandėliuko. Namas buvo neramus, ir tas nerimas perėjo man. Prisiverčiau atsisėsti kėdėje su liūtų galvomis ir ėmiau laukti. Miegas manęs neėmė. Niekuomet dar nebuvau jautusis tokia budri.

Galiausiai Katarina ir Kornelija sugrįžo atgal į lovą, o Marija Tins liovėsi brazdėjusi už gretimų durų. Namas ėmė rimti, bet aš likau sėdėti savo kėdėje. Sėdėti buvo kur kas lengviau nei daryti tai, ką turėjau padaryti. Kai daugiau atidėlioti nebegalėjau, atsikėliau ir pirmiausia dirstelėjau į paveikslą. Visa, ką dabar pajėgiau jame matyti, buvo didelė juoda dėmė ten, kur turi būti auskaras, ir žinojau, kad toji tuštuma turi būti užpildyta.

Aš paėmiau savo žvakę, sandėlyje susiradau veidrodį ir užlipau aukštyn į mansardą. Pastačiau veidrodį ant dažų gamybos stalelio ir atrėmiau jį į sieną; šalia veidrodžio pastačiau žvakę. Tuomet išsitraukiau savo adatų dėžutę ir, išėmusi iš jos ploniausią adatą, įkišau jos smaigalį į žvakės liepsną. Po to atidariau gvazdikėlių aliejaus buteliuką, tikėdamasi, kad jo turinys trenks dumblu, pelėsiais ar pūvančiais lapais, kvapu, dažnai būdingu vaistams. Tačiau kvapas buvo visiškai kitoks nei aš tikėjausi — saldus ir nepažįstamas, šiek tiek primenantis tą, kurį skleidžia medaus pyragaičiai, palikti saulėkaitoje. Aliejus buvo atgabentas iš toli, iš tų vietų, kur Fransas gal nuplaukia savo laivais. Keletą lašų aliejaus iškračiau ant skudurėlio ir patepiau savo kairiosios ausies spenelį. Vaistininkas buvo teisus — kai po keleto minučių vėl paliečiau tą ausies spenelį, jis atrodė nejautrus, tarytum nepridengtomis ausimis ilgokai pabuvus šaltyje.

Ištraukiau adatą iš liepsnos ir palaukiau, kol jos skaisčiai raudonas galiukas pavirs blyškiai oranžiniu, o paskui — juodu. Pasilenkusi ties veidrodžiu, kurį laiką žvelgiau į save. Mano akys žvakės šviesoje atrodė drėgnos, kupinos baimės.

Daryk tai greitai, dingtelėjo man į galvą. Laukimas nieko nepadės.

Ištempiau ausies spenelį ir vienu staigiu judesiu persmeigiau adatą per jį kiaurai.

Prieš pat nualpdama pagalvojau, kad visuomet svajojau turėti perlų auskarus.

Kiekvieną naktį patepdavau savo ausies spenelį aliejumi ir įkišdavau per angą vis didesnę adatą, kad skylė neužaugtų. Ypatingų problemų nebuvo tol, kol sykį ausis pasigavo infekciją ir ėmė tinti. Tuomet, kiek gvazdikėlių aliejaus aš betepdavau ant ausies, mano akys, kišant adatą per skylę, plūsdavo ašaromis. Neįsivaizdavau, kaip man pavyks įsegti auskarą nenualpstant dar kartą.

Džiaugiausi bent jau tuo, kad mano ausis dengė kykas ir niekas nematė ištinusio ir raudono spenelio. Ausis man tvinkčiodavo tiek lenkiantis prie garuojančių skalbinių, tiek grūdant spalvas, tiek sėdint bažnyčioje su Pėteriu ir savo tėvais.

Tvinkčiojo ir tuomet, kai van Reivenas vieną rytą užklupo mane kieme džiaustančią skalbinius ir mėgino nusmaukti mano suknelę per pečius bei atidengti krūtinę.

— Tu neturėtum man priešintis, mergyte, — sumurmėjo, kai ėmiau nuo jo trauktis. — Tau tai patiks kur kas labiau, jei nesipriešinsi. Be to, tu juk žinai, aš vis vien tave turėsiu, kai gausiu tavo paveikslą. — Jis prispaudė mane prie sienos ir nuleido galvą man prie krūtinės, lūpomis ieškodamas krūtų ir siekdamas jas išlaisvinti iš suknelės.

— Taneke! — sušukau desperatiškai, veltui tikėdamasi, kad ji taip anksti jau bus grįžusi iš kepėjo.

— Ką čia veikiate?

Į mus iš tarpdurio žvelgė Kornelija. Niekuomet nesitikėjau, kad kada nors nudžiugsiu ją išvydusi.

Van Reivenas pakėlė galvą ir žengtelėjo atgal.

— Mes žaidžiame žaidimą, miela mergyte, — šypsodamasis

atsakė jis. — Tokį mažą žaidimėlį. Tu irgi jį žaisi, kai šiek tiek paaugsi. — Jis išlygino savo apsiaustą ir nuėjo paskui ją vidun.

Aš negalėjau pažvelgti Kornelijai į akis. Drebančiomis rankomis užsitempiau suknelę ir perbraukiau delnais prijuostę. Kai galiausiai pakėliau akis, mergaitės nebebuvo.

Atsikėlusi savo aštuonioliktojo gimtadienio rytą, aš kaip paprastai išvaliau studiją. Koncertą vaizduojantis paveikslas buvo užbaigtas — po keleto dienų van Reivenas ateis jo pasižiūrėti ir pasiimti. Nors dabar man to daryti ir nebereikėjo, vis dar rūpestingai valydavau paveikslo sceną, šluostydavau dulkes nuo klavesino, smuiko, kontraboso, drėgnu skudurėliu nubraukdavau staltiesę, nusvidindavau laiptus, kruopščiai nušveisdavau pilkas ir baltas grindų plyteles.

Šis paveikslas man patiko ne taip kaip kiti jo darbai. Nors turėjo būti vertingesnis, nes jame buvo trys figūros, aš labiau mėgau tuos jo paveikslus, kuriuose vaizduojama po vieną moterį — jie buvo švaresni, ne tokie komplikuoti. Pastebėjau, kad man nesinori ilgai žiūrėti į tą paveikslą ar mėgint suprasti, ką galvoja jame vaizduojami žmonės.

Svarsčiau, koks bus jo kitas kūrinys.

Virtuvėje uždėjau puodą su vandeniu ant ugnies ir paklausiau Tanekės, ko ji nori parnešti iš mėsininko. Ji šlavė laiptus ir gatvės plyteles priešais namą.

— Jautienos šoninės, — atsakė pasirėmusi ant šluotos. — Kodėl nepavalgius ko nors skanaus? — Ji patrynė delnu savo strėnas ir suaimanavo. — Gal valgis leis man pamiršti savo skausmus.

— Vėl tavo nugara? — aš stengiausi būti lipšni, nors ir žinojau, kad Tanekei nugarą skauda jau seniai. Tarnaitės nugara visuomet būna ta kūno dalis, kuri nukenčia labiausiai. Toks tarnaitės gyvenimas.

Merta su manimi nuėjo į mėsos prekyvietę, ir aš buvau tuo patenkinta — po to vakaro skersgatvyje ėmiau baimintis likti viena su Pėteriu sūnumi. Nebuvau tikra, kaip jis su manimi elgtųsi mums esant vienu du. O man esant su Merta jam teks skrupulingai kontroliuoti savo žodžius bei veiksmus.

Tačiau Pėterio sūnaus nebuvo — tik tėvas, kuris, mane pamatęs, plačiai išsišiepė.

— Ak, tarnaitė švenčia gimtadienį! — sušuko jis. — Tau turėtų būti svarbi diena.

Merta nustebusi pažvelgė į mane. Aš namiškiams nebuvau minėjusi apie savo gimtadienį — nemačiau jokio reikalo.

— Et, argi tai svarbu, — atkirtau jam.

— Mano sūnus kalbėjo ką kita. Jis dabar išbėgęs su reikalais. Su kažkuo susitikti. — Pėteris tėvas mirktelėjo. Man kraujas ėmė stingti gyslose. Jis kažką nesakydamas sakė — kažką, ką aš turėjau suprasti pati.

— Prašyčiau patį gražiausią jautienos šoninės gabalą, — tariau nusprendusi ignoruoti jo užuominas.

— Tai vis dėlto švenčiate? — Pėteris tėvas niekuomet neleisdavo pokalbio temai nukrypti į šalį ir stengdavosi „ištempti“ ją kuo ilgiau.

Aš neatsakiau. Tylėdama laukiau, kol jis mane aptarnaus, tuomet įsidėjau jautieną į savo kibirėlį ir nusigręžiau eiti šalin.

— Ar šiandien tikrai tavo gimtadienis, Grėte? — sušnibždėjo Merta, mums palikus mėsos prekyvietę.

— Taip.

— Kiek tau sukako?

— Aštuoniolika.

— Kodėl aštuoniolika yra taip svarbu?

— Visiškai nesvarbu. Tu neklausyk, ką jis sako. Kvailas senis.

Neatrodė, kad mano žodžiai būtų Mertą įtikinę. Neįtikinau jais ir savęs pačios. Jo plepalai kažką sudrumstė mano sąmonėje.

Visą rytą aš virinau ir skalavau skalbinius. Mano mintys, sėdint prie verdančio katilo, blaškėsi ties daugeliu dalykų. Aš galvojau, kur galėtų būti Fransas ir ar mano tėvai jau girdėjo, jog jis paliko Delftą. Galvojau apie tai, ką norėjo pasakyti Pėteris tėvas ir kur buvo išėjęs Pėteris sūnus. Prisiminiau tą pastarąjį vakarą, kai su Pėteriu buvau skersgatvyje. Mąsčiau apie manąjį paveikslą — kada jis bus užbaigtas, kas man bus paskui. Ausis visą laiką tvinkčiojo; kai tik pakrutindavau galvą, ją varstė skausmas.

Manęs pakviesti atėjo Marija Tins.

— Palik savo skalbimą, mergyte, — išgirdau ją sakant man už nugaros. — Jam reikia tavęs viršuje. — Ji stovėjo tarpduryje, kažką kratydama saujoje.

Aš sutrikusi atsistojau.

— Dabar, ponia?

— Taip, dabar. Nekoketuok su manimi, mergyte. Tu pati žinai, kam jis tave kviečia. Katarina šį rytą išėjusi, ir dabar, kai jos laikas artinasi, ji ilgai neužgaiš. Ištiesk savo ranką.

Aš nusausinau ranką į prijuostę ir ištiesiau ją Marijai Tins. Ji man į delną įdėjo porą auskarų su perlais.

— Imk juos ir neškis į viršų. Greitai!

Negalėjau pasijudinti iš vietos. Delne laikiau du lazdyno riešuto didumo perlus, savo forma primenančius vandens lašą. Jie buvo sidabriškai pilkos spalvos, kurios neprarado netgi apšviesti saulės, o nuo jos kiekvieno jų viduryje spindėjo po mažą akinamai baltą taškelį. Perlus aš jau buvau lietusi — jų vėrinį kartais tekdavo nešti aukštyn van Reiveno žmonai ir apjuosti apie jos kaklą arba padėti ant stalo. Bet niekuomet jų nesinešiau sau.

— Eik, eik, mergyte, — nekantriai suniurnėjo Marija Tins. — Katarina gali sugrįžti anksčiau nei žadėjo.

Aš išsvirduliavau į koridorių, palikdama neišgręžtus skalbinius. Lipau laiptais, akimis lydima Tanekės, kuri grįžo nešina vandeniu iš kanalo, ir Aleidis bei Kornelijos, kurios koridoriuje žaidė marmuriniais rutuliukais. Visos jos pakėlusios galvas žiūrėjo į mane.

— Kur eini? — paklausė Aleidis; jos pilkos akys žibėjo iš susidomėjimo.

— Į mansardą, — kuo švelniau atsakiau aš.

— Ar mes galime eiti su tavimi? — paklausė Kornelija su pašaipa balse.

— Ne.

— Mergaitės, jūs trukdote man praeiti, — suniurnėjo Tanekė sprausdamasi pro jas; veidas jos buvo niūrus.

Studijos durys buvo atviros. Įėjusi vidun, aš kietai suspaudžiau lūpas, jausdama virpėjimą po krūtine. Įėjusi uždariau paskui save duris.

Jis manęs laukė. Ištiesiau ranką ir įdėjau auskarus *jam* į delną. *Jis* nusišypsojo.

— Eik ir susitvarkyk savo galvos apdangalą.

Nuėjau į sandėliuką ir persirengiau. Ir šį kartą *jis* neatėjo pažiūrėti į mano plaukus. Grįžusi dirstelėjau į kabantį ant sienos paveikslą „Suvedžiotoja". Vyriškis šypsojosi jaunajai moteriai su tokia veido išraiška, tarytum turguje maigytų kriaušes ir žiūrėtų, kuri iš jų labiausiai prinokusi. Aš nevalingai pasipurčiau.

Jis laikė pakėlęs auskarą, suėmęs jį už vielutės. Auskaras atspindėjo nuo lango sklindančią šviesą, sutelkdamas ją į mažytį skaisčiai baltos spalvos taškelį.

— Štai, Grėte, — pasakė *jis* įteikdamas auskarą man.

— Grėte! Grėte! Kai kas atėjo ir nori su tavimi pasikalbėti! — pasigirdo Mertos šūksnis nuo laiptinės apačios.

Aš priėjau prie lango. *Jis* taip pat atsistojo prie lango šalia manęs ir abudu pažvelgėme žemyn.

Apačioje prie durų stovėjo Pėteris sūnus, sukryžiavęs ant krūtinės rankas. Dirstelėjęs aukštyn, išvydo mus abu, stovinčius vienas šalia kito prie lango.

— Eikš žemyn, Grėte, — pašaukė jis. — Aš noriu su tavimi pasikalbėti. — Buvo matyti, kad iš šios vietos jo neįstengtų pajudinti niekas.

Atsitraukiau nuo lango.

— Atleiskite, pone, — pasakiau jam tyliu balsu. — Aš ilgai neužtruksiu. — Ir išskubėjau į sandėliuką, kur skubiai nusivyniojau galvos apdangalą ir užsidėjau savąjį kyką. Man žingsniuojant per studiją durų link, *jis* tebestovėjo prie lango atsukęs man nugarą.

Mergaitės sėdėjo viena eile ant suolo ir neslėpdamos susidomėjimo spoksojo į Pėterį, kuris savo ruožtu žvelgė į jas.

— Eikime už kampo, — sušnibždėjau aš, pasukdama Molenporto link. Pėteris nepasekė man iš paskos, bet ir toliau stovėjo sukryžiavęs rankas ant krūtinės.

— Ką tu ten dėvėjai ant galvos? — paklausė jis.

Aš sustojau ir atsigręžiau atgal.

— Savo kyką.

— Ne, jis buvo mėlynas ir geltonas.

Mus sekė penkios poros akių — ant suolo mergaitės, už lango *jis*. Netrukus tarpduryje pasirodė Tanekė — taigi stebėtojų jau buvo šešetas.

— Prašau, Pėteri, — sušvokščiau aš. — Paėjėkime truputį į šalį.

— Tai, ką aš turiu pasakyti, gali būti pasakyta kiekvieno akivaizdoje. Aš neturiu ko slėpti. — Jis krestelėjo galvą, o jo šviesios garbanos išsidraikė aplink ausis.

Supratau, kad jo nutildyti nepavyks. Jis pasakys tai, ko aš labiausiai baiminausi kad nepasakytų jų visų akivaizdoje.

Pėteris nekėlė balso, bet jo žodžius girdėjome visi.

— Šį rytą aš kalbėjausi su tavo tėvu, ir jis sutiko, kad dabar, kai tau aštuoniolika, mudu galime tuoktis. Tu gali palikti šiuos namus ir ateiti pas mane. Jau šiandien.

Aš pajutau, kaip mano veidą išmuša karštis — nebuvau tikra, ar iš pykčio, ar iš gėdos. Visi laukė, ką pasakysiu.

Giliai įkvėpiau.

— Čia ne vieta kalbėti apie tokius dalykus, — rūsčiai atkirtau jam. — Apie tai kalbama ne gatvėje, kaip darome mes. Tu padarei klaidą ateidamas čia. — Ir nelaukdama jo atsakymo pasukau atgal vidun. Jis atrodė sutrikęs.

— Grėte! — sušuko man įkandin.

Aš prasispraudžiau pro Tanekę, kuri pasakė vieną vienintelį žodį — taip tyliai, kad aš suabejojau, ar teisingai ją išgirdau:

— Kalė.

Vėl užbėgau laiptais aukštyn į studiją. Kai uždariau duris, *jis* tebestovėjo prie lango.

— Atleiskite, pone, — tariau *jam*. — Aš tik pasikeisiu galvos apdangalą.

— Jis vis dar čia, — pasakė neatsisukdamas.

Grįžusi į studiją iš sandėliuko, vėl prisiartinau prie lango, tik neatsistojau prie jo per arti, kad Pėteris manęs vėl nepamatytų apsigaubusios galvą mėlynu ir geltonu audeklu.

Šeimininkas jau žiūrėjo nebe į gatvę, o į naujosios bažnyčios bokštą. Aš pažvelgiau žemyn — Pėterio gatvėje nebebuvo.

Atsisėdau į savo vietą krėsle su liūtų galvomis ir ėmiau laukti.

Kai *jis* pagaliau atsigręžė į mane, *jo* akys slypėjo po kauke. Suvokti, ką galvoja, buvo sunkiau nei bet kada.

— Taigi tu paliksi mus, — pasakė *jis*.

— Oi pone, aš nežinau. Nekreipkite dėmesio į žodžius, pasakytus gatvėje, kaip tai padarė jis.

— Ar tu už jo ištekėsi?

— Prašau, neklausinėkite manęs apie jį.

— Taip, tikriausiai aš neturėčiau to daryti. Ką gi, pradėkime dar kartą. — *Jis* ištiesė ranką sau už nugaros ir, nuo spintelės viršaus paėmęs auskarą, ištiesė jį man.

— Aš noriu, kad tai padarytumėte jūs. — Nė nebuvau pagalvojusi, kad kada nors galėsiu būti tokia drąsi.

Nesitikėjo to ir *jis*. *Jo* antakiai pakilo aukštyn, o burna prasivėrė lyg ką sakyti, bet taip nieko ir nepasakė.

Jis žengė artyn prie krėslo. Mano žandikauliai susirakino, bet pavyko išlaikyti galvą tiesiai ir nepradėt virpėti. *Jis* ištiesė ranką ir švelniai palietė mano ausies spenelį.

Aš žioptelėjau, tarytum sulaikydama kvėpavimą prieš nerdama į vandenį.

Jis patrynė ištinusį ausies spenelį tarp nykščio ir rodomojo piršto ir jį ištempė. Kita ranka įkišo vielutę į skylę ausyje ir vienu judesiu prastūmė ją kiaurai. Skausmas lyg ugnies liežuvis pervėrė mano ausį ir pripildė akis ašarų.

Savo rankos *jis* neatitraukė. *Jo* plaštakos nuslydo mano kaklu palei žandikaulį. Po to — veidu, skruostu aukštyn, nykščiu nubraukdamos ašaras, ištryškusias man iš akių. Po akimirkos *jo* nykštys nuslydo mano apatine lūpa. Aš ją lyžtelėjau ir pajutau druskos skonį.

Tuomet užmerkiau akis. *Jis* atitraukė pirštus nuo mano veido. Kai vėl atsimerkiau, jau buvo sugrįžęs prie savojo molberto ir paėmęs į rankas paletę.

Sėdėjau savo kėdėje ir pro petį žvelgiau į *jį*. Mano ausis degte degė, nes spenelį ir žaizdą tempė perlo svoris. Negalėjau galvoti apie nieką daugiau, tik apie *jo* pirštus man ant kaklo, *jo* nykštį ant mano lūpų.

Jis žiūrėjo į mane, bet tapyti nesiskubino. Svarsčiau, apie ką galvoja.

Galiausiai *jis* vėl ištiesė ranką sau už nugaros.

— Tu turi įsisegti ir kitą, — pareiškė imdamas antrąjį auskarą ir tiesdamas jį man.

Akimirkai man užkando žadą. Norėjau, kad *jis* galvotų apie mane, o ne apie paveikslą.

— Kam? — galiausiai išlemenau. — Juk kito auskaro paveiksle nematyti.

— Tu turi įsisegti juos abu, — neatlyžo *jis*. — Dėvėti pozuojant tik vieną — kažkas panašaus į farsą.

— Bet... mano antroji ausis nepradurta, — virpančiu balsu vos išlemenau.

— Tuomet turi tuo pasirūpinti, — pasakė tebetiesdamas man auskarą.

Aš ištiesiau ranką ir paėmiau auskarą. Ryžausi tam tik dėl *jo*. Išsitraukiau adatą bei gvazdikėlių aliejų ir pradūriau kitą savo ausį. Nei šaukiau, nei alpau, neišleidau nė garso. Po to visą rytą sėdėjau ir pozavau, o *jis* tapė tą auskarą, kuris buvo *jam* matomas. Kitas perlas, kurio nematė, deginte degino mano ausį.

Skalbiniai, mirkstantys virtuvėje, aišku, atšalo, vanduo tapo pilkas. Virtuvėje barškinosi Tanekė, lauke šūkavo mergaitės, o mes sėdėjome už uždarytų durų ir žiūrėjome vienas į kitą. *Jis* mane tapė.

Kai galiausiai *jis* padėjo į šalį savo teptuką ir paletę, aš neskubėjau pakeisti padėties, nors nuo žiūrėjimo skersomis man skaudėjo akis. Nenorėjau judėti iš vietos.

— Jau viskas, — pasakė *jis* prislopintu balsu. Tuomet nusigręžė ir ėmė valyti savo paletę mentele ir skudurėliu. Aš žiūrėjau į mentelę — ant jos matėsi baltų dažų pėdsakai.

— Nusiimk auskarus ir atiduok juos Marijai Tins, kai nusileisi žemyn, — pridūrė *jis*.

Aš tylutėliai pravirkau. Nežiūrėdama į jį atsikėliau ir nuėjau į sandėliuką, kur pirmiausia nusivyniojau nuo galvos mėlyną ir geltoną audeklą. Palaukiau minutėlę paskleidusi plaukus ant pečių, bet

jis neatėjo. Dabar, kai paveikslas buvo užbaigtas, *jam* manęs nebereikėjo.

Pažvelgiau į save mažame veidrodėlyje ir išvėriau auskarus. Abi skylės mano ausų speneliuose kraujavo. Nusausinau jas audeklo gabalėliu, paskui susirišau plaukus ir juos bei ausis paslėpiau po kyku, palikdama raiščių galiukus maskatuoti po smakru.

Kai išėjau iš sandėliuko, *jo* jau nebuvo. *Jis* išėjo palikęs man atviras studijos duris. Akimirką šovė galvon mintis pažvelgti į paveikslą ir pamatyti, kaip aš atrodau su auskaru ausyje. Tačiau nusprendžiau palaukti iki nakties, kai galėsiu patyrinėti paveikslą nesibaimindama, kad kas nors netikėtai įeis.

Perėjau per studiją ir uždariau duris.

Visuomet gailėjausi dėl šio savo sprendimo. Man taip ir nepavyko kaip reikiant pasižiūrėti į užbaigtąjį paveikslą.

Katarina sugrįžo praėjus vos kelioms minutėms po to, kai aš atidaviau auskarus Marijai Tins ir ši tučtuojau padėjo juos į brangenybių dėžutę. Nuskubėjau į virtuvę padėti Tanekei ruošti pietus. Ji nežiūrėjo tiesiai į mane, bet varstė kreivais žvilgsniais, vis papurtydama galvą.

Jo prie pietų stalo nebuvo — kažkur išėjęs. Po pietų, kai sutvarkėme stalą, aš sugrįžau atgal į kiemą užbaigt skalauti skalbinius. Turėjau iš kanalo atsinešti naujo vandens ir jį pašildyti. Man dirbant Katarina miegojo didžiojoje menėje. Marija Tins rūkė ir rašė laiškus Nukryžiavimo kambaryje. Tanekė sėdėjo ant laukujų durų slenksčio ir siuvo. Merta siuvinėjo atsisėdusi ant suolelio ir parietusi po juo kojas. Šalimais Aleidis ir Lisbetė rūšiavo savo kriauklių kolekciją.

Kornelijos nebuvo matyti.

Džiaudama prijuostę ant virvės, išgirdau Mariją Tins klausiant:

— Kur tu eini?

Greičiau jos balso tonas nei žodžiai privertė mane liautis dirbus ir suklusti. Jos balse buvo justi nerimas.

Aš įsliūkinau vidun ir nužingsniavau koridoriumi. Marija Tins stovėjo laiptų papėdėje ir žiūrėjo aukštyn. Tanekė stovėjo ant laukujų

durų slenksčio, kur buvo praleidusi, matyt, didžiąją dalį dienos, ir žiūrėjo į savo ponią. Girdėjau laiptų girgždesį ir kažką sunkiai alsuojant. Tai Katarina ropštėsi laiptais aukštyn.

Tuo momentu aš supratau, kas tuoj turi įvykti — jai, *jam*, man.

Tenai Kornelija, dingtelėjo man. Ji veda savo motiną pažiūrėti paveikslo.

Aš galėjau nutraukti laukimo kančią. Galėjau išeiti tą pačią akimirką, išeiti pro duris palikusi nebaigtus doroti skalbinius, išeiti neatsigręždama atgal. Bet negalėjau pasijudinti iš vietos. Stovėjau sustingusi, lygiai kaip Marija Tins laiptinės papėdėje. Ji taip pat žinojo, kas tuojau atsitiks, ir negalėjo sutrukdyti.

Aš suklupau ant grindų. Marija Tins matė mane, bet nieko nesakė. Ji ir toliau nerimastingai žiūrėjo į viršų. Galų gale laiptų girgždesys liovėsi, ir mes išgirdome garsų Katarinos beldimą į studijos duris. Marija Tins paskubomis užbėgo laiptais iš paskos. Aš likau klūpoti ant grindų; jaučiausi pernelyg nusilpusi, kad atsikelčiau. Tanekė stovėjo tarpduryje, užstodama šviesą. Sukryžiavusi rankas ant krūtinės, ji bereikšmiu veidu stebėjo mane.

Netrukus pasigirdo įniršio šūksnis, kurį lydėjo garsių balsų šurmulys, tačiau jis greitai pritilo.

Laiptais žemyn nusileido Kornelija.

— Mama nori, kad tėtis sugrįžtų namo, — pareiškė ji Tanekei.

Tanekė žengė atgal į lauką ir, atsigręžusi suolo link, paliepė Mertai:

— Eik į gildiją ir surask savo tėvą. Greitai. Pasakyk jam, kad skubiai sugrįžtų, nes yra svarbus reikalas.

Kornelija apsižvalgė aplinkui. Kai pamatė mane, jos veidas nušvito. Nuo klūpojimo sustingusiomis kojomis išsvirduliavau atgal į kiemą. Man neliko daugiau ką daryti kaip tik toliau džiaustyti skalbinius ir laukti.

Kai *jis* sugrįžo, akimirkai man buvo kilusi mintis, kad *jis* gali ateiti ir susirasti mane kieme, pasislėpusią tarp džiaustomų skalbinių. Tačiau to *jis* nepadarė — išgirdau *jį* lipant laiptais aukštyn, o paskui įsivyravo tyla.

Atsišliejau į šiltą plytų sieną ir pažvelgiau aukštyn. Buvo skaisti,

saulėta diena, dangus — pašaipiai mėlynos spalvos. Tai buvo diena, kai gatvėmis lakstо džiugiai krykštaujantys vaikai, kai poros išeina pro vartus iš miesto ir leidžiasi tolyn pro malūnus bei kanalų krantais, kai senyvos moterys užmerkusios akis sėdi ant suolelių ir mėgaujasi saulės šiluma. Mano tėvas dabar tikriausiai irgi sėdi ant suolelio priešais savo namą, atsukęs veidą saulės spinduliams. Galimas daiktas, rytoj vėl bus žvarbu ir šalta, bet šiandien yra tikras pavasaris.

Jie atsiuntė Korneliją pakviesti manęs. Kai ji pasirodė tarp kabančių skalbinių ir pažvelgė į mane su žiauraus pasitenkinimo kupina šypsena, aš panorau skelti jai antausį, kaip kad padariau pirmą savo buvimo čionai dieną. Tačiau to nepadariau — tiesiog sėdėjau pasidėjusi rankas ant kelių bei nuleidusi pečius ir žiūrėjau į jos nebylų džiūgavimą. Raudonuose jos plaukuose saulė išryškino auksines sruogas — josios motinos palikimą.

— Tave kviečia į viršų, — pasakė ji šaltu balsu. — Jie nori pasikalbėti su tavimi. — Ji apsisuko ir spruko atgal vidun.

Aš pasilenkiau ir nuvaliau nuo savo bato purvo gurinėlį. Tuomet atsistojau, perbraukiau ranka sau per suknelę ir prijuostę, kietai surišau savojo kyko raištelius, sukaišiodama po juo palaidas sruogeles. Aplaižiau lūpas ir, kietai jas suspaudusi, giliai atsikvėpiau ir nusekiau Kornelijai įkandin.

Katarina buvo ką tik verkusi: jos nosis buvo paraudusi, akys užtinusios. Ji sėdėjo ant kėdės, kurią *jis* dažniausiai laikydavo šalia savo molberto, — dabar ji buvo atitraukta link sienos ir *jo* spintelės, kurioje laikydavo savo teptukus ir mastikiną. Kai aš pasirodžiau, ji, sunkiai remdamasi rankomis, pasikėlė ir atsistojo, aukšta ir plati. Nors ir žiūrėjo į mane, bet nekalbėjo. Tik suėmė rankomis savo pilvą ir taip stovėjo perkreipusi veidą.

Marija Tins stovėjo šalia molberto atrodydama rimta, bet sykiu ir nekantri, tarytum jos būtų laukę kiti, svarbesni reikalai.

Jis stovėjo šalia savo žmonos; *jo* veidas buvo be jokios išraiškos, rankos nuleistos, akys nukreiptos į paveikslą. *Jis* laukė, kol kas nors — Katarina, Marija Tins ar aš — prabils.

Aš sustojau beveik tarpduryje. Kornelija stovėjo man už nugaros. Iš tos vietos, kur buvau, paveikslo matyti negalėjau.

Pirmiausia prašneko Marija Tins.

— Nagi, mergyte, mano duktė nori žinoti, kaip atsitiko, kad tu dėvėjai jos auskarus. — Ji tai pasakė tokiu tonu, tarytum nesitikėtų, jog aš ryšiuosi jai atsakyti.

Aš atidžiai žvelgiau į jos susiraukšlėjusį veidą. Ji nesirengė prisipažinti padėjusi man paimti auskarus. Žinojau, kad to nesirengia daryti ir *jis*. Nežinojau ką sakyti, todėl tylėjau.

— Ar tu pavogei raktą nuo mano brangenybių dėžutės ir paėmei mano auskarus? — Katarina kalbėjo taip, tarytum pati save stengtųsi įtikinti savo žodžių teisingumu. Jos balsas buvo netvirtas.

— Ne, ponia. — Nors ir žinojau, kad visiems taps lengviau, jei pasakysiu auskarus pavogusi, tačiau apie save meluoti negalėjau.

— Nemeluok man. Tarnaitės visada vagiliauja. Tu paėmei mano auskarus!

— Ar jų dabar dėžutėje nėra, ponia?

Akimirką Katarina atrodė sutrikusi tiek dėl klausimo turinio, tiek dėl to, kad aš apskritai išdrįsau jos klausti. Suprantama, kad po to, kai pamatė paveikslą, ji nebuvo tikrinusi savo brangenybių dėžutės. Todėl negalėjo žinoti, ar auskarai ten yra, ar jų nėra. Bet jai nepatiko, kad aš uždavinėju klausimus.

— Tylėk, vagile. Būsi įmesta į kalėjimą, — sušnypštė ji, — ir metų metus nematysi saulės šviesos. — Jos veidą vėl iškreipė skausmo grimasa. Jai buvo kažkas negerai.

— Bet, ponia...

— Katarina, tu neturi nervintis, — nutraukė mane *jis*. — Van Reivenas paims šį paveikslą, kai tik jis išdžius, ir tu galėsi išmesti jį iš savo galvos.

Jis taip pat nenorėjo, kad aš prašnekčiau. Atrodo, to nenorėjo nė vienas. Aš apskritai nežinojau, kodėl jie mane pasikvietė į viršų, jei taip bijojo to, ką galėčiau pasakyti.

Aš galėjau pasakyti: „O kaip jūs vertintumėte tai, kad *jis* daugybę valandų žvelgė į mane tapydamas paveikslą?“

Arba galėjau pasakyti: „O kaip paaiškintumėte tai, kad jūsų

motina ir jūsų vyras manipuliavo jūsų daiktais jums už nugaros ir jus apgaudinėjo?"

Arba galėjau pasakyti paprasčiausiai: „Jūsų vyras palietė mane čia, šiame kambaryje".

Jie nežinojo, kas man gali nuslysti nuo liežuvio.

Katarina nebuvo kvaila. Ji žinojo, kad tikroji problema slypi ne auskaruose. Ji norėjo, kad būtų būtent taip, ir mėgino visą reikalą suvesti į menamą auskarų vagystę, bet negalėjo. Tuomet atsigręžė į savo vyrą.

— Kodėl, — paklausė ji, — kodėl tu niekuomet nenutapei manęs?

Jiedu žiūrėjo vienas į kitą, ir mane vėl pribloškė tai, kad ji yra pastebimai aukštesnė už *jį* ir tam tikra prasme stambesnė.

— Tu ir vaikai nesate štai šio pasaulio dalis, — atsakė *jis*. — Jūs neturite ja būti.

— O ji turi? — spigiai suriko ji, galva mostelėdama mano pusėn.

Jis tylėjo. Troškau, kad Marija Tins, Kornelija ir aš šiuo metu būtume virtuvėje ar Nukryžiavimo kambaryje, ar kur nors turguje. Vyrui aiškintis su savo žmona dera vieniems — dviese.

— Ir dar su mano auskarais?

Jis tebetylėjo, o ta tyla suerzino Katariną dar labiau nei galimi žodžiai. Ji ėmė šaukti kratydama galvą taip, kad jos šviesios garbanos šokinėte šokinėjo aplink ausis.

— Aš nepakęsiu šito savo namuose! — pareiškė ji. — Nepakęsiu! — Ir paklaikusiu žvilgsniu apsidairė aplinkui. Kai jos akys nukrypo į mastikiną, mano kūnu perbėgo drebulys. Žengtelėjau priekin tą pačią akimirką, kai ji žengė prie spintelės ir griebė įrankį. Sustojau nežinodama, ką ji darys toliau.

Tačiau *jis* žinojo. *Jis* pažinojo savo žmoną. Jai besiartinant prie paveikslo, žengė drauge su ja. Ji veikė staigiai, bet *jis* buvo greitesnis — nutvėrė ją už riešo tuo metu, kai žybčiojančio įrankio geležtė jos rankoje jau leidosi ant drobės. *Jis* sustabdė jos ranką prieš pat ašmenims paliečiant mano akį. Iš tos vietos, kur dabar stovėjau, mačiau išplėstą savo akį, ką tik nutapytą žibantį auskarą ir virš paveikslo

pakibusį blykčiojantį mastikiną. Katarina nenorėjo pasiduoti, bet *jis* tvirtai laikė jos riešą, laukdamas, kol ji išmes įrankį. Staiga ji suaimanavo. Sviedusi jį į šalį, stvėrėsi sau už pilvo. Peilį primenantis įrankis nuslydo grindų plytelėmis man prie kojų. Nustojęs slysti, vis dar sukosi ir sukosi ratu, ir mes visi žiūrėjome į jį. Kai galiausiai liovėsi suktis, jo geležtės smaigalys buvo nukreiptas tiesiai į mane.

Aš turiu jį pakelti. Tam ir yra skirtos tarnaitės — pakelti savo ponų ir ponių numestus daiktus ir padėti juos atgal į vietą.

Pažvelgiau į *jį* ir akimis susitikau su *juo*, ilgam išlaikydama *jo* pilkų akių žvilgsnį. Žinojau, kad šitaip vienas į kitą žiūrime paskutinį kartą. Kitiems į veidą nepažvelgiau.

Man pasirodė, kad *jo* akyse matau užuojautą.

Aš nepakėliau įrankio. Apsisukau ir išėjau iš kambario, nusileidau laiptais žemyn ir žengiau per slenkstį, pastumdama į šalį Tanekę. Išėjusi į gatvės vidurį, nepažvelgiau atgal į vaikus, kurie, žinojau, dabar sėdi ant suolelio, nei į Tanekę, kuri dabar, be abejo, susiraukusi dėl to, kad ją pastūmiau; nepažvelgiau į langus, už kurių, galimas daiktas, stovi *jis*. Išėjusi į gatvę, leidausi bėgti. Perlėkusi visą Aude Langendeiko gatvę ir tiltą, atsidūriau Turgaus aikštėje.

Bėga tik vagys ir vaikai.

Pasiekusi aikštės centrą, sustojau iš plytelių išdėliotame žiede, kurio viduryje puikavosi aštuoniakampė žvaigždė. Kiekvienas jos spindulys rodė kryptį, kurią galėjau pasirinkti.

Galėjau grįžti atgal pas savo tėvus.

Galėjau mėsos prekyvietėje susirasti Pėterį ir jam pasakyti, kad sutinku už jo tekėti.

Galėjau eiti į van Reiveno namus — jis su šypsena mane įsileistų.

Galėjau eiti pas van Levenhuką ir prašyti manęs pasigailėti bei sušelpti.

Galėjau eiti į Roterdamą ieškoti Franso.

Galėjau eiti kur kojos veda, toli toli nuo čia.

Galėjau grįžti atgal į Popiežininkų kampą.

Galėjau eiti į naująją bažnyčią ir melstis prašydama Dievo patarimo.

Stovėjau žvaigždės centre, sukausi ratu ir galvojau.

Pagaliau priėmiau sprendimą — tą sprendimą, kurį jaučiau privalanti priimti. Pastačiau kojas ant apskritimo tiksliai tame taške, į kurį buvo nukreiptas žvaigždės spindulys, ir tvirtai nužingsniavau ta kryptimi.

1676

Kai pažvelgusi aukštyn pamačiau ją, vos neišmečiau peilio iš rankų. Nebuvau jos mačiusi ištisus dešimt metų. Ji atrodė beveik nepasikeitusi, nors buvo šiek tiek pastambėjusi ir, be senų randų, vienoje jos veido pusėje atsiradę naujų. Merta, kuri kartkartėmis užeidavo manęs aplankyti, man buvo pasakojusi apie nelaimingą atsitikimą virtuvėje — kaip kepama avienos šlaunis „spjovė" jai į veidą karštais riebalais.

Ji niekuomet nepasižymėjo meistrišku sugebėjimu kepti mėsą.

Stovėjo ji gan atokiai nuo manęs, tad buvo neaišku, ar išties atėjo manęs aplankyti, ar vedama kitų tikslų. Buvo aišku, kad tikrai neatėjo pasiteirauti, kaip man sekasi. Dešimt metų jai pavyko sėkmingai išvengti susitikimo su manimi palyginti nedideliame mieste. Man nė sykio nepasitaikė su ja susidurti kaktomuša nei turguje ar mėsos prekyvietėje, nei palei kurį nors iš miestą vagojančių kanalų. O Aude Langendeiko gatve aš ir pati nevaikščiodavau.

Ji nenoromis prisiartino prie prekystalio. Aš padėjau ant jo savo peilį ir nusišluosčiau kruvinas rankas į prijuostę.

— Sveika, Taneke, — ramiai pasakiau, tarytum būčiau mačiusi ją vos prieš keletą dienų. — Kaip laikaisi?

— Ponia nori matyti tave, — bejausmiu balsu pranešė Tanekė, suraukusi kaktą. — Šiandien tu turi ateiti į mūsų namus.

Jau daug metų niekas į mane nesikreipė tokiu tonu. Pirkėjai reikliai pageidaudavo to ar ano, bet tai būdavo kas kita. Aš galėdavau jiems į toną atsikirsti, jei man nepatikdavo jų replikos.

— Kaip Marija Tins? — paklausiau stengdamasi išlikti mandagi. — O Katarina?

— Gerai, kiek įmanoma pagal tai, kas nutiko.

— Tikiuosi, kad joms pavyks įveikti bėdas.

— Mano ponia turėjo parduoti kai kuriuos daiktus, bet ji išmintingai paskirstė turtą. Vaikams vargo kęsti neteks. — Kaip ir anksčiau, Tanekė negalėjo susivaldyti nepagyrusi Marijos Tins; liaupsindavo kiekvienam, kas tik jos klausydavosi, net jei tai ją paskatindavo ir perdėtai gilintis į detales.

Dvi moterys, atsistojusios šalia Tanekės, laukė, kol aš jas aptarnausiu. Viena mano dalis troško, kad jų čia nebūtų, nes tuomet galėčiau užduoti jai daugiau klausimų, užvesti ją ant kelio ir paskatint atverti daugiau detalių, papasakoti apie daug įvairiausių mane dominančių dalykų. Bet kita mano dalis — būtent jautrioji dalis, kurią buvau savyje išsaugojusi per šitiek metų, — nenorėjo iš jos nieko girdėti.

Moterys nekantriai sukinėjosi šalia prekystalio, nes Tanekė stovėjo kaip uola ties pat jo viduriu, vis dar susiraukusi, bet jau švelnesne veido išraiška. Ji apžiūrinėjo priešais išdėstytus mėsos gabalus.

— Ar nori ką nors nusipirkti? — paklausiau jos.

Mano klausimas pažadino ją iš sąstingio.

— Ne, — suniurnėjo.

Jie dabar mėsą pirkdavo iš mėsininko, prekiaujančio tolimame prekyvietės gale. Kai tik aš ėmiau dirbti drauge su Pėteriu, jie taip staigiai pakeitė savo mėsininką, kad netgi liko neapmokėję skolų. Dar ir šiandien tebebuvo mums skolingi penkiolika guldenų. Pėteris jų niekuomet ir neprašė. „Tai kaina, kurią aš sumokėjau už

tave, — kartais jis erzindavo mane. — Dabar aš žinau, kiek kainuoja tarnaitė."

Tačiau šis jo erzinimas niekuomet nepriversdavo manęs juoktis.

Staiga pajutau, kaip mane už suknelės tampo maža rankutė, ir pažvelgiau žemyn. Tai mažasis Fransas, suradęs mane, įsikibo į sijoną. Aš paliečiau delnu jo viršugalvį su tokiomis pat kaip jo tėvo šviesiomis garbanomis.

— Štai kur tu, — tariau. — O kur Janas ir tavo močiutė?

Jis buvo dar per mažas, kad galėtų man atsakyti. Bet tą akimirką ir pati pamačiau savo motiną ir vyresnįjį sūnų, pro prekystalius besiartinančius manęs link.

Tanekė dirsčiojo tai į vieną, tai į kitą mano vaiką, ir jos veidas tolydžio darėsi vis atšiauresnis. Galiausiai ji metė į mane pagiežos kupiną žvilgsnį, bet nieko nepasakė. Po to žengtelėjo atgal, užlipdama ant kojos tiesiai jai už nugaros stovėjusiai moteriškei.

— Būtų gerai, jei ateitum šiandien po pietų, — pasakė ir apsisukusi nuėjo, man nespėjus nieko atsakyti.

Dabar jie turėjo vienuolika vaikų — Merta ir turgaus paskalos padėjo man nesunkiai sekti jų skaičių. Tačiau Katarina buvo praradusi kūdikį, kurį pagimdė mano išėjimo iš jų namų dieną. Ji gimdė pačioje studijoje, nes nebepajėgė nusileisti žemyn iki savo lovos. Kūdikis gimė mėnesiu anksčiau laiko ir buvo mažas bei liguistas. Jis mirė neilgai trukus po savo gimimo šventės. Žinojau, kad dėl jo mirties Tanekė kaltina mane.

Kartais aš mėgindavau įsivaizduoti *jo* studiją su Katarinos krauju ant grindų ir stebėdavausi, kaip po viso šito *jis* dar pajėgia tenai dirbti.

Janas pribėgo prie savo mažojo broliuko, ir abu, pasitraukę į šalį, ėmė vienas kitam spardyti kaulo gabaliuką.

— Kas tai buvo? — paklausė mano motina. Ji niekuomet nebuvo mačiusi Tanekės.

— Klientė, — atsakiau. Stengdavausi saugoti ją nuo informacijos, kuri, žinojau, gali sukelti įtampą. Po mano tėvo mirties ji kaip laukinis šuo ėmė baimintis bet kokių permainų.

— Ji nieko nepirko, — pastebėjo motina.

— Ne. Mes neturėjome to, ko jai reikėjo. — Ir aš nusisukau į kitą klientę, nelaukdama, kol motina užduos daugiau klausimų.

Pasirodė Pėteris su savo tėvu, dviese nešdami pusę jaučio. Jiedu numetė ją ant stalo už prekystalio ir stvėrėsi peilių. Janas ir mažasis Fransas liovėsi spardę kauliuką ir atbėgo pažiūrėti, kaip jie dirbs. Motina atsitraukė atgal — ji taip ir nepriprato matyti tokį didelį kiekį mėsos.

— Na, aš einu, — pasakė ji, imdama nuo žemės savąjį kibirėlį.

— Ar negalėtumei šiandien po pietų pažiūrėti berniukus? Aš turiu šiokių tokių reikalų.

— Kur tu eini?

Aš pakėliau antakius. Anksčiau buvau ne kartą priekaištavusi savo motinai, kad ji užduoda per daug klausimų. Ji paseno ir tapo perdėtai įtari, taip pat ir tuose dalykuose, kuriuose nebuvo ko įtarinėti. Tačiau dabar, kai nuo jos buvo ką slėpti, jaučiausi keistai rami. Neatsakiau į jos klausimą.

Lengviau buvo su Pėteriu. Jis paprasčiausiai pakėlė galvą nuo savo darbo ir dirstelėjo į mane. Aš jam linktelėjau. Jis jau seniai buvo nusprendęs neklausinėti manęs, nors ir žinojo, kad kartais mano galvoje kirba minčių, apie kurias neprasitariu. Kai mūsų vestuvių vakarą jis nuėmė kyką nuo mano galvos ir pamatė skyles ausų speneliuose, neklausė, iš kur jos.

Skylės buvo jau seniai užgijusios. Visa, kas iš jų buvo likę — tai maži sukietėjusio audinio ploteliai, kuriuos galėdavau pajusti tik jei stipriai suspausdavau pirštais ausų spenelius.

Nuo to laiko, kai aš išgirdau tą naujieną, buvo prabėgę du mėnesiai. Du mėnesius galėjau vaikščioti po Delftą nebegalvodama, jog gal sutiksiu *jį*. Per tiek metų buvau kelis kartus *jį* mačiusi, bet tik iš tolo — einantį iš gildijos, stovintį prie *jo* motinos smuklės, skubantį į van Levenhuko namus netoli nuo mėsos prekyvietės. Tačiau nė sykio nebuvau susidūrusi su *juo* iš arti ir nebuvau tikra, ar *jis* kada mane pastebėjo. *Jis* visuomet žingsniuodavo gatvėmis ar aikšte nukreipęs akis į kažkokį tolimą tašką — ne sąmoningai ar demonstratyviai,

bet natūraliai, taip, tarytum priklausytų kažkokiam visiškai kitam pasauliui.

Iš pradžių man buvo labai sunku. *Jį* pamačius, mane visą sukaustydavo kur bebūnant ir ką bedarant; krūtinę lyg kas sugniauždavo, ir aš negalėdavau atgauti kvapo. Tačiau tokią savo reakciją turėjau slėpti nuo Pėterio, tiek tėvo, tiek sūnaus, taip pat nuo savo motinos ir nuo nepasotinamo turgaus paskalų liūno.

Ilgą laiką galvojau, kad aš *jam*, galimas daiktas, dar kažką reiškiu. Bet po kurio laiko pajėgiau sau pripažinti, kad *jam* visuomet labiau rūpėjo mano paveikslas nei aš pati.

Lengviau su tuo susitaikyti tapo po Jano gimimo. Sūnus paskatino mane atsigręžti į savo šeimą, kuri vėl tapo gyvenimo centru, kaip ir vaikystėje, prieš man tampant tarnaite. Sūnumi aš buvau tokia užimta, kad tiesiog neturėjau laiko dairytis aplinkui. Su kūdikiu ant rankų nebevaikščiodavau ratais aplink aštuoniakampę žvaigždę ir nebegalvodavau apie tai, kur link nukreiptas kiekvienas jos spindulys. Kai kitoje aikštės pusėje pamatydavau savo buvusį šeimininką, mano širdis jau nesusigniauždavo į kumštį. Aš nebegalvojau apie perlus ir kailius, nebeapimdavo troškimas pamatyti vieną iš *jo* paveikslų.

Kartais gatvėje atsitiktinai susitikdavau su kitais *jo* šeimos nariais — Katarina, vaikais, Marija Tins. Katarina ir aš prasilenkdamos nusukdavome veidus į šalį. Taip buvo lengviau abiem. Kornelija į mane žvelgdavo su savotišku nusivylimu. Manau, savo intrigomis ji tikėjosi mane galutinai sužlugdyti. Lisbetė dažniausiai prižiūrėdavo du berniukus, kurie buvo per jauni, kad mane prisimintų. O Aleidis priminė savo tėvą — jos pilkos akys žvelgdavo į tolumas, nefiksuodamos artimų objektų. Po kurio laiko atsirado daugiau vaikų, kurių aš nepažinojau arba pažinojau tik pagal paveldėtas iš tėvo pilkas akis ar iš motinos — rausvai auksinius plaukus.

Iš visos šeimos tik Marija Tins ir Merta mane pripažindavo. Marija Tins, pamačiusi mane, linktelėdavo galva, o Merta ir pati kartais ateidavo į mėsos prekyvietę pasikalbėti su manimi. Būtent Merta atnešė iš jų namų mano paliktus daiktus — perskeltą plytelę, maldaknygę, apykakles ir kykus. Būtent Merta po keleto metų papa-

sakojo apie *jo* motinos mirtį bei kaip *jam* teko perimti vadovavimą užeigai, apie didėjančias šeimos skolas, apie tai, kaip Tanekė karštais riebalais apsiplikė veidą.

Tai Merta vieną dieną švytėdama pranešė:

— Tėvelis tapo mane, kaip kadaise tapė tave. Vien tik mane, žiūrinčią pro petį. Žinai, tavasis ir manasis yra vieninteliai tokio stiliaus jo paveikslai.

Ne visiškai taip, dingtelėjo man mintis. Ne visiškai. Tačiau mane nustebino, kad ji buvo mačiusi mano paveikslą. Svarsčiau, kokiu būdu galėjo jį pamatyti.

Su ja turėjau būti delikati. Ilgą laiką ji buvo tik mergaitė, ir aš nesijaučiau teisėtai galinti ją per daug klausinėti apie jos šeimą. Turėdavau kantriai laukti, kol ji pati man atneš pikantiškus naujienų trupinėlius. Kol ji užaugo ir mudvi galėjome pasikalbėti atviriau, susidomėjimą jos šeimos peripetijomis ėmė užgožti mano pačios šeimos reikalai.

Pėteris toleravo jos vizitus, bet aš žinojau, kad ji verčia jį jaustis nejaukiai. Jam gerokai palengvėjo, kai Merta ištekėjo už šilko pirklio sūnaus ir ėmė kur kas rečiau matytis su manimi bei pirkti mėsą iš kito mėsininko.

Ir štai dabar, prabėgus dešimčiai metų, aš esu kviečiama atgal į namus, kuriuos teko taip staiga palikti.

Prieš du mėnesius, ant prekystalio pjaustydama liežuvį, išgirdau, kaip eilėje laukianti moteris prasitarė eilės kaimynei:

— Pagalvokite tik, numirti ir palikti vienuolika vaikų ir našlę šitokiose skolose.

Aš skubiai dirstelėjau į jas, ir nesuvaldytas peilis įsmigo giliai man į delną. Tačiau skausmo nepajutau tol, kol nepaklausiau:

— Apie ką jūs kalbate?

Moteris atsakė:

— Apie Vermerius.

Baigusi darbą prie prekystalio, aš ypač kruopščiai išsigramdžiau panages. Didelei Pėterio tėvo nuostabai, jau seniai buvau paliovusi

jas po darbo kasdien kruopščiai gramdyti. „Matai, tu pripratai prie nešvarių pirštų kaip ir prie musių, — mėgdavo įgelti jis. — Dabar tu pažįsti pasaulį truputį geriau, nes supranti, kad nėra būtinybės nuolat laikyti rankas švarias. Po akimirkos jos vėl pasidaro nešvarios. Švara nėra toks svarbus dalykas, kaip manei tada, kai buvai kambarinė, a?" — Kartais, tiesa, aš paslėpdavau drabužiuose sutrintų levandos lapų, kad jie nors truputį prislopintų mėsos kvapą, kuris, atrodė, lydėdavo mane visuomet ir visur.

Buvo daug dalykų, prie kurių man teko priprasti.

Pasikeičiau suknelę, užsirišau švarią prijuostę ir naujai iškrakmolytą kyką. Savo kyką aš dėvėdavau taip pat kaip ir anksčiau ir apskritai turbūt atrodžiau labai panašiai kaip tą dieną, kai atėjau dirbti tarnaite į tuos namus. Tik mano akys nebebuvo tokios plačios ir nekaltos.

Kaip vasariui oras nebuvo labai šaltas. Turgaus aikštėje knibždėjo žmonių — tarp jų mūsų klientų, kaimynų, pažįstamų. Visi bemat pastebėtų mano pirmąjį per dešimt metų vizitą į Aude Langendeiko gatvę. Taigi vis viena teks Pėteriui pasakyti, kad ten buvau. Nežinojau tik, ar teks jam meluoti, ko ten buvau ir ką veikiau.

Perėjau aikštę, paskui tiltą per kanalą, skiriantį ją nuo tos gatvės. Nesivaržiau ir nesigūžiau, nes nenorėjau tuo dar labiau atkreipti į save aplinkinių dėmesį. Perėjusi kanalą, padariau staigų posūkį ir nuskubėjau gatve pirmyn. Eiti buvo netoli — po pusės minutės aš jau buvau prie jų namo, bet ta pusminutė man prailgo taip, tarytum būčiau pėsčiomis keliavusi į daugel metų nelankytą tolimą miestą.

Kadangi nešalta, namo durys buvo atviros ir ant suoliuko sėdėjo keturi vaikai — du berniukai ir dvi mergaitės, išsirikiavę ta pačia tvarka kaip prieš dešimtmetį, kai, pirmą kartą atvykdama čionai, radau sėdinčias vyresniąsias jų seseris. Vyriausias berniukas pūtė burbulus kaip kadaise Merta, tačiau, mane pamatęs, tuoj pat nuleido savo vamzdelį. Jis atrodė esąs kokių dešimties ar vienuolikos metų amžiaus. Po keleto akimirkų supratau, kad tai tikriausiai bus Fransiskas, nors ir neįžvelgiau jame daugelio tų bruožų, kuriuos turėjo kūdikystėje. Tačiau tada, kai buvau jaunutė, kūdikiai mane menkai ir tedomino. Kitų aš išvis nepažinojau — tik tiek, kad keletą kartų

buvau mačiusi juos mieste drauge su vyresnėmis mergaitėmis. Visi keturi spoksojo į mane.

Kreipiausi į Fransiską:

— Nueik, pasakyk savo močiutei, kad pas ją atėjo Grėtė.

Fransiskas atsisuko į dvi šalia sėdinčias mergaites:

— Beatriče, eik, surask Mariją Tins.

Mergaitė klusniai pašoko ir nuėjo vidun. Prisiminiau, kaip Merta ir Kornelija kadaise ginčijosi tarpusavyje, kuri praneš apie mano atvykimą, ir nusišypsojau.

Likę ant suolo vaikai toliau spoksojo į mane.

— Aš žinau, kas jūs esate, — pareiškė Fransiskas.

— Abejoju, ar gali mane prisiminti, Fransiskai. Kai tu mane matei, buvai dar kūdikis.

Tačiau jis ignoravo mano pastabą ir, tęsdamas savo mintį, pridūrė:

— Jūs esate ta mergina iš paveikslo.

Aš sutrikau, ir Fransiskas triumfuodamas nusišypsojo.

— Taip, jūs ta pati mergina, tik paveiksle jūs dėvite ne kyką, bet galvą apsivyniojusi gražiu mėlynos ir geltonos medžiagos gabalu.

— Kur yra tas paveikslas?

Jis atrodė nustebęs, kad aš nežinau tokio dalyko.

— Pas van Reiveno dukterį, kurgi daugiau. Jis pernai mirė, juk žinote.

Tą naujieną su slaptu palengvėjimu aš išgirdau vėlgi mėsos prekyvietėje. Po to, kai išėjau iš šių namų, van Reivenas manęs nebepersekiojo, bet aš visuomet bijodavau, kad vieną dieną jis ims ir išdygs priešais mane su savo riebia šypsenėle ir grabinėjančiomis rankomis.

— Kaip tu galėjai matyti tą paveikslą, jei jis yra pas Reivenus?

— Tėvelis tą paveikslą buvo trumpam iš jo pasiskolinęs, — paaiškino Fransiskas. — Kitą dieną po tėvelio mirties mama išsiuntė jį atgal pas van Reiveno dukterį.

Aš drebančiomis rankomis pasitaisiau savo mantiją.

— *Jis* norėjo dar kartą pamatyti tą paveikslą? — tepajėgiau išspausti silpnu balsu.

— Taip, mergyte, — pasigirdo Marijos Tins balsas. Ji stovėjo ant durų slenksčio. — Galiu tau pasakyti, kad tas paveikslas nepasitarnavo čionykščiams reikalams. Bet va jis tuomet jau buvo tokios būklės, kad mes neišdrįsome pasakyti ne, netgi Katarina.

Marija Tins atrodė lygiai tokia kaip man išeinant iš šių namų — ji buvo iš tų moterų, kurios niekuomet nepasensta. Vieną dieną ji paprasčiausiai vakare nueis miegoti ir iš ryto neatsibus.

Aš nusilenkiau jai.

— Labai apgailestauju dėl jūsų netekties ir jūsų rūpesčių, ponia.

— Na, taip, gyvenimas yra kaprizingas. Jei nugyveni pakankamai ilgai, niekas tavęs jau nestebina.

Nenumaniauu, kaip reaguoti į šiuos žodžius, tad pasakiau tai, ką žinojau esant tiesa.

— Jūs norėjote pamatyti mane, ponia.

— Ne, tai Katarina norėjo pamatyti tave.

— Katarina? — perklausiau negalėdama nuslėpti nuostabos.

Marija Tins rūgščiai nusišypsojo.

— Tu niekuomet taip ir neišmokai pasilaikyti savo mintis sau, tiesa, mergyte? Na, nesvarbu, tikiuosi, kad tau bent jau gerai klojasi su tavuoju mėsininku, jei jis per daug iš tavęs nereikalauja.

Aš praveriau burną kalbėti, bet ir vėl užsičiaupiau.

— Na, štai. Tu jau mokaisi. Taigi Katarina ir van Levenhukas yra didžiojoje menėje. Supranti, van Levenhukas yra jo valios vykdytojas.

Tačiau aš nieko nesupratau. Man norėjosi paklausti, ką ji nori pasakyti ir kodėl tasai žmogus yra čia, bet nedrįsau.

— Taip, ponia, — trumpai tepasakiau.

Marija Tins sukikeno.

— Tiek rūpesčių mes neturėjome nė su viena kambarine, — sumurmėjo ji kratydama galvą ir apsisukusi išnyko viduje.

Aš įėjau į prieškambarį. Ant sienų visur tebekabojo paveikslai; kai kuriuos aš pažinojau, kitų — ne. Širdies kertelėje kažkur tarp natiurmortų ir jūros peizažų tikėjausi išvysti save, bet, suprantama, manęs čia nebuvo.

Pažvelgiau į laiptus, vedančius aukštyn, į *jo* studiją, ir man suspaudė krūtinę. Aš sustojau. Vėl stovėti šiame name, tiesiai po *jo* kambariu, buvo daugiau nei jaučiausi galinti pakelti, nors ir žinojau, kad *jo* čia nebėra. Šitiek metų aš gujau sau iš atminties tas valandas, kurias praleidau šalia *jo*, grūsdama spalvas, sėdėdama ant kėdės nuo lango sklindančioje šviesoje ir žvelgdama į *jį*, taip pat žvelgiantį į mane. Pirmą kartą per du mėnesius aš taip aiškiai supratau, kad *jis* mirė. *Jis* mirė ir nenutapys daugiau nė vieno paveikslo. Jų buvo taip nedaug — girdėjau, kad *jis* niekuomet taip ir neišmoko tapyti greičiau, nors ir kaip to norėjo Katarina bei Marija Tins.

Tik tuomet, kai viena iš mergaičių — Kornelija — iškišo galvą pro Nukryžiavimo kambario duris, aš giliai atsidusau ir nuėjau koridoriumi to kambario link. Kornelija dabar buvo maždaug tokio amžiaus, kokio buvau aš, kai atėjau čia tarnauti. Per dešimtį metų jos raudoni plaukai patamsėjo; jie buvo surišti už nugaros paprastu raišteliu, be kaspinų ir juostelių. Dabar ji man nebeatrodė tokia grasi. Iš tikrųjų jos buvo beveik gaila — jos veide buvo ėste įsiėdusi sukta išraiška, teikianti tokio amžiaus merginai atstumiančią išvaizdą.

Pagalvojau, kas ateityje laukia jos, kas laukia jų visų. Nepaisant Tanekės užtikrintumo dėl jos ponios sugebėjimo tvarkyti reikalus, tai buvo didelė šeima su didelėmis skolomis. Turguje buvau girdėjusi, kad kepėjui jie buvo įsiskolinę už trejus metus, tačiau po mano šeimininko mirties kepėjas pasigailėjo Katarinos ir už vieną paveikslą šią skolą nurašė. Akimirką man dingtelėjo, ar tik Katarina ir man neketina dovanoti paveikslą, tuo kompensuodama savo skolą Pėteriui.

Kornelija šmurkštelėjo atgal į kambarį. Aš įėjau į didžiąją menę. Joje mažai kas tebuvo pasikeitę nuo anų laikų, kai čia dirbau. Virš lovos tebebuvo tas pats žalio šilko baldakimas, tik nūnai jau gerokai pablukęs. Tebestovėjo tas pat juodmedžiu inkrustuotas bufetas, staliukas, ispaniškos oda apmuštos kėdės, tebekabojo šeimos paveikslai. Viskas atrodė labiau pasenę, apdulkėję, apdaužyta. Raudonos ir rudos grindų plytelės šen bei ten suskilusios, o keleto išvis nebuvo.

Van Levenhukas stovėjo atgręžęs nugarą į duris, rankas sunėręs priešais save, ir tyrinėjo paveikslą, vaizduojantį tavernoje geriančius kareivius. Apsisukęs jis nusilenkė man — tebebuvo toks pat malonus ponas kaip ir kadaise.

Katarina sėdėjo už stalo. Priešingai nei tikėjausi, ji nedėvėjo juodo drabužio. Gal tam, kad pasišaipytų iš manęs, ji dėvėjo geltonąją mantiją, apvedžiotą šermuonėlio kailiu. Mantija taip pat buvo praradusi savo blizgesį ir atrodė stipriai panešiota. Rankogaliuose — prastai užlopytos skylės, o kailis šen ir ten išgraužtas kandžių. Tačiau Katarina ir toliau vaidino elegantišką namų damą. Ji buvo stropiai susirišusi plaukus raišteliais, pasipudravusi ir pasipuošusi savuoju perlų vėriniu.

Auskarų jos ausyse nebuvo.

Jos veidas nesiderino su aprangos ir aksesuarų elegancija. Nė storas pudros sluoksnis neįstengė užmaskuoti ją draskančio pykčio ir nerimo. Buvo akivaizdu, kad pasikviesti mane ją paskatino ne noras, bet būtinybė.

— Ponia, jūs norėjote matyti mane. — Nusprendžiau, kad geriausia bus, jei kreipsiuosi į ją, tačiau tardama šiuos žodžius žiūrėjau į van Levenhuką.

— Taip. — Katarina neparodė gestu į kėdę, kaip būtų padariusi kitos viešnios atžvilgiu. Ji verčiau paliko mane stovėti.

Taigi ji sėdėjo, o aš stovėjau laukdama, kol ji ką nors pasakys. Įsivyravo nejauki tyla. Jai aiškiai buvo sunku pradėti. Van Levenhukas perkėlė kūno svorį nuo vienos kojos ant kitos.

Aš nesistengiau jiems kaip nors padėti. Nemačiau ir galimybių. Stebėjau, kaip jos pirštai šiurena ant stalo kažkokius popierius, čiupinėja jai palei alkūnę stovinčios brangenybių dėžutės pakraštėlius, paima ir vėl padeda pudros šepetėlį. Galiausiai ji nusišluostė rankas baltu skudurėliu ir pradėjo:

— Tu žinai, kad mano vyras prieš du mėnesius mirė?

— Girdėjau šią žinią, ponia, taip. Labai nusiminiau tai išgirdusi. Tesiilsi jis Viešpaties prieglobstyje.

Neatrodė, kad Katarina būtų išgirdusi šiuos mano tyliai ištartus

žodžius. Jos mintys buvo kažkur kitur. Ji vėl paėmė pudros šepetėlį ir pirštais perbraukė per jo šerius.

— Tai karas su Prancūzija, supranti, privedė mus iki tokios padėties. Tuo metu nė van Reivenas nebenorėjo pirkti jo paveikslų. Mano motinai taip pat sunkiai sekėsi surinkti savo nuompinigius. O jam teko perimti motinos užeigos įkaitinį raštą. Tad nieko nuostabaus, kad mūsų reikalai taip susikomplikavo.

To, kad Katarina ims aiškintis, kodėl jie sulindo į skolas, aš tikėjausi mažiausiai. Man norėjosi jai pasakyti, kad penkiolika guldenų šiais laikais pagaliau ne tokia jau didelė suma. Pėteris ją jau nurašė; pamirškite ją. Bet nedrįsau jos nutraukti.

— O vaikų buvo daug. Ar žinai, kiek duonos suvalgo vienuolika vaikų? — Ji trumpam dirstelėjo į mane, paskui vėl įbedė akis į pudros šepetėlį.

Vienas paveikslas vertas daugiau kaip trejų metų, tylomis sau pasakiau aš. Vienas labai puikus paveikslas, skirtas supratingam ir geraširdžiam kepėjui.

Tuo metu išgirdau koridoriuje po kažkieno kojomis trakštelint plytelę ir ranka slopinamą suknelės šnaresį. Kornelija, pagalvojau, vis dar neprarado šnipinėjimo instinkto. Ji irgi stengiasi būti šios dramos dalyvė.

Aš laukiau ir tylėjau, kol kas pasilaikydama sau rūpimus klausimus.

Galiausiai prašneko van Levenhukas.

— Grėte, kai yra surašoma valia, — pradėjo jis savo krūtininiu balsu, — turi būti inventorizuotas visas šeimos valdomas turtas, kad būtų galima nustatyti išteklius svarstant skolų grąžinimą. Tačiau egzistuoja privatūs klausimai, kuriuos Katarina norėtų prieš tai aptarti. — Jis dirstelėjo į Katariną. Ši ir toliau tylėdama žaidė su savo pudros šepetėliu.

Jie ir šiandien nejaučia vienas kitam simpatijos, pagalvojau aš. Jei galėtų, netgi nebūtų tame pačiame kambaryje.

Van Levenhukas paėmė nuo stalo ant jo gulėjusį popieriaus lapelį.

— Jis parašė man šį laišką likus dešimčiai dienų iki savo mirties, — pasakė jis man ir pasisuko į Katariną. — Tai padaryti turite jūs, — tarė jis, — nes jie yra jūsų, ne jo ar mano. Kaip jo valios vykdytojas aš netgi neturėčiau būti šios scenos liudytoju, bet jis buvo mano draugas, todėl norėčiau savo akimis pamatyti, kad jo noras yra įvykdytas.

Katarina stvėrė popierėlį iš jo rankų.

— Mano vyras, kaip žinai, nebuvo psichinis ligonis, — kreipėsi ji į mane. — Jis buvo psichiškai normalus ir likus dienai ar dviem iki mirties. Tai skolų našta privedė jį prie isterijos.

Aš niekaip negalėjau įsivaizduoti savo šeimininko apimto isterijos.

Katarina pažvelgė į laišką, į van Levenhuką ir atidarė savo brangenybių dėžutę.

— Jis norėjo, kad aš atiduočiau tau šituos, — pareiškė ji imdama iš dėžutės auskarus ir po akimirkos dvejonės dėdama juos ant stalo.

Pajutau, kaip man temsta akyse, ir pirštais atsirėmiau į kėdės atkaltę, kad nepargriūčiau.

— Nuo to laiko aš jų nedėvėjau, — pagiežingu tonu pareiškė Katarina. — Negalėjau.

Aš atmerkiau akis.

— Negaliu paimti jūsų auskarų, ponia.

— Kodėl negali? Tu jau vieną kartą buvai juos paėmusi. O be to, tai nuspręsti yra ne tavo reikalas. Jis tai nusprendė už tave ir už mane. Dabar jie tavo, tad pasiimk juos.

Kurį laiką aš svyravau, paskui ištiesiau ranką ir paėmiau auskarus nuo stalo. Jie buvo vėsūs ir glotnūs, tokie pat, kokius juos ir prisiminiau, ir kiekvieno jų pilkai baltame išlinkyje atsispindėjo visas pasaulis.

Paėmiau juos.

— Dabar eik, — paliepė Katarina prikimusiu nuo slopinamų ašarų balsu. — Aš padariau, ko jis prašė. Ir nepadarysiu nieko daugiau. — Ji atsistojo, suglamžė popierėlį ir įmetė į ugnį. Atsukusi nugarą man, žiūrėjo, kaip jis sužėri ryškia liepsna.

Man buvo jos nuoširdžiai gaila. Nors ji to nematė, pagarbiai jai nusilenkiau; paskui tą patį gestą padariau van Levenhukui, kuris man nusišypsojo. „Pasistenk išlikti savimi" — perspėjo jis mane prieš daugelį metų. Svarsčiau, ar įvykdžiau jo priesaką. Ne kiekvienu atveju lengva suvokti, ar elgiesi pagal save, ar prieš save.

Spausdama saujoje auskarus, iš lėto nužingsniavau durų link, girgždindama atšokusias grindų plyteles. Išėjusi tyliai uždariau duris.

Koridoriuje stovėjo Kornelija. Ruda jos suknelė keliose vietose buvo užlopyta ir ne tokia švari, kokia galėjo būti. Man beeinant pro ją, nekantriu tyliu balsu pasakė:

— Atiduok juos man, ką?

Jos godžiose akyse matėsi pašaipa.

Aš atsivėdėjau ir skėliau jai antausį.

Kai vėl atsidūriau Turgaus aikštėje, sustojau ties žvaigžde jos centre ir pažvelgiau į perlus savo rankoje. Negaliu jų laikyti pas save. Ką aš su jais darysiu? Juk negaliu papasakoti Pėteriui, kaip aš juos gavau — tokiu atveju reikėtų papasakoti visa tai, kas atsitiko prieš šitiek metų. Negalėjau šių auskarų ir dėvėti — mėsininko žmona, kaip ir tarnaitė, tokių dalykų nedėvi.

Keletą kartų apėjau aplink žvaigždę. Tuomet pasukau į vietą, apie kurią buvau daug girdėjusi, bet kurioje niekuomet nebuvau buvusi — į skersgatvį už naujosios bažnyčios. Prieš dešimtį metų nė už ką nebūčiau ten ėjusi.

To vyriškio amatas įpareigoja saugoti paslaptis. Žinojau, kad jis manęs nei klausinės, nei kam nors pasakos, kad buvau pas jį apsilankiusi. Per savo rankas perleidęs daugybę brangenybių, jis nesidomėjo už jų slypinčiomis istorijomis. Jis pakėlė auskarus prie šviesos, krimstelėjo juos, po to, pasidėjęs nuošaliai, atidžiai apžiūrėjo.

— Dvidešimt guldenų, — galiausiai pasakė.

Aš linktelėjau galvą, paėmiau jo ištiestas monetas ir išėjau neatsigręždama.

Penkių guldenų kilmės aš jam nesugebėsiu paaiškinti. Atskyrusi juos nuo kitų, tvirtai suspaudžiau savo saujoje. Paslėpsiu kur nors, kur Pėteriui ir mano sūnums nešaus į galvą ko nors ieškoti, kokioje nors netikėtoje vietoje, apie kurią žinosiu tik aš viena.

Niekada šių pinigų neišleisiu.

Pėteris bus patenkintas atgavęs senąją skolą, kuri dabar bus padengta. Aš jam nebūsiu nieko kainavusi. Tarnaitė tapo laisva moterimi.

PADĖKOS

Vienas iš naudingiausių ir informatyviausių šaltinių apie septyniolikto šimtmečio Olandiją man buvo Simon Schama „*The Embarrassment of Riches: An Interpretation of Dutch Culture in the Golden Age*“ („Turtai ir jų keliamos problemos: Aukso amžiaus Olandijos kultūros interpretacija“, 1987). Ta skurdi informacija, kuri žinoma apie J. Vermerio gyvenimą ir šeimą, bene išsamiausiai išdėstyta John Montias knygoje *Vermeer and His Milieu* („Vermeris ir jo aplinka“, 1989). Puikias Vermerio paveikslų reprodukcijas ir išsamią jų analizę aptikau jo darbų 1996-ųjų metų parodos kataloge.

Norėčiau padėkoti Philip Steadman, Nicola Costaras, Humphrey Ocean ir Joanna Woodall už tai, kad padėjo man įsigilinti į įvairius Vermerio darbų aspektus. Taip pat esu dėkinga Mick Bartram, Ora Dresner, Nina Killham, Dale Reynolds bei Robert ir Angel Royston už nuoširdžius ir naudingus komentarus bei pastabas. Galiausiai esu dėkinga savo agentei Jonny Geller ir redaktorei Susan Watt už puikiai atliktą darbą.

Chevalier, Tracy
Ch299 Mergina su perlo auskaru: [romanas] / Tracy Chevalier; [vertė Darius Kaunelis]. — Kaunas: Jotema, [2005]. — 224 p.

ISBN 9955-13-025-3

Intriguojantis ir labai nuoširdus pasakojimas apie septyniolikto amžiaus Olandiją. Psichologiškai subtiliai vaizduojama menininkų sluoksnio, kuriam romane atstovauja žymus to laikmečio dailininkas Johanesas Vermeris, šeima bei aplinka, ir neturtingųjų būties paveikslai, įkūnijami jaunos merginos Grėtės bei jos artimųjų. Šie du visuomenės sluoksniai, vidinė ir išorinė jų gyvenimo tikrovė, pindamiesi romane sukuria emociškai sodrų ir itin informatyvų menininkų „aukso amžiaus" Olandijos miesto vaizdą.

Knyga patiks amžinųjų literatūros vertybių puoselėtojams, pasiilgusiems tiesaus, gilaus ir šilto žvilgsnio į žmogaus ir meno pasaulį.

UDK 820-3

Tracy Chevalier

MERGINA SU PERLO AUSKARU

Redaktorė *Danguolė Žalionienė*
Danguolė Pankevičienė
Viršelio autorė *Elvyra Laipanova*
Maketavo *Teresė Vasiliauskienė*

SL 250. 14 sp. l. Užsak. Nr. 5.316
UAB „Jotema", Algirdo g. 54, 50157 Kaunas
http://www.jotema.lt
Tel. 337695, el. paštas: info@jotema.lt
Spausdino AB spaustuvė „Spindulys", Gedimino g. 10, 44318 Kaunas

Tracy Chevalier užaugo Vašingtone, Kolumbijos federalinėje apygardoje. 1984-aisiais ji persikėlė gyventi į Angliją ir ten keletą metų dirbo žinynų redaktore. 1994 metais baigė humanitarines literatūrinės kūrybos magistrantūros studijas Rytų Anglijos universitete. Pirmasis jos romanas *Virgin Blue* (*Skaisčiai mėlyna*), pasirodęs 1997 metais, *WH Smith* leidyklos buvo apdovanotas *Fresh Talent* premija.

Intriguojantis ir labai nuoširdus pasakojimas apie septynioliktо amžiaus Olandiją. Psichologiškai subtiliai vaizduojama menininkų sluoksnio, kuriam romane atstovauja žymus to laikmečio dailininkas Johanesas Vermeris, šeima bei aplinka, ir neturtingųjų būties paveikslai, įkūnijami jaunos merginos Grėtės bei jos artimųjų. Šiedu visuomenės sluoksniai, vidinė ir išorinė jų gyvenimo tikrovė, pindamiesi romane sukuria emociškai sodrų ir itin informatyvų menininkų „aukso amžiaus“ Olandijos miesto vaizdą.

Romanas *Mergina su perlo auskaru* netrukus sudomino ir kino kūrėjus. Įstabus to paties pavadinimo filmas buvo pristatytas trims „Oskaro“ apdovanojimams gauti.

Viršelyje Johaneso Vermerio (Johannes Vermeer, 1632–1675) paveikslas *Mergina su perlo auskaru*

ISBN 9955-13-025-3
9 789955 130253
www.jotema.lt